

(1b) Yârâb eserim kabûle şâyân eyle
Âzâde-i dahl-i ehl-i tuğyân éyle.

Târihimi mergûb-i enâm eyle beni
Ser-defter-i şehname-nüvisân eyle.

Bismillâhirrahmânirrahîm

Hamd üdürûd-ı bi'ad lâ min haysü'l-aded ferd-i vâhid olan cenâb-ı Hâlikü'l-ümem ve Bârî'l-nesem hazretlerine olsun ki ahvâl-i mülûk-i mâziyeyi mutazamm nesâyih-i iber ve mikyâs-ı etvâr-ı siyer edüp adl ü dâdları sebebiyle zîr-i destân-ı cihanı gannûde-i pester-i emn ü emân ve kuvvet-i batş-ı be'sleriyle zaleme-i adîmetü'l-insâf ve cebâbire-i reddiyetü'l-evsâfı girive-gerd-i beyâbân-ı hizy ü hazelân etmiştir.

ولولا دفع الله الناس بعضهم ببعض لفسدت الأرض ولكن الله ذو فضل عظيم¹

Ve salât-ı bî-hadd ü bisyâr ve selâm-ı bî-hasr u şumâr, ol teşrîf-yâfte-i levlâk ve serâser-i pûş ve mâ-erselnâke olan ser-hayl-i enbiyâ ve yeke süvâr-i arsâ-i istifâyâ cedîr ve ahrâdır ki şemşîr-i süreyya cevher-i cihâd ile ikrâr-ı vahdâniyet-i Hak'dan gerden-pîç tavk-ı istislâm olan abede-i cibt-i tâgûtî istisâl ve tedmîr ve kabûl-i cizyeden rû-pûş-i imtinâ olan mu'tekîdân-ı asnâm u ezlâmî kantara-i seyfdan imrâr ile rehneverd-i vâdi-i cehennem ve bi'se'l-masîr etmiştir. Ve dahi hizebrân-ı eceme-i celâdet ve şîrân-ı gâye-i şecâ'at (2a) olan âl u tebâr ve ashâb-ı pür-sekîne ve vekârları üzerlerine olsun ki bârika-i esinne ve rimâhları hirmen-sûz-ı ehl-i küfr ü fesâd ve talî'atü'l-hutuf olan eşi'a-i suyufları âteş-efrûz neyistân-ı ashâb-ı bagy u inad olup her biri Allah Allah fî ashâb-ı nevâziş ve iltifâtmdan hisse-mend-i hüsn-i i'tibâr ve ashâbî ke'n-nücûm bi-eyyihim iktedeytüm ihtedeytüm lutf u teveccühünden nâil-i aksâü'l-gâye-i şeref ve iftihâr olmuşlardır.

¹ “Eğer Allahın, insanların bir kısmıyla diğerlerini savması olmasaydı yeryüzü bozulurdu. Ancak Allah, bütün âlemlere karşı lütuf sahibidir.” Bakara Suresi 2/251.

Emmâ ba'dü merâyâ-yi ukûl-i mücerredât ve âyînehâ-yi nukûş-i mugayyebât olan kulûb-i erbâbü'l-bâba hafî ve müsterâb değildir ki ma'rifet-i eşya benî Ademe min-tarîki'l-akl ve'l-hiss müyesser olup cümle-i mahsûsatın ba'zısı mubsarât ve ba'zısı mesmû'ât olduğu ecilden ahvâl-i âleme kemâ-yenbagî ittılâ'-ı dâhil-i hatt-ı imtinâ ve vâkı'ât u hâlât-ı âlem-i âlemiyânı bi'n-nefs müşâhede ve hayr u şerrine bi-tarîki'l-mu'âyene vâkıf olmak efrâd-ı beşeriyeden şahs-ı vâhide mümkün olmamağla lâ-cerem ahvâl-i kâinâta ittılâ' ve usûr ve etvâr-ı ümeme vukûf-ı bî-kusûr evzâ u etvârlarını mutazamm tedvîn olunan kütüb-i tevârîhe tevaggul ve inkibâb ile hâsıl olacağı ve an-asl ahbâr u istihbâr-ı cibillet-i beşeriyede merkûz ve tıbâ'-ı benî Adem bu keyfiyet üzre mecbûl olduğuna binâen bu fende telîf olunan kütüb-i vekâyi' mütala'asına müştâgil olanların mücellâ-yi hâtırları zeng-i scâmet ve melâlden mücellâ ve zidûde ve bu vesile ile mâlik oldukları melekât kendülerini sâhib-i seyr-i sûtûde eyleyeceği bedihî ve hâsseteyn-i sem' u basar havâssm eşref ü a'lası olup hiss-i basar mülâhaza-i hüsn-i suverden mahzûz ve münbasit olduğu (2b) misillü hiss-i sem' dahi ahbâr-ı mülûk u selâtîn ve âsâr-ı pâdişâhân ve havâkîn mütala'asıyla münşerih ve mübtehic olacağı zâhirdir.² لا تشبع العين من نظر ولا السمع من خبر ولا الأرض من مطر

Ale'l-husûs mesâlih-i külliye-i âlem ve mehâmm-ı muhtelfetü's-su'ûn-ı ümem re'y ü rü'yetlerine müfevvez ve müsellemler olan kâr-fermâyân-ı sûtûde-şiyemin bu ilme eşedd-i ihtiyâc üzre muhtâc oldukları kenâr-ı alâ-ilmdir. Zîrâ vakitlerinde vukû'-yâfte olan hayr u şerr ve nef' ü zarrın temşiyet ve defî'ne mükelleftirler. Ve bu fenn bâ-vücûd kesret-i fevâid-i sehlü'l-me'haz ve istihsâlinde külfet ve meşakkat ber-taraf olup sermâyesi hıfz u zabttır. Ve ukalâ dimişler ki "umûrda tecrübe fazâil-i benî-Adem'den ma'dûd ve ârâ-yi nâs bi-vâsıtati't-tecribe kemâl bulmak muhakkak ve meşhûddur". Ve akl için hükemâ merâtib isbât edüp her birini birer ism ile tesmiye etmişlerdir. Cümleden biri akl-ı tecâribîdir. Sâir ukulü tahrîr her ne kadar hâric ez- bahs ise dahi teksiren li'n-nef' ve ri'âyeten-li'l-istidrâd îrâd olundu.

Hafî olmaya ki akl için merâtib-i erba'a vardır:

² Göz bakmaya, kulak haberi almaya, yeryüzü de yağmura doymuyor.

Evvelkisi: Akl-ı heyûlânîdir ki idrâk-i ma'kûlât için isti'dâd-ı mahzdır. Ve bu bir

kuvve-i mahzdır ki fiilden hâlîdir. Ukûl-i etfâl gibi nefis bu mertebede heyûlâ-yi evlâya müşâbihtir. Öyle heyûlâ ki suverin küllîsinden fî hadd-i zâtihî hâliyedir.

İkincisi: Akl bi'l-melekedir ki zarûriyyât bununla ma'lûm olur, ve iktisâb-ı nazariyyât için nefsin isti'dâma itlâk olunur.

Üçüncüsü: Akl-ı müstefâddır ki müdrik olduğu nazariyyât (3a) indinde hâzır olup bir haysiyet ile ki kendüden gâib olmaya ve kuvve-i kudsiyye akl bi'l-melekenin nihâyet mertebesine derler.

Dördüncüsü: Akl-ı tecâribîdir ki tetebbû'-ı ahbâr nev ü kühen ve mütâla'a-i surûf-ı dîr ü zemen ile hâsıldır. Ve hükemâ demişlerdir ki ilm-i târih bir ilm-i celîldir ki tahtında nice fevâid muzmer ve müdrec olup müteahhirü'l-ahd olanlara mûcib-i ibret ve basiret ve bâ'is-i teşhîs-i hüsn ve su-i sîret olduğundan fazla insanı, vekâyi'-i dühûra vukûf ile mücerrib-i umûr ve müdebbir-i mesâlih-i cumhûr eder.

وللماضي لمن بقي إعتبار ومن حيث اللغة تاريخ³: [Mısr]â:

ای عینت وقته⁵ یاریخت کتابت یوم کذا⁴; ta'rîfi evkât ma'nâsma olup; demektedir.

Ve târihin aslı tevrîhtir. Tef'il bâbından ورخ ve-re-ha fiilinin masdarıdır. Her bir ilmin ibtidâ-yi emirde ta'rîf ve mevzû'u ve garaz ve fâidesi ma'lûm olmak kavâid-i mer'iyyeden olup, emme't-ta'rîf-i ilm-i târih bir ilimdir ki ma'rifetiyle ahvâl-i tavâif ve ensâb-ı mevâlîd ve sanayi'-i eşhâs ve vekâyi' ve hâletleri ma'lûm olur. Ve mevzû'u enbiyâ ve mülûk ve hükemâ ve gayrilerin eşhâs-ı mâziyelerini idrâkdir. Ve'l-garaz-ı minhu zikr olunan ahvâlin keyfiyâtma vukûftur. Ve fâidesi ibret ve tenassuhdur. Ve ulemâdan ba'zıları ilm-i târihi ta'lîm ve ta'allûm derece-i vücûba mütekârib olduğun tasrîh edüp şu sebebdan ki hıfz-ı nizâm-ı düvel ve zabt-ı vekâyi'-i milel bununla hâsıl olup âyîn-i mülûk-i sâlife ve kavânîn-i selâtîn-i mâziye ve

³ Kalanlar için geçmişin itibarı vardı. Dil için de tarihin önemi vardır.

⁴ Kitabın falanca günde yazılması demek vaktinin belirlenmesi demektir.

⁵ (Yani vaktini belirledim).

ânife min gayr-i habt ü hâlel mahfûz olduğu takdîrde ma'a'l-kıyâs ahkâmı düstûrû'l-amel (3b) ve vakt ü zemâna tatbîk-i hâl-i eslâf müntic-i fevâid-i kesîre olduğu berâhîn-i akliyye ile müstedelldir.

Nakl olununur ki hulefâ-yi Abbâsiye'den Kâim-Biemrillâh vaktinde ehl-i Hayber'den birkaç nefer müte'ayyinân Yahûd, Dârü'l-hilâfe'ye vürûd ve cizyeden mu'âfiyetlerini müş'ir bâ-hatt-ı Hazret-i Ali sened sûretinde bir varak-pâre ibrâz ve teyiden li'l-müdde'â ashâb-ı kirâmdan birkaç zâtın şehâdetlerini tahrîr ve zu'mlarmca taraf-ı Hazret-i Risalet-penâhî'den yedlerine i'tâ olunduğunu iddi'â ve takrîr eylediklerinde senedleri nezd-i halîfede karîn-i kabûl ve cizyeden mu'âf ve müsellemler olmaları bâbmda ısdâr-ı menşûr sadedinde iken reistü'r-rüesâsı olan Ebu'l-Kâsım ibn Mesleme'ye şekk ve şübhe ârız olup işbu sened mevzû' ve gayr-i mu'temed olmak desâis-i Yahudiye'ye nazaran her ne kadar zâhir ise dahi def'an li's-şübhe müverrih-i ahd olan Hatîb-i Bağdadî'ye bir kere arz olunmak enseb idüğün ifâde ile halîfeyi tergîb ve işbu re'y-i sedîdi halîfe der-akab tasvîb edüp müşârünileyhi ihzâr ve hakikat-i hâlî istihbâr eyledikte bâdî-i nazarda sened-i mezkûr müzevver ve masnû' olduğun takrîr ve müdde'âları bâtil ve senedleri ihticâcdan âtil olduğun beyân ile mesnedini şöyle tenvîr eyledi ki, sened-i merkûmda muharrer olan şuhûddan Hazret-i Muâviye Hicret-i nebeviyye'nin dokuzuncu senesi yevm-i fetihde şeref-i İslâm ile benâm ve Hayber'in fethi Hicretin yedinci sâlinde vukû' bulduğu mesbût-ı mecelle-i vekâyi'-nüvîsân-ı enâmdır. Kezâlik Sa'd bin Mu'âz Hazretleri dahi mâ-beynü's-şuhûd (4a) muharrer ve mevcûd olup müşârünileyh ise Hicretin beşinci senesi yevm-i Hendek'de cîsr-i âlem-i fânîden güzere ve cânib-i illiyyine sefer edüp tevârih-i muhtelifeden hâsıl olan tefâvût hasibiyle senedin mevzû'ıyyet ve butlânı zâhir ve müdde'âler vecchen-mine'l-vücûh cevâba kâdir olamadıklarından sened-i mevzû'ları şakk-gerde-i enâmil-i redd ve dervâze-i iddi'âları yed-i sad ve i'râz ile sedd olunup ahz-i cizye için müceddeden ta'yîn-i ricâl ve fâzıl-ı mezkûrun işbu adâlet ve ıtlâ'-ı mûcib-i füzûnu beytûlmâl olduğun ve fenn-i târihin şeref ve lüzûmu bundan ma'lûm olacağı muhtâc-ı delîl ve nazar değildir. Lâ-cerem şems-i tâbân-ı Devlet-i aliyye mefârik-ı ibâda zıll-i efgan-i adl ü dâd olaldan berü mülûk-i sûtûde-sülûklerinin fenn-i târihe ri'âyet ve râğbetleri nümâyân ve zâhir ve hasret-keş-i mülûk-i âfâk olan siyer ve âsâr ve gazavât ve ahbârları fi-küll-i yevm zabt olunmağla aktâr-ı kâsiye ve dâniyede şöhret ü şânları resîde-i rütbe-i

tevâtür olup binâberîn bu hidmet-i seniyyeye her asırda bir münşî-i yegâne memûr ve her biri şahsına mahsûr olan refât u edâ ile izhâr-ı hünerde meşhûr olmuş idi.

Hoca Sa'deddin Efendi'nin yazdığı târih "sihr-i helâl" kabîlinden olup ancak inşâsı bu vaktin erbâb-ı ma'ârifine beşî' görölüp filhakika "ta'dîl-i kavâfî" zımında mükerrerâtı hadden efzûn ve Türkî ve sâde ebyât ile târihi memlû ve meşhûndur.

Âlî Efendi ise kelimât-ı gayr-i me'nûse istimâlîne mecbûr ve zabt ettiği vekâyi' "halâvet-i lafziyye" ve "letâfet-i ma'neviyye"den dûr olup (4b) Solakzâde ve Neşrî ve Oruç Bey ve Haddadî ve Malkoçzâde'nin âsârları dahi âmiyâne ve rekik ve anlardan sonra gelenler dahi vâdî-i mezkûrda anlara müsâhim ve şerik olup Na'imâ merhûm Şârih-i Menârzâde'nin kemâl-i vukûf ile Enderûn-ı Hümâyûn'da cem' ettiği vekâyi'i tertîb ve ilhâkât-ı mühimme ile tebvîb edüp târih-i hoş-âyende-i tîba'-ı hass u âmm ve halefî olan Râşid Efendi ve Çelebizâde Efendi dahi bir târih-i mümtâz yazup âsâr-ı belîgâneleri pesendîde-i enâm olmuş idi.

Bunlardan sonra zabt-ı vekâyi' edenlerin halleri târihlerinden zâhir u nümâyân ve habt u halel ile âmihte olan müdevvenâtları fenn-i inşâda mahâreti olanlara rûşen ve ayân olup nevbet-i zabt-ı vekâyi' takdîr-i Rabbânî ile bu fakîr-i kem-bidâ'aya müyesser oldukda ne sâde ve ne mu'akkad bir tarz-ı bedî' ihtiyâr ve münâsebet geldikçe âharlarm adem-i ma'lûmât ile iltizâm etmedikleri nasâyih u fevâid ve hikmet-i ilmiyyeden müstenbat ba'zı kavâ'id tahrîriyle tekmîl-i makâsıd edüp hüdâvendigâr-ı sâbık cennet-mekân zamânında muhassenât-ı târihim pûşîde ve mestûr ve kadr-i kemterânem bilinmemek ile mağdûr olmuş idim.

Serîr-i hilâfet ve erîke-i saltanat zât-ı bî-hemâl-i şâhâne ile kesb-i zînet ve alem-i âlemyân kudûm-ı meyâmîn-i lüzûm-ı hidîvâneleriyle kesb-i mâye-i sûrûr u behcet eyledikde, refte refte âsâr-ı âcizâneme imrâr-ı nazar ve sebk-i elfâz ve ihtira'-ı me'ânîde olan tefettûn ve mahâretim ma'lûm-ı hümâyûnları olmak hasebiyle kadr u i'tibârım zerreden kemter iken vüfur u mekârim-i dâverâneleriyle felek-i şemse berâber olup beyne'l-akrân rûtbemi terfî' ve bilâ-infisâl (5a) atâyâ-yi şâhâneleriyle dâire-i ta'ayyüşümü tevsî' ve dâ'îye-i şevk-i dem-be-dem ihtirâ'-ı ma'nâ ve ibdâ'-ı terâkîb-i sâdıkû'l-fehvâya illet-i akvâ olup altmışaltı târihinden seksensekiz senesi evâiline dek

Devlet-i aliyye'lerinde vukû'-yâfte olan ahvâl-i tahbît-i vekâyi'nüvisân ile resîde-i derece-i izmihlâl olduğuna binâen vekâyi'-i mezkûre yerlû yerinden alâ-vechi't-tahkîk cem' ve telfîk ve müceddeden kaleme alınarak tanzîm ü tensîk olunması bâbında bundan akdem emr-i hümayûnları şeref-sudûr ve bu hizmet-i mûrisü'l-mefharete bu abd-i kesîrû'l-kusûr memûr olmuş idi.

İfâ-yi memûriyete teşmîr-i sâ'id-i ihtimâm ve nice hakâik derciyle târîh-i mezkûr itmâm olunup, Dârü't-tibâ'-ı âmirelerinde tab' u temsîl ve birkaç mâh zarfında tekmîl olunup, heves-kârân-ı semt-i inşâ ve taleb-kârân-ı vukûf-ı ahvâl-i a'lâ ve ednâ olanlar hâhiş-i tâm ve şevk-i mâ-lâ-keîlâm ile birer nüshasını istimlâke tâlib ve re'is-i Dârü't-tibâ'-ı âmire hücum-ı hâhiş-kerân sebebi ile teclîd ve îsâlde mübtelâ-yi metâ'ib olup bu himmet-i cihân-sûd-ı şâhâne cümleyi memnûn ve mesrûr ve füzûnu a'vâm-ı ömr ü şevketleri da'vâtına mecbûr eyledi. Umûm-ı nâsda olan rağbet-i hâhiş mesmû'-ı hümayûnları olmaktan nâşi seksensekiz evâilinden sâl-i cülûs-ı cihân-dârîleri olan ikiyüzüç senesine gelince vâki' olan ahvâl-i devlet ve vukû'ât-ı saltanat tenkîh ü ıslâh ve zevâid-i mâ-lâ-ya'nî itrâh olunup cild-i sâni' i'tibâriyle tab' olunmak bâbında irâde-i menâiyih ifâde-i mülûkâneleri ta'alluk eylediğine binâen emr-i cihân-muta'a imtisâl (5b) ve vekâyi'-i mezkûrenin tertîb ve tashîhine iştigâl olunup, iltizâm-ı vakt hasebiyle tahrîr olunan ba'zı mevadd, ber-minvâl-i meşrûh cerh ve ta'dîl ve katı çok nevâdir-i ahbâr ve havâdis-i garîbe-i rûzgâr ve kavâid-i mülkiyye ve mesâil-i hükmiyye derciyle inşaallah tekmîl olunup, mukassem erzâk da'îl ü cesîm olan atebe-i gerdûn-ı mertebe-i şâhânelerine arz u takdîm olunur.

واسئل الله الاعانة فيما اطلب وادوم بحرمة من له المقام المعلوم⁶

Bakıyye-i Vekâyi'-i Sene Semân ve Semânîn ve Mi'e ve Elf

Garîbe: Sinîn-i çendinden berü Ordu-yi hümayûnda zahmet-i sefer ile muztarr olan ricâl-i devlet Âsitâne-i sa'âdet'e gelüp istikrâr-ı makâm ve nevâziş ü ikrâm ile bekâm olmak ümniyesinde iken kimi hilâl-i tarîkde ve kimi Dârüssaltana'da tecerrü'-i kâs-i azl ü infisâl ve hey'et-i mütenekkire ile erbâb-ı töhmet gibi vâhiden ba'de vâhid hânelerine gelüp

⁶ Yüce makama yükselmişlerin yüzü suyu hürmetine içinde bulunduğum durum ve isteklerim için Allah'tan yardım diliyorum.

رضيت من الغنيمة بالإياب⁷: [Mısr]â:

makâlesini güzârende-i lisân-ı hâl eyleyüp şerîf ü vazî' bu keyfiyeti emr-i beşî' görüp himmetlerine fütûr ve sa'y ü kûşîşlerine kusûr târî olmuşıdı. Mısır seferi avdetinde giriftâr-ı meşâkk u metâ'ib olan ashâb-ı merâtib ve sâir hademe-i devlet vâsıl-ı Âsitâne-i sa'âdet oldukları hîn-i şehriyâr-ı İskender-i temkîn dâme fî avni'l-meliki'l-mu'în hazretleri hizmetlerini zâyî' buyurmayıp cümlesini makâmlarında ibkâ u takrîr ve deycûr-ı hâne-i emellerin envâr-ı âtîfet-i cihân-bânîleriyle tenvîr buyurdıkları kemâl-i adl ü nasafet-i hümayûnlarını isbât ve te'yîd ve zamân-ı sa'd-ı (6a) iktirânlarında sadâkat-kârân-ı erbâb-ı sefer ü hazara her bâr hüsn-i mükâfât ve cezâ hasâis-i mülûkânelerinden olduğunu ezhân-ı âliye ashâbma rûşen ü bedîd buyurdular.

Ba'zı Havâdis

Kâimmakâmlik ile yeniçeri ağalığını cem' eden Vezîr Yeğen Mehmed Paşa Aydın muhassılı nasb u ta'yîn ve Mehmed Ağa müşârünileyhe câ-nişîn kılındı. Şehriyâr-ı sûtûde-girdâr hazretlerine şehzâdelikleri evânmda birer cihetle kesb-i temahhuz ve ihtisâs edenler derece-i kurbiyetlerine nazaran melhûz-ı nigâh-ı re'fet ve mekârim ve ihrâz-ı merâtib ve kesb-i fevâid ü megânim ile mahsûd-ı halâyık u avâlim olup taraf taraf kâr-sâz-ı umûr ve mâ-yu'avvel-i cumhûr olmuşlar idi.

Devletini hazm ile dâire-i hadd ü edebi tecâvûz etmeyenler câh u ikbâl ile pâydâr ve semt-i hırs u tama'a sülûk ile mekkâr-ı umûra tasaddî edenler dûr-bâş-ı tevbîh ve muâheze ile mahall-i ibret-i veliyyü'l-epsâr oldular. Tefâsil-i hâlleri inşaallah zîrde zikr ü îrâd ve tehzîb-i ahlâk u istikmâl-i nefis dâ'iyesinde olanlar ikâz ve irşâd olunur.

Vürûd-ı Kâsidân-ı Kabâil-i Tatar ve İstigâse-i ehl-i Kırım ve Memûriyet-i Fakîr bi-Tenkîh-i Mevâdd-ı Musâlahâ

Kaynarca'da zarûriyyü'l-ihtiyâr olan musâlahâ şurûtundan serbestiyet-i Tatar maddesiychün tarafeyn murahasalarının yek-dîğere i'tâ eyledikleri

⁷ Bu mısra Câhiliye şairlerinden İmriu'l-Kays'a atfedilmektedir. Manası şöyledir: Rızık toplamak ve savaşmak için dünyayı dolaştım. Benim için önemli olan bu savaşlardan sağ salim eve dönmektir.

sened Âsitane-i sa'âdet'de dahi tasdîk olunmak üzere iken Kırım halkı serbestiyet maddesinden zarâr-ı âcil fikriyle muztarib olup müte'addid mahzarlarıyla birkaç nefer-i müte'ayyin kimseyi Âsitâne-i sa'âdet'e irsâl ve def'-i mazarrat-ı serbestiyet ile Kırım hanları (6b) kemâfi'l-evvel Devlet-i aliyye tarafından nasb ve hutbe ve sikke ism-i sâmi-i şâhâne ile tezyîn olunup Sâhib Giray hanlık mesnedine ik'âd olunmak mes'ûlâtına müteferri' ba'zı mevadd bast u îrâd etmeleriyle ma'rûzâtı sütte-i serîr-i a'lâya arz olunup filhâl bir meclis-i hâfil in'ikâdiyle husûs-ı mezkûr ulemâ-yi izâm ve ricâl-i devlet miyânelerinde müzâkere olunup kavm-i mezkûrun iltimâsları her ne kadar şurût-ı ma'kûdeye mugâyir ise dahi Rusyalı tarafına inhâ ve bu madde muhâlif-i hükmi şer'-i garrâ olduğuna binâen tesvîg-i şer'-i şerîf derecesinde temşiyet-i maslahata Devlet-i aliyye mecbûr olduğunu ifâde ve inbâda fâidet-en-mâ husûlû mümkün olmazsa dahi bir nev'-i mahzûr hâtıra hutûr etmeyüp fûrû'âtiyle bu maddeyi müstakillen söyleşmek ve ba'zı şurûtta olan mübhemâtı hall ve îzâh etmek zımında vâkıf-ı hâl bir kimsenin ta'yînini erbâb-ı ârâ meclisde tefevvüh eylediler. Evvel ve âhir vâkı' olan mükâlemâtın mezâyâsına ittîlâ'-ı âcizânem zâhîr olduğundan başka birkaç def'a re'sen Rusyalı tarafına memûriyetim hasebiyle derece-i istikâmetime bi't-tecrûbe âşînâ olan uzemâ-yi devletin ba'zıları memûriyetimi işrâb ve meclisde bulunan zevâtın sâiri dahi bu re'y-i müveccehi istisvâb etmişler idi.

Makâm-ı sadâret-i uzmâdan zîrde âtiü'l-beyân olan mevâddı mutazammın tahrîrât ile Kırım cânibinden vârid olan mahzarlar yedime i'tâ ve lisânen ba'zı mevadd dahi tenbîh ve îsâ olunup hîn-i vedâ'da sît-i iştihârı münteşir-i aktâr ve umûr-i (7a) külliye-i devlete re'y-i sakîm ve fikr-i akîm ile ta'arruz ve müdâhalesi bedîdâr olan Yazıcı Ahmed Efendi lisânen "size ba'zı madde sipâriş edecek" deyü Reisülküttâb İsmâil Bey Efendi ihbâr edüp yazıcı yerinde mûmâileyh ile mülâkât olundukta mûn'akid olan şurût-ı musâlâhanın cümlesine vaz'-ı engüşt dahl ü ta'rîz ve esâs-ı muhâdenenin her rûknünü hedm ve tenkîz edüp "filân madde şöyle olsun ve serbestiyet bir veçhile kabûl olunmasın ve i'âde-i harb iktizâ eyler ise de itsün" kelâm-ı gayr-i ma'kûlünü tekrîr edüp mu'âraza ve cedel tevîd-i âfet ü hatar eyleyeceği mukarrer olduğundan bi'z-zarûre mûmâşât olunup hücum-ı veleh ve hayret ile kıyâm hengâmmda "Bâbıâli'den size verilen harc-ı râhdan mâ'adâ şevketlü efendimiz dahi iki bin gurus in'âm ettiler" deyü âdemlerimize teslîm olunmasını tefhîm eyledi.

Fakîr der-akab reis efendiye gelüp mâcerâyı bast u takdîm ve mûmâileyhin tenbîhât-ı zâifesi mîr-i müşârünileyhi gâyetü'l-gâye te'lîm edüp ma'ân sadriazama keyfiyet beyân olundukta yazıcının tenbîh ettiği maddelerin ednâsı i'âde-i harbi mûcib ve el-yevm Rusya Feld Mareşali Yaş'da mukîm olmak hasebiyle memâlik-i mahrûseye hücum ve Devlet-i aliyye'yi muztarib eyleyeceği meczûm olmağla "Bâbîâlî'den size ne tenbîh olundise ol vechile edâ-yi hidmet ve mütabassırâne hareket eyleyesiz" deyü tekîd-i hâl ve sâl-i mezkûr Şâbanı'nın onyedinci günü Yaş tarafına sevk-i semend-i isti'câl ve rûz-ı hareketin onüçüncü günü kasaba-yi mezkûreye (7b) dâhil ve ihzâr olunan hâneye nâzil olduk.

Birkaç saatten sonra Rusya Feld Mareşali Romançof ile iltikâ ve hâmil olduğumuz tahrîrât i'tâ olunup tercümeyle ihâle ile bir gün âsâyîş ve istirâhatimizi îmâ eyledi. Ferdâsı bizi da'vet ve feth-i derîçe-i sohbet edüp "devletinizin lisânen size ifâdesi nedir? Ve mugâyir-i şart kaleme aldıkları keyfiyet televvün ve nakz-i ahdi müstevcib değildir?" dediğinde fakîr cevâba âğâz edüp "serbestiyet-i Kırım maddesi esâs-ı saltanat-ı islâmiyye olan dîn-i mübîn ve şer'-i güzîne mugâyir olmamak için iki üç seneden berü imtidâd-ı hurûb ve muhâsamet ve bu sebeble tarafeyn giriftâr-ı envâ-ı hasâret oldukları sizin dahi ayânen ma'lûmunuzdur. Şurût-ı ahidnâmede kavm-i Tatar'ın serbestiyetlerine hâlel gelmemek üzere umûr-ı mezhebiyyelerin ser-i diyânet-i Muhammediyye olan padişah-ı İslâm tarafından şerî'atleri muktezâsınca tanzîm ederler" deyü musarrah olup şerî'at-i İslâmiyyede ictimâ'-ı halîfete'nin imtinâ'ı ma'lûm ve kavm-i Tatar'ın bu cihetle vücûb-ı bî'atleri bir emr-i gayr-i mevhum olup madde-i mezkûrede ke'l-evvel hutbede ism-i sâmi-i şâhâne ve ba'dehû nâm-ı hânî zikr olunup, Tatar serbest olmaları takrîbiyle müntehâbları olan hanı nasb ettiklerinde teba'ıyyet-i dîniyyeleri ta'ayyün etmek için Devlet-i aliyye'den fermân ve teşrîfât gitmek maddeleri tasrîh olunmadığından ulemâ-yi Kırım ta'addüd-i halîfete'nin kaziyesini ahâli-i kabâile işâ'at ve umûr-ı dîniyyelerine fesâd tatarrukunu beyân ile kavm-i mezkûru îkâz ve irşâd (8a) ve bu hutûb-ı lâzımü'l-ihdimâmı şer'e tatbîk için arz-ı mahzarlar ile Âsitâne'ye gelüp ref'-i akîre-i feryâd eylediklerinden gayri mukaddemâ serbestiyete sûret-i rızâ irâ'etleri mâl u cân havfinden ve evlâd u ıyâlleri esîr olmak vehminden neş'et ettiğini beyân ve "bâ-husûs Yenikale ve Kılburun ve Kerş limanı Devlet-i aliyye yedinden intizâ olunmak lâzım gelür ise etrâfımız mesdûd ve

rişte-i emniyetimiz ma'kûd olup giderek bu kaziyye ne netîce vereceği ezhân-ı âliye eshâbına meşhûd olup hâlimize rahm ve şefekat olunmadığı hâlde cümlemiz terk-i evtan ve memâlik-i mahrûsede ittihâz-ı mekân için bize izn ü ruhsat ihsân olunsun" dediklerinde iddi'âları umûr-ı diyânete müt'allik olduğundan ulemâ-yi izâm ile meşveret ve beher hâl şer'-i şerife mutâbakat bulunması emrinde yek-sâk-ı muvâfakat olmalarıyla bi-hasebi's-şer' kavm-i Tatar'ın meb'ûslarına cevâb vermekte Devlet-i aliyye'ye acz ve ıztırâb târî ve merkûmların halecân-ı derûnların izâle ile serbestiyetlerin şer'e tatbîk lâzime-i himmet-i mülk-dârı ve dindârı olup şöyle ki "mukaddemâ Yenikale ve Kerş limanı talebinden keff-i yedd ve bunlara bedel Kılburun kalesiyle iktifâ sûreti Prusya kralı tarafından der-i devlet-medâra tahrîr olunduğuna binâen Kılburun'a kanâ'at ve zikr olunan Yenikale ve Kerş'den ferâgat veyâhud bilakis tesviye-i maslâhat ile kavm-i mezkûrun istihsâl-i emniyetine sa'y ü gayret eylemenizi sadriazam hazretleri dostâne tarafınızdan memûl eder ve bu keyfiyeti inhâdan garaz-ı aslî, fesh-i mevadd-ı musâlaha olmayup (8b) mücerred a'zâr-ı şer'iyyeyi beyân ve bu hatb-i cesîmi hüsn-i kâlîba ifrâğ ile tekmîl noksandır" denildikte, Romançoof cevâba âğâz ve "serbestiyet ve redd-i kılâ' sohbetlerinde fî-mâ-ba'd îrâd-ı kîl u kâl abese iştigâl kabîlinden olup Prusyalı'nun vech-i muharrer üzere ta'ahhüdü dahi fuzûlî ve Tatarların ba'zısı bu maglatayı ettiyse dahi maglataları tahrîke makrûn ve kavm-i mezkûrun ekserisi serbestiyetten memnûn olup devleteyn miyânma bunlar dâimâ ilkâ-yi buğz u adâvet ettikleri, târihlerde mastûr ve serbestiyetleri sebab-i râhat ve huzûr olacağı zâhirdir. Yâ mahlûliyyet-i hakîkiye veyâhud li-emrin-mâ han azli lâzım geldikte muntehâblarmı nasb ve Devlet-i Osmâniyye tarafından tebrîki hâvî teşrîfât gönderilmekte beis yoktur. Ancak fermân irsâli iktizâ-yi mahkûmiyet ile serbestiyetlerini imhâ ve tavr-ı sâbıkklarını aynı ile ibkâ etmektir. Bu sûrette lafz-ı fermânın tasdik-nâmeyle idhâli mûte'azzirdir" dedikte filhâl mukâbele ve "serbestiyetin şeri'at-i Muhammediyye'ye vücûb-i tatbîki bâlâda tafsîlen beyân olunmuşıdı. Fermân hânlığın cevâzma izin kabîlinden olup ictimâ'-ı halifeteyn maddesi ancak bununla muntefî ve bu takdîrde ta'allülü vâhîdir" denildikte, "muhabbet-nâme yazılmasını tefevvüh edüp, muhabbet-nâme akrândan iki şahsın birbirine yazdığı kâğıda itlâk olunup, tesâvî-i elkâb tesâvî-i zevât icâbiyle öZR-i mezkûr alâ hâlihi kalmak iktizâ eder" denildikte "şu fermân lafzı mümkün değil, bir gayr-i ta'bîr bulunsun" dedikte, "nâçâr

semt-i mugâlataya zehâb lâzım gelüp, fermâna bedel lafz-ı menşûr (9a) yazılsun” denildikte ma’nâsım tercümânlarından istifsâr ve mesfûr dahi “bu lafz muhabbet-nâme ile fermân meyânında müsta’mel bir lafzdır” deyü ma’lûmât izhâr edüp filhâl sûret-i rızâ irâet ve hutbe ve sikke ve sâir mübhemâtın îzâhına mübâşeret ve tarafeynden kîl u kâl-i resîde-i serhad gâyet olup nihâyetü’n-nihâye mukaddemâ Devlet-i aliyye murahhaslarıyla karâr-gîr-i nizâm olan şurûtun ba’zı mevaddı tenkîh ve mübhem add olunan husûslar tıbk-ı irâde-i Devlet-i aliyye üzere tavzîh olunup tafsîli ahid-nâmede mastûr olduğundan tekrîr ve iksârdan tehâşî olundu. Bundan sonra kelâm Eflak ve Boğdan maddelerine münce olup memleketeyn kemâkân dâhil-i kabza-i tasarruf-ı devlet olup ahâlisinin âsâyış-i hâllerine bâdî olan mu’âfiyât ve imtiyâzât-ı kadîmenin hıfz ve vikâyesini hâvî şerâit-i ahid-nâme cümleye işâ’at olunup izhâr-ı teşekkür ve îfâ-yi uhûdu şâmil istirhâmât zımnında Boğdan ve Eflak memleketlerinden bi’l-ittifâk ikişer nefer boyarlar intihâb ve Âsitâne-i sa’âdet’e izhâb olunduğu bundan akdem bir kıt’a mektûb-ı dostâneleriyle sadriazam hazretleri tarafına ifâde olunmuşıdi.

Memleketeyn-i mezbûreteynin Devlet-i aliyye’ye redd ve teslîmi husûsunda murahhaslarımız ile akd ü temhîd olunan şurûtta iki senelik cizyeleri taleb olunmayup “ba’dehû cizyelerini meb’ûslarıyla teslim ve cedd-i emced-i hazret-i şehriyârî Sultan Mehmed Hân tâbe-serâhu hazretleri devrinde mütemennî oldukları imtiyâzât ile kâmyâb ve tekâlîf-i muhdeseden siyânet olunalar” deyü beyân olunmağla kâ’ide-i mer’iyye-i (9b) düvel üzere maddesi mu’ayyen ve ma’lûm olan şurûtun ibkâsına müsâ’ade olunup, imtiyâz-ı ta’bîr-i mücmelinden himâyet ve siyânet-i kâmileden gayr-i ma’nâ mütebâdir-i ezhân olmamağla ol dahi icrâ ve iltimâsları üzere Boğdan voyvodalığı Ligor’a tevcih ve bu mukâbeledede bir akçe alınmayup âsâyış ve himâyet-i re’âyâ tarafına te’kîd olunduğu mukaddemâ makâm-ı sadâretten cânib-i dostânelerine tahrîr olunmuşıdi.

Âsitâne’de olan maslahat-güzârları “devr-i Sultan Mehmed Hân-ı râbî’de mütemetti’ oldukları imtiyâzât ta’bîrinin müfâd-ı memleketeyn boyarlarının intihâb eyledikleri kimse kayd-ı hayât ile voyvoda nasb olunmak ma’nâsım mutazammıdır” deyü iddi’â ve şurût ve ahidnâmelerde bu makûle lugaz ve mu’ammâ misillü ta’bîrât-ı mücmele tahrîr, ba’dehu “ma’nâsı budur” deyü tefsîr-i mesbûk bi’l-misl olmayup ihticâcdan sukûtu

inde'l-kül müselleme ise dahi mebd-i saltanat-ı Osmâniye'den bu âna gelince tedvîn olunan vekâyi'-nâmelere mürâca'at olundukta kat'an bu makûle kayıd bulunmayup ma'nâ-yi mezkûre nazaran Eflak ve Boğdan'ın Devlet-i aliyye'ye redd ü teslîmi, teslîm lafzı ve ma'nâ-yı tasarruf-ı Devlet-i aliyye'den ârî olmak iktizâ eyleyeceği zâhir olmağla "bu makûle el-gâzât ve mübhemât hall ü beyân olunmadığı sebebi ile bu taraftan verilecek tasdîk-nâme sûret-i te'ehhür kabûl eyledi" denildikte, Memleketeyn Devlet-i Osmâniye'nin mülk-i mevrûsu olup himâyet ve siyânetleri ve voyvodaların tecrîm ve tagrîminden vikâyetleri ve re'âyânın râhatla kesb ü kâra iştigâllerinden hâsıl ve fûrû-nümâniye devlete râcî' olduğu mülâhazâtı mukaddemâ (10a) dostâne o tarafa ifâde olunduğundan gayri Memleketeyn bu seferler takrîbi ile mâl ü cân ve evlâd u nisvândan dûr olup bunlara bir nev'i mükâfât-ı cinsiyet iktizasıyla lâzım geldiğini imparatoriçe teemmül ve birkaç def'a tekavvül etmekle himâyeleri iltizâm olunmuş idi.

Maslahat-güzâr'ın bu ma'nâlara tasaddisi hilâf-ı şart olup "fî-mâ-ba'd izhâr-ı gılgizet ve huşûnet ile miyâneyi tebrîdden fâriğ olması ve bu maddeyi mesâlih-i tarafeyne tevfiğ ile rû'yet etmesi tarafına müekkeden tahrîr olunur" deyü hatm-i kelâm akabinde Devlet-i aliyye'nin büyük elçisi olan Abdülkerim Paşa'nın Özi tarafından azimeti tasvîb olunmuş, semt-i mezkûr i'mâr ve âbâdânîden hâlî ve Devlet-i aliyye elçilerinin i'tibâr ettikleri tarîkin hilâfî olmak cihetiyle hatt u tirhâlde zahmet ve meşakkat çekileceği tasavvur olunduğundan yine ke'l-evvel Leh derûnundan Kiev'e ve andan Peterburk'a gidilmek sûretini sadrazam dostları lisânen tenbîh etmekle "bu maddenin dahi bu vechile temşiyeti mûcib-i mahzûziyetleri olur" denildikte, Leh'den Peterburk'a varınca re'âyâ pâ-zede ve Özi'ye müsâmit olan Urhankrat ve Mirhorad ve sâir o tarîkde bulunan bilâd ve kasabât halkı tekâlif-i şâkkadan âzâde olmak cihetiyle mücerred elçi paşanın refâh u râhatı için o taraf tercîh olunmuş idi. "Çünkü böylece münâsib görülmüş, ol vechile amel olunur" deyü hatm-i kelâm eyledi. Mükâleme birkaç saat mümted olup tarafeynde sâmit ve kelâl müşâhede olunduğundan "kusûr maddeler inşaallah yarınki gün müzâkere olunur" diyerek (10b) meclisten nehzat ve sâkin olduğumuz menzile azîmet olundu. Bir günden sonra yine mülâkât ve reisülküttâb efendinin seyr-i sefâin ve sâir mevaddı müş'ir tarafımıza ırsâl eylediğin bir kıt'a kâimesi hilâl-i tarîkde resîde olup hâvi olduğu husûsların müzâkeresine bed' ü mübâşeret ve Âsîfâne'de mukîm maslahat-güzârın sû-i hareketi ve

devleteyni bir birinden tebrîd ile fesâd-ı niyyeti beyân olunup hattâ Eflak ve Boğdan taraflarından gelen boyarları hânesinde habs edüp kapıya ofçıyal ile gönderdiğini ve Eflak voyvodası tarafına varmalarını men' eylediğini ve üserâ maddesi Rusya Devleti'nde rızâlariyle tanassur eden ve kezâlik Devlet-i aliyye'de kabûl-i İslâm edenlerden mâ'adâsı ıtlak olunmak mu'âhede olunup bu cânibde bulunan üserâyâ ba'de's-su'âl rızâlariyle İslâmiyeti ikrâr edenlerden mâ'adâsı bilâ-tevkîf tarafına verilmekte iken tercümânı Gürciyü'l-asl şahs-ı nâdân "bilâ-su'âl üserâyı vermelisiz ve mukaddemâ bey' ü şirâ ile Âsitâne ve memâlik-i mahrûsede mevcûd olan Gürcü esirleri ale'l-ıtlâk tarafımıza teslîm olunsun" deyü izhâr-ı huşûnet edüp Gürcü üserâsı sinîn-i mütetâvileden berü Devlet-i aliyye'de ibtiyâ' ile istifrâş oluna gelüp tevâlûd ve tenâsül sebebi ile infikâkları müstahîl ve şeri'ata müte'allik mevaddan olmakla istirdâdı mûcib-i fitne ve bâ'is-i kâl ü kîl olup "binâberîn bu i'zâz merkûma iş'âr olundukça mülzem olmadığından gayri li-ecli's-şikâye ya'ni bu maddeyi sûret-i uhrâda hikâye için bu tarafa geldiğini Âsitâne'den bize tahrîr etmişler. Mersûmun (11a) îrâd edeceği maglatasına vücûd verilmemek ve Gürcü üserâsı istisnâ olunmak meşhûr olan insâf ve reviyetlerinden memûldür" denildikte, ahid-nâmeden hâric vaz' u hareketten tevakkî etmek zımnında mukaddemâ maslahat-güzâra tenbîh olunup Gürcü üserâsı maddesini umûma haml ile iddi'âyâ tasaddî etmiş vâkı'a tevâlîd ve tenâsül sebebi ile evlâd-ı vâlideden fekk olunmak lâzım gelüp fer' ü asl-ı âteş-i hicrân ile sûz u güdâzdan hâlî olmayacakları zâhirdir. Bu maddeden keff-i yed eylemesi maslahat-güzâra tahrîr olunup "mûcib-i nefret olan evzâ'dan men' ü zecr olunacağından başka tercümân dahi tedîb olunur" deyü rû-yi mülâyemet izhâr eyledi. Tahrîrât-ı mezkûrenin bir maddesi dahi seyr-i sefâin olup bu maddenin dahi müzâkeresine ibtidâr ve mukaddemâ Bahr-i siyâh'da topsuz ve tûfengsiz müte'ârif ve ma'lûm tüccâr sefineleri ticâret etmek ve Bahr-i siyâh ve sefidde vârid olacak Rusya sefineleri Âsitâne'ye dek gelüp, Bahr-i siyâh sefinesi Bahr-i sefid'e ve Bahr-i sefid sefinesi Bahr-i siyâh'a tecâvüz etmemek ve nihâyetü'n-nihâye Bahr-i siyâh sefineleri Marmara Deryâsı'nda Erdek ta'bîr olunur ada ve emsâli şîre hâsıl olacak adalarda güzâr edüp bir tarîk ile Bahr-i sefid Boğazı'nı geçmemek nizâmı karar-dâde olmak üzere iken bi-kazâ-illâh-i te'âlâ zarûriyyü'l-in'ikâd olan musâlahada ale'l-ıtlak "sefâin-i Rusya bahreynde ve her türlü sularda geşt ü güzâr edeler" deyü şart ve "tasdîk-nâme"ye kayd

olunmuş madde-i mezkûrenin mesâlih-i Devlet-i aliyye'ye mugâyereti müberhen olup bâdî-i Bahr-i siyâh'da âlât-ı (11b) harbiyeden hâlî ve tüccâra mahsûs sagîr ve sâde sefineler i'mâl olunup Bahr-i sefid Boğazı'nı tecâvüz etmemek ve Bahr-i sefid'e sâir düvel gibi Rusyalu'nun her gûne sefineleri icrâ olunmak nizâmını sadr-ı müşârünileyh hasseten tarafınızdan me'mûl eder" denildikte "sinîn-i vâfireden berü bezl-i mâl ve ifnâ-yi asker ettiğimiz iki maddenin husûlû ümidiyle olup biri serbestiyet ki fitne-i Tatar ile çektiğimiz mihnetlerden kurtulmak illetine mebnî idi. Ve ikincisi sâir düvel gibi tahsîl-i fevâid-i ticâret etmek idi. Bu iki maddenin bundan ziyâde sohbetini etmek me'mûriyetimden hâric ve sa'y etsem dahi bir semere hâsıl olmaz" deyü kat'î cevâb verdikten sonra Kırım Seraskeri Vezîr İbrahim Paşa'ya ve Bender muhâfız Vezir Abdülcelilzâde Mehmed Emin Paşa'ya ve mîr-i mîrândan İşbozlu Abdullah Paşa'ya tertîb olunup yed-i emânetime teslim olunan harçlık ve esvâb Rusya feld mareşaline teslim ve müşârünileyhim tarafına müsâra'aten îsâli tefhîm ve bir gün sonra yedimize cevâb-nâmeler i'tâ olunup ruhsâ-yi sû-yi Asitâne-i sa'âdet ve evliyâ-yi devlete tafsîl-i mâcerâ ile tekâmîl-i memûriyet eyledik.

Lâhika: Bu hidmet-i âcizânem irâde-i Devlet-i ebed-müddete tevâfuk eylediğinden sadriazam ve sâir erkân-ı devlet taraflarından mazhar-ı şâbâş ve tahsîn ve va'd-i mükâfât-ı âcile düçâr olduğum zahmet ve meşakkat teskîn olunup tenkîhât-ı mezkûre tasdîk-nâmeye idrâc ve sâl-i mezkûr Zilkadesi'nin yirmidördüncü günü Rusya maslahat-güzârı Bâbîâlî'ye ihzâr ve tasdîk-nâmeler (12a) mübâdelesi akabinde

Mihnet dîğeri keşîd ve işret dîğeri dîd⁸

Müeddâsınca evvelâ reîsülküttâb efendinin bol yenlü a'lâ bir sevb-i semmûr ile kadri i'lâ ve sâniyen maslahat-güzâra ve dîvân tercümânına birer ferve-i semmûr giydirilüp, maslahat-güzâr ma'iyetinde olan sır kâtibi ve tercümâna dahi birer ferve-i kakum iksâ olundu.

Sâhib Giray Han'ın çünkü hanlığı karâr buldu, Mîr-i alem Mehmed Bey ile müşârünileyhe teşrîfât ve menşûr-ı padişahî irsâl olunup, bu sebebler ile kulûb-i nâsda olan dağdağa ve ihtilâc zâil ve evliyâ-yi devlet memûnû'l-gâile dâd ü sited ve te'âtî-i umûr ile müştâgil oldular. İşbu mükâleme-i

⁸ Zahmeti biri çeker, dîğeri sefasını sürer.

mühimme vaktiyle medâr-ı kelâm-ı erbâb-ı nakz u ibrâm olur cezmiyle vekâyi'nâme-i devlete kaydı muktezî iken Enverî Efendi'nin adem-i zabtı ve bu tenkîhâtı tahammül-i meşakkat-i saht ile bu fakîr-i bî-baht kuvvetten fi'le îsâl etmiş iken reis efendiye azv ü isnâdı kasd-ı müdâhene ile husûl-i devâ'î metâlib garazına mahmûl olduğu müsellemler-i erbâb-ı ukûldür.

Vukû'-ı Tevcîhât

İş bu Şevvâlümükerrerem'in altıncı günü Bâbîâlî'ye leylen da'vet ile kesb-i mâye-i meserret eden ricâl-i devlet ve sâir hademe-i saltanat hâzır ve müheyâ oldukları sadr-ı vâlâ-kadre inhâ olunup ricâl-i bâb ve defterdârân şeref-i ibkâ ile kâm-rân ve yalnız küçük tezkireci vekili Selim Efendi asl ve sâbika mektûbî vekili Mehmed Emin Efendi kethüdâ kitâbetine nakl olundu. Mansıb-ı tevki'i ile reis-i esbak Abdullah Efendi mesrûr ve defterdâr emânetiyle Âtıfzâde Ahmed Bey nâil-i etemm-i hubûr (12b) olup rûznâmçe-i evvel mansıbı Said Efendi'ye ihsân ve baş muhâsebe ile Ali Râik Efendi ferhân ve tersâne emâneti ile Sırrı Selim Efendi memnûn ve şehremâneti ile Benli Mustafa Paşazâde Abdullah Bey'in kadr ü i'tibârı efzûn olup, sâir menâsıb dahi erbâbına tevcih ve bu ni'met-i bî-minnetten hisse-mend olmayanların ba'zısı atâyâ-yi şâhâne ile terfih olunup Yeniçeri Ağası Mehmed Ağa ve Bostancıbaşı Halil Ağa ve Mîrâhur-i evvel Hacı Mustafa Ağa ve kapıcılar kethüdası Halil Bey ve Mîrâhur-ı sâni Said Bey ibkâ ve sipâh ağalığı ile Çerkes Mehmed Bey ve silâhdâr ağalığıyla Sâdık Ağazâde Tâhir Ağa ve cebecibaşılık ile Kadri Ağazâde nâil-i e'azz-ı matlab ü münâ ve sâir menâsıb ile erbâb-ı haysiyyet ve istihkâk-ı mazhar-ı mekârim ve işfâk oldu.

Tevcîhât-ı İlmiyye

Şeyhülislâm Efendi hannâniyyet-i übüvvet iktizâsiyle mahdûmları Mustafa Bey Efendi'yi refte refte terfî-i câh ile i'zâz ve dîraht-ı âmâlini dest-i himmetle karîn-i tebahtur ve ihtizâz etmek fikrinde olup binâberîn bu ümniyyeyi arz-ı südde-i a'lâ ve Edirne pâyesiyle Selânik kazâsını mahdûm-ı mûmâileyhe ricâ ve arzına müsâ'ade-i seniyye-i cihân-dârî erzânî ve zikr olunan rütbe ve mansıb ile pâ-nihâde-i medâric-i kâm-rânî oldu. Sâbika Üsküdâr kadısı Veliyyüddîn Efendizâde Mehmed Emin Efendi'nin bi-hasebî't-tarîk Şam-ı şerîf kazâsiyle küll-i mutarrâ-yi kadr ü i'tibârı güşâde ve

Haleb kazâsiyle Kuş adalı Mustafa Efendi'nin mürğ-i emeli (13a) mahbes-i medârisden âzâde kılınp Trabzonî Mehmed Efendi dahi Kuds-i şerîf ile dest-zen-i şevk ü tarab ve vukû' bulan silsileden hazz ve nasibi olan müderrisîn-i kirâm dahi hâllerine göre nâil-i maksad u ireb oldular.

Teşrîf-i Hümâyûn be-Hâne-i Fetvâ-penâhî

Şehriyâr-ı sûtûde-etvâr mahzâ cenâb-ı müftî'l-enâmı mahfûf-ı avarif-i kadr ü i'tibâr etmek kasdiyle Şevval'in dokuzuncu günü müşârünileyhin hâsine-i hatve-cünbân-ı izz ü şeref ve nihânî ba'zı umûr müzâkeresiyle istinbât-ı ahkâm-ı halef ü selef edüp mahdûmları Mustafa Bey o meclis-i hassü'l-hâsda dâmen-çîn-i hizmet olduğuna binâen ta'rîf-i eb-i rif'at-câhma sebep olup hemân o meclisde mahdûma Mekke pâyesiyle ikrâm ve ba'de't-ta'âm hidîv-i vâlâ-makâm sarây-ı vâlâlarma azm ü hırâm buyurdular.

Azl-i Kâtib-i Dârüssaâde

Yazıcı Ahmed Efendi'nin taraf-ı hümâyûna haffi ve celî hizmeti sebkât ve bu mukâbeledede mazhar-ı nevâziş ü rağbet olup az vakit içinde îrâd-ı keşîr ve nakd-i vefîr tedârik ve katı çok mücevherât ve nefâis âverde-i dest-i temellük edüp bu mikdâr ile iktifâ ve kanâ'at ve elsine-i nâsdan medâr-ı istihlâs olan hırs u tama'dan mücânebet lâzım iken celb-i mâla müsted'î olacak efâ'il ve tasannu'ât-ı acîbe peydâ ve ez-cümle ordu-yi hümâyûn Şumnu'da iken mütemevvilân-ı ehl-i seferden ba'zılarına birer vâhî töhmet isnâdiyle haklarında hatt-ı hümâyûn ısdâr ve o makûlelere te'dîbât ve takrî'ât icrâ olunmasını hayr-hâhâna sevk u ihtâr etmişidi.

Nazm: ⁹ وإذا المحسة بين خيل قرقرعت ثبت الصحيح وعنفص المعقود

(13b) mefhûmu üzre kendü hâllerleriyle mukayyed olanlar bu satvet-i nâgeh-zuhûrdan sâlim ve hevâ-perestân-ı rûzgâr-ı havf-ı mu'âheze ile müteellim oldukları hâlde reisülküttâb bulunan Abdürrezzak Efendi'ye bir mektûbu zuhûr edüp mazmûnunda "siz hânedân-ı devletten bulunduğunuz hasebiyle vâlideniz size vâfir tefârik ü tuhaf terk edüp siz dahi emedd-i

⁹ Atlar tımarlandığı zaman, sağlıklı ve yarası olmayan ata bir şey olmaz, ama at yaralı ise bu yarasını acıtır.

ba'îdden berü merâtib-i saltanat ve menâfi'i devlette kâm-rân olduğunuz takrîbiyle vâfir mâl istihsâl ettiğiniz zâhir olmakla kadîm ve hadîs müddehir-i dârü'l-hizâne-i temellükünüz olan eşyânın defterini tarafımıza irsâl etmeniz hakkınızda mûcib-i hayr ve bâ'is-i indifâ' gezend ü zayrdır" deyü ifâde ve iş'âr ve Sırrı Selim Efendi'ye ve defterdâr-ı vakt bulunan Derviş Mehmed Efendi'ye ve sâir mazanne-i menâfi' olan mahallere bu siyakta kâime ve ahbâr tahrîr ve tisyâr eyledi. Âsitâne-i sa'âdet'de o zaman mukîm olan Tâhir Ağa reis efendi'ye "bu âteş-i cevvalenin intifâsı âb-yârî-i bezl ü i'tâ ile mündefi' olup imsâk-i mûcib-i emr-i hatar-nâkdir" deyü tahvîf ve sâirlerinin dahi birer mahalden inzâr olunarak vehm ü haşyetleri taz'îf olunmuşıdi. Abdürrezzak Efendi muztarr olup "pederim Reisülhâc Mustafa Efendi'den sûret-i teberrükde dürr-i şehvâr ile müzeyyen bir zümrüd tesbîhden gayri mücevher nâmında bir şeyim olmayup taraf-ı sa'âdetlerine takdîm için gönderilmiştir" deyü Tâhir Ağa'ya irsâl-i peyâm ve ol dahi hediye istisgâr ile on bin guruş fuzûlî zamm ve itmâm ve mûmâileyhin güyâ zararını def' ile icrâ-yi şime-i hukûk eylediğini ifhâm ve sâirlerinden dahi katı çok mebâliğ ve eşyâ intizâ' velhâsıl (14a) dokuz mâh zarfında bin kîseden mütecâviz rüşvet ve ubûdiyet nâmiyle tav'an ve rav'an ahz eylediği dâhil-i dehlîz-i semâ' olup mukarrebân-ı dâire-i hümayûndan ba'zıları mûmâileyhin servet ü yesâr ve kesb ü iddihârına hased edüp refte refte mesâvî ve kabâyihini ta'dâd ve âkıbet-i mûmâileyhi çâr-tâk-i izz ü rif'atten hazîz-i mezellele ilkâ ile şeref-i kurbetten ib'âd eylediler.

Binâen-alâ-zâlik Bağçevanzâde Mustafa Efendi leyyinü'l-cânib ve bu makûle umûra tasaddîden hâif ü hâib olduğunda Şevval'in onuncu günü yazıcılık hizmetine takrîb olunup sâbıkının sukût-ı i'tibârına sadriazam i'timâd edemeyüp haftâna bedel ferve-i semmûr ile melhûz-ı nazar-ı ikbâl ve mansıb-ı mevkûfât ile zümre-i hâcegâna idhâl olundu.

Teznîb: Efendi-i mûmâileyhin sadme-i musâderesine giriftâr olanlar tenezzül ve idbârına vâkıf oldukları hîn-i istirdâd-ı medfû'âtlarına iştigâl ve bu keyfiyetin şuyû'undan havf ile o gürûhu irzâ ve def'-i ihtimâl eyledi.

Abdürrezzak Efendi "verdiğim meblağın reddi bâ'is-i ayb u şenâr olup ancak tesbîh-i pederim bergüzârı olmak hasebiyle reddi inatlıbumdur, tereddüt olundukta âlem-i bâlâya istikâ ile tevîd-i belvâ edeceğim

mukarrerdır” dedikte filhâl icâbet ve reddiyle izhâr-ı teessüf ve nedâmet eyledi.

Nefy-i Tatarcık Abdullah Efendi ve Kethüdâ-yi Bâb-ı Kudât Kâsım Efendi

Efendi-i mûmâileyh erbâb-ı fazl ve ma‘ârifden olduğuna binâen kudât-ı asâkir dâirelerinde tezkirecilik ve sâir hidemâtda müstahdem olup Sadr-ı Rum-ı esbak Abdullah Efendizâde Esad Efendi’nin tezkireciliği hengâmında kudât kethüdâsı olan (14b) Kasım Efendi mûmâileyhi muzga-i efvâh-ı enâm ve mevzû‘-ı bahs-i hâss u âm eylediğine binâen mâh-ı mezbûrun onbeşinci günü li-ecli’t-tedîb mûmâileyh Limni’ye ve Kasım Efendi Magosa’ya tagrîb ve Abdullah Efendi

Nazm: ¹⁰ غيري جنى وأنا المعاتب فيكم فكانني سبابة المتندم

Makâliyle gûyân cezire-i mezkûreye revân ve Kâsım Efendi dahi

[Mısr]a: ¹¹ چونکه تقدیر چنین است چه تدبیر کنم:

Mefhûmuyla terennüm-sâz ve Magosa’ya mikzâf-cünbân-sûz ü güdâz oldu.

Tevcîhât-ı Vüzerâ-yi İzâm

Musâlaha sebebi ile istirdâd olunan Hotin kal‘asını ta‘mîr ve sükkânını cem‘ ile yenbû‘-ı adl ü dâdî tefcîr bir vezîr-i rûşen-zamîre muhtâc olduğu havâli-gerd-i zamâir-i erbâb-ı tedbîr olduğuna binâen sâbika kâimmakâm olan Vezîr Melek Mehmed Paşa müdebbir ü cerî ve bu hizmetin eri olmağın i‘mâr ve muhâfaza-i kal‘a siperde-i uhde-i hamîyyeti kılındığından fazla İnebahtı Sancağı ile Yenişehir’de mukîm ve muntazır-ı inâyet-i muhyî’r-remim olan Vezir İsmâîl Paşa’nın esbâb-ı vezâreti tecdîd ve tanzîm olunup Bender muhâfazası şartıyla Kırşehir Sancağı mîrimirândan Muhtar Paşazâde Mehmed Paşa’ya ihâle ve Rakka vâlisi Osman Paşazâde Mehmed Paşa’nın eyâlet-i Sivas ile endûh u seameti izâle olunup selefi Hâfız Mustafa Paşa’ya

¹⁰ Bu beyit İbn-i Şeref el-Kayravânî’ye atfedilir. Manası şöyledir: Bir başkası suç işlediği halde ben sorumlu tutuluyorum, sanki benmişim (suçluların yaptığı gibi) parmaklarımı ısırp pişmanlık duyan.

¹¹ Takdir (-i İlâhi) böyle, ben neyleyeyim!

Rakka Eyâleti tasvîb ve ber-vech-i mâlikâne Kânkırı Sancağı tevcîhiyle Vezîr Esseyyid Ahmed Paşa tatyîb olundu.

Azîmet-i Sefîr Abdülkerim Paşa be-cânib-i Rusya

Çünkü mevadd-ı musâlaha tenkîh ve elgâz u kinâyât tasrîh olunup def'-i mücâdele ile tasdîknâmeler mübâdele olundu. Rumeli pâyesiyile büyük elçi nasb olunan Abdülkerim Paşa'nın (15a) Rusyalı tarafına sevk ü tesyîri lâzım gelüp Şevval'in yirmialtıncı günü teslim-i nâme-i hümayûn için mûmâileyh Bâbîâlî'ye da'vet ile kâdim ve sadrıazam ve şeyhülislâm efendi hazerâtı mukaddemce Saray-ı hümayûna âzim olmalarıyla mûmâileyh müşârüneyhimâya tâlî olarak vâsıl-ı Saray-ı âlî oldukta ihtiyar olunan vakit hulûlünde huzûr-ı hümayûna ma'an vaz'-ı cebîn-i ibtihâl ve takbîl-i atebe-i ulyâ ile tahsîl-i dest-mâye-i izz ü ikbâl eyledikleri hâlde hükm-i kazâ vü kader ile hem-ser olan nâme-i hümayûnu reîsülküttâb efendi takdîm ve sadrıazam hazretleri alup elçi paşaya teslim edüp müşârüneyhimâ birer sevb-i semmûr ile nâil-i izz-i evfer olup nâme-i hümayûnu berârende-i dest-i ihtirâm ve kasr-ı hümayûn pîşgâhında dîvân kâtibine i'tâ ile hânesine azm ü hirâm eyledi. Paşa-yı mûmâileyhin sefârete dâir kâffe-i umûru rû'yet olunduğuna binâen aşr-i Zilhicce'de *Defter-i Teşrîfât*'ta sebt olunduğu vech üzre tertîb-i âlây olup kemâl-i dârât ile hânesinden hurûc ve esbine süvâr ve tertîb-i dîl-firîb ile Alay Köşkü altına gelüp, esbinden nüzûl ve rû-yi zemîne ferş-i rû-yi zarâ'et ve iftihâr eyledikte bir sevb bol yenlü semmûr ile tekrâr nâil-i rehîne-i mesârr ve tertîb-i mezkûr üzre Dîvân-yoluna çıkup arz-ı debdebe-i sefâret ve memûr olduğu savba azîmet eyledi.

Lâhika: Erbâb-ı ma'ârifden olan Nahîfî Efendi beylikçi olduğu hâlde Ordu-yı Hümayûn ile gelüp bir müddet-i yesîre istihdâm ve avâid-i kalemin nısfına kanâ'at etmek teklîfiyle tebrîd ve îlâm olunduğuna binâen hizmetinden keff-i yed ve mübtelâ-yı (15b) envâ'-ı meşakkat ve kedd olmuşidi. Nâçâr elçi paşanın sır kitâbetine tâlib ve niyâzına müsâ'ade ile bi'l-ma'îyye o tarafa zâhib oldu.

Fevt-şüden-i Şeyhülislâm-ı Sâbık Dürrîzâde Mustafa Efendi

Üç def'a mesned-i meşîhata zîb ü zînet veren Dürrîzâde Mustafa Efendi bir müddetten berü gunûde-i bâliş-i bîmârî ve işbu Zilhicce'nin yedinci

günüdür girân-kadr vücûdu sade-i adem ü fenâda mütevârî olup namazı Câmi'-i Sultan Mehmed'de cemm-i gafîr ile edâ ve Edirne-kapı'sı hâricinde defn ile hakkında rahmet-i Mevlâ niyâz ü recâ olundu.

Tercüme: Müşârinileyh yüz ondört târihinde Dürri Efendi merhûmun sulbünden lem'a-pâş-i zuhûr ve fırak-künende-i miyân-ı gayb-i huzûr oldukta.

Nazm:

Hüner erbâb-ı câh elinde eğer
Bulunursa süvâr zerrîndir.

Fukarâya medâr-ı kesb-i ma'âş
Dinle bu hikmeti ki rengîndir.

Me'âlini tahayyül ve taleb-i ilme tevaggul edüp otuzüç tarihinde ibtidâ-i hâric ile dâhil-i silsile-i müderrisîn ve devr-i medâris ederek ibtidâ-i altmışıl ile kâm-bîn olup bu esnâda pederleri mesned-i fetvâya dâric ve mahdûmu Galata kazâsıyla ve der-akab Edirne ve Mekke pâyeleriyle mübtehic etmişidi. Pederleri vefât ve itmâm-ı enfâs-ı hayat ettikten sonra İstanbul kazâsıyla icrâ-yi ahkâm ve elliüç târihinde müddet-i örfiyyesin itmâm eyledi. Ellidokuzda Anadolu sadâretiyle sîr-i şânı evc-gîr ve altmışdört ve altmışdokuzda ber-vech-i tekrîr sadâret-i Rumeli ile tevkîr ve ahd-i Osman Hânide dokuz mâh mikdârı mutasaddî-i umûr-ı fetvâ ve bi-hükm-i takdîr-i emed-i yesîrde azl ile züccâc-ı (16a) hâtırı seng-zede-i cevri ü ezâ olup ahd-i Sultan Mustafa Hânide ke'l-evvel sadr-ı fetvâya i'tilâ ile mübeccel ve beş sene kadar medâr-ı akd ü hâl olduğu hengâm, yine zehrâbe-i azl ile telh-kâm olmuşidi.

Devr-i Sultan Abdülhamîd Hânide elmas-pâre-i i'tibârî şekl-i müsellese nümâyân, ya'ni üçüncü def'a câh-ı meşîhat ile der-i vücûdu dirahşân olup yedi mâhdan sonra töhmet-i şeyb ve insilâb-ı şu'ûr ile ma'zûl ve hânesinde du'â-yi devlete meşgûl iken târih-i merkûmda ber-vech-i muharrer terk-i âlem-i nâsût ve azm-i sûy-i lâhût eyledi. Müşârinileyh hüsn-i sûret ve cemâl ve behcet ile mevsûm ve derece-i ilm ü kemâlî beyne'l-ulemâ ma'lûm olup, zamânı zevk u safâ ile mürûr ve servet ü yesâr cihetiyle dahi mahsûl-i ömrü numûne-nümâ-yi eyyâm-ı sûr olduğundan başka vakt-i iftâsında bile müdârese-i ulûmdan fârig olmayup hem-asrı olan fuhûlü

meclisine idhâl ve mebâhis-i ilmiyyeden bir bahs açup tasarrûfât-ı ilmiyyelerinden sûrî ve ma'nevî lezzet-i rûhânî ve vicdânî istihsâl eyler idi.

Teksîr-i kitâb ve ta'ayyüş-i ketebeye ihzâr-ı esbâb kasdıyla zamânında müdevven ve dahmü'l-hacm katı çok kütüb-i nâfî'a istiktâb ettirdiği meşhûd ve bu sebeble mazhar-ı du'â-yi nâ-ma'dûd olmuştur. Salâh-ı hâl ve nekâvet-i bâl ile dahi meşhûr olup şöyle ki 'etrâf u eknâfda dâir-i vüzerâ ve mütemevvilân-ı a'yândan bir şey kabûl etmemekle mevsûf ve beyne'l-aşşa'în dergâh-ı Hakk'a tevessül ile hast-gâr-ı mağfîret olduğu ma'rûfdur. Hasılı dünyâsı min-küllî'l-cihât ma'mûr ve kesret-i encâb-ı evlâd ile (16b) ferîde-i dühûr ve âlim-i âmil ve cehbez-i kâmil bir zât-ı hamîdü'l-hasâil idi.

İsti'fâ-yi Zâhir Ömer

Bâlâda ahvâli güzâriş-pezîr-i kilik-i beyân ve tahrîr olan Mısırî Ali Bey'in tesvîlâtıyla hurûc ale's-sultân töhmetini irtikâb ve birkaç seneden beri Akkâ'da ikâmet ile emvâl-i mîriyyeyi iğtisâb eden Zâhir Ömer nâm şekâvet-pîşe Devlet-i aliyye'nin musâlaha sebebi ile âzâde-i meşâgil olduğunu endişe edüp müstenidi olan Ali Bey dahi hâlik ve bi'z-zarûre isti'fâ semtine sâlik olup cerâim-i güzesteşinden rücû' ve inâbet ve sevâlif-i eyyâmdan beri mu'attal olan emvâl-i mukâta'âtı teslîm edeceğinden gayri fî-mâ-ba'd sâl besâl mâl-i mîrîyi edâda müsâra'at eyleyeceğini halîmi dâiresinden müteşerrid ve bir zamandan berü idâre-i dâiresinde müteferrid olan Vânî Hüseyin Efendi ta'lîmiyle der-i devlet-medâra isti'fâ-nâme ba's ve itâre edüp madde-i mezkûre erkân-ı saltanat ile meşveret olunup “ Devlet-i aliyye askeri birkaç seneden berü berren ve bahren metâ'ib-i seferiyye ile bîzâr ve merkûmun istisâlîçün vâfir mâl itlâf olunacağı dahi bedîdâr olup bu bâbda ehven-i şerr ihtiyârıyla sahîfe-i cerâimine hatt-ı afv keşîde kılınmak evlâdır” deyü erbâb-ı şûrâ ittifâk etmeleriyle keyfiyet südde-i a'lâya arz olundukta *فلا تترك العفو عن كل ذلة فما العفو مذموم وإن عظم الجرم*¹² mefhumuyla merkûmdan sudûr eden cünha ve günâh karîn-i avf-ı padişah-ı merhâmet-penâh olmağla ifâ-yi şerîta-i ta'ahhüd ve fî-mâ-ba'd üzerine edâsı lâzım gelen emvâlin vaktiyle teslîminde terk-i tereddüd ve ta'annüd etmek bâbında bâlâsı hatt-ı hümayûn ile müzeyyen bir kıt'a (17a) emr-i âlî ısdâr ve bazı hila' inzimâmiyle sâbikan kapıcılar kethüdâsı Hâşim Ahmed Ağa o tarafa tisyâr olundu.

¹² Her kusuru affediniz, kusur büyük olsa bile affetmek kötü değildir.

Âmeden-i Hazîne-i Misriyye

Mısır-ı Kahire tarafından vaktiyle vürûd eden hazîne bir müddetten berü ve ba'zı avâik sebebiyle pesmânde-i ukde-i te'hîr ve irsâlinde isti'câl olunması Devlet-i aliyye'ye izhâr-ı temahhuz-ı ihtisas eden Şeyhü'l-beled Ebüzzeheb Mehmed Bey'e taraf-ı sadr-ı müşterî-tedbîrden tahrîr olunmuşıdi. Mîr-i mûmâileyh bu bâbda ibrâz-ı sa'y-i cemîl ve hazîne-i mezkûreyi tedârik ve mevsim-i şitâda bir müste'men sefînesine tahmîl edüp hûbûb-ı şurta-i tevîfik ile İzmir iskelesine çıktığı inhâ ve filhâl iktizâ eden devâbb müheyyâ kılınup İzmir'den berren hareket ve Üsküdar'a vusûlü ma'lûm-ı erkân-ı devlet olduğuna binâen ihzâr olunan çekdirme ile imrâr ve mahalline teslîm ve edâ ve cânib-i Mısır'dan bu husûsun tediyesiycün ta'yîn olunan kâşife bir sevb-i semmûr iksâ ve bir re's donanmış esb i'tâ olunup çekdirme kapudanı dahi bir sevb hil'at ile nâil-i ferhat ve şâd-mânî oldu.

Fevt-i Şeyhülislâm-ı Esbak Mirzazâde

Mehmed Esad Efendi

Müşârünileyh bir müddetten beri dağdağa-i âlemden gûşe-güzîn-i humûl ve inzivâ ve meşgûl-i tâ'at-i cenâb-ı Mevlâ iken hulûl-i ecel-i mev'ûd ile terk-i meşgale-i dünyâ ve azm-i cânib-i ukbâ edüp namâzı cem'-i kesîr ile Sultân Mehmed Câmî'i'nde edâ ve Üsküdar'da Karaca Ahmed Mahallesi'nde defn ile evtûd-ı meşâmiḥ ve ilm-i bâzih-i a'yen-i nâsdan ihfâ olundu.

Tercüme: Müşârünileyh cülûs-ı Sultan Mahmud Hânî'de revnak-efzâ-yi mesned-i meşîhat olan Mirzazâde Esseyyid Mehmed Efendi'nin mahdûmu (17b) olup yüz yirmiiki târihinde kımât-ı ârâ-yi vücûd ve gehvâre-nişîn-i ta'ayyûn ve şühûd olup otuzdokuzda müderris ve muhâdîme muhtass olan hareket-i serî'a ile pederleri meşihatinde hâmise râddesiyle müteneffis olmuşıdi.

Li-müverriḥ:

Sür'at-i seyr ile zan-gerde-i hâmûn olanın

Pâ-yi matlûbu olur âbile dâr-ı idbâr.

Mefhûmu üzre mahdûmun rîh-i âsîf ve berk-i hâtif gibi zuhûr eden tafarât-ı mütetâbî'ası chl-i tarîkı dil-rîşî'l-ümm ve tefîf eylediğine binâen beş

sene râdde-i mezkûrede tevkîf olunup ba'dehu İzmir ve Bursa mansıblarına tasarruf ve Mekke ve İstanbul pâyeleriyle teşerrûf etmişidi. Yetmiş târihinde sadr-ı Anadolu'ya bahşende-i fer ü zîb ve iki def'a eşrâf ve sâdâta nakîb ve üç def'a sadâret-i Rum ile mahsûd-ı ba'îd ü karîb olup seksenüç senesi Zilkade'sinde Pîrîzâde'ye halef ve devlet-i meşîhat ile kesb-i izz ü şeref ve üçbuçuk sene kâr-sâz-ı ulemâ ve za'f-ı pîrî ve illet-i mizâc sebebi ile müteşebbis-i dâmen-i isti'fâ olmuşidi.

Ber-vech-i muharrer bu esnâda cîsr-i fenâdan güzâr ve âhiret tarafına sefer eyledi. Müşârünileyh behre-dâr-ı ma'ârif ve mâil-i semt-i letâif, dâmeni pâk, zihni tâb-nâk-i âbid ü zâhid bir zât-ı mücâhid idi. Kazaskerliği hengâmmda vukû' bulan da'âviye gâyet dikkat etmek meşrebi ve ihkâk-ı hakk-pîşe ve mezhebi olup rüşvet ve bertîl ile mesâlih-i nâsı teshîl edenleri dâimâ tazlîl ve mazhar-ı te'dîb ve tehvîl eder idi. Ba'zen meyl-i inşâ ve iş'âr ve güftâr-ı selîs (18a) ve ma'nâdâr ile azmâyiş-i tab' eyler idi. Ancak müddet-i ömrünü maraz-ı gûnâ-gûn istîfâ ve rû-yi sıhhati adem-i müşâhede ile rûz ü şeb âh u enîne mübtelâ olup hattâ mu'âyede ve sâir mevâsimde iyâb u zihâbdan avf olunup ıstîğâl-i derd ile hânesinde mekîn ve adem-i şikâyet ile hâst-gâr-ı merhamet-i Rabbülâlemîn olmakta idi. Derece-i hilmi serhadd-i gâyete resîde olup yevmen mine'l-eyyâm reisülküttâb-ı vakt ba'zı mesâlih ile müşârünileyhe varup müzâkere-i umûr eder iken matlûbu olan cihetinden me'yûs evlâd-ı Arab'dan biri kâşânesine duhûl edip "Allah'dan havf etmez, hakkımı ibtâl ettin, senden kime şikâyet etmeli" deyü imâme-i kübrâsını endahte-i sâha-i kâşâne edüp hetk-i hürmet ve izhâr-ı gîlzet etmişiken kat'â cevâb vermeyüp samt u sükût meslek-i garîbine zâhib ve merkûm dahi şetm ü cereb ile gözden gâib oldukta reis efendiye hitâb edüp "efendi şu herifin remy-i imâmesinden hâsıl olan tarâke-i hol-nâke ne dersin" deyü tebessüm ve izhâr-ı beşâset ve ol dahi kemâl-i hilm ü mürüvvetlerin beyân ile leb-i beste-i hayret olduğun bu fakîre nakl ü hikâyet eyledi.

[Derkenâr]: Fakîr dirim ki, bu rütbe-i hikmet, ma'nâsı yoktur. Bir kimse istiğzâb murâd olunup gazaba gelmezse, fazâilden ba'îd olmuş olur. Zîrâ şecâ'at ve enefe hamîyyet-i mahmûde ve ahz-i sâr ve gayret-i fazâil-i zâtıyyeden ma'dûd olup fîkdânı ihânet ve rezâil-i müstelzemdir.

النفوس الشريفة تابی الاسترسال في الاحتمال لما يصدر من الجهال¹³

Tevcîhât-ı Vüzerâ-yi İzâm

Egriboz Sancağı'na mutasarrıf sadr-ı esbak Halil Paşa Bosna Eyâleti'yle tevkîr ve selefî Dağıstânî Ali Paşa'ya livâ-i mezkûr tevcîh olunmuşiken Rumeli Vâlisi Müderris Osman Paşa'nın nâle-i şikâtı evc-gîr ve hakkında muzmerr olan teveccüh resîde-i ma'raz-ı fakîr olmaktan nâşî Rumeli Eyâleti ile müşârûnileyhin nahl-i emeli tesmîr ve Egriboz Sancağı Osman Paşa'ya tevcîh olunup (18b) hakkında ihzâr-ı esbâb tedmîr kılındı.

Vekâyi'-i Sene Tis'a ve Semânîn ve Mie ve Elf

Çerâğ-Şüden-i Silahdâr-ı Hazret-i Şehriyârî be-Rütbe-i Vâlâ-yi Vezâret ve Tebdîl-i Ser-Çavuşân

Silahdârlık hidmet-i celîlesiyle ser-efrâz olan Mehmed Emin Ağa'da olan kâbiliyet ve isti'dâd ma'lûm-ı padişah-ı vâlâ-nijâd olup Muharremülharâm'ın üçüncü günü müntehâ-yi rûteb-i beşeriyye olan vezâret ile behrever ve an-asl ocak yazıcılığından tarîk-i hâcegâna duhûl ve bir müddet tezkirecilik ve çavuşbaşılık hidemâtı ile meşgûl olan Abdüsselâm Efendi'nin tavr-ı melûfundan sadr-ı vâlâ-kadr hazretleri muğberr olmakla hizmet-i mezkûrede tefennün ve mahâreti mücerreb olan Mehmed Said Efendi çavuşbaşılık ile mesrûr ve selefî hânesinde ikâmet ve ârâm ile me'mûr oldu.

Fevt-i Yusuf Efendi

Kibâr-ı hâcegân ve meşâhîr-i ricâl-i Devlet-i ebed-bünyândan binâ emîni denmekle ma'rûf Yusuf Efendi üç seneden berû mübtelâ-yi elem-i renc ve mâh-ı mezbûrun onsekizinci günü terk-i sarây-i sipenc edüp Cağalazâde Sarayı kurbünde binâ eylediği mekteb kurbünde o sâhib-i akl ü idrâk, defîn-i hâk-i itr-nâk oldu.

Tercüme: Müteveffâ-yi mûmâileyh Âsitâne-i sa'âdet'de Zaim Abdullah Ağa'nın sulbünden yüz on tarihinde meşîme-çâk-i tevellüd olup istikmâl-i derece-i akl-ı heyûlânî akîbinde devr-i Ahmed Hânîde meşhûr-ı âfâk olan

¹³ İzzet-i nefse sahip olan insanlar, cahillerden gelebilecek olan ihtimallere hazırdır.

Sadırazam İbrahim Paşa'ya intisâb ve giderek iç çukadarlığı hizmetiyle kâmyâb olmuş idi.

Devr-i Mahmud Hânîde şems-i ikbâli işrâk ve hâcegân zümresine (19a) ilhâk ve menâsıb-ı rüteb-i âliyeden başmuhâsebe ve rûznâmçe-i evvel ve şehir ve tersâne emânetlerini ihrâz ve kerre-i ba'de uhrâ sadâret-i uzmâ kethüdâlığı zât-ı vâlâsını merci'-i erbâb-ı niyâz edüp zâtında merkûz-i mahâil-i sadâkat ve cibilletinde mermûz-i âsâr-ı istikâmet hasebiyle mülûk-i sûtûde-sülûk ve vüzerâ-yi izâm, mûmâileyh ma'rifetiyle nice kasr u kâşâne ve katı çok saray ve hâne binâ ve bâ-husûs Laleli'de vâki' câmi'-i dilârâ-yi dest-yârı tabî'at-ı mi'mârisiyle tekmîl edüp hüdâvendigâr-ı esbak Sultan Mustafa Hân-ı merhûm misillü bir padişah-ı hakâyık-ı beyyin ve bir şehriyâr-ı kadr-i temkîne hizmet beğendirüp bu sebeble emîn-i binâ ünvânıyla şöhret-nümâ olmuş idi. Hizmetinde bulunanlar havsala-i isti'dâdları derecesinde kesb-i merâtib ve irtifâ'-i şân ve iddihâr-ı emvâl-i firâvân eyledikleri mütevâtir ve dâiresinde olan yümn ü bereket misl-i sâir gibi elbine-i nâsda dâir idi. Zâtına mensûb sebil ve mekteb hakkında istid'â-yi rahmet du'âya sebep olup hâsılı memûr olduğu hidemâtın cümlesinde hilye-i sadâkati nümâyân ve hafî ve celî bir töhmet ile telvîs-i dâmân etmediği hâline vâkıf olanlardan resîde-i gûş-i iz'ân olmuştur.

Tevcîhât-ı İlmiyye

Mâh-ı mezbûrun yimiüçüncü günü Havâss-ı refî'a kazâsıyla Tokadî Ömer Efendi kesb-i ihtisâs ve Üsküdar kazâsını Mehmed Sâlih Efendizâde Abdullah Molla Efendi istihlâs edüp, sâbıkâ Edirne kadısı Evliyâ Yûsuf Efendizâde Zeynelâbidin Efendi ve sâbıkâ Bursa kadısı Şehlâ Ahmed Paşazâde Veli Bey Bilâd-ı erba'a (19b) kuzâtının akdemi iken za'f-ı hâl ve adem-i iktidâr izhârıyla bu matlab-ı azîzü'l-menâlden fâriğ ve niyâz ve isti'fâları derece-i gayete bâliğ olup, sâbıkâ Mısır kadısı Tarsusîzâde Mustafa Efendi Mekke-i Mükerreme kazâsıyla dil-şâd ve sâbıkâ Şam kadısı Mehmed Mekkî Efendi Medîne-i Münevvere kazâsıyla ber-murâd oldu.

Azl ü Nasb-ı Kethüdâ-yi Sadr-ı âlî

Defterdâr-ı vakt olan Derviş Mehmed Efendi İspir Ağa vesâtatiyle o asrın sâhib-i nüfûzu olan ağa babası el-Hâc Mustafa Ağa ile imtizâc ve isâle-

i cûybâr-ı denânîr ve tefârik ile mûmâileyhi gâh ve bî-gâh tenşît ve ibhâc eyler idi. Bu esbâb-ı hafîyye ile medh ü sitâyîşine mecbûr ve hidemât-ı aliyyeye takrîbini rûz u şeb semîr-i akl u şu'ûr cdüp sadriazam kethüdâsı bulunan Recâî Mehmed Efendi'nin her maddede kemâl-i butu ve rehâveti sâmi'a-i hümâyûna ilkâ ve Dervîş Mehmed Efendi hakkında tertîb ettiğî şekl-i liyâkat ve isti'dâd netîce-pezîr kabûl ve ısgâ olup sadâret-i uzmâyâ temhîd-i mukaddeme kabîlinden olarak işbu Saferülhayrın üçüncü günü kethüdâlık mesnedine is'âd ve selefi Recâî Efendi defterdârlık ile vâreste-i ihtilâc-ı fuad kılındı .

Ba'zı Havâdis

Seferler takrîbi ile Âsitâne-i sa'âdet'de envâ'-ı erzâk girân-bahâ ile bey' ü şîrâ' ve sekene-i İstanbul giriftâr-ı muzîk-i masârif ile mahrûm-ı rû-yi hisb u rehâ olup bu keyfiyyet-i lâzime erbâbiyle meşveret ve def'-i iğtirâr ve tahsîl-i esbâb-ı refâhiyet bâbmda herkes idâre-i perkâr-ı fikret ve encâm-ı kâr huzzârm ba'zıları muhtekirlerin mel'aneti galâya illet olup fî-mâ-ba'd mecma'-ı (20a) akvât olan mahallerden bâyi'leri götürüp bi'n-nefs halka bey' ve muhtekirlere vermemek üzere memâlik-i mahrûseye evâmîr neşrini beyân ve re'y-i dil-pezîri sâirleri dahi istihsân etmeleriyle her tarafa bu mazmûnda evâmîr-i şerîfe ısdâr ve tatarlar tisyâr olunduysa dahi bu tedbîrin icrâsına nezâret, İstanbul kadılarının icrâ-yi me'mûriyetlerinden olup kâdı-i vakt olan Hayâtîzâde Mehmed Said Efendi bîmâr ve leyl ü nehâr illetini tîmâr ile evkat-güzâr olup bu hizmeti edâdan âciz ve dermân-de olduğundan fazla vakt-i azli mütekârib ve bu maslahatı idâreye muktedir âharının tedârîki vâcib olup binâen-alâ-zâlik istîfâ-yi vaktine kırk elli gün kalarak azl olunup halefinden münhal olan arpalığa Edremid mahsûlü zamm ve bu mükâfat ile tab'-ı nâzekinden izâle-i hadşe-i elem kılındı.

Sâbıkâ Mekke-i Mükerreme kadısı Alemî Yeğeni Ali Efendi'nin fatk u ratka kudreti ve îkâ'-ı tehdîde mikneti tavr u hareketinden istidlâl ve iki eskisine takdîm ile İstanbul kadısı nasb olunup irâde-i devlet zarf-ı sâmi'a-i intibâhına idhâl ve tehâllûf-i mansıb ile tas'îr-i hadd-i infî'âl eden Esseyyid Mehmed Gânim Efendi ve fuhûl-i ulemâdan Müftîzâde Ahmed Efendi birer pâyê ile def'-i endûh ve melâl eylediler.

Temâdî-i Sefer-i Hümâyûn

Takrîbî ile melekât-ı isti'dâd ve liyâkatten mahrûm ve hüsn ü kubhu mestûr ve nâ-ma'lûm olan ba'zı nâs-ı kusvâ-yi merâtib-i necdet ve be's olan rütbe-i vâlâ-yi vezâreti bilâ-meşakkat rübûde ve ihtilâs edüp vâli olacakları memâliki tahrîb ve fukarâ ve zu'afâyı garâmet-i mâliye ile ta'zîb eyleyecekleri (20b) mebâdî-i hallerinden müstebân ve o makûleleri vedî'a-i hazret-i Sübhân olan re'âyâ ve zîr-destâne taslîtin vizr ü vebâli hidîv-i zemâne râci' olacağı bî-şübhe ve gümân olduğundan başka kesret-i vüzerâ ve ummâl an asl fukarâyı muztaribü'l-ahvâl edegeldiği zâhir olmakla vâsita-i şüfe'â veyâhud lâ-meremmâ nâil-i vezâret olanlardan sekiz nefer vüzerânın tuğ ve sancakları ref' ve birer mahalle def' olunup sudûr-ı mevâliye mahsûs olan arpalıklar ve kudât mansıbları dahi bey' men yezîd sûretini kesb ve nüvvâb-ı emvâl-i fukarâyı bu vesile ile gasb u nehb edüp bu fesâda illet ile bess-i şikâyet edenleri tard ve ib'âda cesâret edenlerden beş nefer kapu kethüdâsı dahi birer cezîreye nefy ü iclâ ve arpalık sâhibleri dahi fî-mâ-ba'd müstakîmü'l-etvâr ve munsıf ve dindâr nâibler istihdâm etmek bâbında müftî'l-enâm cenâblarına hitâben hatt-ı hümâyûn şeref-sudûr olup mazmûn-ı münîfi kurta-i gûş-i ulemâ kılındı.

İ'dâm-ı Vezîr Osman Paşa Vâlî-i Rumeli

Müşârünileyh Mora ve Silistire'de vâki' gazavâtta bezl-i mâl ve cân ve sarf-ı tâb ü tüvân etmekten nâşî hizmeti meşkûr ve sa'yi mebrûr olup nezd-i devlette vak' u i'tibârı bâlâ-ter ve sît-i iştihârı kubbe-i feleğe berâber olmuş idi. Sefer hitâmında vüsûk u i'timâda sezâ ve serhad ahvâline âşinâ vüzerâ-yi izâmdan birinin Bender kalesi muhâfazasına irsâlini zarûriyyât-ı vakt-i îcâb eylediğine binâen müşârünileyhde bu keyfiyet mahsûs ve muhayyel ve muhâfaza-i mezkûre tarafına ihâle ile azîmeti muntazır-ı erbâb-ı akd ü hall iken ba'zı a'zâr-ı vâhiye îrâdiyle azîmetden ibâ ve bu me'mûriyetten (21a) afvını ricâ ve Rumeli tarafına güzâr ve taraf-ı devletten zuhûr edecek mu'âmeleye medd-târ-ı intizâr etmiş idi. Müşârünileyh eben an cedd vezîr ve rızâ-yi devleti tahsilde menâfî-i dâireyni fehm ider bir müşîr-i dilîr olduğundan fazla servet ü yesârı zâhir ve kapusunda askeri vâfir, ihtiyâctan beri ve bir müddet bu meşakkate tahammül ile tekâmîl-i hizmet ve celb-i memnûniyet muktezâ-yi şîme-i dânişverî iken me'mûr olduğu savba adem-i azîmet, emr-ı padişâhîye muhâlefet olup hakkında icrâ-

yi te'dîb ile gümâşte-gân-ı sâire terhîb lâzım gelüp ancak sebkât eden hidmetine hürmet ve seyyiâtmdan tegâfûl ve bu vaz'-ı nâ-hencârına tahammül mûcibât-ı mürüvvetten olduğu arz-ı südde-i a'lâ ve hakkında istid'â olunan sûret-i afv-ı şehinşâhî rû-nümâ olup Rumeli gibi kesîrû'l-cedvâ ve hasretü'l-vüzerâ bir mansıb ile kemâ-fi'l-evvel iltifâta sezâ görölüp cemî'-i aksâm-ı adâleti şâmil olan ta'zîm li-emrillâh ve şefakat-i alâ-halkillâh mesleğine sülûk lâzım iken tekâlif-i seferiyye ile mübtelâ-yi envâ-ı mesâib olan fukarâ ve zu'afâyâ dest-i zulm ü te'addîyi dırâz ve tecrîm ve tağrîm ile ekserini muhtâc-ı nân-ı huşk ve piyâz edüp ahâli-i mezkûre bi'z-zarûre Âsitâne-i sa'âdet'e gelüp birkaç def'â rikâb-ı kâmyâba ref'-i rık'a-i iştikâ ve sadrıazam ve şeyhülislâm efendi tarafından def'-i zulm ve nesâyihî mutazammın tarafına mekâtîb gönderilüp bu pend-i sûd-mendi kat'â ısgâ etmediğine binâen hakkında temhîd-i mukaddime-i sû-i cezâ olunup ibtidâ Rumeli'nden azl ve Egriboz Sancağı tevcîhi akabinde i'dâmını müş'ir hatt-ı mehâbet-karîn ile haseki ta'yîn olunmuşidi.

Hilâl-i tarîkde zafer mümkün olmadığından haseki-i merkûm Egriboz'a (21b) mütenekkirü'l-hey'e gelüp kazıyyeyi sırren kadı ve sâir kâr-azmûdegân-ı vilâyete ifâde ve anlar dahi icrâ-yi hük-m-i padişâhiye âmâde olup müşârünileyh Egriboz'a vusûl ve vücûh-ı memleket filhâl istikbâl ve şehre idhâl kasdıyla pîşgâhında yürüyüp kalenin iki kapısını tekâtu' eden cisri güzâr eyledikte mukaddemce tasmîm olunduğu vech üzere cisri-i mezkûr ref' olunup ilerüde bulunan ilerüde ve girüde bulunan girüde kalup tarafeyn yek-diğerin hâlimden bî-haber ve gâfil-i ahkâm-ı kazâ vü kader olup müşârünileyh dahi nefesine ihtimâl-i hatar vermediği hâlde üç beş âdem ile mürğ-i bî-bâl u per gibi nâ-gâh şebeke-i belâya dûcâr olduğunu idrâk ve "kazâyâ rızâ" diyerek abdest alup iki rek'at namaz kıldıktan sonra cellâd-ı bî-pâk câme-i hayâtını çâk çâk edüp ser-i bürîdesini haseki-i merkûm Âsitâne'ye îsâl ve vaz'-ı ibret-gâh-ı erbâb-ı zeyg ü dalâl eyledi.

Hikmet: İnsân gâfil hakk-ı ubûdiyeti edâda tekâsül ve hâiz-i sırr-ı hilâfet-i ilâhî olan padişahların emr-i meşrû'unu icrâda tesâhül gösterüp âmil oldukları emsârda müştehiyât-ı nefsâniye ve tesvîlât-ı şeytâniyyeye sarf u tebzîr için cem'-i dînâr ile re'âyâyı ısrâr ve adâletinde muzmer olan menâfî-i neş'eteyni terk ve mugâderede ısrâr eylediği hâlde dünyâda seyfi siyâsetten reh-yâb-ı necât olursa dahi ukbâda mazhar-ı eşedd-i azâb

olacağını Aristâtâlîs [Aristoteles], “Aksâm-ı Adâlet” bahsinde tahrîr ve işâret etmiştir. Müşârünileyh oldukça bu ma'nâyâ vâkıf ve adâlet ve zulûmden terettüb eden nef' ü zarra dâna ve ârif iken perde-i gaflet çeşm-i basîretini mestûr (22a) ve dâiresinde bulunanların celb-i mâl ma'razmda verdikleri ünvân ve şâna firîfte ve mağrûr olup o makûle seyyâh-ı cihân-gerd ve fukarâyâ madde-i cevri ü derd olanlara dest-i ruhsatı medd edüp etrâf u eknâfî taht u târâc ve nâsı işbâ' ve dilâsîr-i intifâ' etmek için nefsinî tîr-i belâyâ âmâc eyledi.

¹⁴ لقد أباحك غشا في معاملة من كنت منه بغير الصدق تنتفع

Tercüme: Müteveffâ-yî müşârünileyh sadr-ı esbak Topal Osman Paşa merhûmun hafîdi ve Vezîr Ahmed Paşa'nın necl-i reşîdi olup meslek-i cedd ü ebden sarf-ı enzâr ve tarîk-i tedrîse heveskâr ve mûsıla-i sahn râddesini ihrâz ile çâr-bâliş-nişîn-i gurfe-i i'tibâr olmuşıdi.

Evâil-i sefer-i hümâyûnda Mora cezîresinde tekevvün eden şûriş ve ihtilâl gûş-zed-i celâdeti oldukça maskat-ı re'si olan Yenişehir Fenâr'dan etbâ' ve levâhıkını cem' ve bilâ-me'mûriye cezîre-i mezkûreye şitâb ve Anabolu muhâfazasında olan sadr-ı esbak Muhsinzâde Mehmed Paşa'nın emr ve reyi ile ba'zı hidemâta sarf-ı miknet ü tâb edüp hizmeti pesendîde, vus'u ve gayreti cezîre-i mezkûre ahâlisini teşvîş-i derûndan âremîde eylediği müşârünileyh tarafından der-i devlet-medâra inhâ ve چراغlığını istid'â ve kendüsü dahi kible-i erbâb-ı matlab ve münâ olan atebe-i devlet-i ebed-müddete cebhe-sâ olup Mora muhassıllığı ile kesb-i rûtbe-i vezâret ve meslek-i âbâyâ ric'at etmişıdi.

Mora'da birkaç mâh ikâmetten sonra zulm ile şöhret-gîr ve Egriboz'a nakl ile leked-hor-ı tekdîr olmuşıdi. O esnâda ordu-yî hümâyûna memûr ve hîn-i vusûlünde Silistire ser-askerliği menşûru ismine (22b) mastûr kılınup bi'n-nefs Rusya Feld Mareşali Romançof ile Silistre hâricinde ceng ü peykâr ve sadme-i top ve tûfenge asker tahammül etmeyüp nâçar kalede tahassun ile def-i sâile ibtidâr edüp, Rusya askerinin kaleye hücumunda izhâr-ı sebât u metânet ve mevcûd olan cünûd-ı İslâmiyyenin cümlesini serdengeçti i'tibâriyle düşman üzerine hücum ettirüp mazhar-ı fevz ü nusret olmuşıdi.

¹⁴ Bu beyit şair Ebu't-Tayyib el-Mütennebbî'ye atfedilir. Manası şöyledir: Sen ona karşı dürüst olmayıp onu kötü bir şekilde kullandığın için o da sana hileyi uygun gördü.

Sefer akabinde Bender muhâfazasından Nikola (نيكولى) hakkında mukaddime-i iğbirâr ve Rumeli'nde vâki' olan zulmü kendüye vesîle-i helâk u demâr oldu.

Cülûs-ı Hamîd Hânî'de i'lân-ı cülûs-ı hümâyûnu müş'ir emr-i celîlü's-şân ve ba'zı vesâyâ-yı sadr-ı celîli'l-ünvân ile müşârünileyhe memûr olmuşidim. Birkaç saat miyânede muhâtabât vâki' olup sâhib-i fehm ü zekâ ve mezâyâ-yı şî're âşinâ olduğunu istiş'âr ettim ise dahi ulûvv-i himmet ve kibr-i nefis iktizâsiyle enâ lâ-gayr ¹⁵ أنا لا غير makâlesini medâr-ı tasallûf ve pindâr ¹⁶ وزیر ابن الوزير وأنا ابن الوزير elkâbını her bâr zebân-âver-i iftihâr edüp intizâm-ı dâire ve merbûtiyet-i havâşî ile devlete arz-ı nâz u delâl ve kâr-fermâyân-ı asrın rey ü tedbîrini tezyîf ile temennî-i emr-i muhâl eyler idi. Yâ-hayf delâlet-i akl tecâribiyle müşârünileyh tehzîb-i ahlâk müyesser olmayup rezâil-i nefsâniyyeden istihlâs ile tarîk-i eslem-i nasâfete muvaffak olamayup âhîrî'l-emr unfuvân-ı civânîde terk-i ser ü sır ve vücûdunu berg-rîz-i sarsar-ı kahr-ı dehr eyledi.

دریغ سود ندارد چو کار رفت از دست ¹⁷ : [Mısr]â:

Garîbe: Sâhib-i tercemenin birâderi Nâşid İbrâhim Bey memûriyetle (23a) müşârünileyhe varup avdetinde gâlibâ me'mûlû derecesinde mûkerrem olmadığından yâhûd

بی حسد نبود برادر گر پیمبر زاده است ¹⁸ : [Mısr]â:

Mefhûmu üzere debdebe ve dârâtma hasedinden terâdüf-i zulm ve i'tisâfını her mahalde nakl u hikâyet ve "in'idâm-ı vücûdu fukarâya sebeb-i huzûr u râhattır" deyu izhâr-ı gayz u adâvet edüp mîr-i mûmâileyhin zâhirde şâibe-i garazdan sâlim olan takrîri tasmîm-i devlete tevâfuk ile te'kîd-i kasd u niyyet eylediği katı çok kimseye ma'lûm olan keyfiyettendir.

قريب المرء من أعدى أعاديهِ وإن داراً ولولا خشب القوس لما قطعن أشجاراً ¹⁹

¹⁵ Sadece ben, başkası değil.

¹⁶ Ben vezirin oğlu olan vezirin oğluyum.

¹⁷ İş elden çıkınca ah demek fayda etmez.

¹⁸ Peygamber soyundan dahi gelse kardeş kıskanır.

¹⁹ Kişinin yakını yüzüne iyi davranırsa bile en büyük düşmanlarındandır
Baltaların sapı olmasaydı ağaçları kesemezdi.

Nefy-i Yazıcı-i Sâbık Ahmed Efendi

Mumâileyhin mevkûfât mansıbı ile dâire-i hümayûndan teb'îdi, bâlâda bast u ifâde olunmuşıdi. Eyyâm-ı ikbâlinde olan kuvvet ve taraf-ı hümayûndan tarafına verilen ruhsata nazaran hâricde olan menâsıb-ı devletin birinde istihdâm olunacağını zâhir-i bî-nân-ı avâm tahayyül ve bu havâdis giderek beyne'l-kibâr tedâvül edüp kat'-ı lisân-ı nâs için bir mahalle tağrîb olunmasını ba'zı hayrhâhân-ı saltanat taraflarından ilkâ ve mâh-ı Safer'in yirminci günü ehl ü iyâliyle maskat-ı re'si olan İzmir'e nefy ü iclâ olundu.

Vürûd-ı Sâhib Giray Han ez-Kırım

Sefer hilâlinde Kırım halkı ve kabâil-i Tatar ittifâkiyle Sâhib Giray Han mesned-i hanîye ik'âd ve takrîr ve bu taraftan menşûr ve teşrîfât irsâl olunduğu mukaddemâ tahrîr olunmuşıdi. Teşrîfât-ı hümayûnu ber-vech-i ta'zîm istikbâl ile nihâde-i vecne-i tekrîm ve umûr-ı Tatarı şurût-ı serbestiyyet üzere idâre ve tanzîm eyler iken kable'l-musâlaha Vezîr (23b) Canikli Ali Paşa ile Kırım'a ta'yîn olunan Devlet Giray Han henüz o taraflarda olup güyâ kelânterân-ı kabâil-i Tatarı tahrîk ve Kırım halkını bu bâbda mezbûrlara teşrîk edüp adem-i kabûl-i serbestiyyeti ta'lîm ve müşârünileyhden emniyet câiz olmadığını tefhîm edüp havf-i cân ile nâçâr o taraftan fekk-i lenger-i istikrâr ve müsâ'ade-i rüzgâr ile üç beş gün zarfında Büyükdere'ye vusûl ve keyfiyeti arz-ı südde-i ebediyyü'l-istimrâr eyledi. Müşârünileyhin lâzım gelen tedbîri bundan sonra Kırım'dan vürûd eyleyecek tahrîrâta ta'lîk olunup şimdilik bir mahalde ikâmesi tasvîb ve iktizâ eden meûneti tertîb olundu.

Ba'zı Vefeyât

Kudemâ-yi ricâl-i devletten bilfi'il tevkî'i olan Abdullah Efendi pîr-i gühen-i sâl ve za'f-ı kuvâ ile bî-mecâl olmaktan nâşî mâh-ı mezkûrun yirmiyedinci günü tekâmîl-i enfâs-ı hayât ile dâr-ı âhirete pâ-nihâde-i irtihâl ve münhâl olan mansıbı ile Âtîfzâde Ömer Efendi münşerihü'l-bâl oldu. Mûmâileyh hüsn-i hulk u seciyyet ile nâm-âver ve cevdet-i hatt u tezyîn-i hurûfda İbn Mukle'ye berâber mu'temed ve emîn ve riyâset ve sâir menâsıbdâ sadâkati tecrübe olunmuş bir pîr-i cihân-bîn idi.

Cidde vâlisi Vezîr Halil Paşa dahi mâh-ı mezbûr evâhîrinde hulûl-i ecel-i mev'ûdiyle vefât ve gadd-ı basar-ı hayât edüp münhal olan mansıbı Yenişehirli Vezîr Osman Paşa'ya bundan akdem tevcîh olduğuna binâen bir an akdem Bender-i Cidde'ye luhûku emr ü tenbîh olundu. Müşârünileyh Çorlu kasabasında neşv ü nemâ bulup

Nazm:

Gidelim der ki vâlâ-yi şeh-i devrâna
Şem'-i ikbâline biz de olalım pervâne.

Terânesiyle Âsitâne-i sa'âdete vârid ve bir müddet (24a) mütehammil-i nevâib ve şedâid olmuşıdi. Ber-muktezâ-yi isti'dâd hâseki ile ber-murâd ve revş ü refâtı pesendide-i hazret-i cihândârî olduğuna binâen tebdîl-i hâseki ile mümtâz ve giderek odabaşı ve hâseki ağalık ve bostancı başılık ile tâir-i ikbâli bâlâ-pervâz olup ba'de'l-azl surre emîni ve kapucular kethüdâsı ve mîrâhur-ı evvel hidemâtiyle iktisâb-ı mefâhir ve merâtib-i ulyâ-yi devlete istihkâkı mebdâf-i ahvâlinde bi'l-hiss ve'l-müşâhede zâhir olduğundan rütbe-i vâlâ-yi vezâret ile manzûr-ı li-hâzâ-i mürüvvet ve Hotin ve Belgrad muhâfazalarına bi't-tevâli ta'yîn olunarak tavr-ı âkilânesi resîde-i rütbe-i şöhret olmuşıdi. Bir müddet mürûrunda şân-ı seraskerî ile donanmayı alup Özi cânibine şîrâ'-güşâ ve ba'dehû mutasarrıf-ı Ümm-i dünyâ olup bir zamân mürûrunda Cidde'ye vâli ve ber-minvâl-i muharrer kütvâl-i rûhu burc-ı bedenden hâlî oldu. Müşârünileyh müdebbir ve âkil ve umûrunda hâzım ve gayr-i gâfil haysiyeti nümâyân ve bu cihetle sebk-i akrân etmiş bir vezîr-i kârdân idi.

Nefy-i Damadzâde Mehmed Tâhir Efendi

Zümre-i müderrisinden Mehmed Tâhir Efendi neşve-dâr olduğu hâlde Bahariye pîşgâhında vâki' çayırda mürûr eder iken nîgeh-bânlarının men'e tasaddîleri molla-yı bî-huzûr edüp giderek mu'ârazaları müşâtemeye ve müşâtemeleri mudârebe ve müsâdemeye münce ve mûmâileyhi keyfiyet-i câm-ı teşcî' ve zûr-âver edüp hemen miyân-bendinde âmâde olan bıçağını dest-âver-i insilâl ve yanında olan âdemlerine emr-i mu'âveneti tenbîh ile bostancıları önüne katup nâr-ı hâmid-i arbedeyi iş'âl (24b) ve molla-yı mezbûrun asâlet ve nebâleti ma'lûm olduğundan bostancılar âlât-ı müdâfa'a isti'mâlinde ictinâb ve bu hâl ile iki üç nefer bostancıyı cerh-i elîm ile

üftâde-i deşt-i ıztırâb edüp keyfiyet resîde-i sem'-i eşref-i padişahî ve te'dîbi müfevvez-i re'y-i fetvâ-penâhî kılınup, ba'de'l-keşf ve'l-mu'âyene efendî-i mûmâileyh Gelibolu'ya iclâ ve iki ay mürûrundan sonra bostancılar elem-i cerhden rehâ ve birâderi sadr-ı Rum-ı sâbık müteşebbis-i dâmen-i recâ olduğuna binâen kayd-ı gurbetten ihlâ olundu.

Âsitâne'ye ric'atinde fi-mâ-ba'd evbâş ve erâzile mahsûs olan reftâr-ı nâ-hem-vârdan dest-şû-yi ferâğ olmadığı hâlde eşedd-i takrî' ile tedîb ve nefy-i ebed ile ta'zîb olunacağı şeyhülislâm efendi tarafından ifhâm ve esb-i serkeş ru'ûneti bu pend-i dil-pesend ile ilcâm olundu.

Zikr-i Tedmîr-i Ba'zı Eşkiyâ

Manastır'a altı saat mesâfede vâki' Florina'da sâkin Musli nâm şaki' haşyet-i hakkı hâtırından ihrâc ile fukara ve zu'afâyâ zulm u ta'addîsi yevmen fe-yevmen kabûl-i terakkî edüp birkaç kasaba ve karye dest-i tetâvülünden vîrân ve ba'zıları celâ-yi evtân beliyyesiyle perişân oldukları Rumeli vâlisi Vezîr Dağıstânî Ali Paşa'ya inhâ ve beyân olunup ber-takrîb Manastır'a ihzâr ve husemâsiyle terâfu'-i şer' ve sübût bulan cerâim ve evzârına binâen ser-i nuhûset-eseri kat' olunup sûret-i hâli mübeyyin tahrîrât müşârûnileyh tarafından vâsıl-ı südde-i eşref-i selâtîn-i kâinât oldu.

Düzce kasabasında mütemekkin Araboğlu nâm küştenî harâb-sâz-ı sâ mân-ı fakîr ve ganî olduğuna (25a) binâen hakkında birkaç def'a emr-i âlî sâdır ve fîshat-i ecel sebebi ile bu âna dek memûrlar katline zâfir olmamışlar idi. Bolu voyvodası Hacı Ahmed Ağa bir mikdâr asker ile bu def'a üzerine varup, yârâ-yi mukâvemeti mefkûd olduğundan Ankara semtlerine firâr ve o havâlide vâki' cibâl-i şâhikaya istizhâr edüp bir müddetten sonra Düzce etrâfında geşt ü güzâr eylediği voyvoda-i mûmâileyhe ihbâr olundukta filhâl ilgâr ve merkûmu küşte-i seyf-i tâb-dâr edüp ser-i maktû'unu der-i devlet-medâra tesyâr eyledi.

Maraş Eyâleti'nde Mandallu ve Kılıçlı aşiretleri aşâir-i kesîretü'ş-su'ûb ve kabâil-i me'lûfetü'l-hurûbdan olduklarına binâen öteden berü zabt u rabtlarında vulât ve hükkâm acz-âver ve bâ-husûs sâl-i çendînden berü o havâli vüzerâdan hâlî kaldığından etrâf ve eknâfa itâle-i dest-i hasâr u zarar etmeleriyle tedîbleri emr-i mendûb, belki resîde-i derece-i vücûb olup bu irâde Maraş vâlisi Vezîr Abdullah Paşa'ya ifâde ve sırren tarafına emr-i âlî

firistâde olunmuşidi. Müşârünileyh dâiresi halkını ve ba'zı aşâiri istishâb ve meştâları semtine mânend-i berk-ı hâtıf-ı şitâb edüp eşkiyâ-yı merkûme bu savlet-i nâgeh-zuhûrdan tersân ve bir fırkası Çobanoğlu ve fırka-i uhrâsı Abdülfettahoğlu yanına varup pinhân ve bâkîsi sa'bû's-sülûk cibâle gürîzân olup mukâvemete kudret iddi'âsında olanlar muhârebeye mübâşeret ve müşârünileyhın ednâ hücûmuna adem-i tahammül ile firâr ve gaybet ve müşârünileyh sâlimen ve gânimen avdet eylediğini inhâ ve te'dîbât-ı mâ-yeliklarını icrâ eylediğini der-i devlet-medâra arz ve inhâ (25b) eyledi.

Eyâlet-i Bosna'da vâki' Lügoşte Kalesi'nde dizdâr-ı sâni olan Yahya ve refîki Zeynel umûr-ı serhaddi muhtel ve fukarânın urve-i râhatlarını münhal eyledikleri, vâlisi sadr-ı esbak Halil Paşa'ya ma'lûm olup asâyîş-i ibâd ve ref'-i ihtilâl dâ'iyesiyle merkûmları izâle eylediğini mübeyyin der-i devlet-mekîne arz-ı kîbâle eyledi.

Bergama voyvodası ve a'yânı olan Sağıncılı Veli an-asl Yörük tâifesinden Sağıncı Karyesi'nde tavattun ve Bergama voyvodası Kocaoğlu Elhâc İsmâil Ağa'nın hizmetinde temekkün edüp ba'de'l-vefât oğlu Mehmed Ağa'ya dahi hidmet ve ol dahi vefât ettikte oğlu İbrâhim Ağa'nın umûrunu rû'yet eyler idi. Ancak mezbûr idâre-i umûrdan bî-haber ve hevâ vü heves ile meşgûl bir şahs-ı der-beder olup merkûm Veli dâirelerinde emekdâr olmak takrîbiyle zimâm-ı umûr-ı kazâyı yedîne teslîm ve hânesinde fârigü'l-bâl ikâmet ile eyyâm ve saatini lehv ü tarabe taksîm edüp merkûmun gaflet ve lezzât-ı dünyâyâ inhimâki mu'temedi olan Veli'nin derûnunu ifsâd ve yerini zabt ve hân mânânını berbâd etmeye ictihâd edüp dâiresinde olan halkı itmâ' ile emrine râm ve merkûm Veli Ağa'yı o nemek-be-haram on kadar bölükbaşı ile i'dâm ve tarafına müte'allik ricâl ü nisvânı nehb ü gâretle fakîr ü güm-nâm eylediğinden gayri Araboğlu Dâmâdı Abdülfettah'ın mâ-melekini yağma ve menkûhasını nefesine istihlâs ile mutasaddî-i kâr-ı nâ-bercâ olduğundan mezbûr mâ-melek ve zevcesin alıp İzmir'e firâr ve şakî-i mezkûr ceys-i mevfûr ile İzmir'e karîb mahalle geldiğini (26a) Abdülfettah teyakkun ile zevcesini İzmir'de terk ve Kütahya'ya gelüp muntazır-ı encâm-ı kâr olmuşidi.

Mezbûr Veli ahâli-i İzmir'i ihâfe ve terhîb ve merkûmun zevcesini vermedikleri hâlde hâric-i İzmir'de vâki' mezârî' ve buyûtu ifsâd ve tahrîb eyleyeceğini inhâ ve ihtiyâr-ı ehven-i şerreyn iktizâsiyle mezbûreyi yedine

i'tâ ve nikâh ale'n-nikâh gayr-i câiz olduğunu her ne kadar ifâde ettilerse dahi kelâm-ı ma'kûllerini dinlemeyüp irtikâb-ı sefâh eylediği ve bu maddelere müşâbih nice mezâlim ve ta'addiyâta cesâret ettiği ma'lûm-ı kâr-fermâyân-ı devlet olup vücûb-i izâlesi atabe-i aliyye-i cihândâriye ifâde ve katli irâde olunduğuna binâen Anadolu vâlisi Vezîr Abdi Paşa üzerine ta'yîn ve Bergama'ya tahassun ve birkaç gün harb ü cidâl ile iştigâl ettiyse dahi mukâvemete kudreti olmadığı ta'ayyün edüp zevcesini i'dâm ve firâra âğâz ve eyâdî-i akab-gîrânda ser-i nuhûset-eseri kâlbüd-i bedenden ifrâz olunduğu haberini müşârünileyh arz-ı atabe-i erbâb-ı hâcet ve niyâz eyledi.

Tevcîhât-ı İlmiyye

Revna-efzâ-yi sadr-ı Anadolu olan Dürrîzâde Esseyyid Mehmed Atâullah Efendi müddet-i örfiyyesin itmâm ve Mollacızkâde İshak Efendi sadâret-i mezkûre ile kesb-i izz ü ihtîşâm eyledi. İshak Efendizâde Şerîf Esseyyid Yahya Efendi bir cihetle iddi'â-yi kadem ve zâtında şeyhülislâmzâde bir pîr-i muhterem olduğuna binâen müteahhiren Anadolu pâyesiyle mûkerrem olup Çelebizâde Mehmed Esad Efendi Ramazan guresinden zabt etmek üzere Edirne kazâsiyle mütebahtir ve Mısır-ı Kahire kazâsiyle Said Efendizâde İbrâhim Nedim Efendi (26b) mütebşir oldu.

Ref'-i Vezâret-i Osman Paşazâde Mehmed Paşa ve Tebdîl-i Menâsıb-ı Ba'zı Vüzerâ

Şam'da müddet-i medîdeden berü vâli ve hemyân-ı iktidârı nüküd-ı mütevâfire ile mâlî olan Osman Paşa vefât eyledikte oğlu Mehmed Paşa pederinin emvâli tarafına i'tâ ve rûtbe-i vezâretle kadri i'lâ olunduğu takdîrde üç bin kise bedel ile Devlet-i aliyye'ye izhâr-ı hidmet eyleyeceğini inhâ ve ta'ahhüdü üzere vezâret ile Haleb ve mütevâliyen Rakka ve Sivas eyâletleri gibi kesîrû'l-cedvâ menâsıb ile kayrılmışiken ancak üç yüz kise teslim ve bâkisi Şam Eyâleti'nin tevcihine ta'lîk ile pey-der-pey der-i devlet-medâra tahrîrât takdîm etmişidi. Hadâset-i sinn ü kühûlet sebebi ile umûr-ı haccı idârede liyâkati ma'dûm ve farz-ı muhâl ile Şam tevcih olunsa edâ-yi deyn eyleyeceği mevhum ve bâ-husûs bu mutâlebe-i müte'âkibesini Şam vâlisini tebrîd ve rû'yet-i umûrdan teb'îd etmekle kayd-ı vezâreti terkîn ve emvâl ü eşyâsı kabz olunmak zımnında Kapıcıbaşı Sâdık Ağa mübâşir ta'yîn olup mübâşir-i merkûm, müşârünileyhin emvâlini zabt ve kendisini Sivas

Kalesi'ne vaz' edüp Âsitâne-i sa'âdet'e ric'at ve makbûzu olan emvâli mahalline teslim ile edâ-yi hizmet eyledi. Adana vâlisi Kapıcı Vezîr Süleyman Paşa Adana'dan isti'fâ ve Karaman vâlisi olan Çatalcalı Ali Paşa'dan ahâli iştikâ etmekle Karaman Eyâleti Süleyman Paşa'ya ve Haleb Eyâleti Çatalcalı Ali Paşa'ya ve Trablusşam Eğribozlu Vezir Mehmed Paşa'ya tevcih ve bir an akdem mansıplarına lühûkları emr ü tenbîh olundu.

Vürûd-ı Kâsidân-ı Tatar-ı Diğer-bâr be-Âsitâne-i Sa'âdet (27a)

Kabâil-i Tatar ve Kırım halkının ekseri zarûriyyü'l-vukû' olan serbestiyet ve teslim-i kılâ' maddelerinden mahzûz olmayıp bu mevaddı ılgâ matlûbları olduğuna binâen söz sâhibleri bir mahalle gelüp bu madde-i müşkileyi miyânelerinde meşveret ve Sâhib Giray Han'ı dahi meclislerine da'vet etmişler idi. Madde-i serbestiyet müşârûnileyhin zamânmda nizâm bulmuş olduğundan dâire-i cem'iyetlerine duhûlden ictinâb edüp bir sefîne ile Âsitâne-i sa'âdet'e vârid ve mesned-i hânî hâlî kalmamak garazına mebnî o havâlide bulunan Devlet Giray Han bi'l-intihâb süllem-i hânîye sâ'id olup bu keyfiyâtı Devlet-i aliyye'ye ifâde için ulemâ ve mirzayândan birkaç nefer kimseyi bu def'a dahi der-i devlet-medâra irsâl ve tafsîl-i hâl etmişler idi. Erkân-ı saltanat bu madde-i mümteni'ü'l-husûl için tekrâr akd-i encümen-i meşveret edüp "Tatar kavmi ve Kırım halkı mülâhaza-i fevâ'id-i amîme ile fi-bâdii'l-emr serbestiyete kâil ve devleteyn muhârebe üzere iken miyânelerinde nihânî te'âtî-i senedât ile alâ-zu'mihim def'-i gavâil etmişler idi. Giderek sûret-i serbestiyet mizâclarına muvâfık ve me'mûl ve ümniyelerine mutâbık gelmeyüp feshini istid'â ve Devlet-i aliyye'yi müceddeden envâ'-i tekellüfât ve meşâkka mübtelâ edecekleri hüveydâ olduğundan başka iddi'âları münâfî-i şurût-ı musâlaha ve fesh-i şurût-ı mûcib-i muhârebe ve mükâfaha olduğu mukarrer ise dahi kavm-i mezkûrun derece-i iltimâslarını sedd-i ye's ü hirmânlarını mûcib olacağı ma'lûm-ı erbâb-ı kabûl ve redd olup şimdilik bir mahalde îvâ ve Rusyalu'nun büyük elçisi vürûdunda bu maslahatın müzâkeresine şurû' ve usr ü yüsr-i madde vicâhen ma'lûmları olmak emr-i ma'küldür" deyü ehl-i meşveretin (27b) cümlesi yek-zebân-ı vifâk ve Sâhib Giray Han dahi Devlet-i aliyye'yi melce ve penâh ittihâz eylediğine binâen matlûbu olan mahalde ikâme olunması zımnında kâr-bend-i ittifâk olmalarıyla re'y ü tedbîr-i vûkelâ-yi devlet

muvâfık-ı re'y-i şehriyâr-ı gerdûn-rif'at olup meb'ûslar bir mahalde iskân ve Sâhib Giray Han dahi iltimas üzere Tekfur-Dağı'na gönderilüp levâzım ve havâyicleri temşiyeti ile ferhân kılındılar.

Azl-i Veziriazam İzzet Mehmed Paşa ve Sadâret-i Kethüdâ Bey

Sadriazam bulunan İzzet Mehmed Paşa umûr-ı cüziyye ve külliyyede gâyet beyyin ve acele ve sür'atten dâmen-çîn olmak haysiyeti ile her maddede tarafına izz ü betâet ve isnâd-ı rehâvet kılındığından başka Tatar tâifesinin mebûsları vürûdunda imtinâ'-ı iltimâsları müşârünileyh ile şeyhülislâm efendi miyânında müzâkere olunur iken efendi-i müşârünileyh cenâbları delîl ü bürhândan ârî akvâl-i bî-ma'nâ ile perde-ber-endâz ve makâm-ı sadârete lâayık olmayacak etvâra âğâz eylediği mesmû'-ı şehriyâr-ı bende-nüvâz olup keyfiyet hâzır-bi'l-meclis olan reisülküttâb efendiden sırren istifsâr ve şeyhülislâm efendinin hiddet ü gîlzeti ve fesh-i şurût-ı musâlahayı mücib-i ibrâm ve huşûneti taraf-ı hümâyûna ihbâr olunup reis efendi mücerreb ü mu'temed ve her kavli hüccet ü sened olmak hasebiyle inhâsı sem'-i kabûle karîn ve şuyû'-ı madde ile ikisinde dahi nüfûz ve i'tibâr kalmadığı zâhir ve müstebîn olduğundan azl olunmaları pîrâmen-güzâr-ı şehriyâr-ı âlî-tebâr olduğunu Derviş Efendi hevâdârları ihsâs ve sadâretine vaz'-ı esâs etmişler idi.

Tetâbu'-ı ilel ü esbâb ile iş bu Cumâdelulâ'nın sekizinci hamîs günü (28a) müşârünileyhden mühr-i hümâyûn istirdâd ve bilâ-sual ve cevâb hemen o gün Aydın muhassıllığı ile dil-şâd kılınup mühr-i hümâyûn kethüdâ-yi sadr-ı âlî bulunan Derviş Mehmed Efendi'ye i'tâ ve menkib-i liyâkatine hil'at-i zeri'at-i sadâret iksâ olunup Bâbîâlfî'ye vürûd ve şeyhülislâm efendi avdetinden sonra dîvân yerine nüzü'l ve hal'-i umûmiyye ile erkân-ı devleti nâil-i sürûr-ı nâ-mahdûd eyledi. Münhal olan kethüdâlık hizmeti câh-ı mezkûrdan munfasıl İbrâhim Efendi'ye inâyet ü ihsân ve meş'ale-i ikbâlî bu def'a dahi müstenîr ve firûzân kılındı.

İbret: Reisülküttâb efendinin hayr-hâhâne taraf-ı saltanata sırren haber verdiği keyfiyet ki sadriazamın hüsn-i hâlini ve fetvâ-penâh cenâblarının mes'ulât-ı Tatara müsâ'ade zımnında makâm-ı bülend-i sadârete gayr-ı lâayık evzâ'mı beyândan ibaret idi. Efendi-i müşârünileyhe mün'akis olup o

günden hakkında adâvet ü gayzını ızmâr ve âkıbet o sadâkatkâr-ı Devlet-i aliyye'yi ihtilâs-ı fırsat ile mehcûr-ı dâr u diyâr eyledi ki tafsîli inşaallah mahallinde zikr ü iş'âr olunsa gerektir.

Çavuşbaşı olan Said Efendi yevm-i mezkûrda ma'zûl ve yerine sadrıazamın kayın atası Mehmed Ağa mevsûl oldu.

İ'dâm-ı İvaz Mehmed Ağa

Bayındır voyvodası olan İvaz Mehmed Ağa an-asl Aydın taraflarında sekbanlık ile meşhûr ve giderek İzmir voyvodalarına bölükbaşı olmakla kesb-i kuvvet ü zûr edüp, ber-takrîb gümrükçü İshak Ağa tarafına tevessül ve arz-ı merâm ve vâsıtasıyla ba'zı mukâta'at iltizâm ve tevsî'-i dâire ile tahsîl-i dârât u ihtîşâm etmişidi. Uhdesinde olan iltizâmâtın fâizleri masrûfâtına vefâ etmediğinden zulm (28b) ü i'tisâfa mehcûr ve re'âyâ ve berâyâyı bu vesîle ile evtân-ı me'lûflerinden dûr edüp ba'zı tenbîhât ile enf-i şâmihi irgâm ve semt-i salâha meyl ü rûkûnu i'lâm olundukta kapucubaşılık ile câme-i rif'ati tezyîn ve sefer vaktinde İzmir muhâfazasma tayîn olunmuşidi.

Mûmâileyh İzmir voyvodası bulunan Kara Osmanzâde el-Hac Ahmed Ağa ile muhâreşe ve giderek birbiriyle a'ğâz-ı müşâcere ve münâveşe edüp İzmir'i pâ-zede-i evbâş ve levendât ve emvâl-i tüccârı gasb-gerde-i erbâb-ı gârât eylediği sâir mezâlimi ile nigâşte-i sahîfe-i yâd-ı devlet ve tertîb-i cezâsı mevkûf-ı vakt-i vüs'at kılınmışidi.

Sefer gavâili ber-taraf ve meşâgil-i devlet kesb-i sûret-i ahaff eylediğine binâen merkûmun esbâb-ı in'idâmı tertîb ve Kapudan-ı Deryâ Vezîr Hasan Paşa üzerine ta'yîn ve tesrîb olunup ma'iyetine me'mûr asâkir-i müctemi'a ile mukîm olduğu Bayındır'a ilgâr ve merkûm makâbeleden âciz olup Tire kazâsı etrâfında geşt ü güzâr eder iken akab-gîrler yedine giriftâr ve birkaç nefer bölükbaşısı ile kantara-i seyfdan imrâr olunup rûs-ı maktû'aları Âsitâne'ye getirilüp mevzû'-ı ibret-gâh-ı eşrâr kılındı.

**Azl u Nasb-ı Hazret-i Fetvâ-penâhî ve Sadr-ı Rum-şüden-i
Esad Efendizâde Mehmed Şerîf Efendi**

Müftilenâm olan İvâz Mehmed Paşazâde İbrâhim Bey Efendi'nin hiddet-i mizâcî hasebiyle semt-i müdârâdan rû-pûş-i gaflet ve kibr-i nefis ve ulüvv-i meşreb ile hâtır-şiken-i erbâb-ı câh u menzilet olduğundan gayri kemâ-yeşâ ahz-i bertîl ü rüşâ ile müştehir ve evzâ'ından tarîk-i halkı mütekeddir ve müteneffir ve bâ-husûs sadr-ı sâbika olan evzâ-ı bâridesi meşrebü'l-azb teveccüh-i şâhâneyi mütegayyir edüp iş bu Cumâdel (29a) ûlâ'nın yirmidokuzuncu günü mesned-i meşihatden tenzîl ve sadr-ı Rum ve reisü'l-ulemâ olan Sâlihizâde Mehmed Efendi o makâm-ı bülend ile tebcîl olunup münhal olan sadâret-i Rumeli ile Esad Efendizâde Mehmed Şerîf Efendi bi-vücûdü'l-istihkâk mazhar-ı lutf u şehriyâr-ı âfâk oldu.

Tezyîl: Devlet-i aliyye menâsıbının eşref ü a'lâsı ve merâtib-i beşerîyyenin gâyet ü muntehâsı sadâret-i uzmâ ve riyâset-i ulemâ olup zikir olunan mesnedlere zîb ü fer veren zevât-ı müteşahhisanın her hâlde kâr-bend-i muvâfakat ya'ni yek-dîl ü yek-cihet olarak takvîm-i i'vicâc-ı umûr-ı devlet ve tevkîr-i sît ü şân-ı saltanata teşmîr-i sâk-ı himmet-i lâzime-i uhde-i hamîyyetleri iken ihtilâf-ı meşârib ve tebâyün-i metâlib sebebi ile ahadühümâ âhire ızmâr-ı kîn ve izhâr-ı çîn-i cebîn edüp kâr-ı ma'kûl taraf-ı vâhidde bulunsa illet-i tenâfûs ve mübâgaze ile taraf-ı diğêr ibtâlîne sa'y u icthâd ve ulüvv-i menzilet sebebiyle mu'âraza mümkin olmayup emr-i matlûbu tab'an hayyiz-resân-ı fesâd eyledikleri zâhir olup bu mülâbese ile der-dest-i nizâm olan umûr-ı mehâmm resîde-i cây-gâh-ı ta'tîl ve fevt-i fırsat ile hatb-i mezkûr memnû'-ı tesviye ve ta'dîl olduğundan fazla bu münâfesenin zararı çok geçmeden taraflarına ric'at ve sukût-ı mansıb ve ba'zen elem-i gurbet ile azz-ı nevâciz-i nedâmet edegeldikleri mesbût-ı mecelle-i ezhân-ı erbâb-ı dirâyetdir.

Hikmet-i hubb-i riyâsetle memkûr olan ehl-i garaz ve hased-i servet ü mâl ve tekmîl-i fazl u kemâl ile zâtını adîmü'l-misâl bulup benî-nev'inden ana müşâreket ihtimâliyle fenâ-yi devletlerini ve nefsinin bekâ-yi câh u izzetini taleb eder vüzerâ ve ulemâ (29b) ve sâir vükelâ miyânında olan hased bu kabildendir, ve hased an-asl cehl ile tama'm ictimâ'ından hâsıl olur. Zîrâ hasûdun kısmet ve hazz taraf-ı Hak'dan idüğüne îmnâni gayr-i sâbittir, ve hasedin rütbe-i süflîsi ni'met-i mün'imînin zevâlini taleb etmeyüp

kendüye o makûle ni'amın husûlünü temennî etmektir ki buna gıpta itlâk olunur, bu dahi umûr-ı uhreviyeden ise mendûb ve umûr-ı dünyeviyeden ise mezmûm u ma'yûbdur.

Ba'zı Tevcîhât-ı Resmîyye ve İlmiyye

Taraf-ı hümayûna cihet-i mâ ile ihtisâsı olan Ahmed Nazîf Efendi mutasarrıf olduğu arpa emânetinden hazzını istîfâ ve âhar mansıba irtikâsmı ricâ edüp Cumâdelâhire gurreinde başmuhâsebecilik rütbesini ihrâz ve arpa emâneti ile reis-i sâbık İbrahim Münib Efendi ve matbah-ı âmire emâneti ile kethüdâ-yi sâbık Ahmed Resmî Efendi kesb-i şeref ve imtiyâz eyledi.

Sadr-ı sâbık Siladâr Mehmed Paşa Bosna Eyâleti'ne tâlib ve selefine dâd ü dihişde gâlib olup mâh-ı mezbûrun yedinci günü Bosna Eyâleti yed-i gâlibesinden intizâ' ve selefi sadr-ı esbak Halil Paşa'ya Selânik Sancağı istişfâ olundu.

Bazı menâsıb-ı ilmiyyenin hengâm-ı tevcîhi takarrüb etmekten nâşî yevm-i mezkûrda Yenişehir Fenâr kazâsı şeyhi Mollazâde Ahmed Atâullah Efendi'ye ve İzmir Kazâsı Feyzullah Efendizâde Mehmed Refî' Efendi'ye ve Selânik Kazası Haremeyn Müfettişi Hammâmî Ali Efendi'ye ve Galata Kazâsı Osman Molla damadı İbrahim Bey'e tevcîh ve ihsân olunup bu tevcîhâtтан hâsıl olan silsileden müderrisîn-i kirâm kat'-ı merâtib ve menâzil ve tayy-i tavâmîr-i (30a) merâhil eyleyerek lebrîz-i câm-ı sürûr ve ibtisâm oldu.

İrtihâl-i Ebubekir Efendi

Yenikapı Mevlevîhânesi'nde seccâde-nişîn-i irşâd ve mürebbî-i erbâb-ı isti'dâd olan Ebubekir Efendi bir müddetten berü tenevvüre-nişîn-i emrâz-ı gûnâ-gûn ve nây-i gülû-yi hayâtı giriftâr-ı ser-pençe-i reybü'l-menûn olup semâ'hâne-i dünya çeşmine teng ü târ ve iş bu Recebülferd'in beşinci gecesi kudûm-zen-i semt-i dârü'l-karâr oldu. Şeyh-i mûmâileyh dânen-de-i usûl-i tarîk ve ârif-i vâdi-i tahkîk müstağrak-ı cezebât-ı Rabbânî ve mümtesil-i evâmîr-i Sübhânî hakkında kerâmet-i me'mûl-i fâiz ni'met-i resîd ki ve vusûl-i bir pîr-i makbûl idi.

İtlâk-ı Abdullah Molla Efendi ve Nefy-i İmâm-ı Sâni ve Azl-i Serbostâniyân

Sudûr-ı kirâmdan İrânîzâde Mehmed Esad Efendi bundan akdem nefy olunan Tatarcık Abdullah Efendi'nin derece-i ilm ü hünerine vâkıf ve kayd-ı nefye ibtilâsı nefisâniyet-i erbâb-ı garazdan neş'et ettiğine dâna ve ârif olup itlâkını cenâb-ı fetvâ-penâhîden ricâ vü niyâzı hayyiz-i is'âfa resâ olup kayd-ı gurbetten âzâd ve telâkî-i iyâl ü evlâd ile ber-murâd oldu.

Hamise raddesini zamân-ı karîbde ihrâz eden imâm-ı sâni bir müddet tevkîf olunduğuna tahammül edemeyüp şikâyeti mutazammın verdiği arz-ı hâl hakkında müstelzem-i igbirâr ve infî'âl olup Beykoz'a alâ-tarîki'n-nefy mübâ'ade ve hakkında mütetâbi'i'z-zuhûr olan ni'metin hakkını edâda kusûr şeâmetini müşâhede eyledi.

Bostancıbaşı Halil Ağa mübtelâ-yi sût-i mizâc olduğundan mâh-ı mezbûrun yirmibeşinci günü ihrâc ve yerine Haseki Ağa idrâc olundu.

İrtihâl-i Ayşe Sultan (30b)

Hemşîre-i muhtereme-i hazret-i cihân-dârî Ayşe Sultan Hazretleri'nin tabi'at-i şerîfelerinde şiken-i maraz nümâyân olduğuna binâen tebdîl-i hevâ ve derdine devâ kasdıyla Bahâriye'de olan sâhil-sarayına azîmet ve bir müddet ârâm u ikâmet etmiş idi. Mübtelâ olduğu illet munkalib-i sıhhat olmayup bu evânda kafes-i tende âşiyân-sâz olan tâir-i rûhu sût-yi illiyyîne pervâz eyledi. Na's-ı mağfiret-nakşî Âsitâne'ye nakl olunup sadriazam ve şeyhülislâm ve sair erkân-ı devlet namâzını edâ ve zâtına mensûb olan câmi'-i şerîfde cedd-i eşrefi mütevârî-serâ kılındı.

İhsân-ı Pâyehâ

Zât-ı hümâyûna hidmet eden hekim-başılara tarîkleri üzere ikrâm-ı mu'tâd olduğuna binâen imâm-ı evvel-i sultânî Mehmed Emin Efendi'ye İstanbul pâyesi ihsân ve İstanbul kadısının ta'dîl-i evzân husûsunda sa'y u dikkati nümâyân olduğundan mûmâileyh dahi pâye-i mezbûre ile sebk-i akrân ve Bursa Kazâsı ile Mes'udzâde'nin kadri efzûn ve Şam-ı şerîf ile Recebzâde ve Kuds-i şerîf ile Osman Efendizâde Abdullah Molla Efendi memnûn kılındı.

Âmeden-i Sefîr-i Kebîr-i Moskov

Devleteyn tarafından ta'yîn olunan sefirler re's-i hudûdda mübâdele olunup Rusya elçisi Repnin General tayy-i merâhil ile Büyükçekmece'ye vâsıl olduğu mihmândârı tarafından ifâde ve dîvân tercümânı istikbâline firistâde kılınmış idi. Hâlâ çavuşbaşı olan Mehmed Ağa muttaki ve mutasallib bir kimse olup mesfûrun yemîn ü yesâr arbedesinden ve istihfâfa dâir muhtemelü'l-vukû' olan ba'zı etvârmadan vesvese edüp sûret-i temârûzda çâr-bâliş (31a)-nişîn-i âh u enîn ve Maltepe'de tertîb olunan yemeklik akabinde alay ile mesfûru i'dâd olunan hânesine tenzîl için çavuşbaşı ma'zûllerinden Mehmed Said Efendi ta'yîn olunmuş idi.

Elçi-i mesfûr devletinde mu'teber ve nâmdâr generallerden ve seferde vâki' cemî'-i hurûbda bulunmuş eşrârdan sâhib-i nehvî ve nefsinî beğenmiş bir şahs-ı bed-tıynet olup keyfîyyet-i sâlifeyi amd ü kasda haml ile bilfiil çavuşbaşı ağanın ma'iyetini taleb-kâr ve istikbâline me'mûr dîvân tercümânını istisgârdan başka yemeklik için tertîb olunan ta'yînâtı istihkâr eylediği mütehakkık olduktâ bâdî-i emirde mesfûru tenfîr revâ-dâşte-i erbâb-ı rey ü tedbîr olmadığına binâen Said Efendi'ye çavuşbaşılık vekâleti tevcih olunup ta'yînâtına dahi ba'zı ecnâs zamm ve ilhâk olunarak irzâ ve ber-vech-i muharrer Maltepe'de tertîb olunan yemeklik resmi icrâ ve Galata'da âmâde kılınan konağa alay ile götürülüp ikâme ve îvâ olundu.

Ba'zı Havâdis

Beyşehir mutasarrıfı Ahmed Paşa re's-i hudûddan Moskov elçisini alup muhâfaza ederek Âsitâne-i sa'âdet'e îsâl ve hidmet-i pesendîde-i şehriyâr-ı cemîlü'l-fi'âl olduğundan Rumeli Beylerbeyiliği ile nâil-i mükâfât ve mansıbı Hanya'ya tahvîl ile mazhar-ı iltifât oldu.

Mahrûse-i Bursa'da Kâdirî Tekyesi'ni âbâd ve icrâ-yi âyîn ile terkîk-i kulûb-i ehl-i sedâd eden Eşrefzâde Abdülkâdir Efendi'nin salâh-ı hâlî Şeyhülislâm Efendi tarafından sâmi'a-i hümâyûna resîde ve iktibâs-ı envâr tecelliyâtıyla bi'l-müşâhede, tasfîye-i kalb ü tenvîr (31b)-dâde etmek arzûsu tab'-ı şâhâneye hâlide olup ikrâm ve i'zâz ile ihzârı bâbmda hatt-ı hümâyûnları keşîde kılınmış idi. Şeyh-i mûmâileyh Âsitâne-i saadet'e pây-endâz-ı vusûl ve leyle-i Berât'da şeref-i lakaba-i tâcdâriyle nâil-i eazz-ı memûl olup şehriyâr-ı kerâmet-disâr muhatabât-ı hakâik-âsârlarmdan

mahzûz ve şeyh-i mûmâileyh nazar-ı âtifet ve inâyetleriyle melhûz olup atâyâ-yi vâfire ile sahîfe-i hâtırı tezhîb ve bir sevb kâkum kürk ilbâsiyle i'zâz ve tatyîb olundu.

Şeyhülislâm-ı sâbık İbrâhim Bey-efendi bundan akdem Çırağan Sâhilhânesi'ni taraf-ı padişahîden ber-vech-i istimplâk niyâz ve i'râz ve redd-i muhâlif tab'-ı şehriyâr-ı mekârim-perdâz olduğuna binâen niyâz-ı karîn-i is'âf ve sâhilhâne-i mezkûre müşârünileyh tarafından ihtitâf olunmuş idi. Ba'de'l-azl mahall-i mezkûru makâm ve şitâ kudûmiyle Sadefçiler'de iştirâ eylediği Acem Ali Hânesi'nde ârâm etmek kasdında olduğunu şeyhülislâm efendi cenâbları istimâ' edüp ba'zı mülâhazaya mebnî Âsitâne'ye gelmesini tehcîn ve sâhilhâne-i mezkûrede ikâmetinin evleviyetini tebyîn etmekle tarafına ol vechile irsâl-i nüvîd ve Âsitâne'den bu vechile teb'îd olundu.

Şehr-i Ramazanda Huzûr dersi Hüdâvendigâr-ı sâbık Sultan Mustafa Han sît-i aleyh-i şeâbib-i rahmetü'r-rahmân hazretlerinin îcâd-gerde-i şâhâneleri olup bu eser-i cemîle-i iktidâ, sebep-i celb-i menâfi'-i dünyâ ve ukbâ olmak ma'nâları birâder-i büzürg-vârları olan hidv-i zamânenin kalb-i eşreflerinde hüveydâ olmağla müderrisîn-i kirâmdan yetmiş kadar erbâb-ı fazl ü hüner alâ-tarîki'l-münâvebe (32a) huzûr-ı hümâyûnda müdârese-i ilm-i tefsîr ve hâle münâsib va'z u tezkîr ve her birine alâ-hiddetin surreler ihsân ve teshîl-i masârif-i şehr-i Ramazan kılındı.

Mâh-ı mezbûrun sekizinci gecesı Galata'da Bağcı Mahallesi'nde vâki' kefere hânelerinden birinde âteş-i cevvalê zebâne-keş-i işti'âl ve buyût u dekâkînin birbirine ittisâli me'mûrların sa'yini ibtâl edüp, sekiz saat kadar o âteş-i pür-şerer katı çok kimseyi mübtelâ-yi envâ'-ı zarar edüp, nâgâh cenâb-ı perverd-gâr kuvve-i kâhiresin izhâr ve itfâ-yi sûret-i nâr eyledi.

Muntasîf-ı Ramazan'da Hırka-i Şerîfe alâ-lâbis-hâ elf-i tahıyyeyi ziyâret resm ü âdet olduğuna binâen huzûrları mu'tâd olan erkân-ı saltanat yevm-i mezkûrda o yâdigâr-ı hazret-i risâlet-penâhîyi mâlide-i vecne-i zarâ'et edüp dergâh-ı âlî ocağlarma taksîmi resm-i dîrîn olan baklava dahi rûz-ı merkûmda tevzî' ve i'tâ ve tavâif-i mezkûre hân-ı vasîtü'n-nevâl-i şâhânedan dilsîr-i ni'am-ı evfâ kılındı.

Kapudan-ı Deryâ Hasan Paşa Donanma-yı hümâyûn ile Akdeniz'e şirâ-güşâ olmuşıdi. Donanma-yı Hümâyûn'u mashûben-bi's-selâme Âsitâne-i sa'âdet'e îsâl ve mersâ-yi Tersâne-i âmire'ye idhâl ile hizmetin ikmâl eyledi.

Fevt-i Vezîr Süleyman Paşa ve Arabgirî İbrâhim Paşa

Karaman Vâlisi Vezir Süleyman Paşa Anadolu teftîşi ile bir müddet heybet-endâz-ı kulûb-i eşkiyâ olup mansıbı olan Konya'ya avdetinde za'f-ı pîrî tesîriyle mâh-ı mezkûrun muntasıfında azm-i dâr-ı bekâ edüp, mahlûl olan mansıbı ile Kayseriye Mutasarrıfı Çerkes Paşa nâil-i sürûr-ı bî-intihâ oldu.

Müteveffâ-yi müşârünileyh şüce'ân-ı vüzerâ-yi izâmndan (32b) âkil ve müdebbir, hâzım ve mutabassır tehdîdini îkâ'a kâdir, zâtında bahâdır bir vezîr idi. Ordu-yı hümâyûnda perde-ber-endâz-ı hadd u edeb olan güm-râhları cild-i evvelde tafsîl olunduğu vech üzre seyf-i siyâsetle te'dîb ve cüsselerini ilkâ-yi kalîb eylediği Kuyucu Süleyman Paşa nâmiyle tezkâr olunmasına sebep olduğundan başka Âsitâne-i sa'âdet kâimmakamlığında dahi muhtekirân rüzgârı tazyîk ve tesmîr ve ba'zısını tağrîb ve ba'zısını tedmîr eylediğini nev-devletân-ı vakte hevl-nâk ve muhavvif görölüp siyânet-i nefis ü mâl ve himâyet-i câh u ikbâlleri kasdiyle hakkında padişaha si'âyet ve Anadolu teftîşiyle azl ü iz'âcına mübâderet eylediler. Bu memûriyette dahi devlete izhâr-ı hidmet-i pesendîde ya'ni giyâh-ı hod-reste-i vücûd-ı bugâtı dâs-ı siyâsetle direvîde edüp kadri bilinmedik bir vezîr ve merâtib-i aliyyede istihdâma cedîr bir pîr-i sûtûde tedbîr idi.

Mısır Vâlisi Arabgirli Vezîr İbrâhim Paşa bir müddetten beri hücum-ı ilel ü eskâm ile bî-zâr ve azm-i hıyâbân-zâr-ı dârü'l-karâr eylediği haberi vâsıl-ı der-i devlet-medâr olduğuna binâen Mısır-ı zâtü'l-ehrâm ile Aydın muhassılı sadr-ı sâbık İzzet Mehmed Paşa mazhar-ı ikrâm olup, münhal olan muhassıllık ile Mora muhassılı Hazînedâr Ali Paşa minnetdâr ve Mora muhassıllığı ile sâbıka Kefe seraskeri olup bir zaman kayd-ı esre giriftâr olan Vezîr Silahdâr İbrâhim Paşa nâil-i mesâr oldu.

Müteveffâ-yi müşârünileyh rikâb-ı hümâyûn hizmetlerinde isbât-ı vücûd ve vezâreti hâlinde dahi efrâd-ı vüzerâdan ma'dûd olup hûşyâr ve müstakîm (33a) ve tenû-mend ü cesîm bir vezîr-i bî-nazîr idi.

Tevcîh-i Haleb

Dağıstânî İbrâhim Efendi âlim ve fâzıl ve taklîd-i kazâya müstehil bir zât-ı kâmil olup Şevvalü'l-mükerrrem evâilinde bi-hasebi't-tarîk Haleb mevleviyeti emri ismine tahrîr ve tenmîk ve vâki' olan silsile sebebi ile zümre-i müderrisîn i'tilâ-yi derecât ile izz ü şerefe karîn oldular.

Ziyâfet-i Sadriazam be-Şehriyâr-ı Kerrûbî-şiyem

Sadriazam cenâbları şehriyâr-ı menâyiḥ-âsâr hazretlerini saray-ı âsafânelerine da'vet için ferş ve cennât-ı zarâ'et ve padişah-ı gerdûn-bastat sadr-ı müşârünileyhi mücerred tevkîr için ziyâfetine icâbet edüp Şevval'in yedinci günü kemâl-i debdebe ve dârât ile Paşa-kapusu'na şeref-res-i vürûd ve Sadriazam, Paşa-kapusu mukâbilinde vâki' mektebden istikbâl ile pîşrev-i mevkib-i sa'âdet-endüdları olup seng-i rikâba vaz'-ı kadem-i meymenet ve hidmet-i bagal-girî ile sadr-ı müşârünileyh nâil-i mefharet olup müftilenâm cenâbları dahi misâfır odası pîş-gâhında istâde-i rasad-gâh-ı selâm ve hîn-i mukârenette kadd-i hamîde-i ta'zîm ve ihtirâm ve bu fûrûşân ile Arz odası'na sâye-endâz ve müşârünileyhimâyı celse-i hafife ile manzûr-ı li-hâza-i imtiyâz buyurdıkları akabinde sâzende-gân ruhsat-yâb ve murâfakat-i hânende-gân ile tanîn-endâz-ı çarh-ı nüh kıbab oldular. Bundan sonra sâir bâzende-gân münâsebet-i ikâ'îye ile lerziş-nümâ-yi taht u fevk ve muharrik-i sâkin hâhiş ü şevk olup gürûh-ı canbâzân dahi san'atlarını icrâ ve bâzîçe-i gûnâ-gûn ile gürûh temâşâ beyâna hayret-efzâ oldukları hâlde hengâm-ı şâm mütekârib olup şehriyâr-ı vâlâ-makâm (33b) tenâvül-i ta'âm akabinde sadriazamını bir kabza-i mücevher hançer ile dest-nevâzende-i ihtirâm buyurdıklarından fazla bir sevb-i semmur ile menkib-i ikbâllerini zînet-yâb ve imâd-ı dîn olan şeyhülislâm efendi cenâblarını dahi beyâzâ kaplı semmûr ile kâm-yâb buyurup seng-i rikâbda sadriazam tarafından ihzâr olunan esb-i sabâ-reftâra süvâr ve saray-ı âmirelerini kudûm-i meyâmin-lüzûm-ı dâverâneleriyle muttali'-i hurşîd-i tâb-dâr buyurdular.

Vukû-ı Tevcîhât

Şevval'in dokuzuncu günü tevcîhâta şurû' olunup hademe-i Bâb-ı âsafî ve defterdârân takrîr ve ibkâ ve defter emâneti ile reis-i sâbık İbrâhim Münib Efendi ve rûznâmçe-i evvel mansıbı ile Esmâ Sultan kethüdâsı Mehmed

Efendi irzâ olunup darbhâne emâneti ile sâhib-i ayâr-ı sâbık Hâfız Efendi'nin nakd-i ikbâli râyic ve matbah emâneti ile sâbıkâ Tersâne Emîni Mustafa Efendi mübtehic ve arpa emâneti ile Veli Ağazâde Ali Ağa şâdân ve sipah ağalığı ile Selim Ağa handân ve silahdâr ağalığıyla Köprülüzâde Abdülvâhid Bey ferhân oldu.

Ziyâfet-i Ağa-yi Yeniçeriyân be-sadr-ı âli ve Vukû'ât-ı Sâire

Yeniçeri Ağası Mustafa Ağa sadrıazam hazretlerini Ağakapısı'na da'vet ve tertîb-i çeşn ü ziyâfet edüp istimâ'-ı egânî-i sâzende ve hânende-gân ile ruha kuvvet ve müşâhede-i bâzendegân tâze rûbân ile kalbe neşât ve ferhat verildikten sonra bast-ı mevâid ü ferş-i han ve tenâvül-i et'ime-i mütenevvi'ü'l-elvân akabinde ağa-yi mûmâileyh huzûr-ı sadrû's-sudûr nisâr-ı tefârik u tuhaf ve takdîm-i(34a) nutef ü turef edüp bu mukâbeledede dûtş-i istihâli ferve-i semmur ile tezyîn ve makâmında istikrâr va'desiyle te'mîn olundu.

Medine-i Münevvere sükkânmdan Kumkumcu Mehmed ve Kandilîzâde Abdurrahim yek-dil ve yek-cihet ve ehl-i tayyibeyi ızrâra cesâret eylediklerinden gayri Hazîne-i Ravza-i Mutahhara'ya dest-i hıyâneti itâle ve birkaç nefer kimseyi bi-gayr-i hak izâle eyledikleri bâ-arz u mahzar südde-i a'lâyâ inhâ ve o kutr-ı eşrefte bu makûle erbâb-ı ihânetin bekâsı hilâf-ı rızâ olduğuna binâen şeref-yâfte-i sudûr olan emr-i cihân-mutâ' iktizâsiyle merkûmân ve hevâlarma ittibâ' edenler dût-bâş-ı tevbîh ile ta'zîr ve alâ-tarîki'n-nefy diyâr-ı ba'îdeye tesyîr olundu.

Şeyhülislâm efendi bu esnâda evlâd-ı encâb-ı ulemâ ile birkaç nefer erbâb-ı fehm ve zekâyâ rüuslar i'tâ edüp imtihânda idâre-i dersden aczi zâhir ve bakiyye-i imtihân iddi'âsiyle vakt-i fırsata nâzır olan ba'zı talebe nâ-sezâ-yi makâm ba'zı kelâm arz-ı hâle derc ile merfû'-ı atebe-i şehriyâr-ı vâlâ-makâm etmişler idi. Müşârünileyh bu kaziyyeden müsteş'ir ve hakkında vukû'-ı iğbirâr ihtimâliyle mütekeddir olduğu aks-endâz-ı mir'ât-i tab'-ı pâdişâhî olup derûnunda izâle-i hadşe ve evhâm irâdesiyle hatt-ı hümâyûna mashûb tarafına bir sevb bol yenli ve şık kürk irsâl ve ol vechile mutayyebü'l-bâl kılındı.

Sulb-i pâk-i hazret-i tâcdârîden zerârî-i mütetâbi'î'z-zuhûr me'mûl-i erbâb-ı hads ü kıyâs ve bu esnâda Harem-serây-i hümayûnda hâmil-i âvâzesi dahi sâmi'a-res-i umûm-ı nâs olduğuna binâen eshâb-ı merâtib ü bedâyi' ve erbâb-ı hıref ve sanâyi' (34b) donanma levâzımâtım tehiyye ve âmâde ve zuhûr-ı vilâdete dîde-i intizârı güşâde ve vaz'-ı haml hengâmmda bir cesed-i bî-rûh zuhûr ve enderûn ve bîrûn halkını bî-su'ûr edüp kable'l-istihlâl namazına mesâğ-ı şer'î olmayup hemen' resm-i ta'ziye icrâsiyçün sadriazam ve şeyhülislâm efendi hazerâtı ve sâir huzûru lâzım gelenler Enderun-ı hümayûn'a şitâb ve ba'zı mukaddemât-ı müselleme ile şehriyâr-ı sûtûde-etvârı tesliyet-yâb ettikten sonra o gonçe-i nâ-güşûde-i gülzâr-ı saltanatı Vâlîde Câmi'î'nde defn-i taht-ı zemîn eylediler.

Azl-i Kethüdâ-yi Sadr-ı âlî

Kethüdâlık câh-ı refî'ine zînet veren Esseyyid İbâhim Efendi Câmi'-i eşât-ı mehâsin-i hasâil ve dânen-de-i dakâyık-ı ahvâl-i evâhir ve evâil, müdebbir ü hûşmend ve âlim tavrına dil-bend iken âfâk ve enfüsü velvele-gîr eden sît-i bülendi sadriazama tevîd-i tahayyülât ve evhâm ve iş bu Zilkade'nin onsekizinci günü mûmâileyhi kethüdâlıktan azl ile pâ-beste-i efkâr u allâm edüp ordu-yi hümayûnda meclisine ârâyış ve kelimât-ı bî-esâs ile tab'ına güşâyış veren Defter Emîni İbrâhim Nazif Efendi'yi o makâm-ı hatîre te'hîl ve kethüdâlık hil'ati ile ser-i i'tibârını kulle-i feleke tavsîl eyledi.

Vilâdet-i Hatice Sultan

Mâh-ı mezbûrun yirminci Cuma gecesi sulb-i pâkize-i hazret-i tâcdârîden bir duhter-i bülend-ahter nûr-pâş-ı sâha-i vücûd ve kâffe-i nâsa mûcib-i ferâh-ı nâ-ma'dûd olup bâkûre-i gülzâr-ı saltanat olduğuna binâen bâdî-i emirde top şenliği ile emr-i vilâdet i'lân ve yedi gün yedi gece şehriyâr ile izhâr-ı sürûr-ı bî-pâyân kılındığı akîbinde deryâ donanması dahi fermân ve bu keyfiyetten herkes şâd-mân kılındığından başka bu meserret-i (35a) nâgeh-zuhûrdan memâlik-i mahrûsede sâkin havâss u avâm hisse-mend-i ferhat ve ibtisâm olmak irâdesiyle her tarafa neşr-i ahkâm kılındı.

Fevt-i Kethüdâ-yi Sadr-ı âlî

Mûmâileyh otuz gün kadar nîk ü bed kethüdâlık umûrunu rû'yet

Dest-i hicrân eyledi berkende şâh-ı sabrını

Ni'met-i vuslatla dil-sîr-i meserret olmadan

mefhûmu üzere iş bu Zilhicce'nin yirmiüçüncü günü vefât ve teslîm-i vedi'a-yi hayât eyledi. Lâleli Mustafa Efendi'nin kâffe-i ahvâli muvâfık-ı mizâc-ı hazret-i sadr-ı âlî olduğuna binâen ferdâsı hamîs günü Bâbîâlî'ye da'vet ve sadâret-i uzmâ kethüdâlığı için ilbâs-ı hil'at olundu.

Müteveffâ-yi mûmâileyh Ankara kasabasında mütevellid olup teraru'-ı eyyâm-ı şebâb ile Âsitâne'ye gelüp ba'zı mahalle intisâb ve giderek kethüdâ bey kalemine müdâvemet ve baş halîfe ve kitâbet hizmetleriyle kesb-i şöhret edüp seferden mukaddem kitâbetten dûr ve küçük evkaf mansıbı ile makhûr olmuşıdi. Bidâyet-i seferde ke'l-evvel kethüdâ beye kâtib ve nâil-i e'azz-ı metâlib olup Tevfikî Ali Paşa sadâretinde ma'zûl ve Halil Paşa sadâretinde Anadolu muhâsebesiyle çeşm-i ibtihâcî mekhûl kılınup, ba'dehu baş muhâsebe ve büyük rûznâme ve defter emâneti ile mükerrerem ve Ordu-yi hümâyûn Âsitâne-i sa'âdet'e geldikte mükerreren defter emânetinde ve çok geçmeden kethüdâlık hidmet-i refi'asında müstahdem olup zikr olunduğu vech üzere henüz vuslat-res-i şâhid-merâm olmadan fevt ve giriftâr-ı serpençe-i mevt oldu. Mûmâileyh safdil ve u'cûbe-kıyâfet ve sagîrû'l-cüsse ve büzürg-himmet sahre-i sammâdan istihrâc-ı revgana kâdir ya'ni dâd u dihişde akrânı nâdir idi. (35b)

Azl-i Ağa-yi Yeniçeriyân Mustafa Ağa

Kul kethüdâsı bulunan Turnacızâde Ahmed Ağa sefer esnâsmda Hezargrad'da ârâm ve ba'zı hidemâtta istihdâm olunarak katara dâhil ve kat'-ı menâzil ile kul kethüdâlığı raddesine vâsıl olmuşıdi. Mûmâileyhin her taraf ile ihtilâtı vârid ve müteneffislerine olan şiddet-i irtibâtı yeniçeri ağası olan Mustafa Ağa'nın ma'lûmu olup, belâ-yi istirkâb ile azlini irâde ve sadriazamın tarafını bulup tebyîn-i hadd-i madde etmekle filhâl mûmâileyh zehrâbe-nûş-i in'izâl ve inzi'âc ve Hazînedâr Çiftliği'ne ihrâc olunmuşıdi.

Mûmâileyh sûret-i zâhirde bir şahvâr u ehl-i keyf ve bâtında dehâ ve re'yi emzâ mine's-seyf olup leylen esîr ağaya irsâl-i peyâm ve etrâfa verilecek nakd ve cinsden başka mîrîye hadden efzûn mahlûl takdîm edeceğini ber-vech-i ta'ahhüd ifâde ve tefhîm edüp tedbîri muvâfık-ı takdîr ve azlinin ferdâsı yeniçeri ağalığıyla tebşîr olunup Bâbîâlî'ye da'vet ve telebûs-i hil'at ile selefini garîk-i bahr-i hayret eyledi.

Nefy ü İ'dâm-ı Süleyman Efendi Yazıcı-ı Esbak ve Tağrîb-i Mustafa Bey

Süleyman Efendi devr-i Sultan Mustafa Hanîde kâr-sâz-ı umûr ve Vekîl Osman Paşa kapı kethüdalığıyla meşhûr olup, hizmetinden hüdâvendigâr-ı sâbık mahzûz ve bu cihetle nezd-i şâhânelerinde nazar-ı iltifât ile melhûz olup, Mustafa Bey-efendi dahi o asırda nedîm ve mazhar-ı nevâziş-i şehriyâr-ı cem-hadîm olup, mukarribân-ı vakt bunların devletine hased ve birer cihetle tekdîr ve ta'zîm olunmalarına enfâs-ı si'âyeti medd edüp Süleyman Efendi'yi Hotin ta'mîri ünvânıyla Âsitâne'den teb'id (36a) ve İbrâil ordusu defterdârı iken i'dâm ve nâ-bedîd ettiklerinden başka Mustafa Bey'i dahi Niş tarafına nefy ile dil-rîş-i teşvîş eylediler.

Süleyman Efendi kapı kethüdâsı olduğu Osman Paşa'ya mîrîden güyâ vâfir akçe istihlâs ve irsâl eylediğini husemâsı îrâd ve Mustafa Bey dahi Kurd Ahmed Paşa'ya kapı kethüdâlık edüp mezâlimine mu'în olduğu zebân-zed-i ehl-i fesâd olup hülâsa mûmâileyhimâyâ zâhirde birer cünha isnâd eylediklerinden biri seyf-i gadr ile maktûl ve diğeri belâ-yi celâ ile mahzûl oldu.

Vekâyi'-i Sene Tis'in ve Mie ve Elf

Tâife-i Levend vüzerâ-yi izâm dâirelerinde ictima' ve fukarâ ve zu'afânın me'kûlât ve meşrûbât ve mevcûd olan nukûdlarını cebr ü ikrah ile yedlerinden intizâ' ve ba'zen kapusuz bulunup ebnâ-yi sebîl ve tüccârı nehb ü gâret ve etfâl-i müslimîni bend-i fitrâk-i hizmet eylediklerinden gayri Anadolu'dan Rumeli tarafına mürûr eden vüzerâdan münfekk ve Rumeli kutrunda mecâl-i kerr ü fer mûmteni' olduğunu cezm ile sû-i sanî'lerine emr-i mücâzât ihtimâli kulûb-i kâsiyelerine îrâs-ı zann ve şekk edüp esfâr-ı hümâyûnda dahi vikâye-i nefis ve merkûb kasdıyla gazâ vü cihâddan rû-pûş ve sadme-i a'dâyâ adem-i tahammül ile bâ'is-i hezîmet-i cüyûş oldukları sahâif-i kulûb-i erbâb tecrîbe ve imtihânda menkûş olduğundan fazla seferler takrîbi ile Anadolu memleketi vüzerâ-yi izâm ve sâir hükkâmdan hâlî olduğuna binâen gürûh-ı mezbûr âteş-i neyistân-ı sâ mân-ı fukarâ ve tekâlîf-i gûnâ-gûn ile tahammül-güdâz-ı zu'afâ olup bu takrîb ile memâlik-i sultânî berhem-zede-i dest-i perîşânî ve tüccâr ve züvvâr adem-i emniyet-i turuk u mesâlik ile reh-beste-i acz ü nâ-tüvânî olduğuna (36b) binâen gûşmâl ve

tedbîleri Anadolu müfettişi nasb olunan Vezîr Süleyman Paşa'ya tefvîz ve ihâle ve müşârünileyh dahi ba'zısın ıslâh ve ba'zısını izâle ve bu cihetle fûrûmânde-gân-ı zulm ve hüsrân olan zîr-destân bir müddet müşâhede-i rû-yi râhat ile nâil-i dest-mâye-i itminân olmuşlar idi. Müşârünileyh hulûl-i eccl-i mev'ûdiyle vefât ettikte

[Mısr]â': ²⁰ درون تیره دلان قابل نصیحت نیست

müeddâsınca tâife-i mezkûre hîrfet-i sâbıkaların istînâf ve tecdîd ve kat'-ı tarîk ve nehb-i re'âyâ maslahatını miyânelerinde tekîd eyleyerek o sunûf-ı bî-insâf münteşir-i etrâf ve zu'afâyı memleketi pâ-zede-i huyûl-i zulm ü i'tisâf eyledikleri bi'd-defa'at arz-ı südde-i a'lâ ve o makûle bugâtm ahvâli istiftâ olundukta, "bir tâife ki itâ'at-i sultâniden hurûc edüp bir mahalle ictimâ' ve ba'zı kimselerin emvâl ve erzâkını gâret edüp sefk-i dimâ etseler mezbûrlar ol fi'lden rücû' etmedikçe katilleri helâl olur" fetvâsı Yahyâ Efendi fetvâsından ihrâc ve etrâfa neşr olunacak evâmîr ve ahkâm-ı şerîfeye idrâc olunup bilküllîye ref' ü istîsâlleri ve tâib ü müstağfir olup sâir gürûha inzimâm irâdesinde olanlar afv ile mu'âmele olunmaları teşdîd ve bu sebep ile bâ-fazl-ı Rabb mecîd-i cem'iyetleri perâkende ve tebdîd kılınup ne cânibe teveccüh ettiler ise memerr ü güzër-gâhları mesdûd ve muhârebeye tasaddî edenleri dâire-i hesfiden mefkûd olup re'âyâ ve zu'afâyâ dahi kuvvet-i kalb târî olmağla iki nefer levenden yüz kadar re'âyâ ve hem-nâk iken beş on Türk yirmi otuz levend sütürüki necâğ ve das ile i'dâm ve meydân-ı (37a) lâf ü güzâfda nefsinî be-nâm addeden zalemeyi o makûle za'îfû'l-eyâdî kimseler birkaç mâh içinde kem-nâm eyledikleri tesîr-i enfâs-ı halîfe-i rû-yi zemînden münba'is bir keyfiyet olduğu bî-iştibâh ve o sınıf-ı gümrah, kesret ile ma'rûf iken müddet-i kalîlede resîde-i hayyiz-i izmihlâl ve tebâh olduğu teyîdât-ı ilâhiyeden ma'dûd bir hâlet idüğü vâreste-i delîl ü gevâhıdır.

Bağdad ve Şam vâlileri kavm-i mezkûre muhtâc oldukları ma'lûm olduğundan savlet-i seyf-i siyâsetten reh-yâb-ı necât olanlar o taraflara can atup dâirelerine dest-bend ilticâ ve berü taraflara tecâvüz ihtimâlâtı olmadığından ihtiyâr-ı sûret-i tegâfûl ile nesyen mensiyyen oldular.

²⁰ Kalbi karanlık olanlara nasihat fayda etmez.

Tevcîhât-ı İlmiyye

Muharremülharâm'ın onbeşinci günü Üsküdar kazâsiyle Bıçakçılar imâmı hafîdi Esseyyid Mehmed Fâiz Efendi'nin deşne-i emeli fesân-ı inâyetle teşhîz ve Havâss-ı refî'a kazâsiyle ser-müneccimîn-i hassa Abdullah Efendi'nin ahkâm-ı zâirçe-i ikbâli tenfîz olundu.

Ahmed Paşazâde Veliyyüddîn Bey-efendi geçen sene Mekke Pâyesi memûliyle o tarîk-i meymenet-refîkden acz-âver ve zimâm-ı nevbeti teslîm-kerde-i dest-i âhar olup memûlünden nevmîd ve mahrûm ve hasâret-i tarîk ile beyne'l-akrân mu'âteb ve melûm olmuş idi.

Bu sâl-i ferhûnde-fâlde Mekke-i Mükerrreme kazâsına dest-i temennî bî-dirâz ve mahdûm-ı endek-sâline ruûs i'tâsını cenâb-ı fetvâ-penâhîden niyâz edüp bir sene kadar tarîkinde müteehhir olmak cihetiyle ricâsı hayyiz-i is'âfa vâsıl ve yevm-i zabtından rütbesine i'tibâr ile Mekke-i Mükerrreme kazâsına nâil ve mahdûmunun dahi hâric (37b) ruûsiyle hilâl-i izz ü rif'ati bedr-i kâmil olup Medîne-i Münevvere kazâsiyle Yakub Efendi dahi ref'-i endûh ve esef ve cânib-i mîrîden mu'în olan idrârât ile ikisi dahi tahsîl-i mâye-i ni'met ü teref eyledi.

Azl-i Emîn-i Tersâne

Sırrı Selim Efendi tersâneye emîn ve sadâkat ve istikâmeti müstebîn iken sadriazam hazretlerinin mûmâileyhe ez-kadîm hüsn-i zannı olmadığından tekdîrini irâde ve itlâf-ı mâl-i mîrî ettiğini bâ-telhîs taraf-ı hümâyûna ifâde edüp azli karâr-dâde ve Saferülhayr'da selefî Mustafa Efendi tersâne emânetine ta'yîn ve kendüsü hânesinde uzlet-nişîn olmuş idi.

Sadr-ı müşârünileyh hazretleri azline adem-i kanâ'at ve cânib-i mîrî ile kesret-i dâd ü sitedi olup zimmetinde terâküm-i mâl ihtimâliyle hesabını rû'yet ettirüp zimmetinde mîrînin bir akçesi zuhûr etmediği, mûmâileyhin sadâkatini te'yîd ve sadr-ı vaktin şerm ü hacâletini ber-mezîd eyledi.

Zikr-i Nizâm-ı Rütbe-i Haremeynüş-şerîfeyn

Buk'ateyn-i mübâreketeyne hasebü't-tarîk kâdî nasb olunacaklarda ba'zen müsinn ve ihtiyâr ve azîmete adîmü'l-iktidâr bulunup pâyeye ile mazhar-ı merhamet olmalarını zarûriyyât-ı vakt-i ilcâ ve giderek bu keyfiyet

mahâdîm sınıfına sirâyet ve bilfiil Mekke ve Medîne kudâtına takaddüm ile sebep-i mağdûriyet oldukları rûşen ve ayân ve nefsü'l-emr hezâr-ı kedd ü ta'ab ile müctâz-ı râh-ı Hicâz ve zahmet-keş-i râh-ı dûr ü dirâz olanlara meşakkat-i mâliye ve bedeniyeden ârî kimselerin takaddümünde gadr-i küllî ve musâdere ale'l-matlûb hâletleri nümâyân olup bu sebeble o arâzî-i mukaddeseye hasret-keş-i vusûl olan mevâlî-i izâmın râgıbları (38a) akall-i kalîl ve illet-i tehhür ile mehân ve zelîl olduklarını mutazammın Haremeyn ma'zûllerinden Arabzâde Atâullah Efendi ve Nâfi Efendi tafsîl-i madde ile ref'-i rık'a-i iştikâ ve mûmâileyhimânın tevcîh târihinden rûtbelerine i'tibâr olunmak husûsu şeyhülişlâm-ı vakt tarafından inhâ ve fî-mâ-ba'd ihrâz-ı pâye edenler bilfiil Haremeyn kâdılarında evvel İstanbul kâdılığına da'vâ-yi istihkâk etmemek bâbında hatt-ı hümayûn sudûrunu istid'â etmekle mûmâileyhimânın tevcîh târihleri mu'teber olup bilfiil Haremeyn kâdıları mevcûd iken pâyedâr olanlar İstanbul kâdılığına tahsîs olunmamak bâbında evâil-i Saferülhayr'da hatt-ı hümayûn şeref-sudûr ve bu nizâm, mergûb-ı ulemâ-yi a'lâmm ekserisine mâye-i hubûr ve sebep-i efzâyîş-i sürûr oldu.

Azl ü Nasb-ı Kâdî-i İstanbul ve Sadr-ı Anadolu

İstanbul'a kâdî ve seyf-i hükümeti nâfiz ve mâzî olan Alemî Yeğeni Ali Meşreb Efendi ta'dîl-i es'âr husûsunda can-nisâr ve hidmeti makbûl-i sığâr u kibâr olup birkaç gün medd ile mazhar-ı iftîhâr olmuş idi. Gurre-i şehri Rebûlevvel'de müddet-i örfiyye ve medd-karîn-i inkizâ ve hasbü't-tarîk Hasan Paşazâde Esseyyid Mehmed Said Efendi o makâm-ı refî'a i'tilâ ve Anadolu kazaskeri İshak Efendi dahi ikmâl-i müddet ve şeyhülişlâm-ı esbak İshak Efendi merhûmun necl-i necîbi Şerîf Yahya Efendi yevm-i mezkûrda Anadolu sadâretiyle kesb-i sermâye-i beşâset eyledi.

Havâdisât-ı Irak ve Maktûlî-i Vâlî-i Bağdad

Vezîr Ömer Paşa bundan akdem İran-zemînde serîr-i âverde-i imtiyâz ve tagallüben şahlık rûtbessin ihrâz eden Nâdir Şah-ı gümrâh defîn-i hâk-i siyâh oldukça, hânân-ı a'câm da'vâ-yi (38b) teferrüd ile her mahalden ser-nümâ-yi zuhûr ve ahadü-hümâ-âhire arz-ı savlet ile ba'zısı kem-nâm ve ba'zısı ²¹كavliyle makhûr olup Âzad Han cümleden akvâ ve

²¹ Kim yenerse lider odur.

sâhib-i şân ve hanların ekserisi tarafına müncezib bulunmak hasebiyle Şîrâz semtlerinde ref'-i livâ-yi i'tilâ eden Zend Kerim ile birkaç def'a muhârebe ve ekserinde nâil-i ni'met-i mugâlebe olmuşiken fi-gâyeti'l-emr Zend Kerim'e mağlûb ve bilcümle sâ mân u mikneti meslûb olduğundan Zend Kerim temeyyüz edüp şah vekili ünvânıyla mülk-i Acem'de müstakill ve refte refte menâzi' ve muhâliflerini müste'sıl etmişidi. Bu makûle haseb ü nesebden ârî olan mütegaliblere ârâm ve sükûn mûcib-i zarar-ı gûnâ-gûn olduğu muhakkak olduğundan hanları işgâl ve mevcûd olan askeri i'mâl dâ'iyesi hân-ı mezbûra nekâve-i fikr ü hayâl olup hevâdârlarını şem'-i bezmine cem' ve Devlet-i Osmâniye el-hâletü hâzihi Moskovlu ile meşgûl-i kâr-zâr olup Bağdad ve muzâfâtı an-asl mülk-i Acem'den mûntezi' bir ülke olmakla nakz-i ahd o tarafa azv olunarak "kutri-i mezbûru istihlâs lâzime-i zimmet-i fütüvvettir" diyerek izhâr-ı rekîz-i zamîr ve bu kasd-ı fâsidi ukalâ-yi hânân tezyîf ve süfehâ-yi hânân tervîc ettiler ise dahi süfehâ-yi Afganîyân ile İranîyânın hîn-i mûnâza'alarında Devlet-i Osmaniye'nin ihtilâs-ı fırsat ile melek-i Acem'e itâle-i pâ-yi tecâvüz ettiğini misâl eyleyerek ukalâya kavlen ve fi'len gâlib gelüp bu kâr-ı düşvârın mukaddemât-ı husûlünü temhîde i'mâl-i rey ü tedbîr ve tîrdân-ı haylden perîde eyledikleri nâvek-i hadî'aları râster ü hedef-i takdîr olup tafsîli budur ki: (39a) Muzâfât-ı Eyâlet-i Bağdâd'dan Baban Sancağı'na mutasarrıf olan Mehmed Bey müfsid ü muharrik ve batş u fetk ve gazab u nehbe mütehâlik bir şahıs olduğundan azl olundukta mîr-i mezbûr İran tarafına firâr ve Zend Kerim'e ilticâ ile makâmını taleb-kâr olmağla husûs-ı mezkûru hân-ı mezbûr mukaddime-i netîce-i matlûbu add edüp bâdî-i emrde mîr-i merkûmu Bağdad Vâlisi Ömer Paşa tarafından şefâ'at ve kemâ-kân Baban Sancağı'na ikâmesini tahrîr ve işâret edüp müşârünileyh dahi istişfâ'-i ecânib ile mîr-i mezbûru Baban'a getürmekte mahzûr-ı azîm olduğunu müdrîk ve kavli leyyin ile i'tizâr savbma sâlik olduğunu hân-ı mezbûr tahkîk eyledikte mîr-i merkûmu cebren ik'ad ve temkîn için birâderzâdesi Ali Murad Han'ı vâfir asker ile ta'yîn ve bu keyfiyet Bağdad vâlisine mün'akis oldukta ol dahi müdâfa'a ve memleketi muhâfaza sûretinde asker irsâl ve beyne'l-ferîkayn cidâl vâki' olup Devlet-i aliyye askeri gâlib ve İranîler geldikleri semte hârib oldukları Zend Kerim'in ma'lûmu oldukta ba'zı maglata ile setr-i ma'âyib ve Bağdad'a tâ'ûn sebebi ile vâfir Kızılbaş hâlik olup muhallefâtları İran'da olan vereselerine teslim için gönderilmek ve Kirmanşâh'dan Derne tarîkiyle

âmed şüd eden züvvâr-ı A'câmı Derne paşası tecrîm edüp mazarratı def olunmayup îlât ve kabâil-i İran'dan Basra havâlisinde tavattun eden hâneleri vatan-ı aslîlerine ircâ etmek bahânelerini der-pîş ve Bağdad vâlisini cürm-i nâ-kerde ile mübtelâ-yi endûh u teşvîş edüp Zend Kerim'in dimâğmda fesâd ve zamîrine fikr-i zabt-ı Bağdad (39b) olduğu vâli-i müşârünileh tarafından der-i devlet-medâra arz olundukça kelâm-ı ma'kûlû maglataya mahmûl olup sefer takrîbi ile o tarafa asker ve sâir cihetle i'ânet dahi mümkün olmayup âkıbet zikr olunan hâneleri îtân sûretinde birâderi Sâdık Han'ı külliyetlü asker ve mühimmât ile Basra'ya me'mûr ve o Bender-i bî-nazîri mahsûr ettirmiş idi. Bu hâl merreten-ba'de uhrâ vezîr-i müşârünileyh tarafından tafsîl ve icmâl ve asker ve zehâir talebi ile isti'âne ve istimdâd edüp zikr olunan mevadd müşârünileyhın maglatasına isnâd olundu ise dahi, ba'zı tüccârdan istihbâr-ı serîfe-i keyfiyet ve takrîrlerinde müşârünileyhın tahrîrâtına muvâfakat bulunup serhadlerde kâin vülât ve hükkâmdan kezâlik isti'lâm ve onların dahi tahkîkâtları Zend Kerim'in fesâd-ı niyyet ve kutr-ı Irak'a sû-i kasdını ibhâm edüp bununla iktifâ ve Ömer Paşa'ya kuvvet ve nüfûz i'tâsiyle def-i gâile ve gavga etmek lâzım iken Bağdad vülâtına adâvet-i kadîmeleri derkâr olan Abdülcelilzâdeler fûrû'undan Kerkük muhâfızı Süleyman Paşa şâyi' olan ahvâl-i bî-mâl ve bu fitneye sebep müşârünileyh olduğunu inhâ ile hakkında nâr-ı gazab-ı şâhâneyi iş'âl ve filhâl Rakka Vâlisi Ömer Paşa ma'iyetine irsâl olunmak zemîninde ısdâr-ı misâl kılmup müşârünileyh dahi me'mûr-ı ma'iyeti olan asâkir ile Bağdad'a azîmet ve sırren eyâlet-i mezkûre tarafına tevcih olunup, Diyarbekir tevcih olunan Ömer Paşa imtisâl-i emr ederse febihâ, etmediği sûrette ma'mûre-i vücûdu ifnâ olunmak vesâyâsı me'mûriyet emrine idrâc ve imlâ ve Bağdad'a (40a) vusûlünde Ömer Paşa'ya kazıyyeyi inhâ ve ol dahi icrâ-yi resm semî'nâ ve ata'nâ ²² (سمعنا وأطعنا) edüp Dicîle'nin karşı tarafına güzâr ve azîmete teheyîyü izhâr etmişiken hilâf-ı emr-i âlî harekete mübâderet ve o vezîr-i bî-nazîri küşte-i seyfi-i gadr ü ihânet eyledi. Ve ²³ سيقتل قاتلك mefhûmu üzere bu kâr-ı nâ-savâb Hâfız Mustafa Paşa'ya müstelzem-i eşedd-i ikâb olup ²⁴ العمل من جنس العمل olduğuna binâen ol dahi Diyarbekir Kalesi'nde alef-i şîr-i şemşîr ve dünyada iktisâs ile mahall-i ibret-i sagîr ü kebîr oldu.

²² Duyduk ve itaat ettik. (Bakara Suresi, 2/285).

²³ Katilin öldürülecek.

²⁴ Yapılan işe göre mükâfat.

Biz yine sadede gelelim: Zend Kerim tarafından ta'yîn olunan Sâdık Han Basra etrâfını harâb ve vîrân ve kabâil-i şedîdetü'ş-şekîmeden Müntefik aşîreti delâletiyle ba'zı tüccâr ve mâldârları musâdere ve perîşân eylediği hâlde Moskovlu ile devletin musâlahası şuyû' ve şâyed bir emr-i mühevvil ve muhavvif vukû' bulur mülâhazasıyla ser-berâverde-i zuhûr olan fiten ü âşûbî kazâzede olan Ömer Paşa'nın sû-i sanî'ına binâ ve zimmetini ibrâ ve el-hâletü-hâzihî mâ-beyne'd-devleteyn cârî olan musâfât ve muhâdene ber-vech-i evfâ icrâ olunduğunu lâbe-i Acemâne ile Devlet-i aliyye'ye tahrîr ve imlâl ve Devlet-i ebed-ittisâli iğfâl edüp bender-i Basra'da olan ceşş-i mahzûlünü ve ruûs-ı hudûdda olan sâir Terekeme-i A'câmı kaldırmak üzere olduğunu i'lân-ı safvet ile beyân ve işâret eyledi.

Tercüme-i Vezîr Ömer Paşa

Müteveffâ-yi müşârünileyh zamân-ı mütetâvileden berü Bağdad'da vâli ve sît-i adl ü şecâ'ati ma'lûm-ı esâfil ve e'âli olan Vezîr (40b) Süleyman Paşa, merhûmun memâlikinden olup bir zamân hızn-ı terbiyede nümâ-yâfte-i vücûd ve giderek ilm-i fûrûsiyyet ve edebde dağzen-i kalb-i hasûd olup isti'dâd ve kâbiliyetine nazaran müşârünileyhi her umûruna âşinâ ve giderek dâiresine kethüdâ edüp ba'de'l-vefât hânesinde uzlet-güzîn-i emn ü emân ve eyâlet-i Bağdad, Basra vâlisi Ali Paşa'ya tevcîh olundukta tab'ına girân ve tenevvür-i himmetine feverân-ı tareyân edüp tekâzâ-yi nefsi emmâre ile fitne-cûyân-ı memleketi tahrîk ve Ali Paşa'nın rişte-i hükûmetini Bağdad'dan tefkîk edüp katline min-akvâi'l-esbâb ve İran halkıyla ittifâkını şâmil müzevver ve masnû' kâğıtlar ihtirâ' edüp hakkında kizb ü dürûğ-ı irtikâb ve bu bâbda kaleme aldıkları arz u mahzar Sırrı Selim Efendi vesâtetiyle devlete takdîm ve icrâ-yi cûybâr-ı zer ü sîm kılınup Bağdad Eyâleti'ni âkıbet-i nefsi tahsîs ve Basra ve Şehrîzor eyâletlerini dahi eyâdî-i bî-gânedan tahlîs edüp vâfir-i zamân kutr-ı Irak'da hükûmrân ve encâm-ı kâr Ali Paşa'ya sebkât eden gadr sebebi ile mazhar-ı kahr-ı Cenâb-ı Yezdân oldu.

Müşârünileyh salâh-ı hâl ve safvet-i bâl ile müştehir ve Zend Kerim maddesine gelince nefsi Bağdad belki cümleten arz-ı Irak'da dest-yârî-i baht-ı mes'ûdiyle âsâr-ı râhat ve âsâyiş munteşir olup sinn-i ömrü yetmiş mütenâhiz ve ekser-i ömrü fevz ü sa'âdeti hâiz bir düstûr-ı vakûr idi.

Vürûd-ı Sefîr-i Rusya be-Saray-i Âsafî

Bâlâda ifâde olunduğu vech üzere Moskov elçisi Âsitâne-i sa'âdet'e gelüp birkaç gün (41a) istirâhatten sonra Bâbiâlî'ye gelmesi irâde ve teşrîfât-ı hümâyûnda musarrah rûsûm üzere Sarây-i Âsafî'ye vürûd ile tahrîrâtını huzûr-ı sadrû's-sudûra nihâde edüp hakkında resm-i mihmân-nüvâzı icrâ ve me'mûlû derecesinde nevâziş ve iltifât ifâ olunup kendisiyle üç nefer-i mu'teber rûfekâsına semmur kürkleri ve on neferine kakum kürkleri ve yüz kadar etbâ'-ı mahsûsasına hil'atler iksâ ve mutayyeben i'âdesine i'tinâ olundu.

Tevcîhât-ı Vüzerâ-yı İzâm

Anadolu Vâlisi Vezîr Abdi Paşa'nın dâiresinde olan kesret-i etbâ' u havâşî, ahâlinin mûcib-i hasâret ve telâşî olup zâhîren ve bâtmen hakkında bess-i şekvâ ve Haleb Vâlisi Çatalcalı Ali Paşa ile ahâli meyânmda vukû' bulan şûriş ü gavga, azlini iktizâ edüp Anadolu Eyâleti Aydın muhassılı Vezîr Hazinedar Ali Paşa'ya ve Diyarbekir Eyâleti selefi Vezîr Abdi Paşa'ya ve Haleb Eyâleti Kars muhâfızı Vezîr İzzet Ahmed Paşa'ya ve Kars muhâfazası Çatalcalı Ali Paşa'ya ve Aydın Sancağı Vezîr Uzun Abdullah Paşa'ya tevcîh ve ihsân ve bir an akdem mansıblarına revân olmaları bâbında başka başka taraflarına ısdâr-ı fermân-ı celîlû'l-ünvân kılındı

Ruh-sâ-yı Sefîr-i Rusya be-atâbe-i Hazret-i Şehriyârî

İş bu yevm-i Salı tertîb olunan dîvân-ı âlîye Rusya elçisi gelüp hedâyâ ve nâmesini teslîm ve dergâh-ı übbehet-penâh-ı padişahîye ve vaz'-ı cebîn-i meskenet ve ta'zîm edüp kendüsüne ve levâhikât-ı mahsûsasma kürkleri ve hil'atler iksâ ve debdebe-i Devlet-i ebed-müddet cümlesini deryâ-yi hayrete ilkâ ve bu hâl ile avdet ve ahadü-hümâ-âhire müşâhede ettiği tertîbât-ı dehşet- (41b) fezâ-yi nakl ü rivâyet eyledi.

Ziyâfet-i Sadrıazam be-Sefîr-i Rusya

Elçi-i mezbûr rind-i cihân-dîde ve füsûn-sâz ve tesviye-i umûr-ı izâmda alâ-zu'me yektâ-rev ve bâlâ-pervâz olup devletinde nüfûz-ı kelâmını i'lân ve dil-hâhî olan maddeleri temşiyetde vücûd kudretini beyân ile cerr-i menfa'at

semtini nefsine teshîl ve âsân edüp, şöyle ki, Devlet-i aliyye'nin serbestiyet ve zabt-ı kılâ' maddesinde olan ıztırâbını ihsâs ile tehvîn-i maslahata ta'ahhüd sûretini izhâr ve erkân-ı devleti bu hadî'a-i serbeste pâ-bend-i ikâl-i iğtirâr edüp Avrupa ahvâlinden bî-haber ba'zı kimseler mesfûrun bast ettiği mukaddemât-ı lâgiyyesine vücûd verüp ikrâmında mübâlagayı teşvîk ve iğrâ ve girân-bahâ hedâyâ ile incizâbını sevk ve îmâ edüp mesfûrun ise mevadd-ı mün'akidenin harfini lisâna almak hayta-i kudretinden bîrûn ve memûriyetinden hâric bir lafz tefevvüh etmek vücûduna müstelzim-i mazarrat-ı günâ-gûn olup bu hâl ile devleti iğfâl ve katı çok hedâyâ ahziyle mübtelâ-yi garâmet-i emvâl eyledi.

Bâlâda beyân olunan garaza mebnî taraf-ı sadriazamîden mesfûra tertîb-i ziyâfet ve iş bu Zilhicce'nin onaltıncı günü Bâbîâlî'ye celb olunup sunûf-ı nevâziş ile mazhar-ı ri'âyet kılındıktan sonra bâzende ve sâzende ile meclise zînet ve hassateyn-i sem' ve basara kuvvet verilüp maslahat-ı ta'âm dahi hitâm buldukta hilâf-ı âde sâhib-i devlet tarafından mesfûra bir kabza-i mücevher şemşîr ve bir mücevher piyâle ihdâ ve bir res müzeyyen esb dahi i'tâ olunup sunûf-ı fevâid ve menâfi' ile hânesine râci' oldu.

Bundan sonra (42a) kapudan paşa ve kethüdâ bey ve yeniçeri ağası ve defterdar efendi ve reisülküttâb efendi vâhiden ba'de vâhid sefir-i mezbûru da'vet ile tertîb-i ziyâfet ve dest-âviz ve hediye ile memnûn-ı lûtf u mürüvvet eylediler.

Teshîl-i maslahat-ı Tatar zımnında mesfûra olan ri'âyet ve iltifât ve her taraftan verilen hedâyâ ve atıyyât-ı cüzî ve küllî bir fâideyi müntic olmadığı ma'lûm-ı serîre-şinâsân-ı kâniyât oldu.

Azl ü Nasb-ı Ser-çavuşân ve Defterdâr-ı Şıkk-ı evvel ve Reften-i Donanma-yi Hümâyûn

Dîvân-ı âlî'de ser-çavuşân olan Mehmed Said Efendi'nin rehâveti bâ'is-i üfûl-i necm-i rif'ati olup şehri Rebiülâhîr'in onyedinci günü zehr-âbe-nûş-i azl ü infisâl ve Hamza Paşa kethüdası Mehmed Ağa o hizmet-i refî'a ile nâil-i izz ü ikbâl oldu.

Defterdar-ı vakt olan Recâi Mehmed Efendi kesret-i mübâ'azadan nâşî za'f-ı basara mübtelâ ve hizmet-i istifâya terettüb eden kesret-i tahrîrât illet-i

mezkûreyi dü-bâlâ edüp mansıbından isti'fâ ve niyâzı sem'-i kabûle karîn ve iş bu Cumadelulâ'da azl ve hânesinde mekîn olup mâlikâne halîfesi olan Hasan Efendi fenn-i defterîde mâhir ve ahz ü def' hususlarında meleke ve kâbiliyeti meczûn-ı erbâb-ı zavâhir olduğuna binâen yevm-i mezkûrda defterdâr ve emîn-i hazâin-i şehriyâr-ı âlî-tebâr oldu.

Donanma-yi hümayûnun eyyâm-ı baharda Bahr-i sefid'e tesyîri âdet-i dîrîn-i devlet olmaktan nâşî bu eyyâm-ı sürûr-ı encâmda tertîb olunan sefâin ve merâkib ile Kapudan-ı Deryâ Vezîr Hasan Paşa Akdeniz'e doğru zâhib oldu.

Tetimme-i Vukû'ât-ı Bağdad ve Basra

Hâfız Mustafa Paşa, Ömer Paşa gâilesini ber-taraf edüp emvâl ve eşyâsını kabz ettikten (42b) sonra Zend Kerim'in kutr-ı Irak'a tasarruf niyeti ile her tarafa asker ta'yîn ve Basra'yı muhâsara eden birâderi Sâdık Han Basra halkına zarar gelmemek üzere half ü yemîn edüp i'timâd verdikten sonra bey' ü şîrâ sûretinde şehre askerinin duhûl ve hurûcunu istid'â ve tarafeyne fevâid-i ticâret husûlünü iddi'â edüp tama'-kârân-ı belde bu kavle rızâ-dâde ve bir iki gün miyânelerinde dâd u sited kapuları güşâde olup nâ-gâh Sâdık Han Basra'ya duhûl ve şehri zabt ile hakk-ı şâhî cem'ine meşgûl olup mütesellimi olan Süleyman Ağa'yı ki sonra Bağdad'a vâli ve adl ü dâdi sebeb-i istirâhat-i esâfil ü e'âli olmuş idi.

Basra'da cem' ve ihtilâs ettiği tefârik ve tuhaf ile şî-zâde ib'âs ve etrâf ve eknâfa ru'b u hirâs eylediğini ve bu masâibin def'i dâireleri muntazam birkaç vezîr ve küllî asâkir ve zehâir irsâline menûit idüğü müşârünileyh tarafından mufassal ve meşrûh tahrîrât ile kar'-ı sâmi'a-i devlet ve filhâl Diyarbekir Vâlisi Vezîr Abdi Paşa'ya vâfir asker koşulup külliyetli zehâir ve mühimmât dahi irsâl ve Bağdad'a vusûlû isti'câl olunmuş idi. Ömer Paşa emr-i âlî-şâna imtisâl edüp mansıbı tarafına şedd-i ahmâl-i irtihâl üzere iken Hâfız Paşa'nın hilâf-ı emr-i âlî tertîb-i cezâsına müsâra'ati zabt-ı emvâl-i bî-şümârına tavti'a kabilinden olduğunu evliyâ-yi umûr tashîh ve bu garaz husûlünden sonra ağniyâ ve tüccâr-ı memleketi def'-i sevtet-i A'câm şây'asiyle tecrîm eylediğini menhiyyen ihbâr-ı tasrîh edüp maddeteyn-i mezkûreteyn ahâlî-i Bağdad'ı tebrîd ve müşârünileyhe i'ânet ve imdâd etmek vâdisinden teb'id ettiğini Abdi Paşa dahi Bağdad'a vusûlünde tahkîk ve rivâyet-i evveliyi tasdîk edüp fî-mâ-ba'd Hâfız Paşa'nın Bağdad'da

ikâmeti muzırr ve bir fitne hudûsuna sebep olacağı ezhân-ı kâr-şinâsân-ı (43a) zemânede müstakar olup Bağdad Eyâleti sırren Abdi Paşa'ya tevcîh ve bu keyfiyetin Bağdad'a duhûlünden mukaddem ifşâ olunmaması tenbîh olunup müşârünileyh dahî tevfiğ-i Hak'dan mahrûm ve gulüvv-i ahâlî ile Bağdad'dan çıkup rû-be-râh-ı cânib-i Rum olduğu, kâr-fermâyân-ı devlete ma'lûm oldukta Bağdad Eyâleti ahvâl-i Irak'a âşinâ bir kimseye tevcîh olunmak ecânibden evlâ ve bâlâda beyân olunduğu vech üzre ba'de'l-istiftâ tavâif-i Kızılbaş üzerine asker ta'yîni karâr-dâde-i erbâb-ı şûrâ olup kethüdâlardan Abdullah Ağa ve Mardin voyvodası Hasan Ağa'da âsâr-ı meleke ve isti'dâd nümâyân ve ikisi de şân-ı vezârete şâyân olmalarıyla Basra'yı dest-i A'câm'dan tahlîs şartıyla Bağdad Eyâleti Abdullah Ağa'ya ve Şehrîzor Eyâleti Hasan Ağa'ya rütbe-i vâlâ-yi vezâretle ihsân ve şimdilik bu tertîbât ile itfâ-yi nâr-ı sûzân kılındı.

Azl ü Nasb-ı Reisülküttâb

Birkaç seneden beri mesned-i riyâset-i zât-ı cemîlû's-sıfatiyle kesb-i zînet eden Râif İsmâil Bey'in kâffe-i harekâtı muvâfık-ı kânûn-ı akl ü hûş ve tedbîr-i mülk ve tasarruf-ı umûrda Eflatun ile hem-düş olup nekâvet-i bâl iktizâsiyle sadrıazama sevk ettiği sûtûde-i a'mâl-i enefe ve nahvet-i sadâret sebebi ile tab'ına îrâs-ı nefret ü melâl edüp kurenâsı dahi mîr-i mûmâileyhin nüfûz ve i'tibârına hased ve hakkında dâimâ si'âyet ile gayz-ı derûnunu eşedd etmeleriyle müşârünileyhin azlını ızmâr ve her maddede muhâlefetini serd ile istihdâmmda aczini vicâhen arz-ı huzûr-ı şehriyâr-ı bülend-iktidâr edüp azline me'zûn ve iş bu Cumâdelâhire'de Kıbrıs'a nefy ü tağrîb ile râyet-i ikbâlîni (43b) ser-nigûn edüp Âtîfzâde Ömer Vahîd Efendi'yi hizmet-i riyâsetle Bâbîâlî'ye takrîb ve üzerinde bulunan nişancılık mansıbı ile kethüdâ-yi sâbık Esseyyid İbrâhim Efendi'yi tatyîb eyledi.

Nefy-i Mardînî Halil Efendi

Lâleli Câmi'i şeyhi olan Mardînî Halil Efendi me'lûf-ı hîrfet-i cerr ve haris-i iktinâ-yi sîm ü zer bir şahs-ı sebûk-ser olup sadr-ı vakt Dervîş Paşa hazretleri tarafından me'mûlû derecesinde mûkerrem olmadığından kürsîlerde ber-vech-i îhâm ve kinâyet-i hevâ vü hevesinden bahse cesâret edüp ve ²⁵لِلْحَيَّاتِ آذَانِ mefhûmu üzere bu keyfiyet sâmi'a-res-i sadr-ı vâlâ-şân olmuşıdi.

²⁵ Duvarların kulakları vardır (Yerin kulağı vardır).

Şehzâde-i civân-baht lâîk-ı tâc ü taht olan Şehzâde Sultan Selim hazretlerine kürsîlerde âğâz-ı du'â ve devâm-ı ömrü zımnında dest-güşâ-yi cânib-i melâ-a'lâ olduğunu sadr-ı müşârünileyh atebe-i hazret-i padişâhiye inhâ ve leyâli-i regâibin birinde enderûn-ı hümâyûnda bulunup akîb-i va'z u tezkîrde bu ma'nâ-yi mü'eyyed ba'zı ta'bîrât vâsıl-ı sem'-i eşref-i şehriyârî olduğu kavl-i evveli mü'ekkid olmağla şeyh-i mezkûrun mahalli hakk u ilgâ ve maskat-ı re'si olan Mardin'e nefy-i ebed sûretinde iclâ olundu.

İtlâk-ı Çelebi Efendi ve Tevcîhât-ı İlmiyye ve Nüzûl-i Fülke-i Hümâyûn

Fer'-i Hazret-i Mevlânâ kuddise sırrahu'l-azîzden Çelebi Efendi hakkında Karaman Vâlisi Çerkes Paşa hilâf-ı vâki'-i ba'zı keyfiyet inhâ ve ihtilâl-i beldeye illet olduğunu iş'âr ile bir mahalle nefyini istid'â etmiş idi. Arzına binâen mûmâileyh Manisa'ya iclâ olunmuş idi. Hakkında tertîb olunan ifk-i (44a) iftirâ [ve] isnâdât erbâb-ı âgrâzdan tevellüd eylediği zâhir ve hüveydâ olup işâret-i cenâb-ı fetvâ-penâhî muktezâsmca itlak ve hakkında ebvâb-ı isâet-i nâs iğlâk olundu.

İş bu Zilkade guresinden zabt etmek üzere hükümet-i İzmir Samancızâde Ömer Efendi ismine tahrîr ve Yenişehir kazâsı ile Celâl Molla Efendi tevkîr ve Selânik Mevleviyeti ile Köprülü İmamzâde Ahmed Efendi'nin çeşm-i ibtihâcî tenvîr olundu. Zât-ı behcet-simât-ı mülûkâneye muhtass olan sandal ile fülke-i hümâyûnun bundan akdem inşâsına ibtidâr ve bu esnâda hitâma resîde olduğu ihbâr ve Şabânülmuazzam'ın on sekizinci günü sadriazam ve şeyhülislâm efendi ve sâir memûrlar âmâde ve du'â-yi padişâhî zımnında dest-i ibtihâli güşâde ettikten sonra sandal ve fülkeyi rû-yi deryâyâ tenzîl ile hizmetlerin tekâmül eylediler.

Zikr-i Vaz'-ı Esâs be-İmâret-i Hümâyûn ve Vukû'-ı Tebeddülât-ı Menâsıb-ı Vüzerâ

Padişah-ı sâhib-i intibâh hazretlerinin kalb-i âgâhlarında ibtigâ-yi merzât-i ilâhiye cilve-ger ve bir imâret binâsiyle tahlîd-i zikr-i cemilleri mukarrer olup binâen-alâ-zâlik Bahçe-kapusu kurbünde reis-i sâbık Râif İsmâil Beyefendi'nin arsa-i hâliyesi iştirâ ve mâh-ı Cumâdelâhire'nin yirmüçüncü günü sadriazam ve şeyhülislâm efendi hâzır oldukları hâlde

dest-i du'â-yi berdâste-i dergâh-ı Mevlâ ve zebh-i karâbîn ile it'âm-ı fukarâ kılınup çîre-destî-i mehere-i binâyân ile vaz'-ı fâs ve hafr-i esâs ve tekmîlini Hâlik-i umûm-ı nâsdan niyâz ve iltimâs eylediler.

Hotin kalesi (44b) muhâsara ve istilâ sebebi ile vîrân ve lüzûm-ı ta'mîri zâhîr ü ayân olduğuna binâen kal'a-i mezkûreyi ta'mîr ve hendeğini tathîr, Ohri mutasarrıfı Vezîr Ahmed Paşa uhdesine tefvîz ve selefi Melek Mehmed Paşa'nın Belgrad muhâfızlığı ile müsvedde-i ikbâli tebyîz olunup selefi Vezîr Seyyîd Hasan Paşa Mora mansıbı ile minnettâr ve selefi Silahdâr İbrâhim Paşa Selânik Sancağıyla vâyedâr-ı izz ü i'tibâr olup, selefi sadr-ı esbak Halil Paşa Sivas ile mazhar-ı lutf-ı bî-kıyas ve selefi Kâimmakâm Silahdâr Abdullah Paşa Anadolu Eyâletiyle vâreste-i ednâs-ı iflâs oldu. Selefi Hazînedâr Ali Paşa'ya Diyarbekir Eyâleti tasvîb ve selefi Vezîr Abdi Paşa Maraş Eyâleti ile tenkîb ve Karaman Vâlisi Çerkes Hasan Paşa İç-il Sancağı'na mutasarrıf ve selefi Yazıcızâde Mustafa Paşa Karaman Eyâleti'ne mutasarrıf oldu.

Vilâdet-i Şehzâde Sultan Mehmed

İş bu Recebülferd'in yedinci günü sulb-i pâk-i hazret-i tâcdârîden bir şehzâde-i pâkize-güher-i pertev-pâş basar-ı kâffe-i beşer olup Mehmed ismiyle mevsûm ve filhâl bu nüvîd-i beşâret-lüzûm, sadrıazama ma'lûm olup şeyhülislâm efendi ile hem-inân olarak Saray-ı Hümâyûn'a azîmet ve tebrîk-i vilâdet ile icrâ-yi rûsûm-ı âmmeye mübâderet ve birer sevb-i semmûr ile iktisâb-ı dest-mâye-i mefharet eylediler. Akîb-i vilâdetde şehir-ayîn-i resm-i dîrîn olduğuna binâen esvâk ve büyü, suver ü nukûş-ı gûnâ-gûn ile zînet-yâb ve çeng ü cigâne sadâları resîde-i çarhma kıbâb olup bu eyyâm-ı zevd-güzâr resîde-i hayyiz-i encâm oldukça deryâ (45a) donanmasına nizâm verilüp her sınıf san'at-ı âteş-bâzîde icrâ-yi mahâret ve bu mukâbelede celb-i fâide ve menfâ'at eylediler.

Fevt-i Hatice Sultan

Duhter-i pâkize-sirîşt-i pâdişâh-ı zamân olan Hatice Sultan şehir-i Ramazan'ın yirmialtıncı günü hırâmân-ı ravza-i cenân olup sadrıazam ve şeyhülislâm ve sair erkân-ı devlet namâzını edâ ve o dürr-i akîle-i saltanatı defn ile vedî'a-i tahte's-serâ eylediler.

İ'dâm-ı Ali Tâhir

Bir müddetten berü Akkâ ve Dürzî dağlarında muhâlefet-i pâdişâh-ı rû-yi zemîn ile şakk-ı asâ-yi müslimîn edüp cezâ-yi mâyelîki bundan akdem tertîb ve binâ-yi nâ-üstüvâr-ı ömrü tîşe-i siyâset ile tahrîb olunan Zâhir Ömer'in oğlu Ali Tâhir sergüzeşt-i peder-i bed-ahterden hisse-mend olmayup, hubs-i tabî'at ve fesâd-ı cibillet iktizâsiyle o havâlîde kesb-i ta'ayyün ve iştihâr ve nehb-i emvâl-i zu'afâ ile sâhib-i miknet ve iktidâr olup evâmir-i Devlet-i aliyye'ye muhâlefet ve Sayda vâlilerine cevri ü eziyyet ve hakkından gelinmediği takdîrde babasından ziyâde fesâda tasaddî edeceğini o tarafta bulunan hükkâm arz u işâret etmişler idi. Gubâr-ı fitnesi tekâsûf ve kuvvet ü mikneti tezâ'uf kabûl etmeden i'dâmına ikdâm, şerîta-i siyasete muvâfık ve tarîka-i huzem ü ihtiyata mutâbık olduğundan istisâl-i husûlû kapudan paşa ve Sayda ve Şam vâlilerine ihâle ve müşârünileyhim üzerine vardıklarında acz-âver mukâbele olarak firâra âgâz ve bir müddetten sonra Sayda etrâfında vâki' Mînâ gölü nâm mahalde cem'-i asker ile dest-i mel'ânetini dırâz edüp o gürg-i bârân-dîdenin suhûletle dâm-ı sayda giriftâr olmayacağı (45b) Şam vâlisine ma'lûm olup, levend baş ağasını sûret-i tasannu'da dâiresinden tard u ib'âd ve şaki-i merkûma teba'iyet ve i'timâd verdikten sonra katlini tenbîh ile hakkında kerâim-i hüsn-i mükâfâtı i'dâd etmişidi. Ağa-yi mûmâileyh Şam vâlisinden rû-gerdân olduğunu beyân ve sıdk-ı kavlini te'vîl ile müekked-bi'l-îmân edüp bir hâl ile fırsat-yâb olup şaki-i merkûmu istisâl ve ser-i maktu'unu Şam vâlisi berîd-i serî'û's-seyr ile Âsitâne'ye irsâl eyledi.

Vukû'-ı Tevcîhât

İş bu Şevvalülmükerrem'in yedinci günü âdet-i dîrîn-i Devlet-i ebed-karîn üzere tevcîhât vâki' olup hüddâm-ı Bâbîâlî ile rikâb ağaları ve şikk-ı evvel ve sâni ve sâlis bi-ecma'ihim ibkâ olunup, defter emâneti ile reis-i esbak Elhac Abdürrezzak Efendi taltîf ve baş muhâsebe ile Hâşim Ali Bey ve Anadolu muhâsebeciliği ile Esseyyid Abdülkerim Efendi te'lîf olunup Şehremâneti Nazîf Ahmed Efendi'ye tevcîh ve süvârî mukâbeleciliği ile Âtîfzâde Ahmed Bey'in kadri tenvîh ve cizye muhâsebeciliği ile Nuri Bey'in hâli terfîh olundu.

Sipâh kitâbeti ile Nahîfî Efendi kuvvet-yâb ve küçük rûznâme-yi Sâfiye Sultanzâde Mehmed Sâdık Efendi intihâb olunup piyâde mukâbeciliği ile Râfet Mustafa Efendi tebsîr ve küçük evkâf ruûsu Nâmık Efendi'nin defter-i âmâline kayd ü tahrîr ve bakâyâ-yi erbâb-ı menâsıb, hall-i ilâhî sünûhuna ve sene-i âtiye tevcihâtına, te'hîr olunup ba'zıları dahi atâyâ-yi şâhâne ile def'-i zarûret ve ihzâr-ı esbâb-ı ma'îşet eyledi.

Ocak ağalıklarından sipah ağalığı Hatibzâde (46a) Ahmed Ağa'ya sezâ ve silâhdâr ağalığı müntemiyân-ı sadr-ı vâlâ-şândan Feyzi Ağa'ya revâ görölüp, cebecibaşılık sâbıkı Kürd Mehmed Ağa'ya ihsân ve arabacıbaşılık ile Süleyman Ağa ve Tophâne Nezâreti ile yazıcı-ı sâbık Ahmed Efendi kâm-rân kılındı.

Ziyâfet-i Sadriazam be-Şehriyâr-ı İskender-Haşem

Sadr-ı âlî-kadr hazretleri âm-ı mâzîde sebkât ettiği gibi padişah-ı dil-âgâh hazretlerini kemâl-i tazarru' ve meskenet ile Paşa-kapısı'na da'vet ile tertîb-i ziyâfet ve şehinşâh-ı pâkize-tıynet da'vetine icâbet buyurup:

Görse-ger tantana-i câhını çeşm-i hâkân
Olmak isterdi der-i ma'deletinde derbân.

Mefhûmunda münba'is debdebe-i mülûkâneleriyle Sarây-i âsafî'ye pâ-nihâde-i izz ü şân olup bir zamân istimâ-ı esvât-ı hânende-gân ve sâzende-gân ile kesb-i neşât ve bir zamân temâşâ-yi raks-ı hûb-rûyân ile celb-i mâye-i şâdî ve inbisât buyurup vakt-i şâm tenâvül-i ta'âm ve sadr-ı müşârünileyh ile hâzır-bi'l-meclis olan şeyhülislâm ve kapudan paşaya birer sevb-i semmur kürk ilbâs ve azîmet-i şâhâneleri ihsâs olundukta mukaddemce ihzâr olunan cevâhir-i abdâr ve derârî-i tâb-dâr hâk-i pâ-yi hümayûnlarına nisâr ve seng-i rikâbda keşîde ve ihzâr olunan esb-i berk-i refîâra sūvâr ve saray-i âlîlerine pâ-yendâz-ı şevket ü vakâr oldular.

Ziyâfet-i Ağa-yi Yeniçeriyân be-sadr-ı âlî

Yeniçeri ağası olan Turnacızâde Ahmed Ağa selefî gibi sadriazam hazretlerini da'vet ve arz-ı firûteni ve ubûdiyet edüp sadr-ı nevâziş-mend Ağa-kapısı'na sevk-i semend edüp tefrîh-i kulûba bâdî olan sâz u âvâz istimâ'ından sonra tenâvül-i etime-i gûnâ-gûn (46b) ve bu maslahat dahi

hitâma makrûn oldukta ağa-yi mûmâileyh arz-ı tefârîk ve hedâyâ ile resm-i ubûdiyeti icrâ ve bu mukâbeledede sadr-ı âlî-kadr hazretleri dūş-i istihkākına bir sevb-i semmur iksâ ve saray-i âlîlerine irhâ-yi inân-ı esb-i bâd-pâ eylediler.

Azl ü Nasb-ı Müftilenâm

Şeyhülislâm olan Mehmed Sâlih Efendizâde Mehmed Emin Efendi iştîdâd-ı illet-i pîrî ile mübtelâ-yi za'f-ı basar ve tertîb ettiği silsileler medhûl-i erbâb-ı istidlâl ve nazar olduğundan başka hıfz-ı mesned sevdâsıyla uzemâ-yi ehl-i tarîki birer cihetle tekdîr ve ale'l-husûs huzûr-ı hümayûnda edebe muhîl ba'zı makâlât ve mutayyebât-ı gayr-i ma'külesi hakkında müstemirr olan teveccüh-i tâc-dârîyi tağyîr edüp mâh-ı mezkûrun ondokuzuncu sebt günü azl ve Üsküdar'da olan hânesine nakl olunup birkaç günden sonra kayd-ı gurbete giriftâr ve Bursa'ya nefy ile mehcûr-ı hîş ü tebâr oldu.

Vassaf Abdullah Efendizâde Mehmed Esad Efendi'nin o makâm-ı bülende istihkâkı nümâyân ve pederi makâmı olan meşihata her vechile şâyân olduğuna binâen yevm-i mezkûrda huzûr-ı hümayûna da'vet ve menkib-i liyâkati kabâ-yi fetvâ ile pür-zînet kılındı.

Garîbe: Şeyhülislâm-ı sâbık Sâlihzâde Efendi'ye kesb-i takarrüb ve istînâs ma'razında ba'zı şa'bda perdâz-ı si'âyete âğâz ve "hâlâ şeyhülislâm olan Vassafzâde sûrî ve ma'nevî meşihate amel ve karîben nâil-i emel olacaktır" deyü nemîme-sâz olduklarında safvet-i tabî'at iktizâsıyla bu haber-i sîdka haml ile müşârünileyhe "mübâşeret ettiği maddeden keff-i yed (47a) etmezse hakkında zuhûr-ı keder mukarrerdir" deyü irsâl-i haber ve müşârünileyhe isnâd olunan keyfiyette hakîkaten sun' u medhali olmadığına binâen tebriye-i zimmet ile tarafeyne emniyet gelmişken hükm-i kazâ vü kader ile bilâ-amel o câh-ı refî' ile mübeccel olması garâib-i ittifâkiyâtta ma'dûd olsa sezâ ve eshâb-ı merâtib-i âliye makâmılarına kesb-i liyâkat eden zevâtı istirkâb ile dem-be-dem mübtelâ-yi telâş ve ıztırâb olmaktan ise tâbî'-i hükm-i irâde ve kazâ olmak haklarında râhatı müstelzim bir ma'nâ olduğu zâhir ve hüveydâdır.

Nazm: ²⁶جرى قلم القضاء بما يكون فسيان التحرك والسكون

²⁶ Ne yaparsan yap, ister çabala ister çabalama kader vuku bulacaktır.

Zikr-i Vilâdet-i Şehzâde Sultan Ahmed

İş bu bin yüz doksan senesi Şevval'ının altıncı günü sulb-i pâk-i hazret-i tâcdârîden bir şehzâde-i tâbende-i ahter-i pertev-pâş basar-ı kih-ter ü mih-ter olup Dârüssa'âde ağası hazretleri nüvîd-i vilâdeti, kânûn-ı saltanat üzere sadriazam hazretlerine teblîğ ve sadr-ı müşârünileyh izhâr-ı envâ'-ı mesarr ile ağa-yi müşârünileyh hakkında sunûf-ı atâya ve hedâyâyı bî-dirîg buyurup filhâl şeyhülislâm ve kapudan paşa ve sadreyn hazerâtına irsâl-i peyâm ve vürûdları hengâm-ı hem-inân-ı murâfakat olarak Sarây-ı âlî'ye varup huzûr-ı hümâyûna duhûl ile kesb-i şeref-i tâm ve tehniyet-i vilâdet ile şâd-mânî ve ibtisâm ettikten sonra telebbüs-i hil'at ile avdet ve top şenliği ve münâdîler nidâsı kulûb-i kâffe-i nâsa ilkâ-yi beşâset eyledi.

Bundan akdem serzede-i sâha-i vücûd olan vilâdetlerde isrâf ve tebzîr resîde-i derece-i kemâl ve tetâbu'-ı esbâb-ı lehv (47b) ü tarab ifsâd-ı tabâbi'-i ricâl eylediğinden gayri o rütbe-i halka ruhsatta meymenet müşâhede olunmayup ba'zı hayrât-ı nâfi'a ile takarrüb ilâ-Allah maslahatı kalb-i eşref-i şehinşâhîde cilve-ger ve it'âm-ı mesâkîn ve fukarâ ve ağniyâ-yi erâmil ve zu'afâ niyyet-i sâdıkası derûn-ı ilhâm-meşhûnlarında muzmer olduğuna binâen Bâbîâlî'de tabh-ı ta'âm olunup o makûleler işbâ' ve i'tâ-yi denânîr ile vâsıl-ı ser-menzil-i intifâ' olmaları bâbında ısdâr-ı emr-i cihân-muta' buyurdular.

Sadr-ı müşârünileyh hazretleri emr-i şerîfe imtisâl ve her günde iki nevbet pilav ve zerde tabhıyla fukarayı dil-sîr-i ni'met-i padişah-ı hamîdü'l-hısâl eylediğinden başka kulûb-i etfâle ilkâ-yi sürûr-ı mesûbât-ı cezîleden ma'dûd olduğuna binâen Âsitâne-i sa'âdet'de vâki' mekteblerde ta'allüm-i Kur'an eden sıbyân hâceleriyle âmîn-hân olarak Paşa-kapısı'na şitâbân olup ekl-i ta'âm akabinde hâceleri sof ferâce ve surre ile tefrîh ü tatyîb ve sıbyân u gûdek-ân-ı mekteb dahi nukûd-ı ihsân ile tenşît ü tatrîb olunup beş gün bu hâl ile mürûr ve fukarâ ve sıbyândan padişah-ı kâmilü's-şu'ûr isticlâb-ı du'â-yi me'sûr eyledi. Etrâfa neşr-i ahbâr-ı vilâdet takrîbi ile,

[Mısr]â': ²⁷ عین تسر وعین منك تبکینی

mefhûmu üzere zu'afâ-yı ra'ıyyet i'lân-ı mâye-i ferhat ettiler ise dahi hidmet-i mübâşiriye ve masârif-i şehîr-âyin ile muztaribü'l-hâl oldukları

²⁷ Bir gözüm mutlu olur, bir gözüm senden dolayı beni ağlatır.

aklen tebeyyün etmiş bir keyfiyet olmağla bu maddeyi bahâne ederek tecrîm-i nâsdan tevakkî etmek bâbında memâlik-i mahrûsede vâki' vulât u hükkâma ekîd ü şedîd evâmîr-i şerîfe neşr olunup bu sûrette (48a) dahi celb-i du'â ve kesb-i senâ olundu.

Vilâdet-i hümayûna Nâşid Bey'in inşâd ettiği târihtir:

Harf-i cevher-dâr ile Nâşid dedim târihini

Maşrık-ı şâhîde nûr-ı Ahmed'i etti tulû'.

Nasb-ı Sadr-ı Anadolu

Sadâret-i mezbûreye mutasarrıf olan İshak Efendizâde Şerîf Molla Efendi pîr-i kühen-sâl olmak cihetiyle kuvâ ve havassı ba'zı emrâz-ı müzmine ile mu'attal ve mâh-ı Zilkade'de hazîne-i bedeninde vedî'a olan cevher-i rûhu müsellemler-i dest-i ecel olup münhal olan Anadolu kazaskerliği ile bi-hasebi'n-nevbe Alemî Damadı Ali Efendi mübeccel oldu.

Müteveffâ-yi müşârünileyh ümmî ve sâde-dil ve ahvâl-i kâinâtın gâfil olup hattâ uzemâ-yi ulemâdan birinin meclisinde İsakçı Köprüsü'nün tuğyân-ı nehr-i Tuna sebebi ile imtinâ'-ı inşâsı müzâkere ve harîta der-miyân olup Kartal ile İsakçı miyânını tekâtü' eden hatt-ı mefrûza müşârünileyh nazar ve "bu ednâ mevzi'e köprü binâsı ne lâzım, süvâri şu kadar yerden bilâ-tekellûf güzâr etmek kâbildir". deyü tefevvüh ettiğini hâzır bi'l-meclis olanların ba'zısı etrâfa haber verüp bundan başka Anadolu sadâretine pâ-nihâde oldukta, huzûrda ve Bâbîâlî'de mün'akid olan meclis-i meşverete muktezâ-yi rütbe ile dâhil olup mahremlerinin birine "şimdi hilye-i akl ile mümtâz olduğumu fehm ettim. Muhâtabı bu keyfiyete neden intikâl ettiniz" dedikte "sudûr-ı kirâma mültehih olmazdan mukaddem bizi meşverete da'vet etmezler idi. Bu rütbeye akl tab'an mülâzım olduğundan derece-i hûş-mend-âne bülûğ ile hiffet ü tayş-ı akl-ı heyûllânîden vâreste olduğumu ancak şimdi idrâk ettim" dediğini mevsûkü'l-kelim kimseler rivâyet ve bu keyfiyetler (48b) derece-i hâlini ifâdeye kifâyet eyleyeceği ma'lûm-ı erbâb-ı dirâyettir.

Vukû'-ı Yasağ

Ba'zı zî-mâl olan sefele-i nâs tezyîn-i câme ve libâs ile kibâr-ı devlete taklîd ve pâdâşları olan za'ifü'l-yed kimseler dahi ba'zı irtikâbât ile o makûleler teşebbüh için mübtelâ-yi kedd-i şedîd olup giderek eşyâ-yi nefîse

girân-kadr ü kıymet ve husûlû muhtâc-ı külfet olduğundan başka sarf olunan mâl eyâdî-i ecânibe intikâl edüp, Devlet-i aliyye'ye fâidesi mümteni' ve hakîkate nazaran mazarratı devlete râci' olduğunu evliyâ-yi umûr tefekkür ve tahayyül ve bu fesâdâtın ref'i bâbmda ser-ber- âverde-i tefekkür ve te'emmül olduklarına binâen fî-mâ-ba'd ehl-i hırfet ve hademe makûlesi semmur ve vaşak ve kākum ve emti'a-i Hindiye ve Halebiyeden men' ü zecr ve mütenebbih olmayanları mazhar-ı pâdişah-ı bahr u ber olacakları lâzım gelenlere tenbîh ve bu vesîle ta'yîn-i hadd-i nebîh ü sefih kılındı.

Vefât-ı Sadr-ı Esbak Halil Paşa Ve Ba'zı Tevcîhât-ı Vüzerâ

Müşârünileyhe bundan akdem Sivas Eyâleti tevcîh ve ihsân olunup Selânik'ten münharifü'l-mizâc olduğu hâlde Sivas'a doğru râhil ve Nallıhan nâm mahalle vâsıl oldukta dest-i garîm-i ecel müşârünileyhi zâr u zebûn ve herkes hakkında tertîl-i

²⁸ إنا لله وإنا إليه راجعون eyledi.

Münhal olan mansıbı Erzurum vâlisi ve Kars cânibi seraskeri olan Vezîr Ali Paşa'ya tevcîh ve inâyet ve Hotin muhâfızı nasb olunan Vezîr Süleyman Paşa'da emârât-ı rehâvet zâhir ve bâ-husûs hilâl-i tarîkde kapısı halkı perîşân ve münteşir ve bu hâl ile (49a) icrâ-yi me'mûriyetde dest-i iktidârı kâsır olacağı vârid-i hâtır-ı ekâbir olduğuna binâen kal'a-i mezkûre muhâfazası şurût-ı sâbıkası üzere İnebahtı muhâfızı olan Vezîr Mehmed Paşa'ya Yanya ve Üsküb sancakları inzimâmiyle tefvîz ve İnebahtı Sancağıyla Süleyman Paşa mazhar-ı dûr-bâş-ı dahl ü ta'rîz kılındı.

Tercüme: Müşârünileyh Belgrad fâtihi olan sadr-ı esbak İvaz Mehmed Paşa merhûmun sulbünden otuzyedi târihinde ser-nümâ-yi sâha-i ta'ayyün ve mebâdî-i cüvânî ve unfuvân-ı zindegânîyi tekmîl, akabinde pederleriyle seyr-i emsâr ü müdün eyleyüp devr-i Mahmud Hânî'den vezâreti vaktine gelinceye dek rikâb hizmetlerinde müstahdem ve Tefvîkî Ali Paşa'dan sonra vezîriazam ve sipeh-sâlâr-ı ekrem olmuş idi. Vakt-i sadâretlerinde selefleri gibi Devlet-i aliyye'ye nâfi bir hizmete muvaffak olmayup azl ve bilâ-

²⁸ "Hepimiz Allah'tan geldik ve hepimiz Ona döneceğiz". Bakara Suresi, 2/156.

musâdere Filibe'ye nakl olunup bir müddetden sonra ba'zı menâsıb ile mükerrerem ve târih-i mezkûrda diyâr-ı ademe vaz'-ı kadem eyledi.

Müşârünileyh çelebi ve nâzik-mizâc ve zâtında tarîk-i ülfet ve istimzâc-ı hüner ü kemâlden behre-mend ve etvâr u harekâtı şâyân-ı tahsîn ü pesend, istimâ'-ı agânî ve esvat-ı müessireye dil-dâde ve hüsn-i sûret ü ciyâdet-i sîret erbâbına âşık-ı üftâde olup hilye-i cûd ü sehâ ile mütehallî ve eshâb-ı hâcât kavlen ve fi'len vaz'-ı âlem-pesendinden mütesellî idi. Cûd u sehâsı mertebe-i ifrâta resîde olduğundan beyliği ve vezâreti hâlinde müzâyakadan vâreste olmayup hattâ sadâretten azl olundukta mîrîye bin kîseye karîb deyn-i sahîhi zuhûr ettiği mütevâtir ve meşhûrdur.

Kethüdâ-şüden-i Dârendeli Mehmed Ağa

Müşârünileyh (49b) vücûd-ı kâbiliyet ile kem-nâm ve taşrada ba'zen istihdâm olunarak zarûretini def'e pâ-ber-câ-yi merkez-i ihtimâm olup sadriazam olan Derviş Mehmed Paşa'nın evzâ'ından şehriyâr-ı sûtûde-girdâr dilgîr ve dekâyık-ı umûr-ı devlete vâkıf ve habîr olmadığından başka alenen lehv ü taraba inhimâki sebebi ile azli halîde-i zamîr-i münir olup mukarribân-ı saltanattan ba'zıları ağa-yi mûmileyhın rüşd ü revîyyet ve kemâl ü dirâyetini tavsîf ve makâm-ı sadârete şâyân olduğunu resm ü haddiyle ta'rîf edüp, şöyle ki bu makâm-ı vâlâya nasb olunduğu hâlde bâdî-i emirde hâmilü'z-zikr ve sâkıt anî'n-nazar görülen Köprülü vezîr gibi Devlet-i aliyye'ye nizâm ve merkez-i aslîsini tahsîl ile kavânîn-i devlete devâm vereceğini müdellel ve müberhen mukaddimât ile arz-ı huzûr-ı pâdişâh-ı enâm eylediklerinde tabî'at-ı câzibe ve nüfûs-ı mâile olmak haysiyeti ile bu tedbîr tab'-ı hümayûna tesîr edüp, sadârete isti'dâd gelmek sûretinde kethüdâhk mesnedine is'âd ve selefi Lâleli Mustafa Efendi hânesinde ik'âd olundu.

Vukû'-ı İmtihân

Bir müddetten ber[ü] sunûf-ı talebe zuhûr-ı imtihâna hasret-keş ve adem-i yümn tecrübesiyle makâm-ı iftâda olanların fikri bu bâbda müşevveş olup "la'alle ve asâ ile imrâr-ı subh u mesâ ve umûr-ı fitne merhûndur" diyerek tâife-i mezkûreyi ye's derecelerine resâ eyledikleri hasebiyle selef efendi vaktinde ref'-i ruk'a-i iştikâ eyledikleri bâlâda îmâ olunmuş idi.

Şeyhülislâm-ı vakt hazretleri hallerine merhamet edüp nasblarından beş on gün sonra *Mutavvel*'den bir bahis açup inde'l-imtihan ²⁹ (50a) يكرم المرء او يهان mefhûmu üzere krâete muvaffak olanlar ruûs ile münşerihü's-sudûr ve olmayanlar bakıyye-i imtihan i'tibâr olunup aralıkta ber-murâd olacakları va'diyle mesrûr oldular.

Azl ü Nasb-ı Sadriazam

Birbuçuk seneden efzûn sadâret-i uzmâ ile memnûn olan Derviş Mehmed Paşa'nın an asl tâli'i kuvvette ve necm-i bahtı evc-i rif'atte olup dest-yâr-ı ikbâl ile sadriazam oluncaya dek uhdesine tefvîz olunan hidemâtı meded-kârî-i mu'âvin ve nasîr ve inzimâm-ı himem-i ehl-i tedbîr ile temşiyet-pezîr eylediğinden başka bast-ı keff ve lâzım gelen mahallere bezl ü sarf semtini bilüp bu keyfiyet ikbâlini müzdâd ve giderek gâyet mertebe-i beşerîyye olan vekâlet-i mutlaka ile kesb-i aksâ-yi murâd eyledi. Aksâm-ı ubûdiyet ve siyâseti şâmil olan adl ü dâd ve rahm-i sunûf-ı ibâd mesleğine zehâb ile tahsîl-i rızâ-yi Rabbü'l-erbâb etmek lâzım iken cell-i himmeti devâ'î hevâ vü hevese masrûf ve umûr-ı devlete mübâlât ile tarîk-i hakkı rû'yetten mahcûb ve mekfûf olup istilâ-yi a'dâ ile harâb ve âşiyâne-i bûm u gurâb olan serhadler âhvâline dikkat etmeyüp ahâli-i sügûr mübtelâ-yi nefsetü'l-masdûr ve zücâce-i hâtırları meksûr olup ni'am-ı celîlesiyle mütena'im olanlar ikâzdan tebâ'üd ve her fi'lini istihsân ile meclûbâtlarına takayyüd edüp setr-i ma'âyibi ile iştigâl ve umûr-ı devleti kemâ-yenbagî icrâya sa'y-i bî-hemâl eden Reisülküttâb İsmâil Bey-efendi'yi ve kethüdâ nasbettığı Esseyyid İbrâhim Efendi'yi hakka delâlet ve irşâd ettikleri (50b) içün makâmlarından ib'âd ve hatb-ı cesîm-i devleti keyfe-mâ erâd re'y-i mu'avveciyle idâre edüp tertîb ettiği mukaddemât muntic-i fesâd ve kâffe-i tedâbîri sebeb-i ihtilâl-i emsâr ü bilâd olup bu esbâb-ı mütetâbi'ü'z-zuhûr tab'-ı şâhâneye müstelzim-i tevârüd-i nüfûr olup iş bu Zilkadetüşşerife'nin yirmibeşinci günü Kapıcılar Kethüdâsı Çerkes Mehmed Bey vesâtatiyle mühr-i hümayûn yedinden ahz ve istirdâd ve Enderûn-ı Hümayûn'da vâki' Ağayeri ta'bîr olunan mahalde ik'âd olunup ferdâsı sandal ile Silivri'ye isâl ve çerâğ-ı efrûhtesi olan silahdâr ağası mübâşeret-i mahall-i ikâmet tahsîs olunan Gelibolu'ya irsâl olundu.

²⁹ İnsan ya ikram görür ya da hakaret.

Bâlâda ahvâli iş'âr ve kethüdâlık ile sadâret-i uzmâya ihzâr olunan Darendeli Mehmed Ağa silâhdâr-ı hazret-i şehriyârî vesâtatiyle Enderun'a celb olunup mühr-i sadâret-i uzmâ yedine teslim ve ferve-i vekâlet-i kübrâ ile tekrîm olunup selefinin mesâvisi ta'dâd ve kendüsinden hizmet-i nâfi'a me'mûl olunduğu zikr ü îrâd olunup erbâb-ı haysiyet ve istihkâkı lâyıkiyla istihdâm ve meşreb ü meslekinde ihânet-i mahsûs olanları hüccet-i te'dîb ile ilzâm ve umûr-ı cüz'îye ve külliye-i ittifâk-ı hayr-hâhân-ı saltanatla tesviye ve bâ-husûs serhadlerin esbâb-ı takviyesi tediyeye olunmak tenbîhâtı sadr-ı müşârünileyhe vicâhen ifâde ve du'â-yi hayr-ı mülûkâne ile saray-i âsafânelerine i'âde olundu.

Münhal olan kethüdâlık hizmet-i celîlesi iki def'a o makâm-ı refî'i ihrâz ve beyne'r-ricâl kesb-i ta'ayyün ü imtiyâz eden Esseyyid İbrâhim Efendi'ye sâlisen tevcîh-i bâ'is-i tahsîn hâmil ve tenbîh (51a) oldu.

Münhal olan nişancılık mansıbı dahi kudemâ-yi ricâlden Recâi Mehmed Efendi'ye tevcîh ve inâyet ve celb-i hâtırma mübâderet olunup Feyzi Ağa'nın araz-ı mansıbı dahi sadr-ı sâbıkı cevher-i zâtiyle kâim olup devletinden hisse-mend olduğu gibi eyyâm-ı edbârından dahi nasibini istîfâ ya'ni mutasarrıf olduğu silâhdâr ağalığından azl olunup mansıb-ı mezkûr ile Kapıcıbaşı Genç Osman Ağa tahsîl-i zîb ü bahâ eyledi.

Ba'zı Havâdis

Bundan akdem muhkem yasak ile ziyî ü libâs-ı nâs ta'dîl ve mü'temir olmayanlar tenkîl olunacağı tafsîl olunmuş idi. Hademe ve ehl-i hiref hükm-i yasağı ber-taraf edüp kemâkân tavr-ı seffih-âneye cesâret ve telli pullu esvâb ile arz-ı zînet edüp ba'zısı bu vesîle ile müddehirini ifnâ ve ba'zısı irtikâb-ı mekârih-i umûr ile tahsîl-i metâ' ve eşyâ edüp bu hâlet tâife-i nisvâna dahi sirâyet ve melbûsât-ı zâhire ve bâtınalarına envâ'-ı zîb ile sûret vererek

³⁰ ^{لا يبدین زينتهن إلا لبعولتهن} emr-i şerîfinden gaflet eyledikleri ma'lûm-ı sadr-ı cedîd ve bu bid'at-i seyyienin ref'inde dâ'îye-i himmetleri ber-mezîd olup İstanbul kadısına hitâben emr-i âlî ısdâr ve gürûh-ı hayyâtın o makûle fâhiş esvâb kat'ı için tahvîf ve inzâr ve fî-mâ-ba'd kâr-ı dîrîn üzere kesip biçmeye ibtidâr edüp bu def'a dahi mütenebbih olmadıkları hâlde hâyit ve

³⁰ "Kocalarından başkasına ziynet yerlerini göstermesinler" Nûr Suresi 24/31.

lâbis üftâde-i matmûre-i mahâbis olacakları tenbîh ü ifhâm ve bu savlet-i nâgeh-zürdan herkes haddini bilüp terk-i zînet ü ihtişâm ettiler.

Garîbe: Derviş Paşa gününde mevkûfât mansıbı sâbıkâ Mektûbî Besim (51b) Efendi üzerinde bulunup, bi'l-iktizâ Bağdad defterdârı nasb olundukta harc-ı râha tâlib ve mansıb-ı mezkûr Kirpasî İbrâhim Efendi'ye tevcih ve bu mukâbeledede beş bin gurus alınıp Besim Efendi'ye teslim ile Bağdad'a zâhib olmuş idi. İbrâhim Efendi birkaç gün tasarruf-ı mansıb ile izhâr-ı beşâset etmiş iken duhânî nasb ettiği tıfl-ı emrde tebdîlen sadriazam hazretleri Bahçe- kapısı'nda tesâdüf ve destâr-ı perişân ve mutallâ haftanına nazar ile efrâd-ı gazabı tezâ'uf edüp gulâm-ı mezkûru habs ü tenkîl ve Kirpasî'yi azl ile tezlîl edüp, bu vaz'-ı garîb o makûle süfehâya medâr-ı tedîb olup bir müddet bâbâyâne libâs telbîsiyle dâhil-i dâire-i hadd ü edeb ve zuhûr eden tehdîd-i şedîd ile bir zaman tersân-ı ukûbet ve gazab-ı sadr-ı sûtûde-meşreb oldular.

Azîmet-i Sadr-ı âlî be-Tersâne-i Âmire

Vezîriazam Tersâne-i âmire ahvâline vukûf için taraf-ı hümayûndan istîzân ve tahsîl-i ruhsat akabinde mahall-i mezkûre revân ve kapudan paşa ile mahzenleri seyr ü temâşâ ettikten sonra iki kıt'a firkateyn inşâsını emr ü fermân edüp İznikmid'de kat' ve tersâneye îsâl oluna gelen kerestelere, kâtibi olan Ârif Efendi "gâh kebîr gâh kasîr" diyerek ahâliyi tazyîk eylediğini sadr-ı müşârünileyh hazretleri tahkîk edüp tersâneye elverecek keresteleri nezâret eyleyerek kat' ve îsâl ma'razında tersânedden vücûdu istiskâl ve hemen o gün İznikmid tarafına irsâl olundu.

İcmâl-i Ahvâl-i İraniyân

Memâlik-i vesî'ü'l-ercâ-yi İran'da kabl (52a) e'l-bi'se hükümrân olan ekâsire-i Acem da'vet-i âmmeye dâhil olduklarından taraf-ı risâlet-penâhîden millet-i beyzâ-yi İslâmiyeye tergîb ve adem-i kabûlden terettüb eyleyecek mahâvif ve ehvâl ile terhîb olunmuşlar idi. Ru'ûnet-i riyâset ve vüs'at-i mülk ü devlet kendülere perdedâr-ı gaflet olup nâme-i hümayûn-ı fahrü'l-mürselîni temzîk ve haklarında ³¹ مرق الله ملكهم kavî-i şerîfinin

³¹ "Allah onun ülkesini paramparça etsin". (Sasani hükümdarı Kisra, Hz.Muhammed'in İslamiyet'e davet eden mektubunu yırtınca, Hz.Muhammed'in ona söylediği bedduadır).

sudûrunu mehere-i müverrihîn tahkîk eyleyüp çok geçmeden şirâze-i devletleri münhâl ve az zamânda nizâm-ı devletleri muhtel olup, memâlik-i mezbûreden Fârs ve Irak-ı Acem'e istîlâ edenler dahi mütemekkin olmadıkları hasebiyle iklîm-i mezkûrun ba'zen bi-külliyâtihâ ve ba'zen bi-cüziyâtihâ gâh Âl-i Büveyh elinde ve gâh Şebânkâre mülûkü ve Salgurîler hükûmetinde müstakarr olup yüz sene mikdârı Cengizîlere nasib ve sademât-ı fitne-engîzlerinden bi'l-küllîye harâb olmağa karîb olmuşiken Muzafferîler zuhûriyle şûriş-i memleket teskîn ve bir az vakt Timurîler câ-nişîn olduktan sonra yirmi sene kadar İncûyân tasarrufunda kalup dokuz yüz elli tarihlerinde Safeviyye'ye intikâl ve o hilâlde rafz u ilhâd keyfiyetleri zuhûra başlayup ehl-i sünneti mübtelâ-yi hîzy ü nekâl-i ehl-i dalâl etmişidi.

Mîr Veys Oğulları nâ-gâh zuhûr ve o kavm-i gavâyet-pîşeyi müdemmer ve makhûr edüp kırk tarihlerinde efrâd-ı askerî ve kabîle-i Afşar'dan da'ıyyü'n-neseb ve mechûlü'l-haseb olan Nâdir refte refte mülk-i Acem'e zâfir ve yirmi sene mikdârı sırren ve alenen da'vâ-yi hükûmet edenleri iftihâs ve zûr-ı bâzû-yi tagallüb ile (52b) fûrû' ve şu'belerin kat' ve târ ü mâr ve İran zemîni nefisine istihlâs edüp şahlık ünvânıyla kesb-i iştihâr ve âkıbet, ol dahi maktûl-i tîğ-i hûn-hâr ve evlâd u ahfâdı birkaç sene birer mahalde mütemekkin oldular ise dahi inkılâbât-ı rûzgâr ile onlar dahi muzmahill ve nâm u şânları sahîfe-i âlemden zâil olup bâlâda beyân olunduğu vech üzere tâb-âverân-ı hânân-ı A'câmdan Âzâd Han ve Feth Ali Han ve bunlar eşbâhı zûr-mendler birer mahalli istîlâ ile muhârebeye mübâşeret ve Âzâd Han cümleye gâlib gelmişiken esâfil-i askerîden ve Zend aşîretinden Zend Kerim, nazar u i'tibârdan sukûtu hâlinde onar onbeşer evbâş-ı A'câm ile etrâfı tâht u târâc ve fûls-i ahmere muhtâc iken giderek bâzâr-ı iştihârı revâc bulup, cem'iyetine kesret ve bâzû-yi iktidârına kuvvet gelüp birkaç def'a Âzâd Han ile muhârebe ve gâh muhâzeme ve gâh mugâlebe ile imrâr-ı zamân ve âkıbet Âzâd Han askerini perîşân ve hân-ı mezbûr bu mezellet ve hârî sebebi ile diyâr-ı ademe şitâbân olup Vekil-Şah ünvânını teşhîr ile Zend Kerim mülk-i Acem'in ekser mahalline mâlik ve sâir hanların ba'zısı tarafına meyl ve ba'zısı hâlik olup, hayatta olanların evlâd u akâriblerini alâ-tarîki'r-rehn dârü'l-mülk ittihâz ettiği Şîraz'da ibkâ ve istihsâl-i emniyet, akabinde tevsî'-i mülk dâ'iyesine düşüp inân-ı azîmetini mülk-i âhara irhâ eyledi.

Ömer Paşa vaktinde Basra ve Derne ve Mendelcin ve Kürdistan etrâfında birer bahâne-i za'ife ile îkâd ettiği nevâir-i fiten gün be-gün (53a) alevgîr olduğu bâlâda güzâriş-pezîr-i hâme-i tahrîr olmuş idi.

İnkılâbât-ı İran takrîbi ile Âzâd Han ve sâirleri Devlet-i aliyye'yi teshîr-i İran'a iğra ve kendüleri Devlet-i aliyye'ye istizhâr ile ednâ bir mahalle kanâ'at eyleyeceklerini îmâ etmişler iken vakt-i Nâdirî'de Îrânîyân ile mün'akid olan şurût-ı müsâlahaya Devlet-i aliyye ri'âyet edüp sugûrda vâki' vülât ve hükkâma evâmîr-i aliyye tisyâr ve tecâvüz ve tahattîden inzâr olunduklarından başka züvvâr ve tüccârları kemâ-fi'l-evvel eyb ü zâhib olup vechen mine'l-vücûh rencide olunmamaları tenbîh ü iş'âr ve hattâ Zend Kerîm Han şâyân-ı muhâtabât-ı mülûkâne olup i'lân-ı cülûs-ı hümayûn zımnında tarafına kerem-nâme tahrîr ve Vehbi Efendi tesyîr olunup bu cânibden uhûd-ı müsâlemenin ri'âyetinde izhâr-ı taksîr olunmadığı gibi o taraftan dahi vikâye-i şurût iltizâm olunması tezkîr olunmuş iken hân-ı mezkûr cibilletinde merkûz olan habâseti icrâ ile hilâf-ı şurût-ı mu'âhede bâ'is-i muhârebe ve mecâlde olur evzâ' irâe ettiği Devlet-i aliyye'yi mukâbeleye ilcâ edüp, verilen fetvâ mûcibince ebvâb-ı sefer güşâde ve her tarafa bu keyfiyet ifâde ile asker ve mühimmât âmâde kılınup bir taraftan Şehrîzor vâlisi Vezîr Hasan Paşa ve bir taraftan Bağdad vâlisi Vezîr Abdullah Paşa tertîb olunan asâkir-i bî-şumâr ile tenkîl-i A'câm'a ikdâm ve sugûrdan ihrâc ve tahattî ile o kavm-i güm-râhı müste'sıl-i hüsâm-ı intikâm etmek bâbında evâmîr-i aliyye ısdâr ve Diyarbekir Vâlisi Vezîr Hazineदार Ali Paşa dahi Diyarbekir seraskerliği ile nâm-dâr olup Bağdad'a me'mûr asâkir-i (53b) mansûreyi pey-der-pey tesyîr ve iktizâ ettiği hâlde bi'n-nefs azîmet eylemesi tarafına tahrîr olunduğundan başka Aydın Muhassılı Vezîr Uzun Abdullah Paşa sürücü ta'yîn ve ba'zı a'zâr ile harekete butu' ve rehâvet izhâr edenleri kerhen ve tav'an ihrâc etmek me'mûriyeti tarafına ifâde ve tebyîn ve kul kethüdâsı iken Kuyucu Süleyman Paşa gadriyle ma'zûl olan Halil Ağa mukaddemâ Bağdad ağası olmak takrîbi ile o taraf ahvâline vâkıf ve kendüsü dahi hadd-i zâtında resm-i siyâset ve istihdâm-ı asker semtini ârif cerî ve cesûr bir merd-i gayûr olduğundan ta'yîn olunan ortalara ağa nasbiyle me'mûr oldu.

Devlet-i aliyye muhâlifleri olan kavm-i A'câmı her taraftan tazyîk ve iz'âc ile mutâlebe-i amâna muhtâc etmek tedbîrât-ı müstahseneden olduğuna

binâen Azerbaycan tarafına dahi Kars cânibinden asker ta'yînini ba'zı hayr-hahlar sevk edüp ancak Azerbaycan halkının Zend Kerim Han'a mutâva'atları mechûl ve halleri istibâne olunmadan üzerlerine ta'yîn-i erbâb-ı huyûl sûret-i gadrde bir kâr-ı nâ-ma'kûl olmağla ibtidâ-yi emrde o havâlide olan hanlara Zend Kerim'in sû-i ef'âli ve memâlik-i mahrûseye tecâvüz ile fesh-i sulha bâdî olduğu inhâ ve her taraftan üzerine asker-i padişahî ta'yîn olunduğu îmâ olunarak rekîz-i zamîrleri istiksâ olunmak evlâ görülüp zikr olunan hanlara bu zemînde mekâtîb tahrîr ve Kars ve Ahışa taraflarından irsâl ile istikşâf-ı zamîr kılınmış idi. Hânân-ı Azerbaycan taraf-ı (54a) müstelzimü's-şeref-i tâcdârîden haklarında sünûh eden rahm ü şefakatden her vechile minnetdâr ve şimdiye dek Zend Kerim'in taht-ı ribka-i itâ'atında olmayup cânibdâr-ı saltanat-ı seniyye olacaklarını sıdka makrûn tahrîrâtlarıyla iş'âr eylediklerinden gayri ilelebed ubûdiyet-i Devlet-i aliyye'yi kabûl edüp bu ahd-i vesîkden nükûl etmeyeceklerini dahi niyâz-nâmelerinde tafsîl ve Tiflis Hanı dahi ubûdiyetini tezyîl ve mahsûs arîzasıyla âdemini dergâh-ı vâlâya tavsîl eyledi.

İran halkı me'lûf-ı rafz u ilhâd ve sünnilere adâvet ile mecbûl bir kavm-i zâhirü'l-fesâd olduklarına binâen "mâl ve cânlarını vikâye zımnında Zend Kerim ta'lîmi ile şâyed izhâr-ı firûtenî ve istizlâl eylediler" deyü kulûb-i ekâbire zann ü gümân müstevli olduğundan başka Kars cânibi seraskeri dahi bu ma'nâyı te'yîd ve zunûn-ı nâsı te'kid eylediğine binâen hazm u ihtiyâta ri'âyeten o havâli askeri müşârûnileyh ma'îyetine tertîb ve Erzurum'dan hareket ile Kars sahrâsına nasb-ı hıyâm etmek tasvîb olunup, zikr olunan hanlar te'lîf ve adem-i tevhiş ile habâyâ-yi ahvâlleri teftîş olunup devlete itâ'at ve Zend Kerim'e muhâlefet üzere oldukları tahakkuk ettikte yedlerinden sened-i mevsûk ahzine mübâderet eylemesi serasker-i müşârûnileyh tarafına makâm-ı sadâretten tahrîr ve işâret olundu.

İ'dâm-ı Vezîr Hâfız Mustafa Paşa

Müşârûnileyh yâveri baht-ı sâz-kâr ile sâye-i devlette kesb-i debdebe ve iştihâr ve alelhusûs müddet-i medîdeden berü ma'denler emânetinde emvâl-i vâfire iddihâr edüp (54b) sefer hitâmına karîb Ordu-yi hümâyûn'a me'mûr ve beri yakadan Beşiktaş tarafına mürûr ve âheste-reftâr ile Edirne Sahrâsı'na darb-ı hıyâm ve at çayırtlamak sûretinde ferş-i kilim-i ârâm etmişidi.

Ordu-yi hümâyûn Şumnu'da mahsûr olduğuna binâen rikâb ve ordu taraflarından bir an akdem imdâda müsâra'at eylemesi evâmîr ü mekâtîb ile tarafına inhâ ve va'd ü va'id ile teşvîk ve igrâ olunmuşiken mühr-i hümâyûn me'mûliyle izhâr-ı betâet ve şiddet-i muhâsaraya illet olup ne hâl ise Edirne'den tahrîk-i pâ ve birkaç günde ancak Yanbolu semtlerine resâ ve o esnâda sulh mün'akid ve müşârünileyh Anadolu tarafına geçüp tahallûf-i matlabdan dilgîr ve münharid olmuş idi.

Hakkında tertîb-i cezâ muzmerr iken dâiresi mükemmel ve şöhreti âlem-gîr bir vezîrdir. Şumnu'ya varmadığından "belki ma'kûl sözü vardır" deyü etrâf ta'mîr kaydına düşüp sulh sürûru dahi te'âkub ettiğinden sû-i fi'line adem-i mukâbele ve afv ile mu'âmele olunmuş idi. Bâlâda beyân olunduğu vech üzere Bağdad'a varup Vezîr Ömer Paşa'yı hilâf-ı emr-i âlî i'dâm ve hazâ'in-i mülûkda vücûdu nâ-yâb, emvâl ve tefârîkmı iğtinâm edüp lâbe-i Acemâneye firîfte olarak Basra'nın gâretine illet ve intifâ-yi nüfûz ile fi-mâ-ba'd yedinden bir maslahat gelmeyeceği ma'lûm-ı erkân-ı saltanat olmağla azl ve Diyarbekir'de kal'a-bend ve haseki mübâşiriyeti ile katîl-i mâr-kemend oldu.

Müşârünileyh beyne'l-avâm Ispanakçı Mustafa Paşa ismiyle meşhûr olup sekîne ve vakâr sıfatıyla muttasıf ve nahvet ü unfe ile (55a) mü'telif, cûd u sehâsî müsellemler ve dâiresine müntemî olanların ekserisi sâhib-i tuğ ve âlem olup hakkında bu sûretin vukû'u bâ'is-i hüzn ü teessûf ve sebeb-i endûh ve telehhûf olup Ömer Paşa'ya ettiği gadr-i sarîh âkıbet-i vücûdunu ifnâ ve dest-i cezâ hakkında ³² من قتل قتل hükmünü icrâ eyledi.

Müşârünileyh ricâl-i devlet menâsıbmnda dahi devrân ve çavuşbaşihğı hengâmında fasl-ı da'vâ ve irzâ-yi husemâda sebk-i akrân edüp, ma'den emîni iken mîrimîrân ve sefer vukû'unda kaimmakamhğa celb olunmuş iken nisf-ı tarîkden i'âde ve vezâret ile mazhar-ı lutf u ihsân olmuş idi.

İhsân-ı Vezâret be-Ağa-yi Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı Âlî

Bilfiil yeniçeri ağası olan Ahmed Ağa'nın Rumeli ve serhadler ahvâline ittilâ'ı zâid ani'l-vasf olduğu karâin-i hâliye ile keşf olduğuna binâen vaktiyle o taraflarda istihdâm olunmak mülâhazasıyle Zilkade'nin onuncu

³² Kim öldürürse öldürülür.

günü huzûr-ı sadaret-penâhiye da'vet ve ihzâr ve tebdîl-i destâr ve câme-i zer-târ-ı vezâretle dûş-i istihkâkı zînet-i dâr-ı kadr ü i'tibâr kılındı.

Nüzûl-i Kalyon ve Ref'-i Vezâret-i Numan Paşa ve Ba'zı Tevcîhât ve Havâdis

Bundan akdem inşâsına şürû' olunan Ejder-i Bahrî nâm kalyon eyâdî-i mehere-i sunnâ' ile karîn-i hitâm olduğu istimâ' olunup sadriazam ve şeyhülislam efendi ve ağa paşa mukaddemce tersânede hâzır ve kudûm-ı şâhâneye nâzır olmuşlar idi. Padişah-ı bahr ü berr Tersâne-i âmire'yi teşrîf-i latîfleriyle mânend-i hurşîd-i enver-i pür-zîb ü fer edüp vakt-i muhtâr hulûlünde (55b) o sefine-i kûh-peykeri deryâya tenzîl ve ferve ve hil'at erbâbını avârif-i seniyye-i cihân-dârîlerine tenvîl buyurdular. Ömer Vahîd Efendi etbâ'ından Lutfi nâm şahsın bir ta'miye ile inşâd ettiği târihidir:

[Mısr]â':

Çeküp dem püskürüp su, indi bahre Ejder-i Bahrî

Kandiye muhâfız Vezîr Seyyid Numan Paşa nâil-i rütbe-i vâlâ olaldan berü tali'inde nekbet ve vâli olduğu mahallerde mahrûm-ı rû-yi râhat olduğundan başka illet-i samem zâtına îrâs-ı naks u ayb ve hücum-ı şeyb te'âtî-i umûrda olan meleke ve liyâkatini selb edüp hâline merhamet ve bir mahalde mütekâ'idan du'â-yi devlete müdâvemet tasvîb-kerde-i veliyy-i devlet olduğuna binâen, Zilhicce'nin yirmidördüncü günü kayd-ı vezâreti terkîn ve İstanköy cezîresinde ikâme ve temkîn ve münhal olan Kandiye muhâfazasıyle Silistire Vâlisi Silahdâr Mehmed Paşa memnûn ve Silistire ile Vezîr Yeğen Mehmed Paşa'nın kadr ü rif'ati bâlâ-ter ve efzûn oldu.

Tevcîhâtta baş muhâsebeden şehremânetine intikâl eden Nazîf Ahmed Efendi yevm-i mezkûrda Matbah-ı âmire'ye emîn ve selefleri Kirli İbrâhim Efendi emânet-i şehîr ile kâm-bîn oldu.

Subhizâde Azîz Efendi'nin zîrde âtî ilel ü esbâb ile azli iktizâ ve İstanbul'dan ma'zûl Ârif Efendi riyâset-i etibbâ ile bu def'a dahi derece-i kurbiyete i'tilâ eyledi.

Anadolu kasabâtından Köprü ve Merzifon ve Amasya'da bi-emrillah zelzele zuhûr edüp ba'zı ebniye sukûtundan fazla Köprülü Oğlu Câmi'i ve

ba'zı mesâcidin inhidâma müsta'id olan (56a) mahalleri mütesâkıt ve Köprü kasabasında yüz kadar âdemin helâkiyle ahvâl-i ahâli muhtebıt olduğu ba'zı vesâit ile dâhil-i dehlîz mesâmi'-i hükkâm ve zavâbıt oldu.

Vekâyi'-i Sene İhdâ ve Tis'in ve Mie ve Elf

Ba'zı Havâdis

Tebrik-i Muharremülharâm için sadrıazam ruh-sâ-yi atabe-i şehriyâr-ı İskender-haşem oldukça bir müddetten berü Gelibolu'da mukîm ve muntazır-ı lutf-ı hüdvend-i rahîm olan Derviş Mehmed Paşa'nın ibkâ-yi tuğ ve sancağını istid'â ve ricâsı merrât-ı vukû'da cılve-nümâ olduğundan fazla Hanya muhafızlığı ile hâiz-i meserret-i evfâ oldu.

Tersâne-i âmire'de bir kıt'a fırkateyn inşâsını sadrıazam tasmîm ve Muharrem'in dördüncü günü Defterdâr Hasan Efendi tersâneye geçüp esâsını tanzîm eyledi.

Kapudan-ı Deryâ Vezîr Hasan Paşa kereste ahvâline ittılâ' ولي مآرب 33 kavlini veliyy-i devlete ismâ' akabinde Bursa tarafına âzim ve Bursa Yenişehirî cânibinde mürtekib-i envâ'-ı mezâlim olan Ahmed Bey nâm şakinin dirahî-ı bî-bâr vücûdunu tîşe-i siyâsetle hâdim olup ser-i maktû'unu Âsitâne'ye irsâl ve kerestenin kat' ve Âsitâne'ye îsâl nizâmâtım verüp baş muhâsebeye kayd için mufassal takrîr gönderdikten sonra Tersâne-i âmire'ye vaz'-ı lenger-i isti'câl eyledi.

Vefât-ı Şeyhülislâm-ı Sâbık

Bundan akdem şeyhülislâm ve hallâl-i müşkilât-ı enâm olan Salihzâde Mehmed Emin Efendi alâ-tarîki'n-nefy Bursa'ya azîmet ve bir müddet ikâmetten sonra kesret-i ekl ve fart-ı nehem ile me'lûf iken iştihâsma za'f-ı (56b) küllî târî ve ekl ü şûrbden ârî olup otuz gün bu hâl ile muztarib ve hayatı memâta munkalib olup Kara Çelebi Hüsâm Efendi merkadi kurbünde vâki' suffede medfûn ve alâik-i dünyeviyyeden masûn oldu.

³³ “ Ondan (değneğimden) daha bir çok şekilde faydalanırım”, Taha Suresi 20/17. (Hz. Musa'ya Allah Tur Dağı'nda “sağ elindeki nedir” diye sorunca, Hz. Musa'nın verdiği cevaptır).

Tercüme: Müşârünileyh devr-i Sultan Mustafa Hânî'de sadr-ı Anadolu i'tibâriyle imâm-ı sultânî olan Sâlih Efendi'nin sulbünden mahrûse-i Edirne'de meşîme-çâk-i zuhûr ve nazar-ı ber-endâz-ı âlem-i gayb u huzûr olup bin yüz yirmibeş târihinde Şeyhülislâm Mahmud Efendi'den ahz-i varak-pâre-i mülâzemet ve otuzikide medrese ruûsiyle nâil-i evvelîn-i pâye-i rif'at ve altmış târihinde Selânik kazâsiyle dâhil-i kıtâr-ı mevâlî ve altmışaltı Muharrem'inde Şam kazâsiyle kadri âlî olmuş idi. Yetmişde Medîne-i Münnevver kazâsiyle kesb-i şeref ve yetmişdörtte İstanbul Hükûmeti'yle zâtı mu'arref, seksenbir senesinde sadâret-i Anadolu ile mükerrerem ve seksendörtte câme-i i'tibârî tırâz-ı sadâret-i Rum ile mu'lem olup seksendokuz Cumâdelûlâsı'nda nihâl-i ikbâli terbiye-i feyz-i hak ile pür-berk ü verîk ve rütbe-i vâlâ-yi meşîhat-i İslâmiyye ile nihâyet-res-i menzile-i tarîk olup onyediy ay kadar o mesned-i refî'ü's-şânı pür-zîb ü fer ve ber-minvâl-i muharrer Bursa'da cânib-i âhirete medd-i pâ-yi sefer eyledi. Müşârünileyh hân-ı ni'meti bâ-yi gedâyâ meftûh ve civârında vâki' fukarâ ve zu'afâyâ bezl-i nevâl ve ednâ hukûku olanlara i'ânet ve efdâl-i zâtına vasf-ı memdûh olup mutâyebâta mâil müctenib-i rezâil, i'tikâd-ı (57a) tâm hulvü'l-kelâm bir zât-ı cemîli's-sıfât idi.

Vâridâtı süls-i mâlinden ahz olunacak akârdan olmak üzere Şeyh Murad Efendi Tekyesi fukarasına nân-bahâ ve Hatm-i Hâcegân içün vezâif ve Topkapı havâlisinde vâki' hânesi civârmda olan Ahmed Paşa Câmî'i hüddâmınm vazîfelerine beşer akçe zamm ve medresesinde olan talebeye yevmiye birer pâre nân-bahâ ta'yîn ve vakfiyesini bu vechile tedvîn ile ibtigâ-yi merzât-ı Rabbü'l-âlemîn eyledi.

Tevcîhât-ı Vüzerâ-yi İzâm ve İhrâc-ı Mevâcib

Muharremülharâm'm yirminci günü İsmâil muhâfazası şartıyla ta'mîr-i Bender'e nâmzed olan Vezîr Dağıstanî Ali Paşa'ya Anadolu Eyâleti tevcih olunup üzerinde olan Rumeli Eyâleti, Bender muhâfazası şartıyla selefi Vezîr Silahdâr Abdullah Paşa'ya ihsân ve Adana Eyâleti'nin ihtilâlini def etmek şartıyla zikr olunan eyâlete İçil Sancağı ilhak olunup Vezîr Abdullah Paşa'nın memûriyeti istihsân ve A'zâz ve Kilis sancağlarıyla Çerkes Hasan Paşa'ya terbiye ve Rakka Eyâleti ilhâkıyla Diyarbakir vâlisi ve seraskeri olan Vezîr Hazînedâr Ali Paşa'nın bâzû-yi iktidârına takviye verildi.

Şehr-i mezkûrun yirmidördüncü Salı günü tavâif-i askerînin bir kıst mevâcibleri ihrâc ve kabzına memûr olanlara teslim ve üç gün sonra devr vâki' olup teşrîfât-ı cihân-dâriyle sadrıazam tekrîm olundu.

Havâdisât-ı Irak

Eyâlet-i Bağdad'a muzâf Baban Sancağı beyzâdelerinden Hâlid Paşa bundan akdem bahâne-i cüz'iyeye ile rıbka-i itâ'atten rû-gerdân ve âzim-i semt-i (57b) Îrân olup bir müddetten sonra sahîfe-i cürmüne rakam-ı afv keşîde ve vatan-ı me'lûfuna avd u insirâf ile mu'âheze ve itâbdan âr[â]mîde olmuş idi. Ancak merkûm muharrik ve müfsid ve İran halkıyla nihânî müttehid ve müte'ahhid olmaktan nâşî kemâ-kân zirve-i inâda su'ûd ve mücâvir ve hevâ-dârı olan Kelhor Hanı'ndan istimdâd ile cem'-i cünûd eyleyüp vekil-i şah olan Zend Kerim'in Kirmanşah tarafından hudûd-ı Bağdad'a Nazar Ali Han'ı ta'yîn ettiğini işâ'at ve bu tarafın seraskerliği tarafına tefvîz olduğunu hikâyet ederek a'mâl-i Bağdad'dan Mendelcin³⁴ kasabası halkını tazyîke mübâderet eylediği, eyâlet-i mezkûre vâlisi Vezîr Abdullah Paşa'ya ihbâr ve der-akab o tarafa asâkir-i cerrâr tertîb ve tisyâr eyleyüp kenâre-i Mendelcin'de tekâbül-i Sıffîn vâki' ve iki saat kadar a'mâl-i süyûf kavâri' kılınup muhâlifler münhezim ve Bağdadiyân, nesîm-i fevz ü zafer ile mütebessim olup Hâlid Paşa ve akrabâsından Mehmed Bey ve gürûh ekrâd ve Terâkime-i A'câmdan birkaç nefer müte'ayyin kimseler ahz ü katl ve yüz elli kadar efrâd-ı askeri mezbûrlara vasl olunup bakiyetü's-süyûfu birer mahalle firâr eyledikleri ihbârı Saferülhayr'ın beşinci günü vâsıl-ı atebe-i şehriyârî oldu. Müşârünileyhin cilve-ger-i mücellâ-yi bürûz olan gayret ve hamiyeti nezd-i ferd-i mülûkânede sezâvâr-ı tahsîn ve teşrîfât-ı seniyye ile dûş ve kemer-bend-i tezyîn ve fî-mâ-ba'd o tarafların tasfiye ve tathîri ve rû-yi muhâlefet irâet eden güm-râhların ifnâ ve tedmîri muhavvel-i re'y-i rezînleri (58a) kılındı.

³⁴ Irak'ın doğusunda kalan ve İran sınırına oldukça yakın olan bu şehir Bağdat şehrine 160 km uzaklıktadır. Herodotus'un *Erderika* olarak zikrettiği bu şehri Yakut el-Hamevî de *Mu'cem el-Buldân* kitabında ele almaktadır. Tarihi M.Ö 6000 yılına kadar uzanan bu şehir, eski Asur dilinde *Dağın eteğindeki büyük şehir* demek olan *Verdenika* kelimesinden gelmektedir. Nehrevân savaşından sonra Mendelceyn adını alan bu şehir, daha sonra günümüze kadar kullanılacak olan Mendeli adını almıştır.

Ba'zı Tevcîhât ve Nasb-ı Ağa-yi Yeniçeriyân

Musul vâlisinden irsâl-i zehâir husûsunda müsâmaha itikâdiyle Bağdad vâlisi şikâyet ve eyâlet-i merkûmede ibkâsı tevîd-i mazarrat eyleyeceğini işâret eylediğinden gayri Şehrizor vâlisi Vezîr Hasan Paşa'ya i'ânet lâzım geldiğini beyân ve Musul Eyâleti ilhakıyla mübtelâ olduğu ıztrâb-ı hâlden vâreste olmasını âverde-i zebân edüp, Musul Eyâleti iltimâs üzere Hasan Paşa'ya ilhak olunup selefi Abdülcelîlzâde Vezîr Süleyman Paşa'ya eyâlet-i Sivâs tevcih ve o havâlidenden teb'îd ü tenzîh ve selefi Vezîr Yeğen Ali Paşa Konya Eyâleti ile tevkîr ve Yazıcızâde Vezîr Mustafa Paşa Karahisar Sancağı'yla tahkîr olunup, Hotin muhafızlığı tevcih olunan Topal Osman Paşa hafidi Vezîr Mehmed Paşa hilâl-i tarîkte iken Arnavud Süleyman Paşa'nın hüsn-i hâlini müeyyed, Hotin tarafından arz u mahzar vârid olduğuna binâen muhafaza-i mezkûre kemâ-kân uhdesine tahvîl ve Mehmed Paşa'nın Deliorman nizâmâtı zımında Hezargrad'da ikâmeti ta'cîl olundu.

Yeniçeri ağalığıyla vezâreti cem' eden Turnacızâde Ahmed Paşa'nın Rumeli taraflarında istihdâmı menvî-i zamîr ve evâhir-i Muharremülharâm'da Tırhala Sancağı'yla mazhar-ı lutf-ı şehriyâr-ı kişvergîr olup yeniçeri ağalığından ma'zûl ve Gelibolu'da du'â-yi devlete meşgûl olan Mehmed Ağa sâniyen ağalık mesnedine mevşûl oldu.

Vürûd-ı Elçi-i Melîbâr

Hindistan sevâhilinden Surat ile Bengale meyânında vâkî' Melîbâr ülkesine hâkim olan Sultan Ali Raca etrâfında vâkî' Sâmîrî keferesiyle (58b) dâimâ muhârebe ve ihrâz-ı mesûbât-ı gazâ eyler iken ³⁵الحرب سجال muktezâsiyle kefer-i mezbûre hâkim-i müşârünileyhe galebe ile mülkünü gâret ve cihet-i vahdet-i islâmiyye ile muhtâc-ı i'ânet olduğunu Niyaznâme'sinde işâret ettiğinden fazla dokuz yüz kırkdokuz târihinde Melîbâr hakimi tazyîk-i küffâr ile muztarib olduğu hâlde Devlet-i alîyye'den istimdâd ve Yusuf ve Hüseyin isimleriyle mevsûm olan bahâdîrlara asker koşulup iki kıt'a sefîneye teşhîn ve mersâ-yi Cidde'den Melîbar'a ta'yîn ve hîn-i vusûllerinde keferi üzerine hücum ve ekserini dâne-i top ve tüfeng ile mercûm eylediklerinden melûf oldukları ızrârdan mübâ'adet ve ilâ yevminâ

³⁵ "Savaş, çekişmeli çetin bir çatışmadır" Hz.Muhammed'e savaş hakkında sorulduğunda verdiği cevaptır).

hazâ memleket-i Melîbâr âsûde-i ihtilâl ü fetret iken ber-vech-i muharrer bu hilâlde tâife-i mesfûre tahsîl-i kuvvet ü tâb ve ehl-i islâmı garîk-i lücce-i mihnet ve ıztırâb etmeleriyle kemâ-fi'l-evvel i'ânet ve imdâd olunması bâbında tahrîk-i silsile-i merhamet ü efdâl ve takdîm eylediği iki re's filden biri hâlik olup diğerini sefiri olan şahıs Âsitâne-i sa'âdet'e îsâl edüp manzûr-ı şâhâne olduktan sonra Fazlı Paşa Sarayı'nda bir mahal ta'yîn ve sefir-i mezbûr tayînât-ı vâfiye ile Soğancıbaşızâde Konağı'nda temkîn olundu.

Azl ü Nasb-ı Kādî-i İstanbul ve Kethüdâ-yi Sadriazam

İstanbul kadısı olan Hasan Paşazâde Mehmed Said Efendi bir sene kadar icrâ-yi ahkâm ve iş bu gurre-i Rebiülevvel'de Abdülvâhid Efendi o makâm-ı refî' ile ihrâz-ı dest-mâye-i merâm eyledi.

Sadriazam kethüdâsı olan (59a) Seyyid İbrâhim Efendi'nin her hizmete kâbiliyet ve isti'dâdı bedîdâr ve bu keyfiyet zâtına müsted'î-i tenâfûs ü ihtâr olup sadra gelenler “erbâb-ı istihkâkı istihdâm ediyor” demek için muttali'-i ikbâllerinde müşârûnileyhi hidemât-ı refî'aya te'hîl ve giderek derece-i kâbiliyetini derk ile makâmından tenzîl edegeldikleri tecribet-güzâr, her hâmil ve nebîl olup binâberîn sadr-ı vakt dahi tavrını tehcîn ile azlini telhîs ve sudûr-ı ruhsat akabinde müşârûnileyhi surre emânetine tahsîs ve mektûbî bulunan Fevzi Süleyman Efendi'nin muhassenâtını tansîs ile kethüdâlık câh-ı vâlâsını efendî-i mûmâileyhe tahlîs eyledi.

Münhal olan mektûbçuluk hidmetiyle Dârendeli Nâmık Efendi dest-âver-i şâhid-i emel ve kethüdâ-yi sâbık surre emâneti umûriyle zâhirde kâr-bend-i şugl u amel oldu.

Hânden-i Mevlid-i Şerîf ve Havâdisât-ı Sâire

Şehr-i Rebiülevvel'in onikinci günü kânûn-ı saltanat-ı Devlet-i aliyye'leri üzere padişâh-ı rûşen-dil istimâ'-ı mevlid-i Hatemü'r-rüsûl kasdıyla Sultan Ahmed Câmî'-i şerîfî'ne nâzil ve dîdâr-ı fâizü'l-envârlarıyla o meclis-i akdesde bulunanlar kusvâ-yi mertebe-i sürûr u şâd-mâniye vâsıl olup kırâat-i mevlid-i Hazret-i Nebevî hitâmında tevsen-süvâr-ı mecd ü şevket ve saray-ı âlîlerine pâ-nihâde-i yümn ü bereket oldular.

Erbâb-ı kalem vaktiyle Bâbiâlî ve defterîye gelmediği tab'-ı âsafiye bâ'is-i tahdîş ve erbâb-ı mesâlihîn umûru dahi berhem-zede-i ta'tîl ve teşvîş olup fî-mâ-ba'd vakt ü zamâniyle iyâb ü zehâb üzere olmaları için buyruldular tahrîr ve mütenebbih (59b) olmayanları va'idât-ı ekîde ve tehdîdât-ı şedîde ile inzâr ve tahzîr olundu.

Eyyâm-ı bahâr kudûmüyle tab'-ı hümâyûnda nakl ü hareket emâreleri bedîdâr ve Muharremülharâm'ın yirmiüçüncü hamîs günü Karaağaç Sâhilhânesi mukaddem feyz-i tev'em-i şâhaneleriyle reşk-fermâ-yi gül-zâr olup letâfet-i bahâr zâil ve şems-i münîr-i burc-ı cevzâya dâhil oldukta ta'nazen-i hercâ-yi latîf olan Beşiktaş Sarayı'nı teşrîf buyurdular.

Fevt-i Sadr-ı Sâbık Dervîş Mehmed Paşa

Sadâret-i uzmâdan infisâl ile Gelibolu'da bisât-ı ârâ-yi ikâmet ve birûz-ı nefehât-ı eltâf-ı ilâhiyeye meşamm-güşâ-yi musâberet olan Dervîş Mehmed Paşa hakkında avâtîf-ı aliyye-i cihân-bânî erzânî ve şimdilik Hanya Sancağı'yla mazhar-ı sürûr u şâd-mânî kılınmışıdi. Gelibolu'dan münharifü'l-mizâc olduğu hâlde sefineye râkib ve Hanya tarafına zâhib olup sefer-i deryâ ile an-asl me'lûf olmadığından telâtum-ı emvâc tahrîk-i ilel-i emrâz ile müşârünileyhe sebeb-i ıztırâb ve ihtilâc olup

[Mısr]â': ³⁶ ناز پرورد جهانم من کجا دریا کجا

Nâz-perverd cihânem men kocâ deryâ kocâ

Diyerek Sakız cezîresine vusûl ile nefis-i şehre pâ-y-endâz-ı sükûn ve şeh-i Rebiülâhir'in yedinci isneyn günü masrû'-ı ser-pençe-i reybü'l-menûn oldu.

Tercüme: Müşârünileyh kırkiki târihinde Yeni Odalar kurbünde mütemekkin Yağlıkçı Kadri Ağa nâm kimsenin sulbünden zuhûr edüp fark-ı sevâd ü sefid ve temyîz-i kevkeb ü hurşîd melekesine nâil oldukta zînet-bahş-i sadâret olan zevât-ı refî'ü's-şânın evcine mütevâliyen devâtdâr ve nazar-ı iltifâtlarıyla (60a) nakd-i nâsere-i i'tibârî kâmilü'l-a'yâr olmuşıdi. Bir müddetten sonra defterdâr mektubçusu kalemine müdâvemet ve giderek defterdâr kisedârlığıyla kesb-i şöhret ve hâcegân zümresine iltihak ile tahsîl-i evvelîn pâye-i merâtib-i devlet edüp sefer hengâmında mâliye tezkereciliği

³⁶ Dünyam nâz yetiştiriyor, ben neredeyim deniz nerede?

ile nazm-ı ikbâlî müstezâd ve çok geçmeden defterdârlık mansıb-ı celîlî ile ber-murâd olup üç sene kadar emr-i hatîr-i istifâyî idâre ve Âsitâne'ye geldikte bu dahi sâir erbâb-ı merâtib gibi şugl ü amelden sâkıt ve âvâre olmuş idi.

Meded-kâr-ı baht-ı meymûn ile ba'zı vesâit tedârik edüp defterdârlığı tahsîl ve senesini tekmi'l etmeden kethüdâlık hidmet-i refî'asıyla tebcîl olunup bir iki mâh mürûrunda sadrıazam ve vekîl-i mutlak-ı pâdişâh-ı sûtûde-şiyem olup ondokuz mâh kadr-i mesned-i sadârette çâr-bâliş-nişîn-i izz ü vakâr ve sâât ve evkâtı sûr-ı mevsimlerine musâdefe ile ihtilâs-ı mâye-i envâ'-ı mesâr edüp

Nazm: فبتنا على رغم الحسود وبيننا حديث كطيب المسك شيب به الخمر

فلما أضاء الصبح فرق بيننا وأي نعيم لا يكره الدهر³⁷

Mefhûmu üzere tab'ına ârız olan neşât ü hizzet mübeddel-i envâ'-ı derd ü mihnet ve an-asl germ ü serd-i rûzgâr ile melûf olmadığından kayd-ı gurbet derûnuna ilkâ-yi dehşet edüp giderek bîmâr ve ber-minvâl-i muharrer Sakız Cezîresi'nde raht-endâz-ı hayât-ı müste'âr oldu.

Nazm:

Cihânın kabz u bastı nef' ü zarı ber-karâr olmaz
Mücerrebtir binâ muhkem de olsa pây-dâr olmaz.

Misâl-i Nûh bin yıl zinde olsa merdüm-i gâfil
Peyâm-ı mergi gûş (60b) ettikte bir ân dem-güzâr olmaz.

Müşârünileyh fenn-i defterîde mâhir, her maddede istikâmet ve sıtkı zâhir-i sahî ve cevâd ve hâline göre sübha-gerdân-ı ezkâr u evrâd idi. Tabi'atında tâze rüyân-ı zemâneye meyl ü muhabbet ve her âfet-i nîgehân-ı zemâneye incizâb u lev'at der-kâr ve sun'-i ized-i zü'l-celâl olan mir'at-i tâb-nâk hüsn ü cemâli temâşâda meslûbü'l-ihtiyâr idi.

³⁷ Bizi kıskananlara rağmen birlikte geceledik, aramızda misk gibi güzel öyle bir konuşma oldu ki, bunun güzelliğinden içkilerimiz aydınlandı. Sabah olduğunda ise ayrıldık. Hiç, zamanın mahvetmediği bir güzellik var mıdır?

Ahvâl-i Donanma-yi Hümâyûn

Sinîn-i sâlifeden ezyed donanma sefâininin tertîbine sa'y-i bî-hadd kılınup, kapudan paşa az vakid içinde on dokuz kalyon ve birkaç kıt'a çekdirme ihzâr ettiğini ihbâr eylediğine binâen evâsıt-ı Rebiûlahir'de süfün-i mezkûre mersâ-yi tersânenen fekk olunup Yalı-köşkü pîşgâhında alay irâeti akabinde kapudan paşa ve sâirleri huzûr-ı hümâyûnda telebbüs-i hil'at ile ihrâz-ı derece-i mefharet eylediler.

Zikr olunan sefâinden dört kıt'ası ifrâz olunup kethüdâsı ma'iyeti ile Bahr-i sefid cânibine irsâl ve iki kıt'ası Sinob'da inşâ ve tekmîl olunan iki kıt'a cedîd kalyonu Âsitâne'ye îsâl için i'mâl ve bâkîsi hîn-i hâcette istihdâm olunmak için Ortaköy pîş-gâhında ibkâ ve kapudan paşaya dahi Genç Mehmed Paşazâde İbrâhim Bey'in sâhil-hânesinde ikâmet ile ahvâl-i bahreyne nezâret etmek irâdesi îmâ olundu.

Me'mûr-şüden-i Esseyyid İbrâhim Efendi be-Cânib-i Kars ve Sırrı Selim Efendi be-Cânib-i Bağdad

Sâbıkan sadrıazam kethüdâsı olan Esseyyid İbrâhim Efendi'nin surre emâneti ile cânib-i Hicâz'a musammem olan azîmeti fesh ve ilgâ ve Kars (61a) cânibi seraskeri Ali Paşa ordusuna nezâret etmek ünvânıyla inân-ı azîmeti o tarafa irhâ olunup, Sırrı Selim Efendi'ye dahi sadrıazamın gayz-ı kadîmi olduğundan Bağdad kapı kethüdâsı olmak mülâbese-i za'îfesiyle Bağdad ve Şehrîzor vâlilerine ve sâire bu def'a tertîb olunan hilâ' ve mebâliği îsâl etmek me'mûriyetini tasvîb ve büyük rûznâme pâyesiyle mûmâileyhi zâhirde tatyîb eyledi.

Garîbe: Sadrıazam, kapıcıbaşılığı hâlinde Selim Efendi'nin ziyâretine varup haber verdiklerinde sûret-i istiskâlde tesettür ve mûmâileyh dahi adem-i mülâkât hacâletinden izhâr-ı teessür edüp sadrıazam oldukları hîn-i mâcerâyı tezekkür ile hakkında bir nev'-i gûşmâl ve tedîb-i tefekkür eder iken zuhûr eden me'mûriyeti hakkında tahsîl ve Bağdad'a tesbîl edüp bu maddede katı çok mâl itlâf eylediğinden başka Bağdad'da iken süfehâ-yi memleket ictimâ'ında az kaldı ki vücûdu seyf ü nîze ile rîze rîze ola zikri fîrûmânde ve hâmil ve sevret-i devleti li-illeti zâil olanları istisgâr ve hâl ü

şânlarını istihkâr-ı ukalâ memnû' olup ³⁸ لا تفرحوا بما آتاكم medlûlü üzere devlet se-rûzeye i'timâd ve sûret-i imtihânda ihtilâs olunan mâl ü câha istinâd ile cihet-i mahlûkiyyetde tekâfü ve tesâvisi müberhen olanlara izhâr-ı kibr ü nahvet kâr-ı süfehâ ve eşyâyı an-ilm-i hakâyıkı üzere görmek ve halkı bi-haseb-i tabakâtihim rû'yet etmek meslek-i ukalâ olup çok kere muhakkar add ettiğin şahs-ı mestûrû'l-hâl sevk-i kazâ vü kader ile pâ-nihâde-i merkez-i ikbâl (61b) olup an-cehlin irtikâb olunan tavr-ı hakâret ve istihfâdan nedâmet ve ba'zen zarar-ı mâlî ve nefsî ile küllî hasâret zuhûr ettiği mücerreb-i erbâb-ı akl ü dirâyettir.

Nazm: ³⁹ وكم من صغير أدركته عناية من الله فاحتاجت إليه الأكابر

İhsân-ı Vezâret be-Mîrâhor-ı evvel Mustafa Ağa

Mûmâileyh fi'l-asl ağa babası olup şehriyâr-ı şefakat-disâr hazretlerinin şehzâdelikleri hilâlinde icrâ-yi hakk-ı ubûdiyet ve îfâ-yi resm-i hizmet ile isti'dâd-ı amel-i mükâfât zuhûruna hasr-ı evkât etmişidi. Cûlûs-ı hümâyûn vukû'unda

Nazm:

Kaldırır hâk-i mezelletten eder lûtfâ sezâ

Vakt-i fursatta gürûh-ı küremâ bendesini

mazmûnu üzere mûmâileyhi mazhar-ı şefakat ve virâdât-ı kesîre ile müstağrak-ı teyyâr-ı refâhiyet buyurup giderek teksîr-i hadem ü havel ve nüfûz-ı tâmm ile medâr-ı akd ü hall-i erbâb-ı emel olduğundan gayri tarafına ba'zı tama'kârlar bulunup devlete muzırr ve kendülerine nâfi' ba'zı umûr rû'yetine sevk ile âleme teşhîr ve silâhdâr-ı vakt bulunan Mehmed Ağa dahi nüfûz ve istiklâl şahsına münhasır olmak kasdıyla mûmâileyhin mesâvisini elsine-i nâsdan ismâ' ile hakkında teveccühât-ı şâhâneyi tağyîr edüp azl ve hânesinde ikâmeti ber-takrîb yine zuhûruna illet olmak ihtimâlini virerek vezâretle ihrâc ve ib'âdını kuvvetden fî'le îsâl ve sadriazam Cuma namâzında iken taraf-ı şâhânedan berîd-i berk mesîr-i acîbi'l-emîr nidâsını zebân-güzâr-ı tekrîr ve tahfîf-i namaz ile atabe-i mülûkâneye ruhsâ-yi tevkîr

³⁸ Size verilenlere fazla sevinmeyin. (Hadid Suresi, 53/27).

³⁹ Allah'ın yardımının ulaştığı nice küçük şeyler vardır ki, büyükler ona muhtaç olur hale gelmişlerdir.

oldukta ağa-yi mûmâileyhin sevâbık-ı hidmeti (62a) tezkâr ve bâ-rûtbe-i vezâret Anadolu Eyâleti'yle mûkerrem olması taraf-ı hümâyûndan tenbîh ve isti'câl ve sadr-ı müşârünileyh icrâ-yi irâde zımnında filhâl kapuya gelüp da'vetine âdem irsâl etmişidi. Mûmâileyh rûz-ı Hızır'da mu'tâd olan ziyâfet tedârikiyle iştigâlini ifâde ve yarınki gün vürûd eyleyeceğini îmâ ile da'vetciyi i'âde edüp sadr-ı müşârünileyh adem-i icâbetten muztarib ve teehhür, emr-i hümâyûndan terettüb eden endîşe ile râhatı münselib olup tekrâr haber tesyâr ve "kendüleriyle bir maslahat-ı mühimme müzâkere olunacaktır, bi-eyyi-vech-i kân gelmeleri lâzımdır" deyü semt-i mugâlatayı ihtiyâr edüp, tehîre meccâl bulamadığından bir iki âdem ile tebdîl kapusundan sadrıazama gelüp istikşâf-ı serîre-i ahvâl eyledi.

İrâde-i hümâyûn makâlât-ı şevk-efzûn ile tarafına inhâ olundukta dağdağa-i vezâretten isti'fâ ve kemâ-kân hidmeti ibkâ olunmasını ricâ edüp muhassenât-ı vezâret tezkâr olundukça mûmâileyh dâmen-efşân-ı vahşet ve irâde-i kâtî'a-i cihân-dârî beyân olundukça perde ber-endâz-ı acz ü zucret olup, ahşama dek bu keyfiyet müstemirr ve sadrıazam tecdîd-i vuzû'a kalkup mûmâileyh ka'detü'l-müstevfiz şeklinde yerinde müstakarr olmuşidi. Müşârünileyh gözden nihân olduğu gibi yerinden kıyâm ve hareket ve Kâğıdhâne'de vâki' haymesine azîmet ettiği ma'lûm oldukça ircâ'na her ne kadar sa'y olundise dahi müfid olmayup nâçar vukû' bulan keyfiyet atebe-i mülûkâneye telhîs olunup bu turûb ve'l-aceb heyecân-ı gazab-ı şâhâneye sebep olup ⁴⁰ اعط إليه (62b) تمره فان أبي فجرة meseli üzere bir münâsib mahalle nefy olunması bâbında hatt-ı hümâyûn ısdâr ve Mustafa Paşa kaynı Hasan Bey mübâşereti ile leylen haymesinden kaldırılıp Üsküdar'a imrâr olundu. Mûmâileyh şiddet-i ittisâl sebebi ile nefsine bu ihtimâlâtı veremediğinden mest iken huş-yâr ve hâb-âlûd iken bîdâr olup vezârete rızâ-dâde ve bu mefhûmda Bâbîâlî'ye arz-ı hâl firistâde edüp

⁴¹ يستوجب العفو الفتى إذا اعترف بما جناه وانتهى عما اقترف ser-zede-i zuhûr olan hefve ve kusûr dâmen-i afv ile mestûr kılınup rûtbe-i vâlâ-yi vezâretle Hanya Saneağı tevcih ve ihsân ve İznikmid'de kapusunu tanzîm ile bir an akdem mansıbı tarafına revân olması emr ü fermân

⁴⁰ Ona bir hurma ver, eğer reddederse onu taşıla!

⁴¹ Bir genç suçunu itiraf edip bir daha yapmayacağına dair söz verirse onu affetmek gerekir.

olunmuş idi. Emvâc-ı deryâdan münza'ic ve mukaddemâ tasmîm olunan Anadolu Eyâleti'yle mübtehic olacağını tekrâr iş'âr ve hakkında müsâ'ade-i hazret-i cihân-dârî sezâ-vâr görölüp Anadolu Eyâleti ile def'-i endîşe ve efkâr eyledi.

Uhdesinde olan vâlide tevliyeti vezir kethüdâsı Feyzi Efendi'ye ve mühürdârı Şerif Efendi üzerinde olan vakf-ı hümayûn kitâbeti bi'l-vekâle Haremeyn kisedârma ihâl olundu. Münhal olan büyük mîrâhurluk ile kapucular kethüdâsı olan Çerkes Mehmed Bey minnetdâr ve kapucular kethüdalığı ile birâder[i] silahdâr-ı hazret-i şehriyârî Mustafa Ağa mazhar-ı sunûf-ı istibşâr ve küçük mîrâhurluk ile Şehsuvarzâde Hamdullah Bey neşve-dâr-ı câm-ı ferhat ü mesarr oldu.

Anadolu Eyâleti müşârünileyhe tevcîh olunduğuna binâen selefi olan Dağıstânî Ali Paşa'ya Bosna (63a) Eyâleti ve selefi sadr-ı esbak Silahdâr Mehmed Paşa'ya, Selânik Sancağı ve selefi Silahdâr İbrahim Paşa'ya Hanya Sancağı tevcîh olundu. Müşârünileyhin eyyâm-ı ikbâlinde erbâb-ı hâcâtın takdîm ettikleri yetmiş bin guruş mikdârı rüşvet redd ve eshâbına edâ ve dâire-i hümayûndan bu'd u nevâ sebebi ile dimâğına su'ûd eden buhâr-ı sevda ve vücûduna târî olan ilel-i asîrû'd-devâ sıhhat-pezîr oluncaya dek Bursa'da ikâmet eylemesi müdebbir-i umûru olanlara ifâde ve inhâ olundu.

İbret: Müşârünileyh fukarâ-yi dervîşân için Karaağaç civârında müceddeden binâ olunan tekyenin inhidâm ve intikâzına sebep olduğundan mazhar-ı inkisâr-ı kulûb ve âkıbet-i idrâk-i ma'kûlât ve mevcûdâtın mahcûb olarak sû-i hâl ile ka'r-ı zemîne rûsûb eyledi.

[Mısr]a⁴²: با درد کشان هر چه بر افتاد در افتاد

Kabâyı abâya fenâyı bekâya tercîh ve metâlib-i nefsin cemî' esbâbını terk ve tatrîh eden ehl-i tecrîdin kalbi ki hakîkatte rûh ile nefis beyninde mutavassıt bir cevher-i nûrânî mücerredten ibârettir. Mirat-i tecelliyât-ı sübhânî ve mevrîd-i füyûzât-ı Rabbânî olup ednâ ârıza ile münkesir ve sebep-i inkisâr olanlar mazhar-ı kahr-ı ilâhî olageldikleri mücerreb-i erbâb-ı basâirdir.

⁴² Dert çekenlerle ne kadar sıkıntı varsa, yok oldu.

Vürûd-ı Haber-i Nusret ez-Cânib-i Irak

İrânîyân ile Devlet-i aliyye'yi gâile-i cenge ilcâ eden Baban Sancağı mutasarrıfı Mehmed Paşa ve karındaşı Ahmed Paşa ve sâir a'mân ve akâribi Bağdad vâlisinden müsteş'ir ve mürgân-ı vahşi gibi sahrâ ve beyâbâna müstenfir olup giderek taht-ı minnet-i A'câm'a duhûl ve ahz-i sâr da'vâsiyle memâlik-i mahrûseye hücum ve vügûl kasdın etmişler idi. Bu kasd muhtemelü'z-zarar Musul (63b) Vâlisi Vezîr Hasan Paşa'ya sebeb-i efzâyîş-i keder olduğuna binâen merkûmları ba'zı tergîbât ile itâ-at-i devlete celb ve i'timâd-ı küllî vererek havf u haşyetlerin selb edüp pîrâmen-gül-zâr-ı hudûd-ı Devlet-i aliyye'de mânend-i hass ü hâşâk terâküm eden Terkeme-i A'câmı tîğ-i şu'le-bâr-ı celâdet ile ifnâ ve o havâliyi tathîr ve tasfiye ile ferâ'ine-i İrânîyâne irâe-i yed-i beyzâ etmeleri bi'l-muhâbere müzâkere olunup ma'iyetlerine vâfir asker ta'yîn ve mühimmât ve cebehâne ile bâzû-yi iktidârları tahkîm ve tarsîn kılınmışıdı.

Mûmâileyh dahi hulûs-ı bâl ile icrâ-yi me'mûriyete iştigâl ve mezbûr Mehmed Paşa Sine yolundan ve birâderi Dağ-ayağı yolundan asâkir-i deryâ-misâl ile cuş ü hurûşa gelüp Musul vâlisi dahi verâlarından te'âküb eyleyeceğini mukaddemâ atabe-i gerdûn-mertebe-i şâhâneye tafsîl ve icmâl etmişıdı. Asâkir-i devlet hudûda takarrüb eylediklerinde onüç saat içerüde vâki' Bâne Hânî'yle muhâbere ve Devlet-i aliyye'ye rû-yi itâ-at izhâr eylediği hâlde il ve memleketi vâreste-i gezend-i asker ve kendüsi dahi idrârât-ı hazret-i zıllullahî ile nâil-i ni'am-ı evfer olacağı ifâde olunup, mezbûr cevâb-ı redd ile âmâde-i ceng ü neberd olduğu tahrîr ettiği mektûbundan müstebân ve berü taraftan ⁴³ قد أعذر من أنذر kavli güzârende-i zebân kılınarak ülke-i mezbûre mevtâ-yi huyûl-i asker-i şehriyâr-ı zamân oldu.

Bâne Hânı bu hecme-i nâgeh-zuhûrdan mütelâşi ve etrâf ve eknâftan cem'-i leşker ve havâşi edüp hâric-i kasabada âğâz-ı kâr-zâr ve bir-iki saat kadar pâ-y-dâr olup encâm-ı kâr münhezim (64a) ve katı çok A'câm mün'adim olduğundan gayri hân-ı mezbûrun emvâl ve eşyası dest-bürd-i yağma-gerân ve kasaba halkı dahi gâret-zede-i asker-i zafer-nişân olup rûz-ı ma'rekede üftâde-i tîh-i mezellet olan rüesâ-yi A'câm'ın otuz mikdârı ser-

⁴³ Kim bir diğerini uyarırsa, uyardığı kişinin başına geleceklerden artık sorumlu değildir.

büride-i asker-i zafer-rehber olup rûs-ı maktû'aları der-i devlet-medâra vâsıl ve kulûb-ı evliyâ-yi devlette inşirah-ı tâm hâsıl oldu. Bu haber-i bârid sine-i hânî tarafına vârid olup terk-i nevm ve sine ve derhâl etrâf ve eknâftan isti'âne ile yirmi bin kadar asker cem' ve mübâşir-i kıtâl olduğu, rüesâ-yi cüyûş-i devlete mün'akis oldukta, Musul vâlisinden istimdâd ve ol dahi asker-i vâfir irsâliyle şevk ve hâhişlerin müzdâd etmişidi.

Sine'ye iki merhale yerden hân-ı mezbûr asker-i devleti karşulayup âğâz-ı muhârebe ve berü cânibden dahi feth-i derîçe-i mudârebe ve dört saat kadar i'mâl-i seyf ü sinân ve nihâyetü'l-emr evbâş-ı kızılbaş girizân olup, bir iki bin kadarı maktûl ve bakiyyetü's-süyûfu resâset-i hâl ve ızırab-ı bâl ile hâzım ve mahzûl olduğu haberi müşârünileyh tarafından vârid olup sa'y-i meşkûr ve hidmeti mebrûr olduğunu müş'ir tarafına hitâben emr-i âlî isdâr ve teşrîfât-ı seniyyeden başka atıyye-i hümâyûn olarak on bin altın tarafına tesyâr olunup Baban hakimi Mehmed Paşa'ya dahi bir sevb-i semmûr ve dört bin altın irsâl ve bu müjde ile vârid olan tatar ağasına bir ze'âmet verilüp haklarında sunûf ihsân ve nevâl tetmîm ve ikmâl olundu.

İbtidâ-i Havâdisât-ı Vehhâbiyân

Hicaz ile Irak mâbeyninde vâki' Necid diyârında neş'et (64b) eden Abdülvehhâb nâm kimesne Hanâbile mezhebinden fakih bir kimse olup, şerîf-i Mekke'nin mevsim-i hacda Necidîlere vâki' olan ta'arruzunu mevzû'-ı bahs eyleyerek "A'câm'dan zulmen ahz olunduğu gibi bunlardan dahi resm-i hac alınmak hilâf-ı şer'dir" diyerek şerîf-i Mekke'ye irsâl-i ihbâr ve müşârünileyh dahi "merkûmun dimâğı fesadda olup Mekke-i Mûkerreme üzerine gelecektir ve garazı zabt-ı mülk ve taleb ta'ayyündür" deyü Devlet-i aliyye'ye refte refte tahrîrât tesyâr ve Gubâr fînesi tahalhul kabûl etmeden çaresi görölmek husûsunda kemâl-i mertebe ısrâr etmişidi. Havâdis-i mezkûre fakat şerîf tarafından vürûd eylediğine binâen mücerred menziline tenzîl ve tedârikinde ta'cîl olunmayup etrâftan tashîh-i maddeye tecîl ve kâr-âgehân-ı devlet ittifâkiyle Bağdad ve Basra ve Şam ve Cidde vülâtından istitlâ'-ı hâl zımnında makâm-ı sadâretten kâimeler irsâl olunmuşidi.

Şam vâlisi merkûmun ahvâlini istisgâr ve fakîh bir âdem olup başında olan beş on tâlibe mezheb-i Hanbelî mesâilini ta'lîm ile evkat-güzâr olduğunu iş'âr ve ba'zıları dahi zuhûra müsta'id bir şahıs olduğunu tahkîk ve

vaktiyle tedârîki görölmediği takdîrde tâife-i Karâmita gibi dünyâyâ velvele-
endâz olacağını tahrîr ve tenmîk eyledi.

Cidde vâlisi Vezîr Osman Paşa müdekkik bir vezîr olup bu keyfiyet müşârünileyhden dahi istikşâf olundukta merkûm Muhammed bin Abdülvehhâb otuz hâneli bir karyede mütemekkin ve ifâde-i ulûm ile meşgûl ve etrâf ve enhâsında bulunan kurâ halkı beş altı yüz kadar âdem olup makâlâtını ekseri tefehhümden (65a) âciz ve ta'n ve teşnî'den hâlî olmadıkları menkûl olduğundan fazla meslek-i hükemâyâ zâhib ve aklîyâta meyl ü rûkûnu şer'iyâta gâlib olup *Delâilü'l-hayrât* kırâat edenleri zecr ü tehdîd ve Şâm-ı şerîf'de tahsîl-i ilm ettiğinden muhâvere-i Arabda talâkat ve zülâkat lisânı zâhir ve bedîd olduğunu beyân ve ashâb-ı asabiyetten olmayup hurûc ale's-sultan töhmetinden beriü's-sâha olduğunu ifâde ile def'-i şübhe ve gümân ettiyse dahi Şâm'da ikâmeti hasebiyle mîrülhâc paşa ile mu'ârefesi olup müşârünileyhe mahsûs âdem irsâl ve "şerîf-i Mekke devlete sû-i hâlimi arz etmiş o gûne mefsedetin izhârına liyâkatim olmadığından başka akl u diyânetim bu kâr-ı nâ-hencâra mâni' ve tâlib-i ilm bir fakîr âdem olduğumu devlete tahrîr eyle dediği bir emr-i müstefîz ve şâyi' ve o gûne bagy ü hurûca müte'allik evzâ'mı külliyyen Şâm vâlisi selb ü inkâr ve murâd olunduğu hâlde ahz ve devlete irsâli mümkündür" deyü Osman Paşa'ya iş'âr eylediğini müşârünileyh tahrîr ve kendisi dahi iki sene Cidde'de ikâmeti hengâmmda mübâhase-i ilmiyye da'vâsından gayri asabiyet ve cem'iyet ve bagy ü hurûca müte'allik bir hâlet tarafından ihsâs olunmadığını mufasssal bir kıt'a kâimeye derc ve tastîr eyledi. Bu kazâyâ-yi mûcibe ve sâlibesiyle huzûr-ı hümayûna arz olundukta "Zend Kerim'in keyfiyeti dahi mukaddemâ istihkâr olunup sonra ne nefîce verdiği ma'lûmdur. ⁴⁴ *أشرى الشر صغاره* meseli üzere bunun hâlî, gereği gibi tecessüs olunsun ve hakkında olan güft ü gû sahîh ise ta'ayyün ve zuhûra isti'dâd kesb etmeden tedârîki görülsün" mefhûmunda hatt-ı hümayûn sâdir olup (65b) vulât ve hükkâm etrâfa tekrâr evâmîr ve kavâim tahrîriyle merkûmun ahvâli kemâ-yenbagi istiksâ olunup tahkîk-i madde akabinde mukteziyât-ı hâl ne ise kavlen ve fi'len icrâ olunmakta erkân-ı devlet kâr-bend-i muvâfakat oldular.

⁴⁴ Şerhlerin en kötüsü küçük olanıdır.

İhrâc-ı Mevâcib ve Tevcîhât-ı Vüzerâ-yi İzâm

Şehr-i Cumâdelulâ'nın dördüncü Salı günü tavâif-i askerînin bir kıst mevâcibleri tertîb olunan dîvân-ı âlîde eyâdî-i emânet-kârâne teslîm ve bu ârife-i cihân-sûd-i pâdişâhî bâ-y ü gedâ hakkında ta'mîm olundu.

Mâh-ı mezbûrun onüçüncü günü İbrâil muhâfazası şartiyle Eyâlet-i Anadolu Aydoslu Vezîr Mehmed Paşa'ya ve Vidin muhâfızlığı sadr-ı esbak Silâhdâr Mehmed Paşa'ya ve Selânik Sancağı Vezîr Silâhdâr İbrâhim Paşa'ya ve Hanya muhâfızlığı Mîriâhur Mustafa Paşa'ya tevcîh olunup, Bender muhâfazasına memûr Rumeli Vâlisi Vezîr Abdullah Paşa'nın vusûlü vakte muhtac olduğuna binâen Deliorman nizâmına ta'yîn olunan Vezîr Mehmed Paşa müşârünileyhin vusûlüne dek Bender muhâfazasında kıyâm etmek bâbında tarafına hitâben misâl-i lâzımü'l-ımtisâl irsâl olundu.

Zikr-i Ba'zı Nizâmât

İmtidâd-ı sefer takrîbi ile serhadler hâlî ve adem-i takayyüd bâ'is-i endîşe-i ahâlî olmaktan nâşî sügür-ı islâmiyede vâki' serhadlerin tekâmül ta'miriyle mühimmât ve edevâtları tanzîm ve umûr-ı menzîl dahi hadd-i i'tidâle tenzîl olunmak tasvîm olunup sekene-i İstanbul müzâyakadan berî olmak için, Rumeli câniblerinden beş yük zahîre tertîb ve es'âr husûsuna dahi kemâl mertebe ihtimâm olunup pâdişâh-ı dîhîm-zîb bu vesîle ile (66a) celb-i du'â-yi ba'îd ü karîb eyledi.

Azl-i Serbostâniyân

İşbu Cumâdelulâ'nın ondokuzuncu günü bostancıbaşı azl olunup haseki ağa bulunan Kara İsmâil Paşazâde Ali Bey mansıb-ı mezkûr ile muğtenim ve Şa'banzâde İbrâhim Ağa makâmına kâim oldu.

Memûriyet-i İzzet Ahmed Paşa be-Cânib-i Medîne-i Münevvere ve Havâdisât-ı Sâire

Medîne-i Münevvere lâ-zâlet-i bi-envârî'l-ilâhiyye-i müsevverede mütemeddin ve mutavattm ve mücâveret ile mütemekkin olan ağıniyâ ve fukarâ ve akviyâ ve zu'afânın kemâl-i emniyet ve râhatları nukâve-efkâr-ı şehriyâr-ı pâk-ıynet olup, ancak bir müddetten berü belde-i mezkûrede ba'zı eşhâs peydâ ve celb-i hutâm-ı dünyâ hâtıralariyle kesb-i teferrüd ve isti'lâ

sadedinde olup rûz u şeb biri biriyle gavgâ ve sükkân-ı tayyibe-i tayyibeyi teşvîş-i hâtıra mübtelâ eylediklerinden fazla Harem-i Muhterem-i Nebvî'ye ba'zen tûfeng dânesi isâbet ve bu takrîb hetk-i perde-i hürmet eyledikleri sâmi'a-res-i veliyy-i devlet olup zikr olunan şûriş ü ihtilâli izâle ve tathîr ve Medine-i Münevvere'de ikâmet ile hilâf-ı şer ve kânûn harekete tasaddî edenleri kahr u tedmîr etmek bâbında, bir vezîr-i dilîrin ol savb-ı eşrefe ta'yîni istisvâb ve Haleb vâlisi İzzet Ahmed Paşa bu emr-i ehemmi temşiyete intihâb olunup, fıkdan-ı kuvvet ile giriftâr-ı kayd-ı ıztırâb olmaması zımınında Mısır tarafından vâfir zahâir ta'yîn ve yüz elli kise Şam etrâfında olan mîrîden ihâlâ ile su'ûbet-i me'mûriyeti teshîl ve tehvîn olduğundan başka Aydın muhassıllığı tarafına tevcîh ve hâsılâtı mütesellimi tarafından îsâl olunmak sûretiyle dahi terfîh olunmuş idi. Müşârünileyh Şam'a vardıkta havâle olunan malı tahsilde âciz (66b) olup Şam vâlisi dahi hüccâcî alıp gitmiş bulunmağla bir hatve ilerüye gidemediği sâmi'a-i evliyâ-yi umûra mevsûl ve esbâb-ı azîmeti mefkûd olduğundan kâle getürdüğü i'tizârât müvecceh ve makbûl olup Kudûs Sancağı ile müşârünileyhe medd-i yed-i nevâziş ve Medine-i Münevvere muhâfazası Cidde vâlisi Nablusî Mustafa Paşa'ya sipariş olunup, münhal olan Haleb Eyâleti sâbıkâ Kudûs-i şerîf mutasarrıfı olan İbrâhim Paşa'ya bâ-rütbe-i vezâret ihsân ve Diyarbekir seraskeri Ali Paşa'dan çendân bir hizmet nümâyân olmadığından başka ahâlî ve asker ile hüsn-i ülfeti olmayup azli istihsân olunmağla A'zaz ve Kilis sancaklariyle tezlîl ve Diyarbekir Eyâleti ve seraskerliği Uzun Abdullah Paşa uhdesine tahvîl olunup Ali Paşa'nın mukaddemâ ber-vech-i ilhâk mutasarrıf olduğu Rakka Eyâleti Vezîr Çerkes Hasan Paşa'ya inâyet ve Hüdâvendigâr Sancağı'yle Mîrâhur Mustafa Paşa mazhar-ı lûtf u mürüvvet kılındı.

Azl ü Nasb-ı Sadr-ı Rumeli

Sadâret-i Rum'a şeref-bahş olan Esseyyid İbrâhim Efendi işbu Cumadelâhire guresinde müddet-i örfiyesin tetmîm ve Murad Molla Efendi sâniyen sadâret-i mezkûre ile tekrîm olunup sâbıkâ Anadolu kazaskeri olan Dürrîzâde Nurullah Efendi bi-hasebi'l-nevbe sadâret-i Rum'a müteheyyi iken halef-i matlab inkisâr-ı kalbine sebep olduğundan şeyhülislâm-ı vakt Rumeli pâyesiyle cerîha-i derûnuna merhem-zen-i tesliyet oldu.

Azl-i Kethüdâ-yi Mîrâhur Mustafa Paşa

Müşârûnileyhin eyyâm-ı ikbâlinde kethüdâsı ve ahz-i berâtil ve rüşâda saht u gazab hakkı nâsî olan Hüseyin Efendi cihet-i ma'lûme ile lisâna gelüp musâderesiyle (67a) iktifâ menvî havâtır şüfe'â iken gâh malını ihfâ ve gâh evliyâ-yi umûru zebân-zed-i cevri ü ezâ eyleyüp, erbâb-ı nasîhatin pend-i sûd-mendini tahkîr ⁴⁵ كالباحث عن حقه بظلفه mefhûmu üzere sinân-ı lisân-ı ta'rîz ile o makûleleri dil-rîş-i tekdîr edüp zâtında dahi bir şahsın ikbâli idbâra intikâl ettikte bed-gûları tekâsür ve mesâvisi tevâtür derecesinde elsine-i âşinâ ve bî-gânededen tebâdür edüp bu ahvâl sem'-i eşref-i şehen-şâhiye vâsıl oldukça mahdûmu zamânmda ağraz ile meşûb olan umûr ve ahkâm merkûma isnâd olunarak mahbes-i teng-nây-i bûstâniyânda iz'âc ve îlâm ve nakd ü cins neye mâlik ise isti'lâm ve tahkîk akabinde vâsita-i habl-i mâr-endâm ile hank u i'dâm olundu.

Mûmâileyh sâye-i devlette sipâh kitâbeti râddesini iğtinâm ve vâfir nukûd ve îrâd ile kesb-i sermâye-i izz ü ihtîşâm edüp kâr-sâzân-ı vakt vesâtetleriyle mevcûdunu fedâ ve yalnız îrâdiyle iktifâ etse idi, zâhir-i hâle nazaran seyfi siyâsetten reh-yâb-ı necât olacağını o vaktin mukarribleri "ba'zı mevsûkû'l-kelim kimselere ismâ' ve fevt-i fursat etti" deyü etbâk ü icmâ' ettiler ise dahi merkûmun peymâne-i ikbâli mâlâ-mâl ve eceli dahi bu yüzden olduğuna binâen istifâ-yi eyyâm-ı ömr ile mütevârî-i zîr-perde-i fenâ ve zevâl oldu.

Vilâdet ve Fevt-i Ayşe Sultan

Cumâdelâhire'nin yirmidördüncü günü sulb-i pâk-i şehriyâr-ı Felatun-idrâkten bir duhter-i pâkîze güher-i mekmen-zuhûrda cılve-ger olup Ayşe Sultan ismiyle nâm-ver ve kırk gün kadar mass-ı sedâ-yi hayat ve gehvâre-i lâhde duhûl ile azm-i serâ-büstân-ı cennât-ı âliyat cyledi.

İstirdâd-ı Re'âyâ-yi (67b) Lehlüyân

Leh memleketi mukâsemesinde ba'zı re'âyâ melûf olmadıkları hâkimin taht-ı hükûmetinden hurûc ve memâlik-i mahrûseye vülûc edüp sevâhil-i Tuna'da tavattun ve sâye-i şevket-vâye-i hilâfet-penâhîde temekkün

⁴⁵ Kendi ölümünü hazırlayan gibi (Kendi kuyusunu kazan gibi).

etmişleridi. Tâife-i mezkûrenin verâları alınamayup fevc fevc berü yakaya mürûr ve ta'yîn olunan mahallere gitmekten izhâr-ı inâd ile ifsâd-ı ahvâl-i hudûd u sugûr eylediklerinden başka Leh mukâsımları dahi bu maddeyi mevzû'-i bahs eyleyerek devlete ta'rîz ve adem-i kabûl sûretlerini î mâ ve tahrîz etmeleriyle fî-mâ-ba'd o taraftan ubûr ve kasd edenleri sefîneye almamak tenbîhâtı sevâhil-i Tuna'da vâki' hükkâm ve zâbitâna tekîd ve mü'temer olmayanlara iblâğ-ı va'id-i şedîd olundu.

Nakl-i Hümâyûn

Şehriyâr-ı gerdûn-rif'at bir zamân Karaağaç Hadîkası'nda nûkhet-i dil--âviz bahârı istişâm ile mu'attar-sâz-ı dimâ'-ı inbisât ve behcet ve bir zamân Beşiktaş Sahilhânesi'nde bisât-ârâ-yi ikâmet ve mevsim-i şitâ takarrübü sebebiyle iş bu Şâban-ı şerîfin dokuzuncu günü Âsitâne-i aliyye'ye pâ-y-endâz-ı mecd ü şevket oldular.

Tesviye-i Ahvâl-i Erbâb-ı Ze'âmet ve Tîmâr

Farîza-i gazâ vü cihâdî i'tiyâd ve te'yîdât-ı ilâhiyye ile zabt-ı bilâd-ı erbâb-ı küfr ü inâd eden Devlet-i aliyye-i ebediyyü'l-istimrâr seferlerde süvâriye muhtâc olduğundan ıktâ'-ı arâzî-i mîrîden her şahsa ifrâz-ı mekân ve tîmâr ve ze'âmet i'tibâriyle her birini sâhib-i tâb ü tüvân edüp nân-pâreleri mahsûlüyle kesb-i refâhiyet ve sefer vukû'unda i'mâl-i seyf ü sinân ile izhâr-ı celâdet ve hafr-ı hendek ve hıfz-ı serhadde zâhir olan metânetleri (68a) ve sâir umûr-ı cengte mesbûk olan hizmetleri yâd-daşt-ı erbâb-ı tecrübe ve hunket olup ancak bir müddetten berü nizâm-ı halleri muhtel ve nân-pâreleri eyâdî-i bî-gâneye geçüp seferber olduklarında mültezimleri yedinden akall-i kalîl bedel ahziyle idâre-i umûr edemeyüp âvâre-i şugl ü amel olduklarından gayri sevret-i askerîye mâni' olan hizmet-i aғniyâya mübâderet ve ricâl dâirelerinde mil'i batna kanâ'at ve bu vechile nân-pârelerini himâyet ve alay begileri dahi ekser hâlde eclâf-ı nâstan bulunup kuvve-i mâliye ile o rûtbeyi tahsîl ve hasımları tek durmayup üç ayda bir istediklerini makâmında tenzîl ve alaybegilerin zimâm-ı azl ü nasbları yedlerinde olan ekâbir dahi istihsâl-i câize ile nîk ü bedi aramayup azl-i mu'accelede muzmer olan fesâdâta bakmayup tevcîhde isti'câl ve bu vesâil ile gürûh-ı mezkûr dahi giriftâr-ı ser-pençe-i ıztırâb-ı hâl olup, bundan sonra sefer zuhûr ettiğî takdîrde kavm-i mezkûr etvâr-ı sâbıkaların icrâda bî-tâb u

kudret ve ekser-i tîmâr ve ze'âmetten dest-şû-yi ferâğ olarak cünûd-ı mürettebe-i devlete tareyân-ı killet ihtimâlinden başka seferlerde tecrübesi sebkât eden evbâş-ı levend ve süvârî-i aşâire devlet muhtâc olup muhârebe vukû'unda yek-lahza şiddet-i âlât-ı nâriye-i a'dâya tâb-âver olmayup firâr-ı ani'z-zahf hatıasını irtikâb ve bu sû-i sanî' sâir asâkire sirâyet ile evliyâ-yi umûru tâkat-güdâz-ı pîç ü tâb eyleyecekleri bî-irtiyâb olmağla tâife-i mezkûrenin nizâm-ı hâlleri resîde-i derece-i vücûb ve kânûn-ı kadîmleri icrâ ve ba'zı avâriz ile terk ve ilgâ olunan şurûtları (68b) tecdîd ve ibkâ oluması inde'l-ukalâ bir emr-i mergûb olduğundan kethüdâ-yi hazret-i âsafî Süleyman Feyzi Efendi ve reisülküttâb olan Ömer Vahîd Efendi ve bilfiil defter emîni olan Elhac Abdürrezzak Efendi bu husûs-ı lâzımü'l-i'tinâya me'mûr olup verdikleri nizâm hatt-ı hümayûn ile tekîd ve cerâid-i aklâma kayd ile ma'û'l-izâfe kânûn-ı kadîmleri tecdîd olunup tafsîline ittîlâ'-ı murâd edenler mahalline mürâca'at etmek üzere tesîr-i sevâd-ı evrâktan ictinâb ve terk-i tavr-ı itnâb ile meslek-i ihtisâr istihbâb olundu.

Tevzî'-i Mevâcib ve Zikr-i Ba'zı Havâdis

Kısteyn mevâcibini bi-eyy-i vech-i kân cem' ü temîm ve tavâif-i askerînin cümlesine tevzî' ve taksîm, şıkk-ı evvel defterdârı olan Hasan Efendi'nin lâzıme-i zimmeti iken kısteyn mürettebâtından dört yüz kise kadar meblağı umûr-ı sâireye sarf edüp, vaktiyle mevâcib ihrâcî dahi merkûz-i zamîri olmağla sergiye vefâ edecek akçeyi tehniye ve bâki kalan dört yüz kise akçeyi an-yed ashâbı kabz ve alâ-mehlin lâzım gelenlere tediye eylediklerini cezm ile ba'de'd-devr zikr olunan meblağı tanzîm ve tesviye ile edâ eyleyeceğini sipâh ve silâhdâr ağalarına ve hulefâ-yi aklâma ifâde ve inhâ ve anlar dahi irâet-i sûret-i tav' u rızâ eyledikleri Bâbîâlfî'ye takrîr ve iş bu Şâban evâhîrinde mevâcib ihrâc olunup ağnâ-yi sagîr ü kebîr kılınmışıdı.

Devirden sonra sipah ve silâhdâr ocakları müte'ayyinlerinden cemm-i gafîr ağalarına varup "mecnû' ocakların mevâcibi tamâmen verilmişiken bizim mevâcibimiz niçün te'hîr olundu" deyü güft ü gûya âğâz ve ağaları ve sâir zâbitleri dahi "akçeyi virsünler, virelim" kelâm-ı bâridiyle (69a) rişte-i zebân-dırâz eylediklerinde birkaç nefer bürehne-pâ ve üryân Paşa-kapusu'na varup nâle vü efgân ve ulûfe talebiyle çâk-i girîbân edüp tekmîl mevâcibleri va'diyle ne hâl ise def'-i meclis olundise dahi bu vaz'-ı garîb, tahrîk şâibesini îhâm ve telmîh ile filhâl Sipâh Ağası Hatibzâde ve Silâhdar Kalemî

Baş Halifesi Halil Efendi'ye sebep-i nefy ü tağrîb olup mebâlig-i bakiyyenin edâsı için defterdar efendi dahi tedârik ve teslîm-i bakiyye ile vâreste-i havf-i in'izâl oldu.

Bundan akdem vezâreti ref' ve maskat-ı resi olan Yenişehir'de ikâmeti irâde olunan İsmâil Paşa'nın seferde olan zahmet ve meşakkati hüsrev-i devrâne ta'bîrât-ı rikkat-engîz ile serd ü beyân ve hakkında rahm ü şefakat-i hıdîvâne nümâyân olup kayd-ı vezâreti tecdid ve Kandiye Eyâleti ile binâ-yi ikbâli teşyîd ve selefi Silâhdar Mehmed Emin Paşa'ya Hanya ve selefi Yazıcızâde Mustafa Paşa'ya Resmo Sancağı tevcih olunup bir an akdem mansıplarına azîmetleri tenbîh ve tekîd olundu.

Yirmi seneden beri *Tefsîr-i Beyzâvî* ile talebe-i ulûma takrîr-i *Hakâyık-ı Kur'an-ı Azîmü's-şân* eden Köprülü Halil Efendi şehr-i Ramazan'ın onsekizinci günü *Tefsîr-i mezkûru* ikmâl ve meclisinde katı çok ekâbir ictimâ' ve ihtifâl edüp Hatim du'âsını kırâat ve pâdişâh-ı dil-âgâh hazretlerini senâ-i mahsûs ile tezkâre mübâderet edüp yümn ü bereket-i meclis ile hâzır olanlar kesb-i lezzet-i rûhânî ve celb-i inbisât-ı cismânî eylediler.

Katl-i Voyvoda-i Boğdan

Ligor voyvoda eben an cedd ni'am-ı devletle perverde olduğuna binâen Dîvân-ı Hümâyûn tercümânlığını tahsîl ve bir müddeten sonra beylik rütbesine (69b) neyl ile esbâb-ı ihtîşâmı tekâmîl etmişidi. Tavrından sadâkat-i mahsûs olduğundan bidâyet-i seferde Eflak voyvodalığıyla akrânma mahsûd ve sadâkatkârân-ı Devlet-i aliyye'den ma'dûd olup ancak cibilletinde merkûz olan hıyânet muktezâsiyle müterettib-i uhdesi olan hidemâtta kusûru hadden efzûn ve ittihâd-ı diyânet sebebi ile gürûh-ı a'dâya izhâr-ı meyl ü rûkûn eylediğinden başka Eflak Sahrâsı'nda vukû' bulan ma'rekede perîşânlığa bâdî ve kendüsi dahi zâhirde giriftâr-ı eyâdî-i e'âdî olup sulh in'ikâdına dek Petreburg'da Rusya sergerdelerine tâ'lîm-i envâ'-i mel'anet ve ta'rîf-i semt-i tazyîk ve hasâret eylediğinden her fi'li kavm-i mezkûrun pesendîde ve müsellimi ve her hâlde bitâne-i umûr-ı fâsîdelerinin mahremi olup bu mülâbese ile giderek Rusya imparatoriçesi olan Katerina'ya mûnis ve hem-dem ve nazar-ı iltifâtiyle memnûn ve hurrem olup Devlet-i aliyye'ye

ettiği ihânet-i sarihaya mükâfât kasdiyle müebbeden Boğdan'a bey olmak va'dini istihsâl ve idrâk-i vakt-i mev'ûdu semîr-i fikr ü hayâl etmişti.

Meşîyyet-i ezeli ile akd-i musâlahaya mübâşeret olundukta mesfûr hakkında sebkât eden va'di Rusyalu kasd-ı incâz ile mükâlemelerde arbede-sâz ve âkıbet-i Boğdan beyliğini ber-vech-i muharrer ihrâz ile müteşahhıs ve mümtâz olup Rusyalu ile kâr-bend-i ittihâd olduğunu bir müddet setr ile zâhirde izhâr-ı sadâkat ve giderek “şu madde şurûta muhâlifir ve re'âyâ Devlet-i aliyye'nin tekâlifine mütehammil değildir” diyerek ikâ'-ı şûr u şegab ve o tarafın istikmâl-i tertîbâtında mütereddît ve müzezbib (70a) olduğundan gayri devleteyn beynini ifsâd ameliyle iştigâl ve pey-der-pey irsâl-i mekâtîb ve isti'âne ile mûcib-i ihtilâl olduğunu serhadlerden vürûd eden evrâk teyîd ve Devlet-i aliyye tarafına müncezbib olan boyarların ba'zısı dahi bu ma'nâyı tekîd eylediğinden âsâm-ı sâbıka ve lâhikasma mükâfât min-ehemmi'l-mühimmât olmağla dergâh-ı âlî kapucubaşılardan Karahisârî Ahmed Bey zâhirde başka husûsa memûr ve bâtında merkûmun azli bâbında şeref-sudûr olan emri erât ve itâ'at eylediği hâlde Âsitâne-i sa'âdet'e îsâl etmek ve tereddüt ve inâd şâibeleri fehîm olundukta bilâ-amân katl ve istîsâl eylemek vesâyâsı gûze-i hâfızasına îdâ ve Boğdan tarafına isrâ olunmuşıdı.

Mîr-i mûmâileyh îfâ-yi memûriyete kıyâm ve intisâb ve Yaş Kasabası'na iktirâb eyledikte, ilerü bir âdem irsâl ve voyvoda-i mesfûr kemâl-i tevehhümünden nâsî izhâr-ı sûret-i istiskâl eylediğini mersûlü olan şahıs gelüp ifâde eyledikte ale'l-gafle kasabaya dâhil ve izhâr-ı temâruz ile tabib cüst ü cûsuna müştagil olup bir iki gün mürûrunda re'âyâ ve sâire i'lânı muktezi olan emr-i âlîyi konağında kırâat ettirmek için voyvoda ve sâire îsâl-i peyâm ve mesfûr dahi zâhirde arz-ı inkıyad ederek beş altı yüz müsellaah eşhâs ile gelüp mazmûn emri istifhâm da'îyesine düştüğünü Ahmed Bey mukaddemce tahkîk ve refîârmdan azli kabûl etmemek sûretini cezm ile pelâs-pâre vücûdunu temzîk tedbîrin edüp i'timâd ettiği âdemlere keşf-i sırr ve bir mahalde müstetir etmişti. Mesfûr o debdebe-i kâzibe ile (70b) hâne-i mezkûreye vürûd ve henüz ku'ûd etmişken der ü dervâze-i beyti iğlâk ve miyânede musammem olan işâret ile der-kemîn olan âdemler çıkup sevretini ibtâl ve imhâk ve hûn-ı vücûd-ı bed-bûdunu vâsıta-i deşne ve tîg-i berrâk ile rîhte ve ihrâk eylediler.

Mesfûre bedel bir voyvoda nasbı lâzım geldiğine binâen bir müddetten berü Dîvân-ı Hümâyûn'da tercümân ve hûş u sadâkati bi't-tecrûbe nümâyân olan Kostantin Beyzâde voyvodalığa ihtiyâr ve Dîvân-ı âlî'de telebbüs-i hil'at ve koka ile kesb-i iftihâr ve birkaç gün zarfında umûrunu itmâm ve Boğdan cânibine atf-ı zimâm eyledi.

Garîbe: Bu def'a Kalas Mükâlemesi'ne memûriyetimde Eflak ve Boğdan ahâlisi hakkında menfa'atli imtiyâzât icrâ olunmak Rusyalı tarafından mukaddemce îrâd olunan esâs kâğıdında mûnderic olup istiksâf-ı hâl sûretinde teşebbüs ve "bu kayd-ı gayr-i ma'kûlden garaz nedir? Bilâ-ivaz istirdâd-ı mülk ettik da'vâsma bu makûle kuyûd-ı mübheme ilhakı mugâyir değil mi? Ve bu ibâre farz-ı muhâl ile ibkâ olunsa, vaktiyle şu lafz şu ma'nâya delâlet eder denileceği hâtıra tebâdür etmez mi?" deyü mu'âraza olundukta "Eflak ve Boğdan ahâlisi bu seferde dahi hayli maşakkat çeküp mücerred tatyîb için bu ibâre tertîb olundu, ilgâsında mahzûr dahi yoktur. Ligor Bey'in müeyyeden Boğdan voyvodalığı meşrût iken Ahmed Bey'i devletiniz ta'yîn edüp i'dâm ettikte Rusyalı nakz-i şart iddi'âsiyle fesh-i musâlaha mı etti?" deyü bi'n-nefs mükâlemeye mübâşeret eden Repnin Ceneral tekavvül ve bu keyfiyetten nesak-sâz-ı umûr-ı düvel olanlara (71a) ednâ mâdde için tevchhüm etmemek fâidesi ta'ayyûn ve temessül eylediğinden bu mahalle kayd-ı ta'akkul olundu.

Vukû'-ı Tevcîhât

Şevvâltülmükerrerem'in yedinci günü tevcihât vâki' olup hademe-i Bâbîâlî ve menâsıb-ı dîvâniyenin ekserisi ibkâ olunup, fakat nişancılık sâbika sadriazam kethüdâsı Elhâc Mustafa Efendi'ye ve çavuşbaşılık Ahmed Nazîf Efendi'ye ve büyük rûznâme Nâilî Birâderi Vahdetî Ebubekir Bey'e ve baş muhâsebe İbrâhim Münib Efendi'ye ve arpa emâneti İspir Ağa'ya ve cizye muhasebesi Rifat Ahmed Bey'e ve teşrîfâtılık Enverî Efendi'ye tevcih olunup mansıbından mahrûm olan hâcegân-ı dîvânın ekserisi mazhar-ı atıyye ve in'âm ve zuhûr-ı hall-i ilâhî mevâ'idiyle şîrîn-kâm oldular.

Vilâdet-i Şehzâde-i bî-Ruh ve Tekmîl-i İmâret ve Havâdisât-ı Sâire

Şevvâl'in onbirinci günü sulb-i şehen-şâhîden bir cesed-i bî-rûh zuhûr edüp istihlâl vâki' olmadığından resm-i âdî terk ve ilgâ ve Dârüssaâde ağası mübâşeretiyle o laht-pâre-i bî-kuvâ gunûde-i pester serî kılındı.

Kapudan paşa lede'l-iktizâ bahreynin birine gitmek üzere hâzır ve müheyyâ ve rûz-ı Hızır'dan Kâsım'a dek Ortaköy pişgâhında ârâm ve şehri mezkûrun yirmibeşinci günü alay resmi icrâ olunmayarak ma'iyetinde olan sefâini mersâ-yi tersâneye rabt ile memûriyetini itmâm eyledi.

Bahçekapusu kurbinde bundan akdem inşâsına irâde-i hümayûn ta'alluk eden imâret ahsen-i vechile bünyâd ve bâligân-mâ-belag ta'yîn-i vezâif ve îrâd ile mâ-sadak

⁴⁶ لم يخلق مثلها في البلاد⁴⁶ kılınup her maddesi bilâ-kusûr ve noksân serhadd-i gâyeteye resân olduğu hâk-i atebe-i mülûkâneye arz u beyân (71b) olunup reye'l-ayn müşâhede olunmak irâdesi tab'-ı hümayûnda cilve-ger ve işbu Zilka'de'nin ondördüncü günü ihtiyâr olunan vakt-i mes'ûdda padişah-ı ferhunde-eser hayre-sâz-ı çeşm-i Dârâb ve İskender olan tantana-i mülûkâneleriyle mahall-i mezkûru teşrîf ve kudûm-i meyâmin-lüzûm-i hıdvânelerine saff-beste-i intizâr olan sadriazam ve şeyhülislâm ve yeniçeri ağası ve defterdar efendiye tahrîk-i ebrû-yi nevâziş ile taltîf buyurduktan sonra vakf-ı hümayûn mütevellisi ve Darbhâne-i âmire emîni olan Hâfız Mustafa Efendi tarafından ferş ve tezyîn ve ezhâr-ı meşk-bâr ve esmâr-ı hoş-güvâr ile nümûne-nümâ-yi huld-i berîn kılınan mütevellî odasına vaz'-ı kadem-i meymenet-karîn buyurup evvelâ Ayasofya şeyhi ve sâniyen İmâret-i âmire şeyhi dest-i du'â-yi ber-dâşte-i dergâh-ı kibriyâ ve bu mukâbeledede hil'at iktisâ ve mütevellî-i mezkûr dahi telebbüs-i semmur ile nâil-i akse'l-gâye-i sürûr olup emîn-i binâ ve mi'mârân dahi hisse-yâb-ı in'âmât-ı şehinşâhî ve ba'zı kimseler dahi mazhar-ı atâyâ-yi hazret-i sadâret-penâhî olup bundan sonra şehriyâr-ı zemâne⁴⁷ صانه الله عما شانه Saray-ı hümayûna revâne oldular.

Bundan akdem kırkbeş arşun bir kıt'a kalyon inşâsına ibtidâr ve evâhir-i Zilkade'de tekmi'l olduğu kapudan paşa tarafından ihbâr olunup müşârûnileyh ve defterdâr efendi ma'rifetiyle keşti-i mezbûr sa'y-i kalîl ile deryâya tenzîl olundu.

Erzurum seraskeri ordusuna nâzır ve İraniyâne dâir vâki' olan umûra mübâşir olan sâbıkâ kethüdâ-yi sadr-ı âlî Esseyyid İbrâhim Efendi'nin

⁴⁶ "Beldeler içinde onun benzeri yaratılmamıştı", Fecr Suresi 89/8.

⁴⁷ Allah onu korusun.

meleke ve iktidârı (72a) zâhir ve ordu-yi mezkûrda ağa olan sâbika kul kethüdâsı Halil Ağa'nın dahi ehliyeti necm-i zâhir gibi firûzende ve bâhir ve ikisi dahi şân-ı vezâreti icrâyâ kâdir oldukları pîrâmen-güzâr-ı havâtır-ı ekâbir olduğuna binâen İbrâhim Efendi'ye Erzurum Eyâleti ve Halil Ağa'ya Uzun Abdullah Paşa mahlûlünden Diyarbekir Eyâleti bâ-rûtbe-i vâlâ-yi vezâret tevcîh ve inâyet olundu.

Tırhala mutasarrıfı iken azl ve maskat-ı resi olan Yenişehir'e nakl olunan Sarı Mehmed Paşazâde Vezir Ali Paşa zâtü'l-cenb illetiyle pehlûzede-i hazîz-i hâk ve vâsıl-ı rahmet-i hâlikü'l-eflâk oldu. Müşârünileyh yüz kırk târihinde mütevellid ve rûtbe-i fark u temyize mütesâ'id oldukta pederleri dâiresinde kesb-i neşv ü nemâ ve seyr-i etrâf u enhâ ile tavr-ı hükûmete âşinâ olmuş idi. Pederleri vefâtından sonra Yenişehir'e vârid ve altmışsekizde kapucubaşılık ile kadr ü i'tibârı zâid olup yetmişdokuz senesinde ceddi merhûmun makâmı olan Derbendler başbuğluğuyla kesb-i imtiyâz ve hidmeti müstahsen olduğundan seksenbirde mîrimîrânlık rütbesin ihrâz ve seksenikide câh-ı vâlâ-yi vezâret ile dest-nevâzende-i iğrâz olmuş idi. Bir zamân Mora ve Tırhala ve sâir menâsıbdâ mâh-ı serî'ü's-seyr gibi deverân ve bir def'a Varna seraskerliğiyle dahi tetmîm-i lâzime-i şân ve târih-i mezkûrda mûrg-i rûhu âşiyân-ı kadîmine tayerân eyledi. Müşârünileyh kâr-güzâr ve akl ü rüşd ile mezkûr-ı elsine-i sigâr ü kibâr olup hidmet-i devlette bulunmak kârını medâr-ı iftihâr etmiş bir vezîr-i nâmdâr idi.

Rusya büyük elçisi olan Reprin Ceneral (72b) devletinde nâfizü'-kelim ve mevadd-ı azîmeyi teshîle iktidârı zannen münfehim olduğundan sadr-ı sâbık vaktinde hâric ez-hadd masdar-ı iltifât ve ahz ü kabz ettiği hedâya ve bedel nâmiyle iddihâr ettiği emvâl ve eşyâ resîde-i ser-menzil-i gayât olup refte refte kavm-i Tatar serbestiyetten izhâr-ı vahşet ü nifâr ve memûllerine nâil olmadıkları halde mübâşir-i kâr-zâr ve cihet-i vahdet-i islâmiye takrîbi ile Devlet-i aliyye tarafından imdâd zarûriyü'l-ihitiyâr olup şurût-ı muhâdene bu sebeble münfesi olacağı ma'lûm ve iki tarafın râhat ve emniyeti ma'dûm olacağı meczûm olmağla "bu maslahata tavassut ile def'-i vahşet nâm-âver olmanıza sebep ve illet olur" makâlâtı tekrîr olundukça mesfûr mütereddid-i beyne'l-emreyn olduğu hâlde ömr-i devleti teslim ve imparatoriçeye bu keyfiyeti tefhîm ile izâle-i serbestiyeti va'd ve tasvîm etmiş idi. Petreburk'a

vardıkta bu maddeleri mu'arrız-ı hikâyette bast u takdîm edüp devletin rızasına muhâlif harf-i vâhid tekellüm edemediğinden evliyâ-yi devlet meyûs ve mesfûre olan bezl ü infâk zımnında dest-zen-i hayf u efsûs olup istilâ-zede olan emâkin ve bıkâ'ın ta'mîr ve termîmine şedd-i nitâk-ı himmet olunmuşiken zikr olunan hâtıra ve evhâm sebab-i tehrîr sa'y ü ihtimâm olup giderek bu maddeye dâir olan kıl ü kâl bâ'is-i galeyân-ı dîk-ı harb ü cidâl olacağını kâr-sâzân-ı Devlet-i ebed ittisâl aaleb-i ihtimâl addettiklerinden Bender Kalesini ta'mîre büyük elçilik ile Rusyalı'dan avdet eden Abdülkerim Efendi [Paşa] ve Vidin (73a) Kalesi ta'mîrine Dergâh-ı âlî kapucubaşlarından Gümüşhâne Emîni Hâfız Ağa ve Varna'dan boğaza gelince iktizâ eden mahalleri termîme sâbika cizye muhâsebecisi Mehmed Emin Efendi memûr oldu. Abdülkerim Efendi'nin memûriyeti hutûb-ı cesîmeden olup bir nev'-i nevâziş ile şevki efzûn kılınmak iltizâm ve rûznâmçe-i evvel mansıbı tarafına muvakkaten tevcîh olunup vekîli zabt-ı avâid etmek üzere ser-germ-i sülâfe-i ikrâm olmuşiken sefârette vâfir akçe kazanup "mansıba ihtiyacı yoktur" deyü ba'zı kimseler ilkâ ve an-asl üserâ maddesinde olan rehâveti vâsıl-ı sem'-i şehriyârî olduğuna binâen hakkında muzmer olan hüsn-i teveccüh, karîn-i hayyiz-i intifâ olup azl ve mansıbı âhara vermek irâdesine ibtinâ, mansıb-ı mezkûr tevcîhatta üzerinden ref' ve Nâilî Paşa Birâderi Ebubekir Bey'e tevcîh ve ihsân ve bu sebeble selefinin dâ'îye-i şevkine îrâs-ı vehn ü noksân kılındı.

Anadolu kazaskeri olan Ali Molla Efendi bir sene kadar Anadolu sadâretinde mekîn ve imâm-ı evvel-i Sultânî Mehmed Emin Efendi'nin o câh-ı bülend ile câme-i i'tibârî tezyîn olundu.

Vukû'-ı Meşveret

Kavm-i Tatar kâil-i muhtâr olup nasb-ı hân iktizâ eyledikte sülâle-i Cengizyândan müntahablarını nasb ve Devlet-i aliyye'den menşûr ve teşrîfât celb edüp umûr-ı şer'iyelerini idâre için Âsitâne'den bilâ-bedel sened istihsâl ve Rusya askerini ülke-i Kırım'a adem-i idhâl ve sâir şurûtları ba'de't-ta'dîl tafsîl ve icmâl kılınmışıdi. Şimdiye dek hilâf-ı uhûd-ı Devlet-i aliyye tarafından bir vaz' u hareket rû-nümûd olmamış iken Rusyalı gâyet-i makâsıdlarının netîcesine vusûl (73b) için ihzâr-ı mukaddemât ve temhîd-i muâlatât edüp bir müddetten berü imparatoriçenin hecr-i terbiyesinde perverde olan Şâhin Giray'ı hanlık mesnedine ik'âd zımnında ma'iyetine

onbeş bin kadar Rusya askerini koşup Kırımlı'dan zuhûr-ı muhâlefet ve inâd i'tikâdiyle cebren hanlık maslahatına nizâm vermek için kırk bin mikdârı başka bir asker tertîb ve i'dâd etmişler idi. Zikr olunan asâkir-i makhûre Kırım ülkesine vaz'-ı pâ-yi şûm ve Tatar'ın intihâb-gerdesi olan Devlet Giray Han'ı mesnedinden tenzîl ile ahkâm-ı şurût-ı muhâdeneyi ma'dûm eylediklerinden fazla bu sene Kırım'da meştâ-nişîn olmak şâyi'alarını i'lân ve ülke-i mezbûrede mevcûd olan şübbâne ta'allûm-i harb dâ'iyesiyle ziyî ü kisvetlerin teklîf eyledikleri havâdisi Kırım halkı miyânmda deverân eylediğine binâen ahâli-i mezkûre bu bâr-girân-ı tahammûlden bîzâr ve şurût-ı muhâdeneye ri'âyet etmeleriçün Rusya askeri ser-gerdesine irsâl-i ihbâr ettiler ise dahi kelâm-ı ma'kûlleri tesîrden âtil olup âkıbet-i muhâvereleri muhârebe îrâs ve münâkaşaları münâveşe ihdâs edüp Rusyalu top ve tüfenk ile tazyîka mübâşeret ve Kırımlu dahi def'-i sâile mübâderet ve tarafeynden vâfir âdem telef ve şîr-i şemşîre alcı olup Kırım halkı dem ile mulattah pîrâhen ve sevblerin Âsitâne'ye irsâl ve istigâse ve isti'âne sûretinde arz-ı hâl etmişler idi.

Madde-i mezkûre için bir meclis-i hâfil tertîb ve Rusyalu'dan hilâf-ı ahd Kırım ahâlisi hakkında zuhûr eden tavr-ı acîb huzzâr-ı meclisi endûh-gîn ve keîb edüp (74a) civâr-ı saltanatta olan ehl-i islâm istigâsesi mesmû' ve haklarında imdâd ve i'ânet meşrû' olduğunu ulemâ-yi i'lâm-ı tefevvûh ve bu kavî-i vecîhin icrâsına herkes meyl ü teveccûh edüp filhâl donanma-yi hümâyûn kalyonlarından beş kıt'a sefâin ihzâr ve hâlâ Sivas ve Trabzon vâlisi Vezîr Elhâc Ali Paşa ma'rifetiyle yedi sekiz bin güzîde asker tertîb ve Kırım'a irsâl olunmak bâbında emr-i âlî ısdâr olunup Kırım'da vâki' olan hâdiseyi setr ve merâmlarını tahsîl için Rusyalu Leh'e karîb mahallere sevk-i asker-i meşşûm (meş'ûm مشووم) ve hudûd islâmiyeye tecâvüz âvâzelerini intişâr eyledikleri ma'lûm olduğundan müdâfa'a ve mukâbele esbâbına min-gayri telebbûs teşebbûs lâzım gelüp rûz-ı Hızır'da İsmâil Sahrâsı'nda isbât-ı vücûd etmek üzere Anadolu'nun üç koluna irsâl-i evâmîr ve mecma'-ı asâkir olan mahallere tertîb-i mühimmât ve zehâir olunup İsmâil seraskeri olan Abdullah Paşa'nın dahi kâffe-i umûru tanzîm ve bâzû-yi iktidârı metâlib-i sâiresinin temşiyeti ile tahkîm olduğundan gayri Canik muhassılı vezîr-i müşârûnileyh dahi şân-ı seraskerî ile tevkîr ve menşûr-ı seraskerî tarafına tesyîr olundu.

Vekâyi'-i Sene İsnâ ve Tis'in ve Mie ve Elf

Neşr-i Beyânnâme be-Düvel-i Nasârâ

Bâlâda beyân olunduğu vech üzere Rusyalu'nun hilâf-ı ahd ü şurût Kırım'ı bilkülliye âverde-i dest-i temellük ve zabt mukaddemâtına bed ü mübâşeret eyleyüp Kırım'a idhâl-i asker-i kesîf ve gûnâ-gûn teklîf ile ahâliyi tahvîf ve şart-ı serbestiyete münâfi tavr ibrâziyle Devlet-i aliyye'yi müceddeden harb gâilesine ilcâ (74b) ve bu maddelere müşâbih tahakkümü evzâ'-ı ihtirâ'iyile saltanat-ı seniyyeyi masârif-i kesîreye mübtelâ eyleyüp ahâli-i Kırım'ın menfûru olup sefer esnâsında firâr eden Şâhin Giray'ı cebren hân etmek için ma'iyetine vâfir asker ta'yîn ve kabâil-i Tatar mecma'ına tisyâr ve marzileri olmadığından birkaç def'a katlini irâde ettikleri resîde-i derece-i iştihâr olup Âsitâne'de mukîm Rusya elçisiyle bu maddeler kirâren ve mirâren müzâkere olunup her mecliste bu gûne kelâm ile tehîr-i maslahata kıyâm ve encâm-ı kâr Şâhin Giray'ın hânlığı için cebr ve istikrâh ile tahsîl ettikleri mahzârı taraftarları olan birkaç nefer Kırımlu ve kabâil-i süfehâsiyle Âsitâne'ye gönderdiklerini beyân ve "mezbûrun hânlığı devletimin matlûbudur" diyerek şarta muhâlif hezeyân eylediğinden başka bundan akdem Kabâil-i Tatarı terğîb ve terhîb vâdilerinde taraflarına isticlâb için irsâl eyledikleri memhûr mekâtîb dahi eyâdî-i devlete resîde olup niyetlerinde fesâd ve tavr u hareketlerinde şâibe-i zabt-ı bilâd tahakkuk eylediği ve Devlet-i aliyye her ne kadar ri'âyet resm-i ihtiyât ile hıfz-ı memleket ve Kırım halkına imdâd sûretlerini ihtiyâr ettiyse dahi bu gâilenin ahde muvâfık cihât ile indifâ'ına tâlib ve sulhü cenge tercîh Devlet-i aliyye'ye rey-i gâlib olduğu mufasssal ve meşrûh takârîr tahrîriyle düvel-i nasârâyâ neşr ü ihbâr ve Devlet-i aliyye'nin özt-i müveccehi ve Rusyalu'nun kibr ü gurûr ile hilâf-ı uhûd hareketi zikr olunan takârîre derc ve tezbâr olundu.

Tetimme-i Ahvâl-i Kırım

Hıttâ-i mezkûrede vâki' olan muhârebe ve ihtilâl hasebiyle Şâhin Giray (75a) makâmında adem-i istikrâr ile firâr eylediğine binâen hanların üss ü akdemi olan Selim Giray Han etbâk ve icmâ'-ı kabâil ile han nasb olunup zikri sebkât ettiği vech üzre donanma-yi hümâyûndan ifrâz olunan merâkib-i sultaniye dahi müstevfâ asker teşhîn ve "Tatar imdâdı" ünvâniyle Kırım'a ta'yîn olunmuş idi.

[Mısır]a': ⁴⁸ تجري الرياح بما لا تشتهي السفن

mefhûmunca mevsim-i deryâ hulûl etmediğine binâen muhâlif rüzgârlar hübüv ve Kırım'a duhûlün imkânı meslûb olduğundan sefâin-i islâmiye berû yakalara meyl ile muhârebeden cerr-i zeyl ve hükm-i kazâ vü kader ile keyfiyet Rusyalı'nun makâsıdına mûcib-i neyl olup bağteten Kırım'a duhûl ve Şâhin Giray'ı cebren ve kahren mesned-i hâniye ik'âd ve ibâd-ı za'ifü'l-iyâde taslît ile izhâr-ı envâ'-ı fesâd eylediler. Selim Giray dahi bu keyfiyete vâkıf ve meks ü ikâmetten tersân ve hâif olup İstanbul'a vâsıl ve mâcerâyı ale't-tafsîl nâkıl olup Rusyalı'nun metâlib-i kâmineleri münkeşif ve müttezih ve bu bahâneler ile hudûd-ı islâmiyeye duhûl ihtimâli kulûb-i evliyâ-yi devlete lâiyh olmağla mukaddemâ İsmâil seraskeri ordusuna tertîb olunan cüyûş-ı islâmiye teksîr ve mühimmât ve edevât ve zehâir ve levâzımât-ı sâiresi tevkîr olunmak irâdesiyle Rumeli ve Anadolu taraflarına mukaddem ve kâr-güzâr mübâşirler ve sürücüler tesyîr olundu.

İhrâc-ı Mevâcib ve Ruh-sâ-yi Sefîr-i Leh

Bi-atebe-i hazret-i şehriyârî sekseniki tarihinde vukû' bulan sefere Lehlü tâifesi sebep ve illet ve Moskovlu'nun memleketine tama'ı olduğunu hiss ile çâre-cû-yi def'-i mazarrat olmuşlar idi. (75b) Musâlaha akabinde nevbet kendülere geleceğini tefehhüm ve Devlet-i aliyye'ye kemâkân istizhâr ve def'-i tevehhüm etmek endişeleriyle bu def'a der-i devlet-medâra elçi irsâl ve taraf-ı devletten dahî sefir ib'âsmı niyâz ile izhâr-ı fûrûtunu ve istizlâl eylediklerine binâen işbu Saferülhayr'da ihrâc olunan mevâcib günü sefir-i mesfûr hediye ve nâmesini takdîm ve hâk-i atebe-i şahâneyi telsîm edüp, tekîd-i sulh-i kadîm zımında Kesriyeli hafîdi Nûman Bey orta elçilik ile ta'yîn ve başmuhasabe pâyesiyle binâ-yi i'tibârî tezyîn olundu.

Nefy-i Sadr-ı Rûm Murad Efendi

Müşârünileyh hânedân-ı ulemâdan ve Minkârî neslinden olup servet ü yesârı hadden efzûn ve her tarafta bir kâşâne her cânibde bir hâne tedârikiyle mahsûd-ı a'lâ ve dûn olduğundan fazla fart-ı nüfûz ve i'tibâr sebebi ile dâiresi müzdehim-gâh-ı erbâb-ı hâcet ve bâ-husûs taşrada bulunan a'yân-ı

⁴⁸ "Bazen rüzgar, gemilerin istemediği yönden eser" (Bu atasözü, insan her zaman her istediğine ulaşamaz anlamına gelmektedir.)

memlekete kuvvetü'z-zahr-ı i'ânet ve bu mukâbeledede dahi mükteseb-i sunûf-ı fevâid ve menfa'at olup velhasıl

Nazm:

تفرقت الأطباء على خدش فما يدري خدش ما يصيد⁴⁹

Kavlince nukûd-ı atrâf bilâ-meşakkat tarafına seyelân ve tuhaf-ı bilâd min-gayri taleb semt-i câzibesine meyelân edüp bu nu'ûmet-i hâl ve imtiyâzâta kanâ'at ile umûr-ı devlete ta'rîzden mücânebet ve bir fehvâ-yi nazm

إن جنت أرضا أهلها كلهم عور فغمض عينك الواحدة⁵⁰

İttifâk-ı ârâ ile nazm-ı şevârid-i umûr-ı saltanat edenlere dahl-i bî-câdan mübâ'adet ve şart-ı ittifâka ri'âyet lâzım iken kemâl-i tereffüh ve tena'umdan tevellüd eden batar u gaflet hasebiyle bu emr-i (76a) gayr-i ma'külden fâriğ olmayup mağlûbiyet-i etbâ' ve teseyyüb-i levâhik ü eşyâ dahi kendüyi mevzû'-i bahs ve menfûr-ı tıbbâ' edüp, giderek hussâd ve a'dâsı fırsat-yâb ve gerde ve nâ-gerde mesâvî ve kabâyihini îsâl-i sâmi'-i şehriyâr-ı âlî-cenâb ve nefy ü tağrîbî bâbmda ihzâr-ı esbâb etmişler idi. Ancak müşârünileyh kesret-i ta'allukât ve havâşi ile meşhûr ve nefyi bâ'is-i güft [ü] gû olmak mahzûru hâtır-ı şahâneye hutûr ve bu râz-ı müstetir vicâhen sadrıazama ifşâ olunup “emr-i hümâyûnda su'ûbet-i nâ-bûd ve tenfiz-i hükm-i sultânî şimdi mümkündür” deyü istirhâs ve def'-i mahzûr ile filhâl çavuşbaşı ağayı memûr ettiğinden başka o havâlide mütenekkiren geşt ü güzâr etmek husûsunu yeniçeri ağasına îmâ ve iş'âr etmişidi.

Çavuşbaşı ağa emr-i celîlü's-şânı irâet ve derhâl inkıyâd ve itâ'at edüp çavuşlar kâtibi mübâşiriyeti ile Gelibolu'ya isrâ ve çok geçmeden a'dâsı medd-i rişte-i iftirâ ve hücceten azîmet maddesini ilkâ ile bakıyye-i ömrünü ifnâ eylediler. Nitekim zîrde tafsîli gelecektir. Münhal olan Rumeli sadâreti mukaddemâ pâye ile cevher-i ikbâli fûrûzân olan Dürriâde Nurullah Efendi'ye tevcîh ve ihsân olundu.

⁴⁹ Sineklerden dolayı geyikler etrafa kaçıştı, sinek bilemedi hangi geyiğe musallat olsun.

⁵⁰ Bir diyara geldiğinde oranın halkının hepsi tek gözlü ise sen de tek gözünü kapa. (uyum sağlamak için söylenen bir atasözü)

Vürûd-ı Arıza-i Hân-ı Tiflis

Bir müddetten berü Tiflis ülkesini teshîr ve ma'âdin-i sîme zafer ile debdebe ve ihtîşâmını tevkîr eden Tiflis Hanı Berkerek bârân-dîde ve tasarruf-ı mülk ü re'âyâda tavrı pesendîde olduğundan ülke-i mezbûre halkı hükmüne râm ve civârında bulunan hanlar dahi savletinden havf-nâk oldukları ma'lûm-ı hass u âm olup düvel-i gâlibeye bi't-tab' mâil ve icrâ (76b) ettiği resm-i dostî ve safvet-i mazarratlarına hâil olup ez-cümle Rusyalu ile tarh-ı bezm-i muvâneset ve muhâdene sûretinde akd-i şurût-ı muhâdenet ve Devlet-i aliyye'ye dahi gâh ve bî-gâh mürâca'at üzere mülkünü himâyet eyler idi. Zend Kerim'in zuhûrundan tersân ve tarafından bir bâdire zuhûr etmek ihtimâlâtı hâtırında cevalân edüp hem-hudûd olduğu Devlet-i aliyye'ye istinâd zımında dâimâ fursat-hâh ve bir sebep zuhûruna medd-i târ-ı nigâh eylediği hâlde Devlet-i aliyye-i ebediyyü'l-karâr Zend Kerim'i her taraftan tazyîk irâdesiyle Azerbaycan halkını telîf ve nâme ve atıyyât ile taltîf ve mezbûru dahi bu iltifâta terdîf edüp zikr olunan iltifât maksad-ı aslîsine mutâbakat ile mezbûru serîr-i âverde-i mübâhât eyleyüp teşekkürü hâvi bundan akdem atebe-i ulyâya arıza-i ubûdiyet takdîm ve emr ü nehy-i şehen-şâhîye inkıyâdını terkîm eylemişidi.

Hânân-ı Azerbaycan Zend Kerim'in etvâr ve refâtârını hârice çıkarmak ve zuhûr ve ta'ayyününden mahzûr tekevvün etmediği hâlde ke'l-evvel mutlakü'l-inân ve bir devletin makhûr-ı dest-i tasallutu olmamak fikriyle Devlet-i aliyye'ye lâ vü na'am cevâbını veremeyüp mütereddid beyne'l-emreyn ve tecâfâ anî'l-cânibeyn hâletlerini izhâr etmişler idi.

Tiflis hanı cümleden kavi ve hûş-yâr ve mücâvir olduğu devletlerin hâline nazar ile istihrâc-ı âkıbet-kâr etmek hulâsa-i endîşe ve efkârı olup Zend Kerim'in eclâf-ı nâsdan olup etrâfa galebe ile bağteten zuhûrunu çekemeyüp bu hâl ile devleti pâ-y-dâr olmayacağını mütâla'a ettiyse dahi giderek Nâdir Şah gibi kesb-i ta'ayyün (77a) ve taht-ı İran'da temekkün edüp muhâliflerini tedmîr ve memleketlerini teshîr etmek evhâmından dahi hâli olmayup Devlet-i aliyye'ye yalnızca istizhâr ve sâir Azerbaycan hanlarını verâsında bırakmak Zend Kerim'in cümleden evvel üzerine zikr olunan hanları taslît etmek ve müstazhir olduğu devletin imdâdı vürûduna dek hân mânî ber-bâd olacağını tasavvur ile bu dâü'l-izâle tedbîr-i dil-pezir ile ilâc etmek makâsıdını tahsîle müsâra'at ve Devlet-i aliyye'ye tav' u

inkıyâddan hâsıl olacak vücûh-ı menâfi'-i hem-civârı olan hanlara ifâde ile cümlesini fermân-ber-i Devlet-i ebed-müddet edüp, yedlerinden mu'teddün-bih senedler ve mahtûm ve mumzâ vesîkalar ahz ve dâiresinde olan ketebebin ser-âmedi Mirza Gergin (کرکین) ile atebe-i aliyye-i cihân-dârîye irsâl ve ba'zı hedâyâ ile ihlâs ve ubûdiyyetini ikmâl eylediğinden başka, mirza-yi mezbûr Tiflis hanı Devlet-i aliyye'ye an-samîmü'l-bâl bende olup Rusyalu'dan kat'-ı peyvend-i ittihâd ve sâir Azerbaycan hanları dahi Zend Kerim'den bilküllüye tebrîd olunup emr ü nehy-i devlete münkâd ve ba'd-ezîn taraflarından hilâf-ı rızâ-yi devlet bir vaz' u hareket zuhûr etmeyeceğini şifâhen takrîr ve îrâd ve keyfiyet-i mezkûrenin sıdk u hakîkate makrûn olduğunu tekîd için Çıldır vâlisinin meb'ûsunu işhâd eyleyüp Tiflis hanının mutâva'atı ve sâir hanları ictizâb bâbında sebkât eden hidmeti karîn-i istihsân ve bir sevb-i ferve-i semmur ve at takımı ve bir mücevher saat irsâliyle mağmûrîm, lutf-i bî-pâyân-ı şehriyâr-ı zamân oldu.

Vukû'-ı Meşveret

Kırım halkının istigâseleri hasebiyle bundan akdem asâkir ile meşhûn (77b) yedi kıt'a kalyon hıttâ-i Kırım'a irsâl ve esbâb-ı imdâd ve i'âne istihsâl olunmuş idi. Sefâin-i mezkûrenin hûbûb-ı bâd-i muhâlif ile o taraflara vusûlleri müyesser olmadığından berû yakaya avd ü insırâfları mesmû' oldiye dahi el-yevm ne mahalde oldukları mechûl ve kapudan paşa tarafından tefahhus olunarak istikşâf-ı hâl emr-i ma'kûl görölüp, müşârûnileyh dahi mahsûs menzil kayığı ta'yîn ve vürûd-ı ahbâra havâle-i sem'-i yakîn etmiş idi. Mürseli olan şahıs vârid olup sefâin-i mezkûre imdâd-ı mürsilü'r-riyâh ile sevâhil-i Kırım'dan Olta limanına lenger-endâz ve Rusyalu tarafından sefinelere ta'arruz olunmayup, hanlık maddesi sûret-yâb oluncaya dek bir sefine ile kapudanı kalup sâiri avdet etmek bâbında dest-bâz-ı niyâz olduklarını ve Olta limanı iki yüz pâre sefâini ihâtaya vâfi metin ve müstahkem bir liman olup on bin asker ile hıfz u vikâyesi mümkün olduğunu beyân ve gemiler avdet etmek lâzım olursa Moskovlu tarafından filhâl tabye ve toplar ile istihkâm verilüp vâfir donanma ve kırk bin kadar asker ile teshîri kâbil olmayacağını takrîr eyledi.

Rusyalu'nun tanzîm-i umûr-ı serbestiyet, da'vâ-yi mu'alleli ile Kırım'a duhûlü bir kâr-ı düşvâr ve taraflarından Şâhin Giray'ı cebren han nasb etmek mûcib-i muhâzîr ve ihtâr olup liman-ı mezkûrun hıfzı ve Kırım'a i'ânetin

esbâbı şimdiden ihzâr olunmak vâcibât-ı umûrdan add olunup bu keyfiyet Kırım seraskeri Vezîr Ali Paşa'ya ber-vech-i tafsîl tahrîr ve ma'iyetinde olan askerden sekiz bin nefer ifrâz ve limanın (78a) vikâyesi bâbında tesyîr veyâhud bi'n-nefs kendüsü varup bu emr-i hatîri temşiyet-pezîr eylemesi tezkîr ve tahyîr olunmuşıdı.

İrâde-i devlet müşârünileyhe ayân oldukta a'dânın sefâin-i devlete adem-i müdâhalesi kemâl-i hadî'a ve mekrinden neşet ettiği zâhir ve Şâhin Giray gâilesini ber-taraf ettikten sonra Olta limanını zabt için mecmû'-ı kuvvetini sarf ile sefinelere îrâs-ı hatar eyleyeceği vârid-i hâtır olup Tatar'ın def-i ıztırâbı cihet-i uhrâ ile mutasavver ve sefinelere maazallah hatar tatarruk eylese âr u nakîsası devlete rücû' ile îrâs-ı keder eyleyeceği mukarrer olduğundan başka mahall-i mezkûr câ-yi tahassun ittihâz olursa bile Kırım'a hücûm zımında araba ve deve tedârîki müte'assir ve Kırım ülkesi meftûhü'l-etraf olup, her cânibini tahkîm Rusyalu'ya müte'azzir olmağla ⁵¹ فضل رب قدیر mevsim-i sayfda her tarafına yanaşmak emr-i yesîr olduğunu ifâdeden başka Kırım adasının taraf-ı vâhidini zabt ile teshîri mümteni' olup tedârükât-ı kaviyye ile birkaç taraftan hücûm ve iktihâma muhtâc olduğunu tezkâr ve bu ihtimâlât merdûd-ı vâhî add olunup, herçih bâdâ-bâd sûretinde amel olunmak emr olunduğu hâlde cevâb-ı kat'îye intizârını iş'âr eyledi.

Devlet-i aliyye'nin irâdesi ve müşârünileyhin ifâdesi erkân-ı saltanat ile lede'l-müzâkere muktezâ-yi hâl ne ise icrâ olunmak bâbında Bâbîâlî'de akd-i encûmen-i müşâvere olunup müşârünileyhin tafsîl ve itnâb ettiği muhâziri herkes teslîm akabinde kapudan paşa Olta'da olan sefâin kapudanları Rusyalu'ya muhârebe için gelmeyüp Tatar ahvâline ve miyânede vâki' (78b) husûmetin sebebine vukûf için geldiklerini ve muhtâc oldukları su ve sâir levâzımm tahsîlinde zahmet ber-taraf olup Rusyalu'dan şimdilik bir vaz'-ı nâ-bercâ zuhûr etmediğini tahrîr eylediklerine binâen liman-ı mezkûrdan münfekk olmayup Rusyalu tarafından husûmete müte'allik keyfiyet tahakkukunda Sinob tarafına avdet ve serasker paşanın emr ü nehiyle hareket etmeleri bâbında kapudanlara müekked tahrîrât irsâl eylediğini beyân ve bu tedbîri dahi ehl-i meşveret istihsân edüp, serasker paşaya mukaddemâ işâret olunduğu vech üzere yedi sekiz bin asker ifrâz ve

⁵¹ Muktedir olan Rabb'ın fazlıyla

irsâliyle cem'iyetini tefrîk münâsib görülmeyüp sefâin-i mezkûre Sinob'a munsarif olmak lâzım geldikte tertîb-i evvel olan kırk bin askerin cemî'-i mühimât ve edevât ve kâffe-i levâzımâtım görüp, donanma-yi hümayûn ile kapudan paşanın Bahr-i siyâh boğazından çıktığını tahkik eyledikte kendüsü dahi Sinob pişgâhında mevcûd olan sefâine rûkûb ve münâsib gördükleri iskelelerin birinden hurûc ile istihlâs-ı Kırım'a ikdâmları rey-i mergûb olduğundan başka Tolçı'dan İsmâil tarafına mürûr için cısır binâ ve Özi'ye imdâd etmek ve iki kıt'a çekdirme Özi sâhilinde bulunmak maddeleri meclis-i meşverette istisvâb ve iktizâ eden mahallere ifâde ve işrâb olundu.

İntişâr-ı Mezheb-i Bâtıl-ı Katolik Der-miyân-ı Ermeniyân ve Men'-i İşân

Ermeni tâifesi memâlik-i A'cam'dan Azerbaycan ülkesine muzâf olan Ermen zemîne veyâhud ol diyârda hâkim olan Ermenyar'a mensub (79a) olup altı yüz târihlerine gelince Ruha ve Antakya ve Van ve Sivas ve Erzurum'a Ermeniyeye-i Suğrâ ve Azerbaycan'a Ermeniyeye-i Kübrâ itlâk olunup, Konya taht-gâhmda câlis olan Sultan Gıyâseddin zamânmda zikr olunan memâlik ber-vech-i tederîc Sultân-ı müşârünileyhin kabza-i tasarrufuna girüp mâlik-i kadîmleri hâlik ve kendüleri cizyetü'r-râse rızâ-dâde olarak def'-i mahâvif ve mehâlik etmişler idi. ⁵² وتلك الايام نداولها بين الناس

mefhûmu üzere Devlet-i Selçukiyân münkariz ve mülûk-i sûtûde-sülûk-i Osmanîye muntahiz oldukta bilâd-ı mezkûreyi feth ü teshîr ve tavk-ı ita'ate duhûl etmeyenlerini kahr u tedmîr edüp Sultan Murâd-ı râbi' vaktine gelince kendülerine mahsûs olan âyîn-i bâtıllarını kadîmî üzere icrâ ve batriklerinin sözünü ısgâ ederler idi.

Târih-i mezkûrda münbit zehr-giyâ-yi hevâcis ve vesâvis olan ba'zı papas, katolik mezhebinin ittisâ'mı beyân ve hâşâ Hazret-i İsâ'nın vekili olmak zu'm-ı fâsidiyle Roma'da mukîm olan papa perhîzleri hegâmında lühûm-ı bahriyeye ruhsat verüp günahlarını bahş için yedlerine memhûr sened i'tâ eyleyeceğini inbâ ile ekserini tahvîl ve gürûh-ı mesfûreyi bir kat dahi tadrîl ve bir desîseyi i'kâdan garazları re'âyâ-yi devletten tebrîd ve taraflarına imâle ile emr ve hükümlerine tahsîs ve tecrîd olduğu mütebeyyin

⁵² "İşte (iyi veya kötü) günleri insanlar arasında (böyle) döndürür dururuz. (Bazen bir topluma iyi ya da kötü günler gösteririz, bazen öbürüne.) Ali İmran 3/140.

ve men' ü zecrleri husûsu müte'ayyin olduğundan fazla o târihte takarrüb ve ihtisâs ile şöhrat-nümâ olan Abaza Paşa'nın ahad-i esbâb-ı katli dahi bu madde olduğu vekâyi'-şinâsân-ı rûzgâra hüveydâ olup hâsılı tâife-i (79b) mezkûre iki fırkaya münkasım ve ahadü-hümâ-âhire muhâsım olup birbirinin mezbûhu olan hayvanâtı eklden ibâ ve katolik mezhebini tercîh edenler millet-i İslâmiyeye a'dâ ve sırf Ermeni olanlar dâimâ izhâr-ı meyl ü incizâb iddi'âsmdan başka katolik âyîninde bulunan mütemevviller Efrenc memleketinde birer kiliseye tasarruf ve evlâd ve akâriblerini seyahat ve iktisâb-ı ma'ârif zemîninde o taraflara sevk ve tanzîm-i havâyiclerinde ihtiyâr-ı teceşşüm ve tekellüm edüp sarraflık hırfeti münâsebeti ile devâir-i kibâra tereddüt ve istirâk ettikleri serâir-i devleti müntemi oldukları milele iblağda kemâl-i mertebe takayyüd ederler idi.

Bundan başka memâlik-i mahrûsede eben an cedd temekkün ile sâye-i devlette iddihâr eyledikleri emvâli katolik olmak takrîbi ile ba'de'l-helâk diyâr-ı Efrenc nakl ve îsâl şurût-ı âyînlerinden olup, bu maddeden dahi Devlet-i aliyye'ye ne derecelerde zarar u hasâret terettüb eyleyeceği zâhir olduğundan başka nüfûs-ı habîse erbâbı filasl fesâda mütemâyil ve müncezb ve mizâclarına muvâfık hevâ vü heves ve umûr-ı hâdiseye tâlib ve münsehib olup giderek zikr olunan âyîn-i bâtil bu iklimde şâyi ve Ermenilerin cümlesi bu tarîka tabi' olup tasarrufât-ı hakîkiyeleri eyâdî-i Efrenc dâhil ve lafzan iddi'â-yi ra'ıyyetten gayri devlete faydaları olmadığı cezm rütbesine vâsıl olup, bu esbâb ile katolik mürdelerini hufrelerine ilkâdan Ermeni batriki keff-i yed ve âyîn-i kadîmlerine ircâ'a vesile add edüp birkaç def'a tarafeyn rikâb ve Dîvân-ı âlî'ye arz-ı hâl ile ifâde-i merâm (80a) ve ahadü-hümâ-uhrâ töhmet-âlûd ederek ahz-i intikâm sevdalarına düştükleri hâtır-hırâş erbâb-ı nakz u ibrâm olmağla da'vâlarının akdem ve ehemmi olan ref'-i mürde husûsu âyîn-i kadîmlerine tatbîkan tanzîm ve Âsitane ve memâlik-i mahrûsenin sâir mahallerinde Katolik mezhebini ihtiyâr ile mücib-i fesâd-ı azîm olanları dahi garaz ve ivâzdan ârî olarak tahkîk akabinde tedfîb-i mâlâyelikleri icrâ olunmak takrîriyle ifâde ve tefhîm eylemek bâbında Ermeni batrikine hitâben müekked ve müşedded fermân-ı âlî ısdâr ve semt-i duzaha kâ'id olan batriklerinin delâlet eyledikleri âyîn-i kadîmleri üzere harekettten imtinâ' üzere olanlar hıfzen li'l-nizâm mazhar-ı darbü'r-rikâb olarak âhara ibret olacakları beyânıyla tahvîf ve inzâr olundu.

Tetimme: Bu fesâdın def'i el-hâletü hâzihi mümkün olmayup, Katolik mezhebini ihtiyâr ile Efrenc tâifesine rabt-ı peyvend ta'alluk eden sarraf ve sâir ticâretle melûf olan re'âyâ ba'zı bî-kes eytâm ve sâir mütemevvilân-ı islâmı ribh-i zâid ve arz-ı fevâid ile firîfte edüp yedlerinden nukûd-ı mevcûdelerini iğtisâb ve bir müddet def'-i nemâ-yi mu'ayyen ile lezzet-yâb ettikten sonra yedlerinde olan emvâl-i nâsı müte'allik oldukları düvel-i Efrenc ırsâl ve te'âmül üzre olduğumuz akçeler zimemde terâküm ve ahzi mümkün olmuyor maglatalarıyla mechûlül-ahvâl birkaç kimsenin temessüklerini ibrâz ile medfû'u makbûzdan ziyâde göstererek izhâr-ı sûret-i iflâs ve birkaç mâh ihtibâsdan sonra düvel elçilerinin biri tavassut ile ba'zen sıfrû'l-yed olduğunu i'mâ ve ala-tarîk (80b) ü'l-guramâ ashâb-ı emvâli irzâ ile istihlâslarma dikkat ve i'tinâ ettikleri akabinde bakıyye-i nukûdun beher sâl ribh ve fâiz mukavvemini Frengistan'dan celb ile kesb-i refâhiyet ve icrâ-yi mezak eyledikleri vâreste-i ityân-ı delîl ve mücerred ashâb-ı emvâli îkâz ve tehvîl kasdiyle keyfiyet-i mezkûre bu mahalle tezyîl olundu.

Azl ü Nasb-ı Kādı-i İstanbul ve İstînâf-ı Tenbîh be-Küttâb-ı Aklâm

İstanbul Kādısı Abdülvâhid Efendi tekmîl-i eyyâm-ı hükümet ve ulemâ-yi a'lâmdan Müftîzâde Ahmed Efendi işbu Rebîülevvel'de bâ-rûtbe-i Anadolu İstanbul kâdılığıyla kesb-i rif'at eyledi.

Ketebe-i aklâm vaktiyle kalemlere gelmemekle ashâb-ı hâcet ve inkızâsı mühimm olan mesâlih-i devlet resîde-i hayyiz-i tehîr-i utlet olduğuna binâen bundan akdem vaktiyle kaleme gelüp gitmeleri bâbmda kat'ıyyül-medlûl buyurulduklar, tahrîr olunmuş idi. Bir mâh kadar bu üslûb üzere îb ü zâhib ve ke'l-evvel bî-vakt hareket ile ta'tîl-i umûr ettikleri sâmi'a-res-i sadr-ı vâlâ menâkıb olduğuna binâen mukaddemâ sâdır olan emr-i âlî tecdîd ve va'd ü va'îd ile tekîd olundu.

Fevt-şüden-i Vâli-i Bağdad ve Tevcîh-i Eyâlet-i Mezbûre be-Hasan Paşa

Bagdad vâlisi olan Vezir Abdullah Paşa ilel ü emrâz-ı gûnâ-gûn ile nâlân ve zebûn olduğu o tarafa memûr Sırrı Selim Efendi tarafından resîde-i sâmi'a-i hümâyûn olmuş idi. Ahvâl-i Irak'a vukûf ve ittılâ'ı olup el-yevm

Musul vâlisi bulunan Vezîr Hasan Paşa'ya nihânî kâimmakâmlık emr-i şerîfi tesyâr ve öyle bir hâlet zuhûr ettiği an Bağdad'a revân (81a) olması iş'âr olunmuş idi.

Abdullah Paşa mübtelâ olduğu illetten tahlis-i cân edemeyüp sû-yi âhirete şitabân oldukta atbâk-ı ahâli ile Hasan Paşa'ya irsâl-i berîd ve vâki' olan keyfiyet ehl-i memleket tarafından arz-ı südde-i şehriyâr-ı bâhirü't-teyîd kılınup, ahâlinin Hasan Paşa tarafına derkâr olan meyl ü incizâbı ve müşârünileyhin dahi ahvâl-i Irak'a usûrundan başka Bağdad'a takarrübü incâh-ı matlabına vesîle olup şehri-i Rebûlevvel'in beşinci günü eyâlet-i mezbûre müşârünileyhe tevcîh ve ısdâr-ı kabâle ve istihlâs-ı Basra ve tathîr-i hudûd umûru uhdesine tefvîz ve ihâle kılındı.

Tercüme: Müteveffâ-yi müşârünileyh, Süleyman Paşa memâlikinden olup tedric ile kethüdâlık mansıbına ihrâz ve tekerrür ile akrânı beyinde kesb-i imtiyâz etmiş idi. Mukaddemâ beyân olunduğu vech üzere Bağdad'a vâli ve Hâlid Paşa gâilesini ber- taraf ettikten sonra sît-i şöhreti o havâlide bâ'is-i tamânînet-i ahâli olup târih-i mezkûrda illet-i pîrî ilel hâdisesine munzam ve hulûl-i ecel-i mev'ûdiyle mücânisi olan türâbe müdgam oldu.

Müşârünileyh ednâ bir maddeyi hod be-hod tanzîmden âciz ve hasr u gabâveti zâhir ve bâriz iken kethüdâlığı ve vezâreti hâlinde vâki' olan umûr-ı Bağdad'ı fevka'l-memûl tesviye ve rüyet bahtında olan sa'âdet ve tâlî'inde olan kuvvetten neşet eylediğinden gayri fi-hadd-i zâta mütevekkil ve cehline mu'terif ve sâde-dil bir zât olduğundan cenâb-ı Hak umûrunu teshîl ve isti'dâd ve kemâl müstelzim-i merâtibdir, itikâdında olup ahkâm-ı takdîr ve meşîyyeti hâtırdan ihrâc (81b) edenlere min-kıbeli'r-rahman bir nev'-i tezlîl olduğu vâreste-i kâl ü kıldır.

**Vukû'-ı Harîk ve Krâat-i Mevlid-i Şerîf
ve Tevcîh-i Kazâ-i Medine-i Münevvere
be-Murad Efendi ve Havâdisât-ı Sâire**

Şehri-i Rebûlevvel'in beşinci günü Fethiye Câmi'i kurbinde vâki' Kiremit Mahallesi'nde bir bakkal dükkânından zuhûr-ı âteş o tarafta bulunanların ahvâlini müşevveş edüp, beş altı saat kadar mümted ve memûrlara bâ'is-i ta'ab u kedd olduğundan herkes yed-i tazaru'u dergâh-ı

ulûhiyete medd edüp nâ-gâh avn-i sübhânî bedîdâr ve itfâ-yi nâr ile umûm-ı vâreste-i gumûm u ekdâr oldu.

Şehr-i mezkûrun onikinci günü deb-i dîrîn-i devlet-i ebed-karîn üzere Sultan Ahmed Câmi'-i şerîfnde nazm-ı güzîn-i Mevlid-i hayrû'l-mürselîn krâati ile huzzâr-ı meclis feyz ve rûhâniyete hem-dem ve mûnis oldular.

Sâbika sadr-ı Rum olan Mehmed Murad Efendi bundan akdem Gelibolu'ya nefy ü teb'îd olunup intizâr-ı ferah ferec ile dîde-be-râh-ı ümîd iken hakkında olan si'âyet gün be-gün mütezâ'if ve bu sebeble aksâm-ı gazab hakkında müterâdif olup mahzâ Âsitâne-i devletten dûr ve melûf olduğu râhat ve âsâyişten mehcûr olmak kasdiyle tarafına Medine-i Münevvere kazâsı tevcîh olunup ol bâbda ısdâr-ı menşûr kılındı.

Garîbe: Medîne-i Münevvere kazâsı bi-hasebü'n-nevbe Otlukçuzâde'ye tevcîh olunmak tasmiîn ve bu keyfiyet mûmâileyhe tefhîm olundukta kuvvet-i bedeniye şurût-ı hacdan olduğunu îrâd ve pîrligini illet eyleyerek afvını niyâz ve irtiyâd eylediğini Murad Efendi'nin bed-hâhlarına mecâl-i kelâm olup (82a) kuvvet-i mâliye ve bedeniyesi her taraftan zikr ü beyân ve bi-hasebi'l-beşeriyye kendüsünden sudûr eden uyûb-i zûnûbi o buk'a-i mübârekede bi'l-istiğfâr izâle eder ma'nâları ile Medîne-i Münevvere tevcîhini istihsân eyledikleri ba'zı mevsûkû'l-kelim kimselerin ihbârîyle sâmi'a-res-i erbâb-ı ittifak olup Otlukçuzâde'nin dahi Medîne-i Münevvere kazâsının kabûlünde îrâd ettiği özr-i müvecceh makbûl olmayup, hilâf-ı âde rütbesi bilâd-ı erba'aya tenzîl ve mâdûnî olanları üzerine takdîm ile tahcîl ve tezlîl olundu.

Murad Efendi hakkında tertîb olunan isâet-i a'vân ve ensârına sirâyet edüp Beytûlmâl kâtibi ettiği Şem'dânîzâde ve Ağa Kapusu kassâmı ettiği eniştesi Müderris İzzet Efendi mülâbese-i ittisâl ile birer mahalle tağrîb ve ırsâl ve ekâbir-i kudâtan Çeşmîzâde dahi isâbet-i ayn-ı a'dâ ile nazar-ı i'tibârdan sâkıt ve o dahi hibâle-i teng-i bend-i gurbete murtabit oldu.

İstanbul'dan mağzûl ve Anadolu sadâretine nigeş-endâz-ı memûl olan Hayâtîzâde Mehmed Said Efendi hulf-i matlabdan tersân ve buna dâir ba'zı havâdis istimâ' ettiğini huzûr-ı fetvâ-penâhîde zebân-güzâr-ı beyân olup, umûr-ı tevcîhât meşîyyet-i Hakka makrûn olduğunu müşârtinileyh îmâ ve îrâdesini ihfâ eylediği Hayâtîzâde Efendi'ye îrâs-ı şübhe ve gümân ve filhâl

bu mazmûnda bir arz-ı hâl yazup Cuma günü Ayasofya'da arz-ı pîş-gâh-ı hidiv-i zamân edüp bu vaz'-ı nâdir şeyhülislâm efendiye sebeb-i şiken-i hâtır olup, sâhilhânesinde meks ü ikâmeti takrîr ile cihet-i tedîbini (82b) teshîl ve mûmâileyh belâ-yi hırs ile yalıda mahbûs olmak beliiyesini hod be-hod tahsîl eyledi.

Mora cezîresi istilâ-yi kefereden vâreste oldise dahi eyâdî-i eşkıyâ-yi Arnabud'a giriftâr ve muhassılı olan Vezîr Morevî Ahmed Paşa gürûh-ı mezbûru ihrâca muktedir olmadığından re'âyâ pâ-zede-i mazarr ve memleket târ-mâr olduğundan nazar-ı kat' ile kendüsü dahi bir taraftan tecrîm-i re'âyâ ve celb-i emvâl-i fukarâ eylediği südde-i seniyye-i cihân-dârîye inhâ olunup mâh-ı mezbûrun yirmibeşinci günü mansıbı Eğriboz muhafızı olan Vezîr Mehmed Paşa ile mübâdele ve eyâlet-i Şam, urbân ile hüsn-i sülûku şuyû'una binâen Azmzâde Vezîr Mehmed Paşa'ya ve eyâlet-i Trablus mîrimîrândan müşârünileyhin mahdûmu Yusuf Paşa'ya ihâle olundu.

Hareket-i Donanma-yi Hümâyûn ve Murahhas-şüden-i Kapudan Paşa ve Serasker Paşa be-Mükâleme

Ahâli-i Kırım ve kabâil-i Tatar'a imdâd zımında berren ve bahren tertîb-i ecnâd mukaddemâ tasnîm-gerde-i devlet-i gazâ-i i'tiyâd olduğuna binâen mersâ-yi tersâne-i âmirede mevcûd olan merâkib-i bahriyenin fi-esra'i'l-eyyâm levâzımı itmâm olunduğu kapudan paşa tarafından arz ve ifhâm olunmuşidi. Rûz-ı Hızır takarrüb eylediğine binâen müşârünileyhin alay gösterüp Bahr-i siyâh tarafına şakka-güşâ-yi azîmet olduğu haberi Kırım seraskeri Vezîr Ali Paşa'nın resîde-i sâmi'a-i ittikâmı oldukta memûr olduğu askerin verâsını alup ihzâr ettiği askeri sefâine teşhîn ve imlâ ve ale't-te'âkub o tarafa sevk ve izcâ eyleyeceği mütâla'a (83a) ve bu mülâbese ile kapudan paşanın teveccüh ve azîmetinde izhâr-ı sûret müsâra'a olunmağla işbu şehir-i Rebûlâhir'in onuncu ve Rûz-ı Hızır'ın dördüncü günü kapudan paşa alay gösterüp huzûr-ı hümâyûnda iktisâ-yi hil'at ile âric-i me'âric-i mefharet ve bilâ-tevakkuf Bahr-i siyâh boğazından hurûc ve memûr olduğu mahalle bâd-bân-güşâ-yi azîmet olmasını şehriyâr-ı mekârim-âde şifâhen tarafına ifâde ve Beşiktaş pîşgâhında bâd-i muvâfık hübûbuna dide-i intizârı güşâde eyledi. Müşârünileyhin donanma-yi hümâyûn ile

azîmeti serasker-i müşârünileyhe ihbâr ve bir an akdem icrâ-yi memûriyete kendü dahi berzede-dâmân-ı ihtimâm olması bâbında hükm-i cihân-mutâ' isdâr olundu.

Kapudan paşanın donanma-yi hümâyûn ile Karadeniz'e memuriyeti hasebiyle Akdeniz'in hulûvvi zâhir ve gayr-i mübhem ve lüsûs-i bahriyeden muhâfazası emr-i ehemmi görüldüğünden müşârünileyhin kethüdâsı kifâyet mikdârı sefâin ile Akdeniz'e ta'yîn ve irsâl ve emr-i muhâfazada nakdine nesâr-ı gayret olmak tenbîhâtı zarf-ı gûş-i huşûna idhâl olundu.

Rusyalı maslahat-ı serbestiyeti tanzîm ve ahâli-i Kırım ve kabâil-i Tatar'ı ilzâm sûretinde Kırım'a dâhil olup şurût-ı müsâlahayı vikâyede ihtimâm üzere olduklarını Devlet-i aliyye sefâininin Olta limanına geldikleri hîn-i münâfi resm-i dostî taraflarından bir vaz'-ı yed zuhûr etmediğini sened ittihaz eyledikleri her ne kadar hiyel-i âlem-i firâblerinden ma'dûd ise dahi zâhir-i hâlde vikâye-i şart iddi'âsında oldukları hasebiyle o tarafa memûr olanlar maslahata nazar ile (83b) Kırım'dan Rusyalı'nun hurûcu esbâbmı tahsîl ve iktizâ eyledikte mükâleme ile bu hatb-i ehemmi teshîl etmek sûreti nezd-i erkân-ı saltanatta fi'l-i cemîl add olunup müşârünileyhimâyâ iki kıt'a Ruhsatnâme tahrîr ve tesyîr ve mutabassırâne hareket ile şân-ı devleti her hâlde vikâye eylemeleri tenbîh ve tezkîr olundu.

Tevcih-i Vezâret be-Mikdad Bey

Kırım seraskeri olan Vezîr Ali Paşa on bin kadar tâmmü's-silâh ve melûf revîş-i ceng ü kifâh asker-i güzîde intihâb ettiyse dahi, asker-i mezkûru i'mâl ve idâreye kâdir ve nüfûz-ı kelime ile kadr ü i'tibârı zâhir bir şahs-ı mütemeyyiz başbuğ olmasını mûcibât-ı vakt-i hâl iktizâ ettiğini îmâ ve eyâlet-i Sivas inzimâmı ile ekber evlâdı olan Mikdâd Ahmed Bey'e rütbe-i vâlâ-yi vezâret ihsân olduğu takdîrde Soğucak Kalesi'ne varup Rusyalı'nun kavlen ve fi'len cezb ve imâlelerine takayyüd ve ihtimâm eyledikleri kabâilî tedbîrât-ı aklıye ile Rusyalı'dan tebrîd ve an-asl Devlet-i aliyye'ye merbût olan hablü'l-metin itâ'atlerin teşyîd etmek ve imkân müsâ'id olduğu takdîrde Taman ve sâir kılâ'ı âverde-i dest-i zabt edüp menşûr-ı inkıyâdların tecdîd eylemek ma'nâlarını berâhîn-i müselleme ile teyîd edüp, zikr olunan tedbîr-i muvâfık rey-i müşîr ü müsteşîr olduğuna binâen şehr-i Rebûlâhır'ın onbeşinci günü mîr-i mûmâileyhe Sivas

eyâletiyle câh-ı vâlâ-yi vezâret i'tâ ve Erzurum Eyâleti dahi pederi müşârünileyhe teksîr-i sevâd-ı asker mülâhazasıyle tevcîh buyrulup selefi Seyyid İbrâhim Paşa (84a) Kars muhâfazasına bi'l-iktizâ ba's u isrâ olundu.

Nakl-i Hümâyûn

Mevsim-i şitâ hayyiz-i resân gâyet ve basît gayr-i envâ'-i ezâhir ü nebâtât ile nümûne-nümâ-yi sahn-ı cennet olup aşk-ı şâhid-i gül, ârâm-rübâ-yi bülbül ve hevâ-yi serv-i ser-âzâd, fâhte-i bî-nevâye sebep efzâyîş-i dâd u feryâd olup çeşm-i nergis, dîde-i nîm-mest-i hûbâne meşâkil ve safahât-i zerrin ve cennât-ı erbâb-ı lev'at ve muhabbete mu'âdil sünbül-i ham der-ham şebîh-i zülf ü perçem ve lâle-i sürh-fâm revnak-şiken-i câm-müdâm olup, verd-i mutarrâ ahîner-i fânî-i ruhsârdan hacil ü şerm-sâr ve nesîm-i urd-ı behîşt-mânend kâkül-i hûbân-ı anber-rîz ü müşğ-bâr olup velhâsıl

أحيا الربيع الأرض بعد مماتها وحلا بسكب القطر عود نباتها

والزهر قد ألقى النثار كأنما أدت كنوز الأرض بعض زكوتها

وحتك جداولها خلاخيلاً وقد اضحى خرير الماء من رناتها⁵³

ma'nâları hâtır-ı feyz müzâhir-i mülûkâneden cilve-ger olup mâh-ı mezkûrun onaltıncı ve mâh-ı eyârın ikici Charşenbih'de Beşiktaş Sarayı'na nakl ü hareket ve istinşâk-ı nefehât-ı bahar ile kesb-i tarâvet buyurdular.

Fevt-i Vâli-i Diyarbekir Vezîr Halil Paşa ve Vukû'-ı Tevcîhât-ı Vüzerâ-yi İzâm

Kul kethüdâliğından ma'zûl iken rütbe-i vezâretle Diyarbekir Eyâleti tevcîh olunan Elhac Halil Paşa ecel-i müsem mâsiyle azm-i dâr-ı ukbâ edüp, münhal olan mansıbı Kudüs Sancağı'na mutasarrıf olan Vezîr Gazi Ahmed Paşa'ya tevcîh olunup, Bender muhâfazasında olan Vezîr Mehmed Paşa'ya Haleb Eyâleti ve selefi Vezîr İbrâhim Paşa'ya Kilis ve A'zaz sancağları ve Yergöğü muhâfazasında olan (84b) Vezîr Seyyid Hasan Paşa'ya Bender

⁵³ Bu beyitler Selanik ve Mısır kadılığını yapan eş-Şihâb el-Hafâcî'ye (1569-1659) atfedilir. *Reyhânetü'l-Elbâ* kitabından alınmıştır: İlkbahar yeryüzünü öldükten sonra diriltti. Yaprakların dallarına damlalar serpererek onu süsledi. Çiçekler etrafa saçtılar taneciklerini, sanki yeryüzü böylelikle zekâtını ödüyordu. Dereler şakırdıyarak hikâyeler anlatıyordu, suyun şırlıtısı bu nağmelerle sabahladı.

Kalesi'ni bi'n-nefs muhâfaza etmek şartıyla Aydın Sancağı ihsân ve bu zeminde cümlesine ısdâr-ı fermân-ı âlî-şân kılındı.

Müteveffâ-yi müşârünileyh Bağdad'a yeniçeri kitâbeti ile gelüp tavr u reftârı Süleyman Paşa merhûmun tab'ına muvâfık geldiğinden Bağdad ağalığı istihşân ile hakkında ârife-i vezîrânesin ikmâl etmişidi. Ağalığı eyyâmı âsûde hâle tesâdüf edüp vakti dahi mümtedd olduğundan vâfir mâl iddihâr ve ırz u vekâriyle azl olunup kıbletü'l-âmâl olan Âsitâne-i sa'âdet'e ilkâ-yi raht-kâr u bâr etmişidi.

Ocak tarafından ba'zı muğlak umûra ta'yîn ve her maddeyi dest-yârî-i akl u tedbîriyle teshîl ve tehvîn eylediğinden dâhil-i katâr ve giderek kul kethüdahğı derecesini kesb ile sâhib-i iştihâr olup ta'ayyün-i zâtisi yeniçeri ağası bulunan Kuyucu Süleyman Paşa'ya ba'is-i hadse-i derûn olup ednâ bir sebeb isnâdiyle makâmından ib'âd ve kayd-ı gurbette endûh ve ekdârını müzdâd etmişidi.

Pâk-tıynet gûşe-i gurbette hâr olsun mu hiç
Cevher âgûş-i sadeften dûr olur kıymetlenür.

Fehvâsı üzere çok geçmeden hâdise-i Bağdad zuhûriyle kevkeb-i ikbâli fûrûzân ve o havâli umûruna vukûfu nümâyân olduğundan rûtbe-i vezârete şâyân görülüp minvâl-i muharrer üzere vefât ve vedi'a-i ruhûnu teslim-i yed-i hâdimü'l-lezzât eyledi. Müşârünileyh cesâret-i müfrita ile meşhûr ve tehdîdini ikâ'a kâdir bir düstûr u vakûr idi.

Bed ü Hatm-i Buhârî-i Şerîf

Kırım tarafına (85a) memûr olan donanma-yi hümâyûn birkaç gün zarfında lenger alup Bahr-i siyâha feth-i şakka-i azîmet eylemek memûl-i a'lâ ve dûn iken

Keşfî-i dil sâhil-i maksûda dil-teşne, velî

Lücce-i hayrette kaldım, rüzgârım yok gibi.

Mefhûmunca tehâlûf-i hevâ sūfûn-i mezkûreyi kırk gün kadar mahbûs-i deryâ edüp ba'zı ehl-i

ven rûhânî esbâba meyl ü rûkûn ma'nâlarını işâret ve *Kelâm-ı Kadîm*'den sonra asahh-ı kütüb olan *Buhârî-i Şerîf* tilâvetinde husûl-i

matlab-ı mücerreb olduğunu delâlet etmişidi. Medine-i Münevvere sükkânından Hâfız-ı *Buhârî-i Şerîf* olan Ebu't-tayyib o esnâda Âsitâne-i sa'âdet'e gelmiş bulunmağla bulunmağla haklarında hüsn-i zann olunur yedi kimse ma'iyetine terfîk ve Enderûn-ı hümayûnda krâat-ı *Buhârî*'ye bed ile eser-i şerîfî tahkîk olunup, şöyle ki nısfına varmadan o derârî-i asdâf-ı nübüvvetin envâr-ı âsârı işrâk ve hübüb-ı bâd-i muvâfık ile mecrâ-yi deryâ indifâk edüp Karadeniz Boğazı'ndan sefâin-i donanma hurûc ile savb-ı matlûba cereyân ve bu keyfiyet cümleye ifâza-i sürûr-ı bî-pâyân eyledi.

“Matlab hâsıl oldu” deyü nısf-ı âhirin tilâveti terk olunmayup birkaç gün zarfında tetmîm ve krâate nâmzed olanlar hakkında atâyâ-yi şâhâne ta'mîm olundu.

İhrâc-ı Mevâcib ve Vefât-ı Sadr-ı Rum Nurullah Efendi ve Nasb-ı Esad Efendizâde Becâyes

İşbu Cumâdelâhire'nin beşinci Salı günü tavâif-i askerînin bir kıst mevâcibleri ihsân ve üç günden sonra Paşa Kapusu'nda devr olup teşrîfât-ı seniyye ile sadr-ı vâlâ-şân ferîh ve cezlân kılındı.

Rumeli kazaskeri (85b) olan Dürrîzâde merhûmun necl-i necîbî Nurullah Efendi Cuma dîvânında mizâcî münharif ve ta'âmdan isti'fâ ile hânesine munsarif olup vücûduna ârız olan illet hummâ-yi vebâî olduğuna nisbetle edviye-i etibbâ

[Mısr]a: ⁵⁴ از قضا اشکنجبین صفرا فرود

ma'nâsına resâ olup Cumâdelâhire evâilinde terk-i hayât-ı müste'âr ve azm-i dârü'l-karâr eyledi.

Mumâileyh otuzyedi târihinde rû-nümâ ve terbiye-i dâye-i feyz-i Hudâ ile kesb-i neşv ü nemâ ettikte hâric ru'siyle dâhil-i dâire-i ulemâ olup yetmişbir senesinde ahad-i mevâlîden ma'dûd ve seksenbeşte Mekke-i Mükerreme pâyesiyle mahsûd olmuşidi. Seksenaltı Receb'inde Kostantiyye'ye ile müşerref ve seksenyedide Anadolu sadâretiyle gûş-i i'tibârı müşennef, doksanbirde Rumeli pâyesiyle mutayyeb ve doksanikide

⁵⁴ Şikencebinden dolayı safra çoğaldı. İbn Sînâ'nın *el-Kânûn fi't-tıbb* kitabında sirkencübûn diye geçen bu içecek, sirke ve bal karışımı ile yapılan bir çeşit ilaçtır.

bilfiil Rumeli sadâretiyle dest-zen-i şevk u tarab olup târih-i mezkûrda vefât ve terk-i kâr u bâr-ı kâinât eyledi.

Müteveffâ-yi mûmâileyh ulûm-ı cüziyyede mâhir ve ibâre istihrâcma kâdir kesret-i kütûbe mâlik ve sâir ulûmda akrânına müşârik idi. Bu takrîb ile Rumeli sadâreti münhal ve Esad Efendizâde Şerîf Molla Efendi sâniyen sadâret-i mezkûreye şâyân ve mahall görölüp huzûr-ı sadr-ı âlîde iktisâ-yi hil'at ve neşr-i ahkâm-ı şeri'at eyledi.

Tevcîhât-ı Vüzerâ ve Maktûlî-i Kethüdâ-yi Kul

Kayseriye Mutasarrıfı Çatalcalı Vezîr Ali Paşa'nın dâiresinde izdihâm ve belde-i mezkûre halkı bu sebeble âvâre rû-yi râhat (86a) ve ârâm olup Rahmân li'l-fukarâ Kayseriye'den azl ve Eğriboz mansıbına isrâ ve Kandiye, Hanya Muhâfız Vezîr Silâhdâr Emin Paşa'ya ve Hanya, Yazıcızâde Vezîr Mustafa Paşa'ya ve Resmo Sancağı, Yenişehirli Vezîr İsmâil Paşa'ya tevcih olunup iktizâ eden evâmir ısdâr ve taraflarına tisyâr olundu.

İsmâil ordusunda ağa olan bilfiil Kul Kethüdâsı Hasan Ağa İsmâil'e varmazdan mukaddem sevk-i askere memûr ve hidmet-i pâdişâhîden rûgerdân olanlar kuvve-i batş ü celâdetiyle müdemmer ve makhûr olup Zağra-i atik kasabasından dahi birkaç şahs-ı muhâlif i'dâm ve ibret-i enâm etmişidi. İsmâil ordusunda tahaşşüd eden yeniçerilerin ba'zısı firâr edüp verâlarından âdem ta'yîni ile tuttuğunu mahbese vaz' edüp giderek mahbûslar mütekessir ve mukaddemâ ağa-yi mûmâileyh savletinden müteessir olanlar "mahbûslar katl olunacaklar imiş" şâyî'asiyle cemiyet ve sell-i şemşîr-i gadr ü ihânât ile ağa-yi mûmâileyhi katle cesâret eylediler.

Vilâdet-i Esmâ Sultan Aliyyetü's-şân

İşbu şehr-i Cumâdelâhire'nin yirmibirinci hamîs günü sulb-i tâhir-i hazret-i şehriyârîden bir duhter-i hûrî-meniş pertev-pâş-i bîniş olup Esmâ Sultan ismiyle müştehir ve filhal münâdîler nidâsı ile bu beşâret-i nevâyende çâr-ı aktâr-ı cihâna münteşir olup top şenliği ile izhâr-ı sürûr u şâdmânî ve fukarâ ve mesâkîn neyl-i atâ-yi cihân-bânî ile tertîb-sâz-ı meunet-i zindegânî oldular.

Azl ü Nasb-ı Şeyhülislâm

Bir müddetten (86b) berü şeyhülislâm ve müftilenâm olan Esad Efendi'nin ekser-i evkâtı ilel ve emrâz ile güzerân ve bi'z-zarûre umûr-ı

fetvâ muhtel ve perîşân olup birkaç def'a mesnedinden tenzîl olunmak niyâzını tekrîr ve tarafına der-kâr olan hüsn-i zann-ı şâhâne husûl-i matlabını peyveste-i mevkî'-i tehrîr edüp bu esnâda niyâz-ı mükerrerine müsâ'ade ve dilediği mahalde ikâmeti ifâde olundu.

Rumeli sadâretine mükerreren şeref-bahş olan Esad Efendizâde Şerif Efendi ser-âmed-i ulemâ ve fazl u kemâlde bî-hemtâ, edebiyatta bedî'-i Hemedânî ve fûnûn-ı sâirede mu'allim-i sâni, vâkıf-ı mezâyâ-yi umûr-ı devlet, müşkil-şâ-yi mu'zîlât-ı saltanat olduğu mekşûf-i zamîr şehriyâr-ı pâk-tıynet olduğuna binâen işbu Cumâdelâhire'nin yirmibeşinci günü huzûr-ı hümâyûna da'vet ve dîş-i istihkâkına ferve-i beyzâ ilbâsiyle dest-nevâzend-i hürmet kılındı.

Münhal olan Rumeli sadâreti Dürrîzâde Ataullah Efendi'ye ihsân ve câh-ı mezkûr ümidinde olan Mollacıkzâde İshak Efendi'ye Rumeli pâyesi i'tâsiyle cebr-i noksân olundu.

Mübâdele-i Mansıb-ı Bosna ve Vidin

Bosna Vâlisi Vezîr Dağıstânî Ali Paşa bir iki seneden bertü Bosna'da müstakarr ve tanzîm-i dâire ve cem'-i mâl-i vâfir eylediği zâhir olduğundan Vidin muhâfazasına ta'yîn ve selefi sadr-ı esbak Silâhdâr Mehmed Paşa Bosna Eyâleti ile kadr ü i'tibârı girân-bâr ve zerîn kılındı.

Vefât-ı Şeyhülislâm-ı Sâbık Mehmed Esad Efendi

Meşgale-i fetvâdan reh-yâb-ı ezâ ve maraz-ı mühlikine çâre-cû-yi şifâ olan Mehmed (87a) Esad Efendi

[Mısır]a: ⁵⁵ وءاء الموت ليس له دواء

Câmından cür'a-nûş-i memât ve işbu Recebülferd'in üçüncü günü âzim-i semt-i arasât oldu.

Tercüme: Müşârünileyh bin yüz ondokuz senesinde şeyhülislâm-ı be-nâm ve ilm ü kemâl ile meşhûr-ı enâm olan Vassaf Abdullah Efendi'nin sulb-i pâkize-sirîştinden ser-nümâ-yi vücûd ve gehvâre-zîb-i şühûd olup, istîfâ-yi akl-ı heyûlânî ve istihsâl-i mukaddemât-ı cüvânî akabinde peder-i

⁵⁵ Ölüm hastalığının şifası yoktur.

ma'ârif-güsterlerinden iktibâs-ı envâr-ı kemâlât ve bi-hasebi'l-isti'dâd mirat-ı tab'-nâki kâbil-i suver-i ma'kulât olmuş idi. Lisân-ı hâli ⁵⁶ اولئك آبائي فجنتي 56 dem-sâz ve Mirzazâde Mehmed Efendi meşihatinde hâric ruûsiyle dest-ârâ-yi i'zâz olup, altmışdörtte tarîk-i sahîk, medâristen reste ve Galata Mevleviyeti'ne bâyste olmuş idi. Altmışsekiz hilâlinde dest-yârî-i himmet-i peder ile Edirne ve Mekke pâyelerini ihrâz ve emsâl ve eşbâhını dağ-dâr-ı sûz ü güdâz edüp ba'de'l-infisâl pederleri ile Bursa'ya âzim ve ıtlâkına dek müşârünileyhe mûsâmîr ve münâdim olup Âsitâne'ye vürûdunda halef-i vâlidî Dâmâdzâde Feyzullah Efendi yedinden tenâvül-i zehr-âbe-i keder ve fart-ı tecellüd ve sebât ile iğlâk-ı dervâze ve der edüp

⁵⁷ Neşîdeleriyle انتم احبائي وقد فعلتم فعل العدى حتى تركتم خبري في العالمين مبتدا 57 tervîc-i nefis ve onbir sene İstanbul pâyesinde tevakkuf ile imrâr-ı yevm ü ems edüp târîh-i mezkûrda ne bir kimseye ifşâ-yi râz ve ne bir kimseye menkûbiyetten halâs için dest-niyâzı dirâz etmiş idi. (87b) نفسني حبس عن 58 صبره تعليق واناطه 59 ibâret olan وما الدهر في حلا السكون بساكن ولكنه مستجمع 59 külliye izâle ve imâta eylediği hâlde mâ-sadakınca takdîr-i Bârî tahrîk-i sâkin ve def'-i mebâgîz ve müşâhin ederek eyyâm-ı kürbeti sabâhü'l-îd sürûra münkâlîb ve dâmen-i ikbâl tarafına münsehib olup seksenikide Anadolu sadâretiyle harâret-i derûnu teskîn ve seksendokuzda câh-ı vâlâ-yi meşîhat ile dûş-i i'tibârı tezyîn ve müddet-i kalîlede kat'-ı derece ile ferâmûş-gerde-i gam-pîşîn olmuş idi.

İki sene yirmiüç gün zînet-bahş-i câh-ı meşîhat ve ba'de'l-azl ârâm-gâhı reyîne ihâle olunduğuna binâen dâhil-i silk-i mülkü olan Mîrgûnoğlu Sâhilhânesi'nde bisât-ârâ-yi ikâmet olmuş idi. Bikaç gün meşgale-i dünyâdan ifrâğ-ı dimağ edüp fevti günü salât-ı subhu kâimen edâ ve visâdesine ittikâ ve ikrâr-ı vahdâniyet-i Hüdâ eyleyerek âzîm-i sû-yi ukbâ oldu. Nâ'şî civâr-ı Hazret-i Hâlid'de vâki' Siyâvuş Paşa Türbesi etrâfmda vedi'a-i hâk-i itr-nâk kılındı.

⁵⁶ Onlar benim atalarım, hadi sen de aynısını getir getirebiliyorsan.

⁵⁷ Siz dostlarımlarken düşmanın yaptığını bana yaptınız, beni herkese rezil ettiniz.

⁵⁸ Acısından ötürü nefesini tutmuştu.

⁵⁹ Sabrederek ruhunu asılı tuttu bedenine.

⁶⁰ el-Şihâb el-Hufâcî'ye ait olan bu beyitin anlamı şöyledir: "Zaman asla yerinde durmayan bir haldedir ve gücünü toplayıp saldırmak için fırsat kollar"

Müşârünileyh hüner ve ma'rifetten hisse-mend ve sabr u tahammül-i nevâib-i rüzgârda şebîh-i kûh-i Elvend olup çelevi-mizâc, rûşen-minhâc, hukûk-perver bir zât-ı mürüvvet-güster idi.

Azl-i Sercebeciyân

Bir zaman arpa emâneti ile iştigâl ve "mîrîde küllî matlûbum vardır" deyü her bâr bast-ı makâl eden Ali Ağa'ya hakkü's-sükût olarak cebecibaşılık tevcih olunup ber-vech-i tedric matlûbunu istîfâ eyleyeceği va'diyle (88a) tenşit ve tefrih olunmuşidi. Dehân-ı pür-hezeyânına darb-ı hakeme-i sükût edemediğinden fazla, eyyâm-ı vebâiye takrîbi ile ocağların cümlesi hallerine göre mahlûl takdîm ve ocağında vâki' olan mahlûlâtın ba'zısını mûmâileyh nefesine istihlâs ve bâ'zısını bey' ve bir mikdârını havass-ı etbâ'ına taksîm edüp bu keyfiyet münhiyân ihbâr ile gûş-güzâr-ı sadr-ı âlî-mikdâr olduğuna binâen filhâl azl ile tedîb ve dergâh-ı âlî kapucu başlıarmdan Süleyman Ağa mansıb-ı mezkûr ile tatrîb olundu.

Mûmâileyhin azliyle iktifâ, sâiri semt-i hıyânete iğrâ kabilinden olup binâen-alâ-zâlik birkaç günden sonra İsmâil ordusuna memûr ve mahall-i mezkûrda devlet-i hayattan mehcûr olup endahte-i ceyb-i kitmânî olan bin akçe mahlûl mûcib-i hayret-i erbâb-ı ukûl oldu. Merkûmun si'a-i hâli ma'lûm ve erbâb-ı cihâda mahsûs olan rivâyete adem-i ihtiyâcı meczûm iken ahz ü sarfı suht-ı sırf makûlesinden olan beytü'l-mâle bî-vech ve sebev itâle-i dest taleb-i dünyâ ve ukbâda mûcib-i gazab-ı Rabb olacağı bî-reybdir.

Fevt-i Hasan Paşazâde

İstanbul kâdılığından munfasıl olan Hasan Paşazâde Mehmed Said Efendi sâhilhânesinde mukîm iken İstanbul'a müsteavlî olan vebâdan birkaç mahall tebdîl

[Mısr]a: ⁶¹وليس لما شاء الإله مدافع

mefhûmunca âkıbet vahz-ı ta'un kuvâ-yi hasbemâ nefsinin za'îf ü daîl edüp tekrâr sâhilhânesine ric'at ve teslîm-i rûh ile azm-i dâr-ı âhiret eyledi.

⁶¹ Allah'ın istediği bir şeye hiçbir şey engel olamaz.

Mûmâileyh Hisarcık senesi yeniçeri ağası olup ba'de-berhe mine'z-zamân (88b) sadâret-i uzmâ ile vâlâ-şân olan Seyyid Hasan Paşa'nın sulbinden bin yüz kırkyedi tarihinde tevellüd ve pederlerinin ağalıkları vaktinde bir ze'âmet ile visâde-i refâhiyete tevessüd etmişidi. Pederleri sadriazam oldukta tarîk-i ulemâyâ mütemâyil ve ellialtı târihinde hâric ruûsiyle hilâl-i kadr ü rif'ati bedr-i kâmil olmuşidi. Yetmişdörtte Galata kazâsiyle mûkerrem, seksen senesi evâsıtında

Kahire-i mısır hükûmetiyle câme-i i'tibârî mutarraz ve mu'allem kılınup seksenbeşte Medîne-i Münevvere'ye kâdı ve o buk'a-i mübâreke halkı vaz' u tavrından râzı ve doksan senesinde hükûmet-i İstanbul ile nâmzed ve târih-i mezkûrda zahm-ı ta'un ile mecrâ-yi nefsi münsedd olup Göksu havâlisinde inşâ ettiği çeşme soffasında defin-i taht-ı türâb ve mütevakkı'-i rahmet-i Rabbü'l-erbâb oldu.

Efendi-i mûmâileyh bahr-i zâhir-i fazâil ve reh-rev-i semt-i evâil mütâla'ası metîn ve fehm ü zekâsı rasîn olup kelime-i tehlîle risâle-i müstakillesi ve âhir-i Sûre-i Zilzâle dâir bir makâle-i nâfi'ası olduğundan başka Gelembeli İsmâil Efendi merhûmun fenn-i âdâbda tasnîf ettiği metn-i lâtife bir şerh-i müfid telif etmiştir.

Vefât-ı Sadr-ı Rum-ı Esbak Mehmed Murad Efendi

Mûmâileyh bundan akdem tevcîh olunan Mekke-i Mûkerreme emri vâsıl oldukta filhâl hükm-i cihân-bânîye imtisâl ve Şam'a doğru sevk-i semend-i isti'câl etmişidi. Hilâl-i râhda dûçâr olduğu envâ'-ı mihen ve hubb-i evlâd ü vatan vücûduna îrâs-ı ilel ve giderek ma'mûre-i vücûdu muhtel olup (89a) Şam'a duhûlünün altıncı günü bu avârız-ı dil-hıraş ile müteessir ve mürg-i rûhu sû-yi melekûta tâir oldu.

Tercüme: Müteveffâ-yi mûmâileyh Damadzâde Feyzullah Efendi'nin gurre-i ayn-ibtihâcî ve sade-i ömrünün durre-i tâbende ve vehhâcî olup bin yüz otuz târihinde kadem-nihâde-i âlem-i kevn ü fesâd ve şöhret ve nâmı münteşir-i cem'î-i emsâr ü bilâd olan Şeyh Murad Efendi'nin işâretleriyle nâm-yafte-i Mehmed Murad olup kırk târihinde rütbe-i hâric ile cumû'-ı müderrisîn-i kirâma dâhil ve altmışta Diyarbekir kazâsiyle rütbe-i mevleviyete vâsıl olup altmışsekiz sâlinde Edirne'de hâkim iken Mekke-i Mûkerreme pâyesiyle dil-şâd ve yetmişbeşte İstanbul kâdılığıyla ber-murâd

ve dokuz mâh mikdârı hükümet-i mezkûre ile ta'dîl-i dâd ü sitâd eder iken necm-i ikbâlî karîn-i muhâk-ı idbâr ve debdebe ve tumturakiyle geşt-i bâzâr eylediği hâlde azli haberi şâyi' ve derhâl halefî olan Mehmed Âtîf Efendi'ye teslîm-i zimâm-ı hükümet ile hânesine râci' olmuş idi. Seksen senesinde Anadolu sadâretiyle teskîn-i uvâm-ı mâcerâ ve seksenyedi târihinde Rumeli sadâretiyle tertîb-i esbâb-ı izz ü alâ edüp ⁶² أجور من قاضي سدوم meselini bâý ü gedâ hakkında güyâ olmuşlar idi.

Ne hâl ise tekmîl-i yevm-i ma'dûd ve melûf olduğu zevk u safâ ile tesmîn-i vücûd eyler iken merreten-ba'de uhrâ sadâret-i mezkûreye pâ-nihâde-i i'tilâ ve kabl-i inkızâû'l-müddet Gelibolu'ya nefy ü iclâ olunup Mekke-i Mükerreme'ye gider iken Şâm-ı şerîf'te

[Mısır]a: ⁶³ كذاك تصفر بعد الخضرة الورق

magzâsınca ⁶⁴ شجر سبزكون عمرى ورقريز تند باد اجل (89b) ve diraht-ı eyyâm-ı zinde-gânîsi nigûn-sâr-ı sahrâ-yi zevâl ve fenâ oldu.

Mûmâileyh hilye-i ma'ârif ve ulûmdan sâde ve ihtisâ-yi akâra tab'an mâil ve dil-dâde hânesi munâh-ı rekâib-i erbâb-ı ereb ve dâiresi mu'allel bi'l-garez olan kâr-ı düşvârın husûlüne min-akvâ's-sebeeb olup bâlâda beyân olduğu vech üzere birkaç mahalde sâhil-hânesi ve Âsitâne-i sa'âdet'te mükellef ve mûte'addid hânesi olduğundan başka meclûbâtı vâsıl-ı rûtbe-i kemâl ve cem'-i tefârîk ü emvâl ile der-âgûş-gerde-i şâhid-i âmâl olup evlâd u ahfâdî mütেকâsir ve her biri bir nev'-i müştehiyâta rûkûn ile mûmâileyhi mevzû'-i bahs-i ekâbir ettikleri zâhir ise dahi

[Mısra]a: ⁶⁵ عيب من گفته وليكن هنرم نيز بگو

Mefhûmu üzere ednâ hukûku olanlara ri'âyet ve ba'zı bî-keslere bezl ü infâk ile tesliyet şânından olup taşralarda kâr-güzâr âdemleri istishâb ve katı çok kimseyi rehyâb-ı tîğ-i âteş-tâb etmiş idi.

⁶² Sedum kadısından daha zalim. (Sedum kenti, Ölü Deniz havzasında yer alan ve semavi dinlere göre azgın millet olduklarından ötürü halkının afetlerle helak olduğu antik bir kenttir).

⁶³ Yeşilken bir yaprağın sarardığı gibi.

⁶⁴ Ömrün yeşil ağacı, yaprak döken şiddetli ecel rüzgarı.

⁶⁵ Benim ayıbımı söyledi(n), öyleyse hünerlerimi de öyle.

Hüdâvendigâr-ı esbak cennet-mekân Sultan Mustafa Han tâbe-serâhu hazretleri rey ü tedbîrini istihsân ile gavâmız-ı umûr-ı devleti ba'zen kendüsü ile meşveret ve çok maddede reyi isâbet ettiğinden olur olmaz kusûruna adem-i nazar ile her bâr mazhar-ı nevâziş ve râğbet buyururlar idi. "Hatta erkân-ı saltanat bâmdan şâma dek umûr-ı saltanatımı hulûs-ı kalb ile rüyet edüp evkât-ı bakıyye-i yevmiyelerini ba'zı huzûza sarf ederlerse dahl etmem, Bârî te'âlâ ile kendüleri bilür" kelimâtı lisân-ı güher-bârlarından terşih eylediğini ba'zı mukarribleri nakl ü rivâyet ederler idi. (90a)

Binâ ve Hitâm-ı Câmi'-i Beylerbeyi

Şehriyâr-ı sûtûde-âsâr hayrât ve müberrâta meyl ile tahsîl-i rızâ-yi perverd-gâr fikrinde olduklarına binâen mukaddemâ bir imâret ve vâlâ-tâk inşâsiyle sît-i medîhasın îsâl-i küngüre-i âfâk buyurmuşlar idi. Beylerbeyi nâm mahalde dahi vâlide-i müşfikaları merhûme Râbia Sultan içün bir câmi' binâsı irâde ve doksanbir senesi Saferülhayr'ında esbâb ve levâzımı âmâde olunup ağa babası Mustafa Ağa emîn-i binâ nasb u ta'yîn ve birkaç gün sonra Darbhâne Emîni Hâfız Mustafa Efendi merhûma câ-nişîn olup hâtır-hâh-ı pâdişâhî üzere emr-i binâya dâmen-çîn ve bu hilâlde hayyiz-i hitâma karîn olduğu arz-ı südde-i şehriyâr-ı bâhirü't-temkîn kılınmış idi.

İşbu şehir-i Recebülferd'in yirmibirinci Cuma günü şehinşâh-ı âlî-himmet câmi'-i mezkûrda edâ-yi salâta mübâderet ve binâ emîni ve dâmâdı İsmet İsmâil Efendi'yi semmur kürkleri ilbâsiyle mültefit buyurup câmi'-i mezkûr müşârünileyhe nisbet ve hâsıl olan sevâb rûh-ı latîflerine hibe olunmak emr-i hümayûnu işâ'at olundu. Bu sebeble câmi'-i mezkûr etrâfı buyût ve sâhilhâneler ile ma'mûr ve âbâd ve hamâm ve dekâkîn ve tâhûne ve besâtîn ile nümûne-nümâ-yi İrem-i zâtü'l-imâd olup lâzım gelen evkâfı bâligân-mâ-belag tesviye ve tanzîm ve mâh be-mâh erbâb-ı vezâife tevzî' ve taksîm olunarak katı çok kimseye bâ'is-i nef'-i azîm oldu.

İhsân-ı Vezâret be-Râif İsmâil Bey

Bir zaman ata-bey-i devlet ve rey-i rezîn-i isâbet-karîni ile müşkilât-ı mesâlih-i (90b) devleti ber-vefk-i dil-hâh rüyete berzede-dâmân-ı ikdâm ve gayret olan reisülküttâb-ı sâbık İsmâil Bey-Efendi, Derviş Paşa gadriyle Kıbrıs'a iclâ ve hakkmda ağrâz u nefsanîyet icrâ olunmuş idi. Sevâbık-ı

hidmeti taraf-ı hümâyûna tezkâr ve Kıbrıs'tan Sakız cezîresine ityân ile mirat-i hâtırından izâle-i gubâr-ı vahşet ve nifâr kılınup zımnem Âsitâne'den teb'îd ve zâhiren ünvân-ı ikbâlîni tecdîd zemîni ile vezârete istihkâkı sevk u tergîb ve Mısır Eyâleti

Bâ-rûtbe-i vezâret tarafına tevcîh ile iltizâm-ı semt-i tatyîb olunup iktizâ eden hil'atî müderrisîn-i kirâmdan mahdûm-ı necâbet-lüzûmu olan İsmet İbrâhim Bey-Efendi'ye vekâleten teşrifâtî efendiye iksâ ve tevcîh ve memuriyet emri mahdûm-ı mûmâileyh tarafından savb-ı müşârünileyhe ba' u isrâ olundu.

Azl ü Nasb-ı Sadrıazam

Kapucubaşılıktan def'a-i kethüdâ-yi sadâret-penâhî ve çok geçmeden vekâlet-i mutlaka ile nâil-i avârif-i nâ-mütenâhî olan Dârendeli Mehmed Paşa müsinn ü ihtiyâr ve rişte-i hevâ vü hevesi münkatî' bir pîr-i kâr-güzâr olmak ihtimâliyle makâm-ı ulyâ-yi sadârete sezâ-vâr görülmüşüdi. Birkaç mâh kadar batâne-i ahvâlî mestûr ve kendüden devlete nâfi' umûr-ı azîme zuhûru muntazır-ı erbâb-ı akl u şu'ûr iken yirmibir mâhdan ibâret olan eyyâm-ı sadâretinde cüz'î ve küllî bir hidmet-i müfîdeye muvaffak olmayup sû-i kurenâ mülâbesesiyle rüyet ettiği umûr mu'allelün-bi'l-garaz ve görmediği mesâlih-i hâlin ani'l-ivâz olduğundan fazla ibtidâ-yi sadâretinde (91a) "ne alur ne veririm" da'vâsın edüp ahad-i ahdeynin şuhh u imsâk tarafım iltizâm ve diğerine dayanamayup etrâftan hayli şey iğtinâm eyleyüp bâ-husûs azlinden çend-rûz mukaddem fevt olan hazînedârı bir merd-i kem-hired ve mezbûb ve vekâhet ve sefâhet ile ma'yûb iken merkûma her hâlde mağlûb olup sevk ettiği mekkâre umûru tesviyeye mecbûr ve yüzünden vâfir kimseler mağdûr olup bundan böyle sadrında temkîn olursa devlete bir fâide ve halka bir menfa'at-i zâide terettüb etmeyeceği ma'lûm-ı hümâyûn olduğuna binâen azli ızmâr ve Şâban-ı şerîfin sekizinci günü yed-i râşedârından mühr-i hümâyûn nez' olunup Bozcaada'ya tesyâr olundu.

Yeniçeri ağası olan Mehmed Ağa'nın mirat-i kalbi gayyâr-ı gill ü gışdan pâk ve memûr olduğu hutûbun hall ü akdinde sâhib-i hûş ü idrâk olup yeniçeri ağalığının iki def'asında dahi memdûh ve nâm-ver ve bu esbâb ile her tavrı muvâfık-tab'-ı pâdişâh-ı bahr ü berr olduğuna binâen yevm-i mezkûrda dest-i ihlâs-peyvestine mühr-i hümâyûn teslîm ve selefinin illet-i

azli vicâhen ifâde ve tefhîm olunup, serhadler ahvâline takayyüd ve ihtimâm ve alelhusûs der-dest-i nizâm olan Kırım keyfiyetine nazar ile def'-i şikâk u hısâm etmek tenbîhâtı zîb-i sâmi'a-i şu'ûru ve akdem-i şevârid-i umûru kılındı. Bu takrîb yeniçeri ağalığı münhal olup kul kethüdâsı olan İbrâhim Ağa Yeniçeri ağası nasb ve ocağ ricâli bu silsileden istîfâ-yi hazz ile sunûf-ı meserret celb eylediler.

Nakl-i Hümâyûn be-Saray-ı Âmire

Hevâlarda bürûdet ve cevvi-i hevâda kesâfet zâhir ve Beşiktaş (91b) Sâhilsaray-ı'nda fi-mâ-ba'd ikâmet müte'azzir olduğuna binâen Şâban-ı şerîfin onbirinci yevm-i hamîs Saray-ı Cedîd-i âmireye nakl ü hareket ve kudûm-i meyâmin-lüzûm-ı şâhâne ile evcâ-yi ferah-fezâ-yi nümûne-nümâ-yi kıt'a-i cennet buyurdular.

Azl ü Nasb-ı Mektûbî-i Sadr-ı âlî

Sadriazam mektubcusu olan Mehmed Nâmık Efendi'nin hüner ü ma'ârifte eli olup hizmetinin recülü iken sadr-ı sâbika hemşehrilik münâsebeti ile ittisâli hizmet-i mezkûreden bâ'is-i infisâli olup mektûbî baş halîfesi olan Abdullah Berrî Efendi o hizmet ile kesb-i şeref ve dağ-zen-i kalb-i selef oldu.

Vukû'-ı Harîk

Şâban'ın onikinci gecesi Kumkapı Nişancısı Câmi'ine karîb bir mahalden âteş zuhûr edüp sekiz saat kadar o havâli sûzân ve nice eshâb-ı buyuttan tüvân-ger sarrâflar müflis ve nâ-tüvân oldu.

Azl-i Kethüdâ Bey

Azl ü nasb-ı sadâret vukû'unda hidemât ve menâsıb-ı devletin ba'zen inhilâli âdete karîb bir ma'nâ olduğuna binâen kethüdâ-yi sadr-ı âlî olan Süleyman Feyzi Efendi dahi azl olunup serdârlar kâtibi iken dâhil-i dâire-i ricâl-i devlet ve el-yevm tersâne-i âmire emâneti ile dil-sîr-i ni'met-i rağbet olan Mustafa Efendi'nin kethüdâlığı cinsiyet hasebiyle tab'-ı sadâret-penâhiye muvâfık olup şehir-i mezkûrun ondördüncü Pazar günü kethüdâlık câh-ı refî'yle kesb-i mübâhât ve selefi tersâne emâneti ile tahsîl-i azmâyiş-i menâsıb ü derecât eyledi.

Vezâret-i Kethüdâ-yi Bevvâbîn Mustafa Ağa ve Nâmzedî-i O be-Şah-Sultan-ı Aliyyetü's-şân

Ağa-yi mûmâileyh an-asl dâire-i hümâyûna müntesib ve ba'de'l-cülûs (92a) sunûf-ı inâyeti müktesib olduğundan başka birâderi el-yevm silâhdâr-ı hazret-i şehriyârî ve cihet-i takarrüb ile kabz u bast-ı umûr-ı devletin medârı olmak hasebiyle birâderi mûmâileyhin tevakkud-ı necm-i rif'ati hülâsa-ı merâm ve buğyeti olup hakkında takdîm-i mukaddemât-ı merâm ve vezâret ve Rakka Eyâleti'yle bekâm ettikten sonra hüdâvendigâr-ı sâbık cennet-mekân Sultan Mustafa Han merhûmun benât-ı kirâm-ı iffet-simâtlarından Şah Sultan Hazretleri'nin dahi vakt-i izdivâcî idrâk etmiş bulunmağla devlet-i sıhriyete dahi şâyân görülüp münhal olan kapucular kethüdâhğını Selim Ağa istihsâl ve uhdesinde bulunan matbah emâneti ile Kirli İbrâhim Efendi tathîr-i dâmân-ı âmâl eyledi.

İhrâc-ı Mevâcib-i Kısteyn ve İcrâ-yi Rüsûm-ı Bâliye

Yirmiyedi tarihinden beri Ramazân-ı şerîfde tertîb-i dîvân mesbûk olmayup istînâf-ı tavr-ı kadîm hâtır-güzâr-ı sâhib-i tâc ü dîhîm olup, dîvân-ı âlîde çaşni-yâb-ı lezâiz-i et'ime olanlar hân-ı vasî'ü'n-nevâl-i şehen-şâhîden hisse-mend olmak dahi matlûb olduğuna binâen kul tâifesine

Dilber kaçan ki nâz ile düşnâm-ı ter verir

İftâr vakti ağıza söğüşten hayır verir.

Ma'nâsmadan münba'is katı çok söğüş ve nân ihzâr ve herkes hissesini iftara saklamak ve sâir erkân-ı devlet dahi dîvân ta'âmlarını konaklarına göndermek tertîbâtı istikrâr bulup tevzî-i mevâcib akabinde bu resm-i mergûb icrâsiyle celb-i kulûb kılındı.

Akd-i Şah Sultan

Rakka Eyâleti ile dâhil-i silkü'l-leal ve vüzerâ-yi izâm olan Mustafa Paşa'ya tevkî'ilik tevcîhi ile (92b) Âsitâne-i sa'âdet'te ikâmeti irâde ve Şah Sultan'ın müşârünileyhe akd olunması karar-dâde ve işbu şehri Ramazan'ın onuncu hamîs günü şeyhülislâm efendî ve sâir huzûrları mu'tâd olanlar Saray-ı hümâyûn'a da'vet olunup Mustafa Paşa tarafından tertîb olunan nukûd ve cevâhir ve şekerleme ve müte'addid nahl dahi tevârüd etmiş

bulunmağla vakt-i muhtâr hulûlünde şeyhülislâm efendi tarafından emr-i mesnûn akd-i temhîd ve şevher ve arûs taraflarından ihzâr olunan kürkler ilbâsiyle izz ü rif'at tarafeyn bâlâ-ter ve mezîd kılındı.

Azl ü Nasb-ı Şıkk-ı evvel

Defterdâr-ı vakt bulunan Hasan Efendi lâübâli-meşreb ve tavrı bü'l-aceb bir kimse olup

[Mısra]a: ⁶⁶ يعطي ويمنع لا بخلا ولا كرما

mefhûmuna mâ-sadak ve emvâl-i mîrîde olan cerh ü ta'dîli dahi kânûn-ı akla gayr-i evfak olduğundan gayri âm-ı mâzîde ihrâc olunan mevâcibde zuhûr eden kusûru bâ'is-i güft ü gû-yi sipâh olduğu dahi bâlâda nigâste-i sahîfe-i tahrîr ve bu esbâb ile azli cây-gîr-i zamîr olmuş idi. Defterdâr mektûbcusu olan Elhac Mustafa Efendi'nin fenn-i defterîde olan mahâreti gûş-zed, veliyy-i devlet ve şehir-i mezkûrun onaltıncı günü şıkk-ı evvel defterdârlığıyla vâsıl-ı ser-menzil-i rif'at oldu.

Vefât-ı Sâliha Sultan

Hemşîre-i muhtereme-i hazret-i cihândârî bir müddetten berü illet-i istiskâ ile ser-nihâde-i bâlîn-i bîmârı olup giderek illeti mütezâyid ve efzûn ve tebdîl-i hevâya tâlib olduğu dâhil-i sem'-i hümayûn olup, civâr-ı Hazret-i Hâlid'de vâkî' sâhilhânesine azîmet içün mezûn olmuş idi.

Hareket-i gerdûneden mütezzî (93a) olduğuna binâen taht-ı revân ile yalısına vâsıl ve birkaç günden sonra dâr-ı ukbâya müntakil oldu. Bu haber-i bârid taraf-ı hümayûndan sadrıazama vârid olup müşârünileyh ve tevkî'i paşa ve ocağlar ağaları ve sâir huzûrları kânûn olan zevât Hazret-i Hâlid'de ictimâ' ve şeyhülislâm efendi münharifü'l-mizâc olmak takrîbi ile adem-i huzûru bâbında istişfâ' edüp Anadolu kâdıaskeri bulunan imâm-ı evvel-i sultânîye iktidâ ve salâtı edâ olunup civâr-ı türbe-i mezkûrede o sultân-ı mağfîret-nişân vedi'a-i hazret-i sübhân kılındı.

Avdet-i Donanma-yi Hümayûn

Kırım gâilesini râbîta-i sulh hâlel-pezîr olmayacak sûrette ber-taraf etmek memûriyeti mukaddemâ kapudan paşa ile Kırım seraskerinin gerden-

⁶⁶ Hem verir bir esirger, ne cimridir ne de cömert.

bend-i himmetleri kılındığına binâen kapudan paşa bâlâda işâret olunduğu vechile Karadeniz boğazından çıkup Sinop limanına dâhil ve serasker paşayı asâkir-i vâfire ile alup Kırım sevâhiline vâsıl oldukta tarafeyn askeri hıttâ-i Kırım'a adem-i duhûl ile Tatar müntahablarm han etmek ve Karadeniz'de Rusya donanması geşt ü güzâr eylememek meşrût iken Kırım halkına cebr ü ikrâh ve menfûrları olan Şâhin Giray'ı hanlık mesnedine ik'âd için ülke-i mezbûreye sevk-i sipâh-ı îcâb-ı muhârebe edüp Tatar'dan katı çok kimse itlâf u ifnâ ve bu sebeble kavm-i mezbûr dergâh-ı hilâfet-penâhîye medîd-i iştikâ edüp meb'ûslariyle isti'âne ve istimdâd ve cihet-i vahdet-i islâmiye mülâbesesiyle merkûmlara imdâd mûcibât-ı şer'iyeden olup Devlet-i aliyye askeri dahi bi'l-muvâzene (93b) Kırım'a duhûl ile def'-i mübâgaze ve müşâhene ve Rusyalu tarafından âsâr-ı husûmet bedîdâr olduğu halde donanma-yi hümâyûn cüyûş-ı âhen-pûş ile meşhûn ve alelhusûs ma'iyet-i seraskerîde olan cünûd rîg-i beyâbândan efzûn olmağla bi'l-ıztırâr cenge ibtidâr ve şîve-i takdîrine ise âşikâr olacağı ma'nâleriyle Rusya sergerdesine bir kıt'a mektûb tahrîr ve mahsûs bir âdem ile tesyîr etmişler idi.

Sergerde-i mesfûr hiyel-i Efrenc'den ma'dûd olan nezârete ahvâlini beyân ve kırk gün mürûr etmedikçe mektûb ve meb'ûsu almak dâhil-i hayyiz-i imkân olmadığını ifâde ile zımnî imrâr-ı vakt ü zamân eylediğinden fazla sevâhilden birine yanaşup su alınmak iktizâ ettikte mûmâna'at üzere olacağını dahi işrâb ve bu vaz'-ı garîbden harb tahakkuk eyleyeceği bî-irtiyâb olduğunu müşârûnileyhimâ bundan akdem arz-ı pâye-i serîr-i hilâfet-meâb etmişler idi.

Madde-i serbestiyet rızâ-yi Tatar'a tevfik ve Rusya askeri Kırım'dan çıkmak maslahatı için Taman veyâhud âhar mahalle ordu nasb edüp Rusyalu'dan adâvete dâir evzâ' nümâyân oldukta, nakz-i ahde tâife-i mezbûre bâdî olup havl ü kuvvet-i kakhâr lem-yezele i'tizâd ile kişver-i Kırım'ı müceddeden feth ü teshîr ve âğâz-ı mukâvemet eden a'dâyı tu'me-i şîr-i şemşîr etmek keyfiyeti müşârûnileyhimâya bast u tahrîr olunup emr olunduğu vech-i vecîhle asâkir-i mansûre feth-i şakka-i hareket ve Kefe sularında Rusya donanmasına müsâdefet ve kavm-i mesfûr fesh-i sulhü devlete isnâd için husûmete mûte'allik bir vaz'-ı nâ-hencâr izhâr etmediklerinden (94a) fazla cürmâniye kabîlinden olan lâbe-i Frengiyi ihtiyâr ve mu'âmele-i dostâne ile verâ-yi donanma-yi hümâyûndan güzâr

eylediler. Müşârünileyhimâ dahi Kefe'ye vusûl ile yurd-ı mahallî ve tahassun edecek bir mevkî'-i münâsib tedârîki ile iştigâl edüp bu hâl Rusyalu'ya sebep-i endîşe ve hayâl olup ilâ-i vebâiyeden ictinâb sûretiyle devlet askerinin hurûcunu tehçîn ve ısgâ olunmadığı takdirde üç günlük mesâfede mukîm olan cenerallerine ifâde-i hâl ve istirhâsa mecbûr olduğunu tebyîn edüp, haber gidüp gelince hevâlarda fuhûlet ve emvâc-ı deryâda tahalhul ve galizat bedîdâr ve donanma-yi hümâyûnun fî-mâ-ba'd o havâlide istikrârı mûcib-i terettüb ihtâr olacağını müşârünileyhimâ tahkîk ve husûl-i maddeyi âm-ı kâble ta'lik ile Kefe pîşgâhmda fekk-i lenger-i ikâmet ve serasker paşa Sinob'a ve kapudan paşa Âsitâne-i aliyye'ye gelüp macerâyı nakl ü hikâyet eyledi.

Velhâsıl Devlet-i aliyye mübtelâ-yi garâmet-i mâliye olarak cem'-i asker ve it'âb-ı sunûf-ı leşker edüp إذا كان رمى السهم من باطن الحشا فكيف يجن المرء منه دروع⁶⁷

mefhûmu üzere tedârükât-ı kaviyyesi takdîr mümteni'ü't-tağyîr ile cüz'î ve küllî bir fâide intâc etmeyüp ber-muktezâ-yi istidrâc Rusyalu maslahatına revâc verüp hasret-keş-i düvel olan hıttâ-i Kırım'ın zabt u rabtı esbâbmı tahsîl ve giderek Şâhin Giray'ı ik'âd ve müddet-i yesîreden sonra tard u ib'âd ve bundan sonra hıttâ-i Kırım'ı ne vechile âverde-i dest-i fesâd eylediği inşâ-Allah mahallinde zikr ü îrâd olunur.

Vukû'-ı Tevcîhât ve Zikr-i Musâheret

Tevkî'î paşa (94b) Şevval'in beşinci günü tevçîhât vâkî' olup Çavuşbaşı Ahmed Nazif Efendi Darbhâne'ye nakl ve Rûhî Süleyman Ağa hidmet-i mezkûreye vasl olunup sâir menâsıbm ba'zısı ibkâ ni'metine inâle ve ba'zısı tevçîh-i cedîd ile erbâbına ihâle olunup mansıbdan eyis ü nevmîd olanlar dahi atâyâ-yi ber-mezîd-i şâhâne ile iktisâb-ı iş ü ragîd eylediler.

Şah Sultan hazretlerinin tevkî'î paşaya in'ikâdı bâlâda ketb ü ifâde olunmuş idi. Otuzbir gün sonra zifâf maslahatına mübâşeret ve Şevval'in onbeşinci günü sadrıazam ve şeyhülislâm efendi ve kapudan paşa ve sadreyn ve eshâb-ı menâsıb bi-ecma'ihim Saray-ı hümâyûna da'vet olunup dârüssaâde ağası odası etrâfında intizâr ve müşârünileyhâ Harem-seray-ı

⁶⁷ Ok yaydan bir defa çıktıysa şayet, insan kendini nasıl koruyabilir.

hümâyûndan gerdüne süvâr izz ü i'tibâr olunduğu hîn-i âlây-i dil-firîb tertîb olunup herkes alâ-merâtibihim pîş-rev-i cenâb-ı sultânî ve o dürr-i akîleyi saray-i âlîlerine îsâl ile itmâm-ı hidmet-i nige-h-bânî edüp ba'de'l-işâ o neyyireyn-i semâ i'tilâ yek-diğer ile iltikâ ve ferdâsı şehriyâr-ı gîftî-ziyâ resmen Sarây-ı Sultânî'ye şeref-bahş-i vusûl ve birkaç saat ikâmetten sonra sarây-ı behîşt-âsâlarına avd ü kufûl buyurdular.

İrtihâl-i Şehzâde Sultan Ahmed

Hâkan-ı zamân hazretlerinin Sultan Ahmed nâmiyle mevsûm olan şehzâde-i vâlâ-nesebleri birkaç gün illet-i hummâya mübtelâ ve müdâvât-ı etibbâ kâr-ger-i sıhhat ü şifâ olmayup Şevval'in yirmiyedinci Salı günü o andelîb-i gülşen-i ratîb-i devlet tâir sû-yi cennet olunup mukaddemâ Bağçe (95a) kapusu'na karîb mahalde bi'l-ibtiyâ medfen ittihâz olunan mevzi'â idâ' olundu.

Tertîb-i Dîvân ve Ruh-sâ-yi Sefîr-i Venedik ve Felemenk

Be-atabe-i pâdişâh-ı zamân bir müddetten berü Âsitâne'de mukîm ve rehrev-i ka'r-ı cahîm olan Felemenk elçisine câ-nişîn olan elçi ile Venedik'li tarafından tecdîd olunan elçi şeh-i Zilkade'de iki def'a tertîb olunan dîvân-ı mu'alla-erkânda alâ-hide takbîl-i südde-i sa'âdet ile vâsıl-ı ser-menzil-i mefharet oldular.

Tevcîhât-ı Vüzerâ ve Sadr-ı Anadolu Şüden-i Mehmed Ârif Efendi

Bilfiil tevkî'-i olan Rakka Vâlisi Vezîr Esseyyid Mustafa Paşa'nın Aydın Sancağı'yle ayn-i ibtihâcî tenvîr ve Rakka Eyâleti ile Bender başbuğu olan Seyyid Hasan Paşa'nın diraht-ı ikbâli bâr-âver ü tesmîr kılınup, İç-il Hükümeti sâbika Mısır Vâlisi İzzet Mehmed Paşa'ya taklîd ve İnebahtı muhâfazasiyle sadr-ı sâbık Dârendeli Mehmed Paşa'nın câme-i vezâreti tecdîd olundu. Anadolu kazaskeri olan imâm-ı evvel-i sultânî Mehmed Efendi itmâm-ı müddet ve gurre-i Zilhicce'de Hekimbaşı Ârif Mehmed Efendi sadâret-i Anadolu'yla ihrâz-ı dest-mâye-i rif'at eyledi.

İrtihâl-i Safiye Sultan

Sulb-i Mustafa Hânî'den bin yüz on târihinde mahmiye-i Edirne'de vücûd-yâfte olan Safiye Sultan Hazretleri seksenbeş sene safâ-yi hâtır ile mu'ammer ve mâh-ı mezkûrda vücûd-ı nâzeninleri şiken-i insıbâb ile mükedder olup birkaç gün müdâvât ile iştigâl olundiyse dahi fâide-mend olmayup dâr-ı âhirete intikâl ve istîfâ-yi ömr-i seri'ü'z-zevâl eyledi. Kânûn üzre techîz (95b) ve tekfîn ve Sultan Süleyman Câmî'i hazîresinde ihzâr olunan lahde temkîn olundu.

Tertîb eyledikleri vakfın nemâsından idâre olunmak üzere Ayasofya ve Sultan Mehmed ve Sultan Bayezid ve Vâlide câmi'lerinde dersiy ve va'ziye ve du'â-gûy vazîfeleri ta'yîn ve fazla-i vakfdan ahâlî-i Haremeynü's-şerîfeyn'e her sene surre göndermek hayrâtıyla celb-i rızâ-yi Rabbü'l-âlemîn eylediğinden gayri Lutfi Paşa Mahallesi etrâfında müceddeden çeşme binâ ve li-vechî'l-lah mâ-i lezîz icrâ ve nice eytâm ve erâmilin müşkilât-ı umûr-ı zarûriyelerini vâsîta-i cûd u inâyeti ile sehl ü âsân ve katı çok âciz ve bî-nevâyı hafr-ı âbâr ile sır-âb-ı lutf u ihsân eylediği müstağni ani'l-beyândır.

Vekâyi'-i Sene Süls ve Tis'in ve Mie ve Elf

İbkâ-yi Vezâret Livadyalı Hasan Paşa

Müşârünileyh sefer hilâlinde asker sürücüsü olup memûriyetini icrâda cân-sipâr ve ne mahalle ta'yîn olundise nakdine nisâr-ı iktidâr olup kesret-i vüzerâ illetiyle iki def'a vezâreti ref' olunup emeği hebâ olmuş idi. Esmâ Sultan aliyetü's-şân tarafından Sultan Kethüdâsı Mehmed Efendi vesâtatiyle Safer'in dokuzuncu günü vezâreti ibkâ ve Eğriboz Sancağı'yle necm-i ikbâlî pür ziyâ kılındı.

Vilâdet-i Şehzâde Sultan Süleyman

İşbu Saferülhayr'ın yirmisekizinci Charşenbih günü maşrık-ı saltanattan bir âftâb-ı âlem-tâb eşî'a-rîz-i sâha-i vücûd ya'ni sulb-i pâk-i şehen-şâhiden bir şehzâde-i hümayûn baht-ı gehvâre-zîb-i ta'ayyûn ve şühûd olup Sultan Süleyman ismiyle nâm-dâr ve bu haber-i meserret-âsâr Dârüssaâde ağası vesâtatiyle (96a) sadr-ı âlî-mikdâra ihbâr olunup, tehniyet-i vilâdet-i hümayûna müsâra'at ve donanmadan kâffe-i nâsa sirâyet eden garâmetten

vikâyet zımında fakat tebşîr ile iktifâ ve bu zemînde memâlik-i mahrûseye neşr-i evâmîr-i meserret fehvâ kılındı.

Seyyid Kemal Gaznî⁶⁸'nin altı vechile istihrâc olunan târihidir:

حلت بميلاد سلطان بشائره بالعز والنصر نبشا عادل الدهر⁶⁹

Men'-i Sefâin-i Efrenc ez-Bahr-i Süveyş⁷⁰

Efrenc tâifesi'nin Cidde benderine tevârüdleri mahdûd ve bahr-i Süveyş'in âhar mahallerine iyâb ü zihâbları memnû' ve merdûd iken ümerâ-i Mısıryye'den olup mukaddemâ ref'-i livâ-i bagy ü şekâ eden Ali Bey'in eyyâm-ı tuğyânında İngilizlû'nün bir kıt'a seffinesi Süveyş iskelesine gelüp er-reşâ reşeu'l-hâce fehvâsiyle seffine reisi olan kebr-i le'im mîr-i mezbûra mikdâr rüşvet ve bertîl takdîm ve birkaç gün seffine-i mezkûrenin mersâ-yi Süveyş'te rabt olunmak esbâbını tahkîm etmişidi. Giderek bu keyfiyet izn-i âme haml olunarak sevâhilde alâkası olan sâir Efrenc tâifesi dahi âmed-şüd ve bir mahall-i mahsûs binâsını tenzîl-i menzile-i mâlâ-budd edüp bir hân-ı vasî'ü'l-etrâf binâ ve âtiyede muhakkakü'l-vukû' olan mazarratı zu'm-ı bâtıllarına göre güyâ setr ve ihfâ etmişler idi.

Madde-i mezkûrede olan mahâzîr-i âkıbet-endişân-ı umûr taraflarından ve bâ-husûs şerîf-i Mekke cânibinden ihbâr ve tahrîr ve bu semm-i muvakkatin tedbîr-i dil-pezîr ile indifâ'ı matlûb-ı şeh-r-yâr-ı kişver-gîr olduğuna binâen İngiliz elçisine reisülküttâb efendi beyân-ı keyfiyet ve ol dahi taleb-i mühlet ile irâde-i devleti kralına îmâ ve işâret eyledikte hânın hedm ü tahrîbi fi-mâ-ba'd o makûle sefâin (96b) mersâ-yi Süveyş'e tevârüd eylediği hâlde lüsûs-ı bahriye ve korsan sefâini i'tibâriyle tard u teb'îd ve mülzem olmadıkları hâlde top ve sâir âlât-ı harbiye ile eczâ-yi seffineleri tebdîd olunmak husûsâtı, kralı tarafından tahrîr olunduğunu memhûr takrîriyle resmen ifâde ve filhâl Kapucubaşı Mustafa Ağa Mısır'a firistâde

⁶⁸ Afganistan'da Kabul ve Kandehar şehirlerini birbirlerine bağlayan Gaznî şehri 683 yılında Budizmin merkezi idi. Saffarîler tarafından 869 yılında ve Gazneliler tarafından 994 yılında ele geçirildi.

⁶⁹ Sultan'ın doğumu ile müjdeleri de vuku buldu, izzet ve zafer ile zamanın adil olanı meydana çıktı.

⁷⁰ Türkçedeki yaygın kullanım tercih edilmiş olup aslı سويسdir.

olunup hân-ı mezkûru hedm ve vîrân ve karâr-gîr olan nizâmı ümerâ-yi Mısriye'ye beyân eyledi.

**Zikr-i Tenkîh-i Ba'zı Mevadd ve
Tekîd-i Sulh be-Ma'rifet-i Reisülküttâb-ı
Esbak Bâhirü'l-hâc Abdürrezzak Efendi**

Serbestiyet maddesinin istikrârı zımnında bâlâdan zîre gelince vâki' olan ahvâl, mahalleri geldikçe tafsîl ve icmâl olunup Râif İsmâil Bey ve Âtûfzâde Ömer Vahid Efendi'nin riyâsetleri hengâmmda bu ihtilâlin indifâ'ı mümkün olmayup Devlet-i aliyye bahren ve berren tedârike mecbûr ve ceng kapuların açmakta ma'zûr olup, ancak Rusyalı Taman Kalesini Devlet-i aliyye tahliye etmeyüp Devlet Giray'ı dahi hilâf-ı şurût han nasb ettiler-zu'muna zâhib olup mukâbele bi'l-misl da'vâsmı pîş-nihâd ve Kırım'a duhûllerini bu sebebe istinâd ve hâl böyle iken yine safvetten hâlî olmadıklarını beyân ve îrâd eylediklerine binâen sâbika ordu kâdısı Müftîzâde Ahmed Efendi ve Reisülküttâb-ı esbak Elhac Abdürrezzak Efendi ve İbrâhim Münib Efendi Rusya elçisiyle birkaç meclis-i mülâkât ve takdîr-i Rabbânî ile def'-i muhâsamât ve husûl-i terâzî ve musâfât mümkün olmayup bilâhire fenn-i muhâverede yektâ ve bu maddelerin cümlesine âşinâ (97a) olan Abdürrezzak Efendi Der-i aliyye'de mukîm França elçisi tavassutiyle münferiden mükâlemeye ta'yîn olunup Aynalıkavak'da Rusya murahhası ile tenkîh-i mevadd-ı musâlahaya mübâşeret ve birkaç def'a ictimâ' ile def'-i münâferet-i tarafeyne ikdâm ve gayret ve bilâhire Özi kurâ mer'alari taraf-ı saltanata redd ve Rusya askeri doksan güne dek hıttâ-i Kırım'dan çıkup memleketlerine rahl-i azîmeti şedd ve Tatar'ın küllî ve cüz'î umûruna adem-i müdâhale ile nasb-ı hân ihtiyârlarına terk ve bu bâbda lâzım gelen menşûr ve umûr-ı şer'iyyelerini icrâ içün mürâsele-i şer'iyye taraf-ı saltanattan gönderilmek şurûtuna nizâm ve meclislere hitâm verilüp istikrâr bulan mevadd Muharremülharâm evâsıtmıda akd olunan meclis-i meşverette bast u ta'dâd olunup huzzârın cümlesi tenkîhât-ı mezkûreyi tahsîn ve efendi-i mûmâileyhi sezâvâr-ı sad-âferîn etmeleriyle evvel ve âhir vukû' bulan keyfiyet bi-tefâsilihâ ma'rûz-ı atebe-i şehir-yâr-ı İskender-heybet kılınup def'-i nizâ' ve husûl-i âsâyîş ve ittisâ'-ı tab'-ı hümâyûna tevâfuk eylediğinden senedler mübâdelesini fermân ve bi-hasebi'l-memûriye işbu Rebiülevvel'in dördüncü Pazar günü mübâdele-i senedât ile itfâ-yi nâr-sûzân

ve ferdâsı efendi-i mûmâileyh kapuya gelüp a'lâ bir semmur kürk ilbâsiyle mazhar-ı izz ü şân kılındığından gayri mükâleme kâtibi Beylikçi Esseyyid Mehmed Hayri Efendi'ye ve dîvân tercümânına dahi birer semmur kürk giydirilüp birer gün tefâvût ile ibtidâ Rusya elçisine ve sâniyen França elçisine dahi huzûr-ı sadâret-penâhîde birer (97b) sevb-i semmur iksâ ve bu ahbâr-ı sârre serhadlerde vâki' vülât ve hükkâma tahrîr ve inhâ olundu.

Tezyîl: Harb tahakkuku ihtimâliyle henüz tâze cân bulmuş re'âyâ müceddeden tekâlîf-i seferiyye mübtelâ olup hudûd u sügûra dahi celb-i asâkir ve tertîb-i zehâir olunup ba'zısı ta'cîl ve ba'zısı tecîl olunmuşidi. Fazl-ı hakk ile ıslâh-ı zâtü'l-beyn keyfiyâtı tebeyyün ve indifâ'-i şûriş ve ihtilâl hâletleri ta'ayyün edüp fukarâ ve zu'afânın bâr-girân-ı tekâliften âsûde olması murâd-ı hümâyûn olduğuna binâen, henüz tahsîl olunmayan zehâir ve levâzım-ı sâire tertîb olunan mahallerden afv olunup berren ve bahren vürûd ile isbât-ı vücûd eden cem'-i ma'dûd dahi il ve vilâyetlerine rücû' etmek bâbında her cânibe irsâl-i berîd ve her tarafa ısdâr-ı emr-i şedîd kılınarak şehriyâr-ı bâhirü't-teyîd mazhar-ı du'â-yi karîb ve ba'îd oldular.

Reisülküttâb şüden-i Elhâc Abdürrezzak Efendi

Kemâl-i takarrüb ile taraf-ı padişahîye temahhud ve ihtisâs kesb eden silahdâr-ı hazret-i tâcdârî Mehmed Ağa birkaç def'a efendi-i mûmâileyhi sırren ihzâr ve akl ü rüşdünü tecrübe ve ihtibâr edüp ⁷¹ لسان المرء ترجمان عقله mefhûmu üzere zebân-âver-i beyân olduğu tedbîrâtı kabûl ve teslîm ve Aynalıkavak Tenkîh-nâmesi hitâmında riyâset hakkında tasmîm olunduğu sûret-i tebsîrde tefhîm etmişidi.

Maddeler ber-vefk-i memûl tenkîh ve hüsnünü herkes i'lân ve tasrîh eylediklerine binâen hakkında sebkât eden va'd-i cemil incâz ve şehir-i Rebûlâhîr'in onbirinci günü mûmâileyh (98a) câh-ı refî'-i riyâsetle mümtâz kılınup selefi Âtîfzâde Ömer Vahîd Efendi hânesinde ikâmet ve meşgûl-i du'â-yi devâm-ı devlet oldu. ⁷² زاده-i بشرى لقد صار الرئيس ابن الرئيس fakîr olarak riyâsetlerine nâm-ı târihidir: ⁷³ إن عبد الرزاق اشرق فهما بدر تم قد نار بالعلم اوحده Bekrîzâde'nin dahi altı vech ile istihrâc olunan târihidir.

⁷¹ Kişinin zikri düşüncesini yansıtır.

⁷² Müjde! Başkanın oğlu başkan oldu.

⁷³ Muhakkak ki Abdurrezzak feraset sahibidir. O, ilmi ile aydınlatan tam bir dolunaydır.

Zuhûr-ı Harîk

Şehr-i Rebîülâhir'in evâilinde Nahl-bend Mahallesi'ne müsâmit Arabacılar Kârhânesi kurbinden nâ-gâh bir âteş-i ser-keş-inân asmâne peyveste ve o havâlîde olanları hayrân ve dem-beste edüp tarafetü'l-aynda Arabacılar ve Tavukçular kârhânelerini ihrâk ve binden mütecâviz sagîr ve kebir hâneleri ifnâ ile sâhiblerinin âh u enînlerin vâsıl-ı küngüre-i çarhına tâk edüp birkaç saat bu hâl-i pür-melâl takarrür ve zuhûr-ı inâyet-i Hakk ile o belâ-yi âsmânî ve kazâ-yi nâ-gehânî zâil olup garâmet-i mâliye ve mülkiyeden vâreste olanlar secde ber-endâz-ı mihrâb teşekkür oldular.

Yine bu târihte seyr-i bâğ ü râğ eden küstâhlardan biri Kavak Sarayı'nda kadh-i zinâd ve hâsıl olan şerâresi ihrâka müsta'id ba'zı şeye mülâmese ile bi't-tedric harem tarafını ikâd ve itfâsma memûr olanların sa'yi, müfîd olmayup o câ-yi dil-keş tesîr-i âteş ile berâber hâkister oldu.

Ba'zı Havâdis

Tersâne Emîni Süleyman Feyzi Efendi ma'rifetiyle inşâ olunan sandal ve fülke-i hümayûn resîde-i mevkî-i hitâm olduğu Bâbîâlî'ye ifhâm ve kudûmları mu'tâd olan zevât hâzır oldukları hâlde (98b) du'â-yi bekâ-yi eyyâm-ı saltanat tertîl ve zikr olunan fülke ve sandal deryâya tenzîl olundu.

Maraş etrâfında iskân olunan aşâir hadlerini tecâvüz ile müştehir ve etrâf ve eknâf nehb ü gâret misüllü evzâ'larından mütekeddir olduklarından dâire-i hadd ü edebe idhâlleri bir vezîr-i dilîre ihâle olunmak tedbîr olunup, Adana Vâlisi Vezîr Hazinedar Ali Paşa bu maslahatın İbn Becde'si olduğuna binâen Maraş Eyâleti ber-vech-i ilhak tarafına tevcih ve o makûle muzırr-ı ibâd olan eclâf-ı aşâirin icrâ-yi tedîb-i mâ-yelikleri tenbîh oldu.

Vezîr, Mîrâhur Mustafa Paşa birâder-zâdesi olup bir müddetten beri yazıcılık hidmetiyle bekâm ve hüsn-i hulk u refîârı pesendîde-i hâss u âm olan Mehmed Bey hakkında mühr-i âtîf-ı şâhâne bâhirü'l-ışrâk ve baş muhâsebe pâyesiyle tarîk-i hâcegâna ilhâk ve hilâf-ı âde semmur kürk ile kadr ü i'tibârı ziyâde kılındığından fazla yazıcılık hidmet-i şerîfesi dahi ibkâ ve bu avâtîf-ı mütetâbiü'z-zuhûr ile mahsûd-ı emsâl ü ekfâ kılındı.

Dağıstanî Ali Paşa târih-i mezbûrda Karaman Eyâleti'ne şâyân görülüp, selefî Vidin muhâfazasma ta'yîn ve sâbıkâ Kars muhâfız Vezîr Esseyid

İbrâhim Paşa Rakka Eyâleti'nde temkîn olunup, Kars muhâfazası mîr-i mîrândan Abaza Paşazâde Mehmed Paşa'ya ihâle ve riyâz-ı emânîsine cûy-bâr-ı mekârim-i şâhane isâle olundu.

Bir zaman mülk-i İrân'da Vekâlet Şah (99a) ünvâniyle Dürre-yi zen tabl nâm u şân olan Zend Kerim bir müddet alîl ve sakîm olup bu esnâda vefât ve azm-i arasât eylediği Bağdad Vâlisi Hasan Paşa tarafından iş'âr ve Basra Eyâleti'nin zabtı bâbında filhâl tarafına emr-i müekked ısdâr olundu.

Hân-ı mezbûr mütefekkir-i avâkıb-ı umûr-ı siyâset-i mülkiyede yegâne ve hiyel-i akliyyede müfred-i zemâne olup ancak rafz ve ilhâd u fesâd-ı i'tikâd ile şöhret-gîr ve gadr ü cevır ile hâtır-şiken-i bernâ ve pîr olup a'dâd-ı eyyâm-ı zindegânîsinde kesret ve dâire-i ömründe vüs'at olsa idi tevsî'-i mülk sevdâsiyle mücâvirlerine hayli zahmet vereceği müteyakkın idi. Binâen-alâ-zâlik vücûd-ı bed-bûdunun zevâlî sebeb-i râhat-ı âlem ve bâis-i efzâyîş-i âsâyîş-i ümem olmuştur.

Memûriyet-i Vezîr Kapudan Paşa be-Nizâm-ı Cezîre-i Mora

Cezîre-i mezkûrenin an-asl dahl ü harc ve tekâlifte dâir umûrları kocabaşları ma'rifetiyle rüyet olunur iken, seferler takrîbi ile Arnabud tâifesinden cemm-i gafîr cezîre-i mezkûrede karâr-gîr ve a'sâb u urûk-ı re'âyâyâ dem-i fâsid gibi hulûl ve murâbaha ve selem tarîki üzere mezbûrlara akçe verüp hadd-i i'tidâlden hâric ribh ü nümâ-yi fâhişin edâsı mümkün olmayacak derecelere mevsûl olup bu bâr-ı girâna re'âyâ mütehammil olmadığından fursat-yâb-ı hezîmet olanlar tahlîs-i cân ve olmayanlar rûzân u şebân ve o makûle bî-insâf tâifenin zîr-i şikencesinde nâlân olup Mora vâlileri nizâm-ı beldeden meyûs ve belki eyâdî-i batşelerinde mahbûs ve bu sûrette hâricden bir vezîr-i (99b) celâdet-semîrin ta'yînini kâr-şinâsân-ı devlet istihsân ve kapudan paşanın memûriyetini herkes âverde-i zebân-ı beyân eylediğine binâen husûs-ı mezkûr müşârûnileyhin gerden-himmetine ta'lîk ve ma'iyetine o havâliye karîb mahallerden vâfir kimse terfîk kılınmışıdı. Müşârûnileyh birkaç gün zarfında levâzımât-ı berriyesini itmâm ve o tarafa tahrîk-i licâm-ı i'tizâm eyledi.

Garîbe: Kapudan paşa kurb-i saltanattan çend merhale dûr olduktan sonra tevkî'i olan Vezîr Mustafa Paşa'ya kapudanlık ve kapudan paşaya

Mora muhassıllığı tevcîh olunmak bâbında bir kıt'a hatt-ı hümayûn sudûr edüp, reis efendi sadriazama hitâb ve “bu kulunuz kapudan paşayı zulmü için sevmem⁷⁴ ve himâye etmem, lâkin nâm u şânı deryâ kapudanlığıyle iktisâb edüp öyle bir cesîm hidmete ta'yîn olunmuşiken azli intifâ-yi nüfûzuna illet ve vardığı mahalde memûl-i devlet üzere hizmet göremiyeceği zâhirdir” dedikte, sadriazam cevâba ağâz ve “silâhdâr ağa bu maddenin husûlünü niyâz edüp muhâlefette hücnet ve beyân ettiğiniz mahzûr dahi vârid olup, bunda tedbîr nedir?” dedikte, “filân madde şeyhülislâm efendi ile müzâkere olunacaktır. Bu hücnet müşârünileyhe beyân olunarak def-i esbâbma teşebbüs ve taraflarından silâhdâr ağaya bir tezkere yazdırılıp, şimdiki hâlde bu madde ta'cîl olunmayup müşârünileyhin hitâm-ı memûriyetine tehîr münâsibdir, dedirmek mümkündür” dedikte sadriazam efendi “Allah râzı olsun ta'bîriyle rahîbü's-sadr ve münşerihü'l-kalb olup maddeyi semâ'an tashîh eylediklerini îmâ ile “tezkereyi tahrîr buyursunlar” deyü tenbîh (100a) ve tekîd ve efendi-i mûmâileyh dahi taraf-ı fetvâ-penâhiye tafsîl-i hâl ve beyân olunduğu vechile tezkire tahsîl ve irsâl ve kelâmında olan nüfûz-ı tertîb-i mezkûru ibtâl eylediğini merhûm lisânen takrîr ve bi'l-istidrâd bu mahalle kayd u tahrîr olundu.

Hareket-i Donanma-yi Hümayûn ve Azl ü Nasb-ı Kethüdâ-yi Sadr-ı âlî

Donanma-yi hümayûnun kâffe-i levâzımâtı tanzîm ve hâzır ve müheyyâ olduğu takrîri südde-i sa'âdete arz u takdîm olunmuş idi. İşbu şehri Rebûlâhîr'in onikinci günü şehriyâr-ı bahr ü berr Yalı Köşkü'ne mukaddem-i şâhâneleriyle zîb ü fer verdiği sâ'at-i muhtârda donanma-yi hümayûn mersâ-yi tersânedan ref'-i lenger ve top şenliği ederek kulûb-i a'dâyı dağ-dâr-ı elem ü keder eyleyerek Beşiktaş pîşgâhma güzâr edüp sadriazam ve şeyhülislâm efendiye ilbâs-ı ferve-i semmur ve kapudan paşa vekiline ve sâir kapudanlara ber-vech-i mu'tâd hila'-ı zâhire giydirilüp her biri neş'e-dâr-ı câm-hubûr kılındı.

Dokuz mah mikdârı kethüdâlık mesnedinde mukîm olan serdârlar kâtibi demekle ma'rûf Mustafa Efendi bu hizmet-i hatîrenin recülü olmadığı

⁷⁴ Metinde hatalı olarak سيوم şeklinde yazılmıştır.

evliyâ-yi devlete zâhir ve celî olduğuna binâen işbu Cumâdelûlâ'nın onbirinci günü

[Mısr]a': ⁷⁵ ای مکس عرصہ سیمرغ نہ جولانکہ تست

makâliyle azl olunup tezkere-i evvel olan Abdi Efendi yeğeni Elhac Mustafa Efendi emekdâr-ı devlet ve hüsn-i hulk u safvet-i akîde ile pâ-nihâde-i merkez-i şöhret olduğuna binâen yevm-i mezkûrda kapuya da'vet ve kethüdâlık câh-ı refi'iyile melhûz-ı nikâh-ı rağbet kılınup münhal olan (100b) büyük tezkirecilik silahdâr-ı hazret-i şehriyâriyle nihânî muhâberesi olan Hamid Halil Efendi'ye mukaddeme-i ta'ayyün ve zuhûr ve âmedcilik ile hulefâdan Râtib Ebubekir Efendi'nin kalb-i meksûru mecbûr kılındı.

Garîbe: Reisülküttâb Efendi kısır-ı kâmetle ma'lûm ve Râtib Efendi akser-minhu olduğu meczûm olup âmedcilere reisülküttâb bulunanlar hilat ilbâs etmek karîbü'l-ahdde âdet olduğuna binâen mevsim-i sayf mülâbesesiyle reis efendi filhâl sırtında bulunan ferâcesini mûmâileyhe ilbâs edüp, âmedci efendi gider iken ferâce bir karış yere mâlîde olduğunu müşâhede ve "hamden sümme hamden bizden kasîr âdem var imiş" deyü dervâze-i sürûru güşâde edüp zikr olunan ferâce ise reis efendinin kâmet-i kûtâhında rub' zirâ' bâlâ-ter olup akl u rüşdü derece-i kemâlde iken bu hâlden bî-haber olduğu muhayyir-i ukûl-i havass-ı beşer olup "insân dâimâ gayrin ayıbına nazar ile kendü ayıbını görmemek" kaziyyesi bu keyfiyetten nûmâyân ve mazmûn ⁷⁶ لا تتظرن لعب الناس مقتخرا وانظر لباس عيوب انت لا بسها Ezhân-ı ulu'l-ebsâra rûşen ve ayân oldu.

Ba'zı Havâdis

Sadr-ı sâbık Dârendeli Mehmed Paşa ba'd-mesâfe sebebi ile İnebahtı mansıbından isti'fâ ve Anadolu taraflarında bir sancağ tevecihi zımnında medd-i yed niyâz ve ricâ edüp İç il Sancağı'yle tatyîb ve Trabzon Eyâleti Canikli Ali Paşa'ya ve tasarrufunda olan Erzurum Eyâleti oğlu Vezîr Mikdad Ahmed Paşa'ya tertîb olundu. Cumâdelâhire'nin yirmiüçüncü günü tertîb

⁷⁵ "Ey sinek, Simorg'un sahası senin saldırı meydanın değildir!"

⁷⁶ İnsanların ayıplarına küçümseyerek bakma, önce kendi giyindiğin ayıp elbisene bir dön de bak.